

SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

SFV -KALENDERN
2009

ÅRGÅNG 123

Svenska folkskolans vänner

Annegatan 12 (PB 198)

00121 Helsingfors

Tel. 09-684 4570

Fax 09-684 45715

e-post: sfv@sfv.fi

www.sfv.fi

Bank: Aktia 405554-52350106

IBAN: FI694055452350106 BIC: HELSFIHH

Postgiro i Sverige: 4291-1

Redaktionskommitté: Ann-Mari Häggman, ordförande
Bo Lundell
Christine Romberg
Christoffer Grönholm, kalenderredaktör

Redigering: Olle Spring

Pärm: Anders Carpelan

ISSN:0357-1068

Ekenäs 2009

Ekenäs Tryckeri Ab Ombrytning Gita Lindgren

Innehåll

Förord av <i>Christoffer Grönholm</i>	5
<i>Bo Lönnqvist</i> : Nylands vapen. En studie i svensk stormaktstida mentalitet.	7
<i>Paavo Castrén</i> : Ännu en gång i Odysseus kölvatten.....	17
<i>Liva Söderhjelm</i> : Med Svinhufvud till Berlin 1918.....	27
<i>Thomas Wallgren</i> : Arne Næss 1912–2009.....	39
<i>Kurt Nordman</i> : Frans G. Bengtsson – den överlägsna essäisten	44
<i>Tom Söderman</i> : Graham Greene i Finland	55

Konsten i Svenskfinland

<i>Erik Kruskopf</i> : Bildkonstens Svenskfinland	62
<i>Camilla Granbacka</i> : Subtil politik som tränger under huden	78
<i>Carolus Enckell</i> : Finlandssvensk konst i framtiden?.....	84

Minnesrunor

Nils af Björkstén 92 *Tage Blåfield* 94 *Christer Boucht* 96 *Marianne Brommels* 97 *Martin Brushane* 98 *Fredrik Cleve* 100 *Nils Erik Enkvist* 101 *Christoffer H. Ericsson* 103 *Kjell Ewalds* 104 *Yvonne Gräsbeck-Mountassir* 106 *Maj-Len Grönholm* 107 *Ragnar Hansson* 109 *Päivi Hirsikangas* 110 *Marianne Ivars* 112 *Erik Kråkström* 113 *Samuel Lindgrén* 115 *Åke Lindman* 116 *Orvar Nilsson* 117 *Hans Näsman* 119 *Christian Oker-Blom* 120 *Ulla Olin* 121 *Hans Pipping* 123 *Göran Schildt* 124 *Torolf Söderqvist* 125 *Tom Westergård* 126 *Inga-Britt Wik* 129 *Åke Winberg* 131

SFV:s verksamhetsberättelse 2008: Paradoxer och snabba förändringar	133
Fondredovisning	152
DISTIS' kurser 2009–2010	159

Förord

SFV FÖLJER BÅDE i kalendern och i Svenskbygden kontinuerligt med hur finlandssvenskheten förändras genom åren och hur finlandssvensk kultur utövas inom olika sektorer i vårt land. 2003-års kalender, som behandlade Svenskfinlands tillblivelse, är den genom tiderna mest efterfrågade. Den måste tryckas i flera upplagor. Vi har haft kalenderteman om finlandssvensk teater, musik och utbildning. Vissa år har vi kartlagt hur de finlandssvenska rummen och nätverken ser ut, hur språkgränsen förändrats och hur svenskspråkiga lever i ankdammen jämfört med våra finskspråkiga bröder och systrar. SFV-kalendern har då och då penetrerat den finlandssvenska revy- och schlagertraditionen, t.o.m. skämtpressen har vi gått igenom. Gång på gång har vi lyft fram den tredje sektorns, föreningarnas och organisationernas stora betydelse. Med åren har vi spånat fram vissa megatrender i den finlandssvenska kulturen: den kultur som utövas i de finlandssvenska kusttrakterna har ofta en internationell och avantgardistisk dimension. Den finlandssvenska kulturen är sällan insnöad utan öppen, flexibel och påverkbar. Ofta är den togivande, ibland banbrytande.

GÄLLER DETTA ÄVEN bildkonsten? I årets kalender ställer Erik Kruskopf och Carolus Enckell den angelägna frågan om var gränsen går när en bildkonstnär och hans verk skall räknas till den finlandssvenska kulturskatten. Är det konstnärens modersmål som är avgörande? Eller boplatz?

Ett allmänt svar på frågan ger Sixten Ringbom i boken *Konsten i Finland*. Han bekräftar där att tesen om att finlandssvensk kultur ofta är avantgardistisk även gäller bildkonsten. Han säger att man redan i 1890-talets konst kan skilja på en internationellt kosmopolitisk klick och en nationellt medveten gruppering. Föga överraskande är de förra till stor del finlandssvenska konstnärer medan de senare är finska eller finsksinnade konstnärer. Men efter tre-fyra decennier blev finlandssvenskarna en minoritet.

Läs och begrunda den finlandssvenska bildkonstens predikament i årets SFV-kalender. Den nutida konsten får en infallsrik belysning i Camilla Granbackas intervju med Pia Lindman.

VAD DÖLJER SIG BAKOM ett vapen? Vilka element är direkt synliga, vilka är impli-

cita? Professor Bo Lönnqvist har tecknat ner berättelsen om Nylands vapen. Som vanligt kombinerar han vetenskaplig exakthet med ett underhållande och populärvetenskapligt grepp.

EN VITTER RESA mellan saga och verklighet bjuder professor Paavo Castrén på. Artikeln ”Ännu en gång i Odysseus kölvatten” bygger på ett föredrag han höll på Göran och Christine Schildts stiftelses sommarmöte 2009. Läsaren kan på kartan följa med Odysseus strapats- och lärrika resa. Vem som helst kunde i dag segla samma rutt. Eller...?

DOCENT THOMAS WALLGREN tecknar ett vänporträtt av den norska filosofen Arne Næss som avled i januari. Næss är känd som grundare av ekosofin, även kallad djupekologin. Enligt Næss har allt liv på jorden rätt till självutveckling och självförverkligande.

Bergsrådet Kurt Nordman skriver om människan Frans G. Bengtsson. Mången läsare kanske känner till de mest bekanta alstren i Bengtssons produktion, men inte så mycket mer om denna superba essäist. Nu får vi veta mycket mer om hans liv och hans produktion. Den som blir intresserad kan rentav skriva in sig i Frans G. Bengtsson-sällskapet.

FINNS DET NÅGOT Graham Greene-sällskap i Finland? Ambassadör Tom Söderman tar

i årets kalender fram ett spännande tema: Graham Greene och Finland. Graham Greene var ju en av 1900-talets största författare. Han skrev 30 romaner. Han var en gåtfull herreman, men alla vet att han tog mycket intryck från sina resor. I hur hög grad gällde detta Finland? Mellan det första besöket, antagligen år 1940, och det sista år 1969 hade han sett och upplevt en hel del.

Läs och begrunda!

EN I SITT SLAG UNIK artikel i årets kalender handlar om den blott 18-årige J.O. Söderhjelmns dagbok från den hemliga resan till Tyskland år 1918 då rojalisterna i Finland sökte efter en lämplig kung från de rätta kretsarna. Den unge Söderhjelm deltog i resan som ”betjänt” åt ”godsägare Persson”, alias vår statschef Pehr Evind Svinhufvud. Dipl.ing. Liva Söderhjelm har tagit del av sin fars reseskildring som handlar om vardagliga och triviala sysslor i storpolitikens skugga men också om en ung mans livliga intryck av sin första utlandsresa.

SOM VANLIGT INNEHÅLLER kalendern ett antal dödsrunor över avlidna finlandssvenska män och kvinnor samt SFV:s verksamhetsberättelse och fondredovisning. Som bilaga återfinns DISTIS' kurskatalog.

Båten i Nylands vapen

Förr i världen – på ”den gamla goda tiden” – sjöng man i våra folkskolor ur boken Sjung, sammanställd av Ina Rosqvist och Ingeborg Appelberg, den förra lärare vid Bangatans folkskola i Helsingfors, den senare vid Lagstad skola i Esbo. Barnen läste fröken Appelbergs namn baklänges och kallade henne ”Gräbbläppa”, men det är en annan historia. Bokens första upplaga utkom 1896, den utökades och den femtonde upplagan trycktes 1945.

Under avdelningen Fosterländska sånger intogs som nr 173 en i både skolor och på föreningsfester rätt ofta framförd dikt, som sjöngs till en mycket taktfast marschmelodi från Elsass. Den börjar:

*Hell salta sjö, hell havets stålgrå bölja,
som fosterbygden i sköldarna bär !
Hell hemmets kust, som vita kammar
skölja !
Hell röda stugor på grönskande skär !
Hell hembygdsblänk från fyrars lågor !
Hell fjärdar, fädrens kämpastråt !
Hell strömmen med de egna vågor,
den gyllne båt, den gyllne båt !*

Som läsaren kanske anar heter författaren Arvid Mörne. Sången har titeln *Nylands*

Nylands vapen ovanför ingången till Nyländska nationshuset, uppfört 1901. – Foto förf.

vapen och den är tillägnad Porkala ungdomsförening. Den ingick i samlingen *Skärgårdens vår*, utgiven 1913. Omkvädet är detsamma i samtliga tre strofer och lyder: *den gyllne båt, den gyllne båt*. Det alluderar på landskapet Nylands vapen, men också på de nyländska studenternas valspråk ”Stark ström med egna vågor går genom hafvet”, inristat ovanför vapnet på portalen till det nya nationshuset 1901.

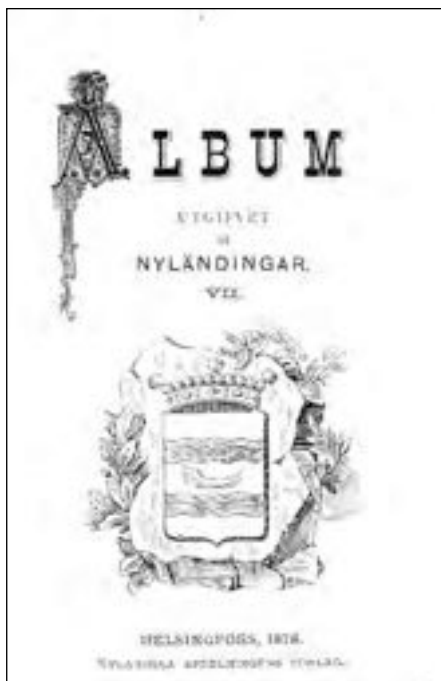
Sambandet mellan Mörnes båt, vapnet och Nylands nation är således uppenbart.

Men vad är det för en gyllene båt som flyter här, i ett blått fält mellan två silverströmmar?

Varför spelar båten en så stor roll i Mörnes dikt? Vilket är landskapsvapnets historia och varför har Nyland och Helsingfors likartade vapen? Stadens vapen har tolkats som en symbol för havsläget och sjöfartens betydelse – men de flesta gamla städer var ju kuststäder drivna genom handel och seglation.

Nylänningarnas vikingaromantik

Mörne var inte obekant med den strömning av vad som kunde kallas vikingaromantik, som sedan 1870-talet florerat inom nyländska studentavdelningen och kretsen kring Axel Olof Freudenthal, 1866 docent i fornordiska språket och antikviteter, 1878 professor i svenska. Den tog sig mångahanda uttryck, i bl.a. ett ymnigt bruk av vapnet och vurm för den fornordiska mytologin, i språk, namn, dikter och bildvärld, inte minst runskriften. Det gamla nationshuset byggt 1883 hade drag av norskastavkyrkor, festsalen – ”Vikingsalen” – formades som en ryggåsstuga ”i fornordisk stil”. Albert Edelfelt illustrerade nationstidningen Nylänningen med

Nyländska studentavdelningens Album, band VII, 1878. Nylands vapen i denna gestalt återgår på Dahlberghs Suecia.

vikingaskepp och skapade trapphallens glasmålningar i det nya huset. Nationens fana pryddes av vapnet. Avdelningens Album, med artiklar om dialekter, ortnamn och folklöre, hade vapnet som emblem, liksom även det lingvistiskt-folkloristiska verket Nyland. Traditionen byggde bl.a. på Freudenthals uppteckningar samman 1860 av en sägen om tre seglande rövarbröder som skall ha anlagt borgar. De hette Helsing, Sibbe och Borg, vilket liksom ortnamn som Odensö, Torskulla och Friggesby utgjorde bevis för att den svenska bosättningen i Nyland var vikingatida. Lämningar av fornborgar fanns ju kvar och även Kasberg med stora sten-

Nylands svenska ungdomsförbunds förtjänstecken i silver. Förbundet grundades 1905, den nyländska ungdomsrörelsen redan 1889. – Foto förf.

kummel. I Nyländska avdelningens första Album 1860 debuterade Freudenthal med uppsatsen ”Om den svenska kolonin i Nyland”. Sedermera blev han både kurator och inspektor för nationen. Den första målmedvetet svensksinnade tidningen hette *Vikingen*, utgiven som veckoblad 1870–1874.

Den nyländska vikingaromantiken fick mera vind i seglen i början av 1900-talet genom den kulturella ungdoms- och hembygdsrörelsen, dikter av Bertel Gripenberg och Jarl Hemmer, konstnärer som Louis Sparre, sång- och musikfesternas repertoar liksom även av de tablåer med skepp och rustningar som programmen upptog. Föreningshusen i Nyland döptes

till Midgård och Åsgård, Vikingahem, -lid, -borg, Vårdkasen, Heimdala, Breidablick och Runhälla. På Freudenthals (1911), Wilhelm Grefbergs (1886) och andra svenskhetmäns gravstenar ristades runslingor och föreningar som Svenska Odlingens Vänner i Helsinge tog 1906 vikingaskeppet omgivet av rågax som emblem på sitt medlemsdiplom. Vikingaskeppet har levtt in i nutiden t.ex. inom försäkringsbolaget Svensk-Finland och som Nylands svenska ungdomsförbunds förtjänstecken. Exempler kunde mångfaldigas.

Hur uppstår en historisk tradition?

Hade föreställningen om kustbygdernas befolkande med svenskar genom vikingatåg någon historisk verklighetsgrund? Det är motiverat att granska en betydligt äldre, skriftlig tradition, som – ehuru utbroderad – kan ha spelat en roll också för uppkomsten av den folksågen som upptecknades 1860.

Det är uppgifter om att kustfolket i Nyland, Åbo skärgård och Österbottnen skulle ha utvandrat från olika delar av Öst-Sverige. Vi möter notisen första gången 1548 hos Mikael Agricola i den finska översättningen av Nya testamentet. Något tidigare hade Sebastian Münster i sin *Cosmographia*, utgiven i Basel 1544, omnämnt Finlands tvåspråkighet, antagligen genom förmedling av Agricola. Den sistnämnde skriver: ”Neiste mös nyt kulle aruatan ia merckiten, ette se Wdhen maan Randacanssa, Borghon ia Rasburin Läneis, ette mös caiki Lootolaiset, Calandis, ia Pohialaiset, iotca viele tenepene Rotzinkielille puhuuat, ouat ollut Rotzista eli Gollandista ensin wlostulleet”.

Traditionen var levande ännu genom hela 1700-talet. Helsingfors stads historiker, Henrik Forsius, nämner i sin avhandling 1755 kolonisation under Erik den heliges tid, stöder sig beträffande ursprunget på sockennamnet Helsinge och hänvisar även till Gästrikland. Ortnamn som Gesterby i Sibbo, Kyrkslätt och Pojo, Helsingby i Pernå, Tjusterby (av Tjust i Småland) i Sjundeå, Borgå och Pernå samt Dalkarby i Pojo och Snappertuna har associerats med traditionen. Forsius berättar att år 1150 skall 240 personer från Gästrikland ha kommit över. I sjätte upplagan av Eric Tunelds geografi över Sverige 1792 ingår en utförlig redogörelse om inbyggare från Hälsingland i samband med korståget. Den bygger synbarligen på det inträdestal Henrik Gabriel Porthan höll i Vitterhetsakademien 1788. Troligen återgår alla dessa uppgifter på Ericus Alrots avhandling "De Gestricia", framlagd i Uppsala 1722, men tryckt i Åbo Tidningar 1773, där samma uppgifter om antalet utvandrare jämte landskapen anförs.

Seriösa forskare under 1800-talet, såsom prästen och historikern Anders Johan Hipping, som skrev om den nyländska dialekten, betvivlade traditionens sanningshalt, men antog att ett skandinaviskt folk "ifrån urminnes tider" bebott Finlands kuster.

De historiska urkunderna för oss likväl inte längre än till 1500-talet och även om sockennamnet Helsinge nämns redan 1351 i formerna Heelsingaa, Helsinga, saknas medeltida dokument om kolonisationen. Ett dombrev utfärdat i Borgå 1347 gällande rätten till fiskevattnen i Väster- och Östersundom, Husö med flera byar i sydöstra Helsinge, kan dock tolkas som bevis för medeltida svensk bosättning.

Nu återgår likväl stadsnamnet "Hel-

szinge forsz", som förekommer första gången 1548, på sockennamnet Helsinge, varför frågan om ett samband mellan namnen och vapnen inställer sig. Betraktar vi nyare uppfattningar om båten som symbol för sjöfart som en sentida konstruktion blir frågeställningen mera komplicerad. Kan ursprunget till vapnet för Nyland och Helsingfors möjligen hänga samman med Nylands kolonisation? Här kommer ett detaljerat och mycket betydande dokument i dagen.

Stormaktspolitik och vapen

Staden hade grundats av Gustav Wasa 1550 på Helsinge sockens mark, vid mynningen av Vanda å, i Helsingeforsen. Stadens första sigill upptog en fiskstjärt, vilket ansetts syfta på det laxfiske som bevisligen bedrevs vid åmynningen. När under drottning Christinas tid år 1639 beslut fattades om att flytta staden längre ut mot havet, framträder ett intressant och avslöjande mönster i fråga om både namn och vapenbild. Staden får nämligen behålla sitt gamla namn Helsingfors, men vapnet ändras, laxstjärten byts ut mot en båt på en ström under en krona. Det gamla sigil-

Det gamla sigillet för Helsingfors i stadens dombok 1643. Emblemet tolkat som en fiskstjärt. – Foto Riksarkivet/Jukka Kalervo.

Stadens nya sigill, använt första gången 1645. Bilden ur domboken 1651. – Riksarkivet/ Jukka Kalervo.

let användes ännu 1643, det nya uppträder första gången 1645.

Urkunderna anger motiveringarna till såväl beslutet om flyttning som bevarandet av namnet. Vi får en sällsam inblick i svensk stormaktstida mentalitet.

Hösten 1639 kommer den nyutsedde borgmästaren i Helsingfors Anders Larsson Ehrendt seglande från Stockholm, medförande den nya stadens privilegiebrev. Regeringen ger generalguvernören Per Brahe d.y. befallning att låta grunda staden så fort som möjligt på Södernäs udde. Saken hade avhandlats per brev sedan 1637. Förutom de föreskrifter och planer som omtalas innehåller privilegieurkunden också anvisningar om det nya vapnet så lydande:

Derföre gifwe Wij dem til Stads Secret och Insegel, at föra och bruka en Båth, stående uti en forss, där åfwanpå en förgylt Crona uti blått fieldh /fältt/; Sedan at den Staden ock häreffter Hellsingfors skall nämnd och kallad warda.

Tidigare forskning har fäst stor vikt vid vapenbeskrivningen, men inte noterat att Ehrendt också medförde en depesch till

Brahe, där bevarandet av det gamla namnet förklaras. Resonemanget är logiskt och i mittpartiet som är avgörande för vår tolkning heter det:

Hvad elliest namnet för be:te Stadh vedkommer, hafve Wij fuller ståt om och Utj betänckiande af åtskillige; Män j anseende att Södernäs Udd, der denne Staden skall byggias, intet långt ifrån Hellsingfors är belägen, det namnet ock är en påminnelse aff våre Förfäders Sägerrijje Wappn, och Utur Hellsingeland dit först förde Colonier; Så hafve Wij förden skuldh funnet godt, honom Hellsingefors att kalla, hälst ock att Wij betänckie, när denne Staden nu begynner att byggias, skole förmedelst dee åtskillige frijheeter medh honom föllie, inte många j gamla Hellsingfors blifva quarre, Utan hann sålunda snart göras öde.

Vid fasthållandet av stadens namn följer man en traditionsbevarande linje: det gamla skall stöda det nya. Båten i forsen och påminnelsen om våra förfäders seggerrika vapen hör alltså ihop. Ett viktigt faktum är ju också, att man ännu på 1640-talet klart anknöt namnet Helsingfors, och följaktligen även socknen Helsinge, till landskapet Helsingland i Sverige. Därmed kan diverse tolkningar av ortnamnet Helsinge såsom återgående på bl.a. -hals avfärdas som rena skrivbordskonstruktioner. Den syn på kolonisationen som vi mött under 1700-talet har alltså reell grund. En av våra främsta ortnamnsforskare, Åke Granlund, konstaterade också 1956 att namnen stöder traditionen om att Helsinge befolkats med invandrare från Helsingland. Tolkningen av ”förfädernas seggerrika vapen” kunde innebära att landet vid Helsingfors i tiden tagits i

Nylands vapen i Erik Dahlberghs Suecia, tecknat av J.V.D. Aveelen i Stockholm 1714. – Original på föreningshuset Midgård i Helsing kyrkoby.

besittning med vapenmakt – över havet. Båten i forsen är alltså inte någon symbol för fiske, utan snarast en påminnelse om historien. Namnet och båten har en direkt politisk udd: genom att påminna om huru trakten annekterats av svenskar fordom, markerade man också under vems makt den stod. Lanserandet av den gamla traditionen i propagandistiskt syfte stämmer väl överens med stormaktstidens ideologi

och Vasaättens ambitioner. Vapnet ligger i tiden. Folklivsforskaren Sigurd Erixon har konstaterat hurusom Gustav II Adolf och hans krets på ett nästan profetiskt sätt försökte begagna den gamla folkkulturen till framhäande av den då uppåtgående stormakten Sveriges förnäma härkomst och kulturella sändning, ”en märklig utvidgning av de då i hela senrenässansens Europa florerande strävandena till natio-

nell fornforskning och språklig självhäv-delse”.

Så inrättade kungen år 1630 Riksanti-kvarieämbetet med uppgift att dokumen-tera fornminnen och folkkultur. Den för-sta riksantikvariern och -arkivariern hette Johannes Bureus. Han organiserade forn-forskningen, samlade handskrifter och ut-forskade runorna. Men Bureus har sanno-lickt även spelat den avgörande rollen för tillkomsten av Nylands och därmed även Helsingfors vapen.

Skötbåten som blev handelsskepp

När Helsingfors stad firade 400-årsjubi-leum 1950 hade vapnet givits den form det har i dag, ett stiliserat skepp med högt akterkastell och förstäv, som ger visio-nen av ett skepp. Också bilderna av Ny-lands vapen under 1800-talet, t.ex. inom Nylands nation, antyder ett skepp, vars äldsta förlaga är en bild i fortifikations-chefen, fältmarskalken Erik Dahlberghs stora historiska verk *Suecia antiqua et hodierna* 1714. Ett ståttligt handelsfartyg finner man på en karta av F. de Wit, *Nova tabula Magni Ducatus Finlandiae MDCC saeculum* som vapen för Nyland.

Men ännu på garvargesällernas skrå-kista i Helsingfors 1785 flyter en helt an-nan båt, som uppenbarligen är en större roddbåt med tre par årklykor. Samma båt avbildas på kartan för Nylands infanteri-regemente 1696, med roder och två par klykor.

Museichefen och båtforskaren Ivar Nordlund identifierade i tiden denna båt som ”en nordisk klinkbyggd snipa med upplyfta stävar och tydliga bord, en större skötbåt, en mellanform mot mindre lastdra-gande båt. Båten tycktes ha tre par årtullar,

roder och rorkult, den har rots av minst fem man. Längden uppskattas till mer än 20 fot och kan uppgå till 30, vilket skulle göra 6–9 meter. Båten kan alltså mycket väl ha hållit överfart från Sverige”.

Blickar vi på 1600-talet visar faktum att stadens och landskapets vapenbilder är identiska. Nylands vapen i Gustav II Adolfs bibelutgåva 1618, liksom i Sveri-ges stadslag och på flera mynt, är en båt som ros och så även på den första sigill-bilden för det nya Helsingfors 1645. Man har alltså övertagit landskapets vapen när man etablerar den nya staden. Därmed vidgas motiveringen om kolonisation till hela mellersta Nyland.

Nylands vapen 1618, detaljbild ur Gustav II Adolfs Bibel. – Åbo Akademis Bibliotek. Foto Kameraboden, Åbo.

Nylands vapen på Johannes Burei runtavla 1599. Detalj av tavlans nedre vänsterparti. – Kungliga biblioteket, Stockholm.

Detta låg även i rikets intresse. Landskapet Nyland existerade inte ännu på 1560-talet, vilket var fallet med de äldre landskapen såsom Karelen, Savolax, Tavastland och Österbotten, vilkas vapen förekom både vid Gustav Wasas begravning 1560 liksom i Johan III:s likprocession 1594. Landskapet var uppdelat mellan två hertigdömen: Finlandia meridionalis ”cum parte Nylandiae et Ållandia” och Carelia ”cum parte Nylandie”. – Den gamla olikhet och gräns i bebyggelse och

folkultur som ännu på 1900-talet kunnat iaktas mellan Esbo och Helsinge har sålunda historisk rot.

När Nyland får sitt vapen första gången, år 1599, är det i ett ovanligt men för tolkningen avgörande sammanhang.

Hur skapas symboler?

Den första bilden av Nylands vapen finns på en stor plansch som tecknats till förtydligande av runalfabetet, ”Runatafla” eller ”Runakenslanes läraspån”. Den upptar de äldsta avbildningarna av tio runstenar och Mora stenar vid Uppsala, flera runalfabet, runstaven (kalendern) med anmärkningar och förklaringar, alla Sveriges provinsvapen samt en stor mängd prydnader och inskrifter, bl.a. gamla ordspråk. På tavlan är landskapens namn skrivna med runor. Planschen, som är daterad 1599, finns bevarad i endast fyra ursprungliga exemplar. Det är Johannes Bureus som ritat och utstuckit tavlan i koppar.

Bureus olika roller, position och intressen i början av 1600-talet är intressanta. Vi möter en märklig personlighet, en kombination av ämbets-, vetenskapsman och svärmare. Förutom som runforskare och författare till en fornsvensk och nysvensk grammatik, är han känd som antikvarisk samlare och idégivare till det statliga antikvitetsämbetet. Han verkade vidare som Gustav II Adolfs lärare, som diplomat, utgivare av medeltida handskrifter, som kopparstickare och sigillgravör, träsnidare, tecknare, poet och mystiker, astronom, instrument- och urmakare. Men han tecknade även upp folktraditioner och bygdesånger. Från år 1599, då tavlan skapades, hade han överinseendet över landets fornlämningar och sammanförde under de följande årens vidsträckta resor

ett synnerligen rikt forskningsmaterial. Bureus kan mycket väl ha hört sägnen om utflyttning från Gästrikland eller Hälsingland. Som sekreterare i Kungl.kansliet handhade han allehanda inrikes ärenden, bl.a. städernas privilegier.

Det ligger nu nära till hands att antaga, att Bureus 1599 känt till och 1639 velat hugfästa den tradition om kolonisatorn från Helsingland som det hänvisas till vid nygrundandet av Helsingfors. Av urkunden ovan framgår ju även att man övervägt flera olika förslag till namn och vapen. Bureus levde till 1652 och kan mycket väl ha varit rådgivare för både namn och sigillbild. Också Bureus kusin, den kände kartritaren, genealogen, astronomen och kanslisekreteraren Anders Bureus förbinder i en karttext 1631 Helsing och Helsingfors med Helsingland.

Man torde sålunda kunna förutsätta att det är en levande tradition som brevet till Per Brahe 1639 bekräftar – och den var ju ännu känd genom hela 1700-talet.

Skapandet av stadens nya sigill 1639 med båten som det centrala motivet är en medveten åtgärd, i politiskt och propagandistiskt syfte, med ett tidigt användande av antikvarisk symbolik som stöd och därvid ett element, såsom ovan konstaterats, i stormaktstidens ideologi och enväldets självbild (identitet) och nationalism.

De moderna tolkningar om sjöfart, handel och fiske som applicerats på vapenbilden underskattar 1600-tals människans sätt att tänka, samtidigt som både de historiska dokumentens vittnesbörd glöms bort och själva händelsen – stadens förnyelse – inte ses i ett vidare sammanhang. Hade båten i stadens sigill avsett fiske i Vanda å hade väl också ett fiskeredskap, t.ex. en håv avbildats. Havet och båten

har naturligtvis sin livskraft som symbol för Helsingfors oavsett tid, men i en historisk kontext blir förhållandet mera djupgående.

I sig kan de moderna tolkningarna av både Helsing och Helsingfors, av båt och strömmar, tas som exempel på nutidens oförmåga att hantera symboler och på en bundenhet till lexikaliskt nedskrivna förklaringar. Man har läst enbart privilegiebrevets korta definition och bundit sig till heraldikens bild, färger och placering, medan hela betydelsesammanhanget – den mentalitetsmässiga aspekten på 1600-talets tänkande, handlande människa och hennes värld – gått förlorad eller nonchalerats.

Oförmågan att hantera symboler är ett tecken på hur vår kultur är fixerad vid kunskap enbart som en materiell storhet, en bokstavens kanon, inte som en invigningens hemlighet. Vi har mistat det rituella språket. Symboler måste därför tolkas och förklaras offentligt, om och om igen om deras historiska betydelse över huvud skall ha någon mening för människorna och ge orter och händelser en plats i deras värld, en kontinuitet i livet som berättelse.

När i dagens Finland kommuner och gamla socknar slås samman till nya städer, när nya namn och nya vapen skapas, behövs det alltså mera av berättande tradition och kunskap som insikt än bara ett varumärke eller firmanamn, som i demokratins namn röstas fram och fastställs genom politiskt beslut – för så vitt man inte tänker sig att nya byten ständigt kommer att ske och någon historia därmed inte är behövlig?

Men det var väl inte precis detta som Mörne tänkte på, när han formade den sista strofen i Nylands vapen:

Johannes Bureus (1568–1652), den förste riksantikvarien, fornforskare, konstnär, diplomat, astronom och upptecknare av folktraditioner. Den förmodade skaparen av Nylands vapen, förlaga till Helsingfors vapen. Porträtt signerat 1627. Gripsholm. – Svenska Porträttarkivet.

*Den vita fanan med vår hembygds tecken,
där striden står för fädernesland,
den blåser ut. Sydvästen jämnar vecken,
och båten glimmar i solskenets brand.
Då spänns viljor och förmågor.
Oss följ genom livet åt
den starka ström med egna vågor,
den gyllne båt, den gyllne båt!*

Källor

Texten är en bearbetning av ett föredrag hållet den 11 december 2008 på Ekenäs museum för Ekenäs-sällskapet.

Artikeln bygger på tvenne tidigare publicerade studier av författaren där källor och citat ingår: *Drakskepp och runslingor. Något om vikingaromantik i sekelskiftets Finland*, publicerad 1988 och *Helsingfors vapen – Nylands vapen. En studie i svensk*

stormaktstida mentalitet, 1993 – se nedan.

Michaela Bränn – Maria Vainio-Kurtakko, Galleria Nylandensis. Nylands Nations samlingar. NYLAND Samlingar utgivna av Nylands Nation XIV. Helsingfors 2008.

Bo Lönnqvist, Folkliv och föreningsliv i en förort. Svenska Föreningen Treväpplingen i Mellungby 1919–1969. Helsingfors 1975. – Om dombrevet 1347.

Bo Lönnqvist, Drakskepp och runslingor. Något om vikingaromantik i sekelskiftets Finland. By og Bygd, Norsk Folkemuseums Årsbok Bind XXXII, Oslo 1987–1988.

Bo Lönnqvist, Helsingfors vapen – Nylands vapen. En studie i svensk stormaktstida mentalitet. Finskt Museum 1993. Finska Fornminnesföreningen. Helsingfors 1995.

SJUNG. Femtonde upplagan sammanställd av I. Rosqvist, I. Appelberg och E.Hedström. Hangö 1945.

Svenskt Biografiskt Lexikon, VI, Stockholm 1926: Johannes Bure (Johannes --- Bureus).

Ännu en gång i Odysseus kölvatten Mellan saga och verklighet

För exakt 25 år sedan grundades Finlands Atheninstitut. Som bekant var Nils Oker-Blom och Göran Schildt initiativtagare. Nils Oker-Blom kanske dels därför att han som universitetsrektor och -kansler hade Edwin Linkomies som förebild – denne hade tillsammans med Amos Anderson deltagit aktivt i Rom-institutets grundande – och dels att han som skicklig skulptör själv hade ett intimt personligt förhållande till den grekiska konsten. Och Göran Schildt förstås på grund av sina långvariga vistelser i Medelhavsvärlden och sin vilja att förmedla sina upplevelser till de nordiska ländernas invånare i form av eleganta kolumner och högt skattade böcker.

Att institutet omsider blev litet annorlunda än Göran hade tänkt sig berodde på dåtida omständigheter. De gamla arkeologiska skolorna – som de kallas i Grekland – hade vissa privilegier som innan Finland anslöt sig till den Europeiska Unionen var ytterst viktiga för institutets aktivitet och personal. Och i själva verket får ett arkeologiskt institut vara aktivt också på andra områden om det finns vilja, tid och medel

därtill, medan kulturinstitutens verksamhetsområde är mycket mera begränsat.

Däremot var det kanske inte lika uppenbart att just jag skulle skickas till Athen som institutets första föreståndare. Jag var ju ingalunda känd som en Greklands-expert. Men eftersom den privata institutstiftelsens ekonomiska möjligheter var ytterst begränsade och man inte var helt säker på vilket slags institut som borde

GÖRAN SCHILDT

I Odysseus kölvatten

En Dellinbok 5130

Göran Schildts bok I Odysseus kölvatten utkom 1951. På pärmen på en pocketupplaga från år 1965 författarens foto av en väderkvarn på Mykonos.

grundas, så tänkte man kanske att förtrogenhet med Medelhavsvärlden i allmänhet var viktigare än perfekta kunskaper i grekisk egenart.

När jag i augusti 1984 ryckte ut i strid så kände jag mig som en gammalgrekisk grundarheros som för några tusen år se-

dan skickades för att grunda en ny koloni i fjärran land. Jag hade Nils Oker-Blom som Apollon som skyddade kolonins grundande, Göran Schildt som Poseidon som var ansvarig för den farliga landstigningen och ambassadör Eva-Christina Mäkeläinen i Athen som den lokala skyddsgudinnan Pallas Athene.

Då tänkte jag att jag kanske borde vara som Odysseus, den listigaste trojanska hjälten, alltså den typiska skickliga Medelhavsmänniskan, som var mångbefaren (vilket Otto Manninen så skickligt översätter till "monineuvo"). Och troligtvis hyste också Nils Oker-Blom och Göran Schildt dylika förhoppningar.

Båda kände ju Odysseus och hans livslopp mycket bra. De kände bra båda Homeroseposen; Nils Oker-Blom hade säkert beundrat statyer av det trojanska krigets hjältar, till exempel de ståtliga "Bronzi di Riace", som hittades i havet nära Reggio Calabria på 1970-talet, och Göran Schildt hade ju skrivit bland andra "I Odysseus kölvatten" som tillsammans med "Önskeresan" lade grunden till hans internationella anseende som författare.

Från Troja till lotofagernas land

I dag skall vi ännu en gång följa Odysseus och hans besättnings långa och händelserika färd i den dåförtiden mycket dåligt kända västra delen av Medelhavsområdet om vilken sjöfarande och handelsmän hade berättat fantastiska och rentav otroliga äventyr. Rapsoderna som förvarade trojanska sagor som muntlig tradition från tolfte århundradet f. Kr. ända till sjuhundratalet då Odysseén skrevs ned var inte alltid förtrogna med sanningen och eposets originalinnehåll och utökade den

fantastiska andelen för att väcka sina åhörares intresse.

En brittisk marinofficer, Ernle Bradford, som under andra världskriget hade tjänat i Medelhavsområdet, till sist blivit försteofficer på en jagare och efter kriget mellan 1950 och 1960, alltså samtidigt med Göran Schildt, hade seglat nästan varje år på Medelhavet på sin stora gamla kutter. Han hade också med stor entusiasm följt Odysseus spår, på ett intressant sätt jämfört Homeros beskrivningar av hamnar och sjövägar med det brittiska amiralitetets sjöfartsguide i sin bok "Ulysses found" (1963) och hittat viktiga likheter. Han är nästan säker på att Homeros eller den som fullbordade den här delen av Odysseen måste ha haft en primitiv mykensk (eller litet senare grekisk) sjöfartsguide till sitt förfogande.

När Troja med tillhjälp av den av Odysseus uppfunna trähästen hade ödelagts ryckte grekerna ut på hemresan. Enligt katalogen i den andra boken av Odysseen hade de inalles haft cirka 1800 skepp, alla med 40–50 man, vilket säkert är starkt överdrivet. Skeppen var långa öppna båtar med ett råsegel och med 15–20 roddare på båda sidor samt 5–10 navigatörer. I aktern fanns ett förrådsutrymme och i förstäven en koj för befälhavaren. Odysseus flotta omfattade endast 12 skepp mot överbefälhavaren Agamemnons 100 och den äldsta hjälten Nestors 80, men tack vare sina personliga egenskaper var Odysseus en av de förnämsta ledarna.

Odysseus flotta avvek genast från de andra eftersom den seglade först till Ismaros i Trakien för att proviantera mat och vin för resan. Trakien var ju välkänt som ett gammalt vinland och vinguden Dionysos fosterland. I Ismaros skaffade Odysseus 12 stora krukor av det mycket

starka vin som han senare hade nytta av i cyklopen Polyfemos grotta. I strider med lokala invånare – kikoner – förlorade han hela 72 män.

Efter Ismaros styrde han raka vägen till Peloponnesos sydligaste spets Kap Malea som under hela antiken betraktades som så farlig att man redan tidigt började tänka på möjligheten att gräva en kanal genom korintiska näset. Redan på sexhundra-talet lät de korintiska tyrannerna Kypselos och Periandros bygga en stenlagd väg på vilken last och även lättare skepp kunde dras över näset.

Och verkligen, när udden redan var i sikte kom en plötslig stark vind från nordost som så ofta händer där särskilt om hösten. Denna vind, som kallas *gregale*, kan blåsa dygnet runt i över en vecka. Och faktiskt befann sig Odysseus med sina skepp efter stormen nära Afrikas norra kust, i den såkallade Lilla Syrten troligen på ön Dscherba som då var känd som lotofagernas land. Folket där åt lotusplanter, som var söta men farliga, eftersom de fick människan att tappa minnet. Med nöd och näppe lyckades Odysseus efter några dagar få sin glömska besättning tillbaka till skeppet, och så tog de kurs mot nordost för att komma hem till Ithaka utan att veta att Sicilien och hela Italien stod där i vägen.

När de seglade under natten kunde de inte stöda sig på Polstjärnan som då avvek hela 12 grader från himlens nordpol utan hellre på Kochab dvs. den näststörsta stjärnan i konstellationen Ursa Minor (Lilla Björnen) som avvek endast 7 grader vilket inte är så farligt för långsamma skepp.

I Polyfemos grotta

Nästa stopp blev i cyklopernas land, som skall ha befunnit sig på västra Sicilien nära moderna Trapani. Odysseus tog med sig endast sitt skepp och lämnade de andra på en liten holme utanför kusten. Grekerna antog att de lokala invånarna skulle respektera gästfrihetens regler, trängde sig in i en grotta i dess invånarens frånvaro och tog sig till dennes förråd av mjölk och ost. Men när den jättestora enögda cykloper Polyfemos kom hem med sin flock, stängde han in männen i sin grotta med en tung sten och började äta upp Odysseus män den ena efter den andra.

Vi vet faktiskt att bronsålderns invånare på västra Sicilien, som kallades *sikaner*, härstammade från Iberiska halvön, medan *sikulerna* i den östra delen av ön hade närmare kontakter med fastlandet. Båda representerade den så kallade apenninska kulturen, idkade faktiskt får- och getskötsel och tillverkade massor av ost för magrare perioder av året. Polyfemos samtalande med Odysseus, som sade till honom att hans namn var ”Ingen”. Vi vet inte på vilket språk samtalet fördes men namnet Odysseus kan ju tänkas likna det grekiska ordet ”*oudeis*” som betyder ”ingen”. Polyfemos drack för mycket av det ismariska vinet och störtade ned på golvet. Då han somnat övertalade Odysseus sina män att tillverka en trästam till ett stickvapen och glödgade det sedan i elden. Sedan stötte de in det i cykloperns enda öga. Vrålände av smärta och ilska öppnade Polyfemos grottingången för att släppa ut sina får men försökte fumlande fånga de flyende männen. De hade dock bundit sig fast under jättens stora får, så det enda han kände var fårens ryggar. Hans skrik väckte de

andra cykloperna, och de ropade åt honom och frågade vem som hade skadat honom. Polyfemos svarade då ”Ingen”, vilket fick de andra cykloperna att gå och lägga sig igen i tron att Polyfemos hade blivit galen.

Polyfemos var emellertid guden Poseidons son, och Poseidon hatade Odysseus ännu mera efter den här episoden.

På Aiolos ö och i laistrygonernas land

Nästa äventyr tog skeppen till vindarnas ö Ustica, 60 sjömil nordost om Sicilien, där vindarnas härskare Aiolos bodde med sina sex döttrar och sex söner som var gifta med varandra. Han välkomnade Odysseus hjärtligt och efter en månad, när det var dags för hjälten att fortsätta resan, gav guden honom medvind för att komma hem och en säck med alla motvindar i. Aiolos sade att Odysseus inte fick öppna säcken förrän han nått Ithaka som låg på ett avstånd av 540–600 sjömil. I tio dagar och nätter seglade skeppen i full fart mot Ithaka, och Odysseus höll sig vaken då han var rädd att hans män skulle öppna säcken. Då han redan såg Ithaka somnade han dock av utmattning, och den nyfikna och misstänksamma besättningen öppnade säcken. Alla vindar släpptes ut, och skeppen drevs tillbaka till Aiolos ö, men jagades bort då Aiolos insett att Odysseus var hatad av Poseidon.

Efter att ha irrat i sex dagar och nätter norrut nådde skeppen en klippig kust, laistrygonernas land, troligen San Bonifaciobukten på södra Korsika där folket var barbariska kannibaler. Dessa kastade stenblock mot skeppen, och alla sjönk utom Odysseus eget fartyg. Man får kanske vara så cynisk att skalden på detta sätt ville bli

kvitt överflödigt material som skulle ha försvårat den fortsatta berättelsen.

Kirke, Hades och sirenernas skär

Skeppet styrde nu österut till ön Aia, nutida Monte Circeo nära Terracina, där solguden Helios dotter trollkvinnan Kirke bodde. Ön var full av vilda men tama djur, som egentligen var förvandlade människor. Den vackra Kirke bjöd in några av Odysseus män och förvandlade dem med en trolldryck till svin. Då Odysseus gav sig ut för att söka rätt på dem mötte han gudarnas sändebud Hermes, som gav honom ett motgift som hette *moly*, troligen vitlöksextrakt. Hjälten drack det och överraskade Kirke då han inte förvandlades. Han hotade henne till livet och tvang henne att trola svinen tillbaka till män.

Kirke erbjöd nu Odysseus sin kärlek och de bodde tillsammans i hennes palats i ett år, och när det var dags för Odysseus

Odysseus och sirenerna på en vas från norra Italien och på en målning av J.W. Waterhouse (1849–1917).

att avresa sade Kirke åt honom att besöka den döde siaren Teiresias i Hades. Odysseus fortsatte alltså till kimmeriernas land, där det ständigt var natt. Därifrån besökte han Hades och träffade sina släktingar och vänner och siaren Teiresias som avslöjade för Odysseus hans fortsatta öden. Den här resan är ren fantasi och beskrivs ju också på ett vagare sätt än andra äventyr.

Nu styrde de tillbaka till Kirke, som berättade för Odysseus om sirenerna. De var hemska varelser som hade fågelkroppar och kvinnohuvuden, men de sjöng så vackert att alla sjömän hoppade i havet för att nå dem – och revs ihjäl. Följande Kirkes råd lät Odysseus sina män fylla sina öron med vax och binda fast honom vid masten så att han kunde höra sirenernas sång utan att kunna hoppa i. Galen av sirensången försökte Odysseus teckna åt besättningen att släppa honom, men de kunde inte höra någonting och hade lovat hjälten att binda honom ännu hårdare om han ville bli lös.

Sirenernas skär ligger i Salernobukten och heter nuförtiden Isole Galli, 45–50 sjömil från Monte Circeo. Sirener finns det knappast längre i området, men med nästan 50 års erfarenhet kan jag försäkra att i småbyar nära Sorrento finns förtrollningen ännu kvar och att det under Kristina Reginas kryssningar verkligen är svårt att segla förbi utan att hoppa iland.

Odysseus skepp satte sedan kurs söderut förbi Stromboli, en vulkanisk ö och evig fyr i området, över vilken inte ens fåglar vågade flyga, som Homeros berättar.

Skylla, Karybdis och Helios boskap

Skeppet kom nu till det farliga Messinasundet där det verkligen förekommer

märkliga strömmar som inte besvärar moderna starka båtar men var ytterst farliga för antika skepp. Joniska havet i söder är kallare och saltare än Tyrrenska havet i norr, och vattnet flödar på ytan söderut och i djupet norrut. Vid nordlig vind kan strömmen på ytan nå en hastighet om en knop. Messinasundet är också det enda stället i Medelhavet där tidvattnet är märkbart, två gånger om dagen, cirka 30 cm i båda riktningarna. Strömningen kan i så fall nå fyra knop vilket skulle ha varit en omöjlig motström för Odysseus skepp. Odysseus fick välja mellan två alternativ: Skylla på den italienska sidan eller Karybdis på den sicilianska. Karybdis var en ström som sög in och spottade ut havet tre gånger om dagen, medan Skylla var ett monster som liknade en stor bläckfisk och bodde i en grotta i klippan. Hon hade sex huvuden på ormhalsar, tre rader tänder och skällde som en hund. Karybdis skulle ha varit helt förödande medan Skylla nöjde sig med sex män. Messinasundet är ännu mycket fiskrikt och tidigare har det faktiskt funnits enorma bläckfiskar där. Ännu nuförtiden är den östliga leden i sundet tryggare fastän fenomenen har försvagats efter jordbävningen på östra Sicilien år 1783.

Efter sundets faror var första möjliga stopp på Sicilien nära det moderna Taormina. Odysseus och hans män visste inte att det gällde samma ö, vars andra ände de redan hade besökt. Med Teiresias profetia i åtanke ville Odysseus segla förbi kusten eftersom där betade solguden Helios boskap, 350 nötkreatur och 350 får, som de absolut inte fick skada. Antalet motsvarade årets dagar i den primitiva solkalendern. Männen ville dock anlöpa, och efter att ha fått dem att svära att inte röra Helios boskap gick Odysseus och hans

män i land. Det dåliga sciroccovädet fick dem att stanna där i en månad, och männen svalt och begärde kött. Odysseus gick för att be gudarna om hjälp, och då passade besättningen på tillfället att döda och äta några av solgudens oxar. Då Odysseus kom tillbaka märkte han oset från matlagningen, och såg hemska omen: djurens skinn krälade omkring och köttet på spetten råmade. Vinden stillnade, och skeppet lade av; de hade ju endast 250 sjömil kvar till Ithaka. Men snart kom en hemsk storm, masten bröts av och dödade styrmannen och skeppet sjönk. Och som Teiresias hade förutspått drunknade alla utom Odysseus. Han klarade sig genom att klamra sig fast vid en vrakspilla. Han fick säkert med sig lite vatten och mat, eftersom han drev omkring i nio dagar, tills han nådde ön Ogygia, där nymfen Kalypso bodde.

Kalypsos ö och hemresan

Ogygia var ”havets pol”, ön Malta, cirka 150 sjömil från Messinasundet. Maltas ursprungliga feniciska namn var Maleth som betyder ”hamn” eller ”gömställe”. Också Kalypsos namn kan härledas ur det grekiska verbet *kalyptein* som betyder ”gömma”. Kalypso tog hand om Odysseus och lovade göra honom odödlig om han stannade hos henne. Det lovade han inte men stannade hos Kalypso i sju år och fick två söner med henne. Han längtade emellertid hem och satt ofta gråtande på stranden.

Då Poseidon var borta från Olympos tog Athene tillfället i akt och bad Zeus att hjälpa Odysseus. Hon beskrev hur folket på Ithaka helt och hållet hade glömt Odysseus välvilja och goda förvaltning. Friarna omsvärmade hans hustru Penelope och försökte tvinga henne att välja

en av dem till sin make och öns eventuella härskare. Inte heller Odysseus gamla vänner försvarade hans familj utom en som hette Mentor och som försökte uppmuntra Odysseus unga son Telemakhos att utnyttja alla sina självgåvor för att behärska situationen. Gudinnan Pallas Athene själv hade varit tvungen att anta Mentors gestalt för att kunna uppträda i rådsförsamlingen. Det är därför vi nu ofta talar om mentorer och mentorering vilket innebär just strävan att förmå en yngre arbetstagare att utnyttja hela sin andliga kapacitet. Tidigare var det ju en äldre kollega som ansvarade för rådgivningen. Nu är han eller hon redan för länge sen permitterad eller i ”pensionsslussen” och en svindyr konsult måste anställas som mentor i stället.

Zeus skickade Hermes till Kalypso med ett meddelande att släppa Odysseus. Odysseus byggde en flotta och seglade i sjutton dagar, tills han nådde Scheria, fajakernas ö (troligtvis Korfu).

Vid det här laget hade Poseidon återvänt från Egypten, såg vad Odysseus var i färd med, och lät en ny storm blåsa upp. Odysseus kastades runt, men räddades av sjögudinnan Leukothea som gav hjälten sin slöja och rådde honom att rätta sig genom att simma i land.

Naken och utmattad spolades Odysseus i land på fajakernas ö Scheria, där han upptäcktes av prinsessan Nausikaa, som hade kommit till stranden med sina tjänarinnor för att tvätta kläder. Tjänarinnorna sprang skrikande iväg då de såg den vilde och nakna mannen, men Nausikaa närmade sig honom. Hon gav honom mat och kläder och berättade var han var. Nobelpristagaren Eyvind Johnson har i ”Strändernas svall” mästertligt beskrivit Nausikaas och Odysseus möte på stranden och

Deröda linjerna visar gamla handelsrutter som fenicierna använde och som kanske delvis var kända också i den mykenska världen.

1. Troja
2. Ismaros
3. Lotofagernas land (Djerba?)
4. Cyklopernas land (på västra Sicilien nära Trapani)
5. Aiolos ö (Ustica)
6. Laistrygonernas land (San Bonifaciobukten på södra Korsika)

7. Kirkes ö (Monte Circeo i Italien nära Terracina)
8. Sirenernas skär (Isole Galli i Salernobukten)
9. Skylla och Karybdis (Messinasundet)
10. Kalypsos ö (Malta)
11. Fajakernas ö Skheria (Korfu)
12. Ithaka.

Odysseus och Kalypso på en målning av Arnold Böcklin, 1883.

Odysseus fortsatta vistelse på fajakernas ö. Nausikaa tog honom till sin far, kung Alkinoos, och mor, drottning Arete. En fest hölls till hans ära med gymnastiska tävlingar och sånger av den blinde rapsoden Demodokos.

Då barden sjöng om den trojanska hästen började Odysseus gråta och avslöjade vem han var och vad han gått igenom. Alkinoos gav honom då dyrbara gåvor och lastade dessa på ett skepp, vilket tog Odysseus tillbaka till Ithaka. Hjälten somnade på skutan, och besättningen lämnade honom på en strand.

Då Odysseus vaknade kände han inte igen sig. Gudinnan Athene uppenbarade sig då för honom i en ung mans skepnad, och berättade var han var och om friarna som befann sig i hans palats. Penelope hade lovat att göra sitt val då hon avslutat sin svärfars liksvepning. På nätterna rev hon upp den igen, men en förrädisk tjänarinna avslöjade detta för friarna.

Odysseus gick nu till svinherden Eumaios, och avslöjade sin identitet för honom och sin son Telemakhos. Tillsammans begav de sig till palatset. Odysseus var förklädd som en tiggare, och blev sla-

gen och hånad av friarna. Endast hans 20 år gamla hund Argos kände igen honom, viftade på svansen – och dog.

Odysseus hämnd

Penelope tog hand om tiggaren och frågade honom om han hade hört något om hennes make. Odysseus svarade att denne mycket snart skulle komma tillbaka, men Penelope vågade inte tro honom. När Odysseus gamla amma tvättade honom kände hon igen ett ärr på hans ben, men han sade åt henne att hålla tyst.

Penelope utsatte nu friarna för ett sista prov. Hon visade dem Odysseus båge och sade att hon skulle gifta sig med den som kunde skjuta en pil genom hålen i tolv yxor i rad. En efter en försökte de, men de kunde inte ens spänna bågen som var av en ovanlig komposittyp.

Till sist bad tiggaren Odysseus att få försöka, och under friarnas hån spände han skickligt bågen, sköt en perfekt pil genom de tolv yxorna, och vände sedan bågen mot friarna och började döda dem med Telemakhos hjälp. Efter detta straffades de förrädiska tjänarinnorna, och till sist var palatset rensat.

Penelope tvivlade fortfarande, men då Odysseus berättade för henne att deras säng var byggd i ett olivträd, en hemlighet som endast de kände till, trodde hon

honom till sist. Odysseus gick sedan till sin gamle far och de levde lyckliga i alla sina dagar.

Epilog

På sistone har en intressant detalj ifråga om den sista dagens omständigheter avslöjats. När siaren Theoklymenos förutspådde friarna dagens förfärliga slutskede hänvisade han bland annat till att solen mörknat mitt på dagen. En fullständig solförmörkelse inträffade i detta område den 16 april 1178. Om vi kan lita på Homeros, så skulle det trojanska kriget alltså ha börjat omkring år 1198 och Troja skulle ha erövrats omkring 1188, vilket passar mycket bra ihop med den arkeologiska evidensen. Förstås är detta mera en kuriositet än ett riktigt vetenskapligt resultat.

En annan kuriositet är den romerska ingenjören Felice Vincis påstående att det trojanska kriget ägde rum i Östersjöområdet och att Troja och många andra orter som omtalas i Homerosesepen i själva verket befann sig i Finland. Som tyvärr så ofta händer, så har Vincis fantasterier väckt stort intresse bland lekmän som gärna leker med ortnamn som liknar varandra men som i historiskt och filologiskt hänseende inte kan ha något att göra med varandra.

Med Svinhufvud till Berlin 1918

Våren och sommaren 1918 fördes en hetsig dragkamp om Finlands framtida statsskick.

De konservativa partierna, Svenska folkpartiet och gammalfinnarna, bland dem Pehr Evind Svinhufvud och Juho Kusti Paasikivi, propagerade för en konstitutionell monarki, uttryckligen med en tysk prins som konung, medan ungfinnarna och agrarerna kämpade för en republik. Socialdemokraterna var vid denna tid knappt representerade i riksdagen, då deras representanter antingen var döda, fängslade eller i landsflykt. Stämningen i Finland var ytterst tyskvänlig. Första världskriget pågick och man litade på Tysklands seger. Statsminister Paasikivi konstaterade att Finland aldrig kommer att reda sig mot det expansiva Ryssland utan en skyddsmakt, och en skyddsmakt såg han endast i Tyskland. Monarkisterna utgick efter ett dubiöst förfarande som segrare och nu gällde det att vidta åtgärder för ett kommande kungaval. I

Tyskland fanns det ett flertal personer av kunglig börd och en deputation sändes till Berlin för att diskutera personfrågan. Finlands temporära statschef Pehr Evind Svinhufvud åtföljdes på denna resa av utrikesministern Otto Stenroth samt av sin ”betjänt” Johan Otto Söderhjelm, och Stenroths ”betjänt” Olof Sievers, samtliga inkognito. I följet ingick även senatorerna Alexander Frey och Onni Talas.

Svinhufvud önskade att någon av kejsar Wilhelms yngre söner, framför allt prins Oskar, skulle utses till kung i Finland. Han och Stenroth reste från Berlin till Wilhelmshöhe i Hessen för att personligen tala med kejsaren, som dock avvisade förslaget. Man vände sig då till kejsarens svåger, prins Friedrich Karl av Hessen, som antog anbudet. Då de finska politikererna sedan besökte den för dem obekante Friedrich Karl blev de besvikna. De hade

hoppats på en kraftfull germansk hövdingagestalt men fann i stället en eftersinnande, lågmäld humanist, en fredens man. Vid närmare bekantskap visade sig prinsen vara ytterst vänlig, anspråkslös och rättrådig, dvs. mycket lämplig som konung i Finland.

Den 9 oktober röstade riksdagen om kungaval; resultatet var 64 röster för och 44 röster mot valet, och därmed var prins Fredrik Kaarle Finlands konung. Han besteg dock aldrig tronen. Världsläget förändrades vid det tyska sammanbrottet, likaså ändrades den finska inrikespolitiken; prinsen drog sig frivilligt tillbaka och därmed blev Finland republik.

(Källa: Anders Huldén: Finlands kungaäventyr. Helsingfors 1989)

Att det var min far Johan Otto Söderhjelm som utsågs att uppträda som den förklädda statschefens betjänt berodde på att hans äldre bror Stefan Söderhjelm, som var avdelningschef vid det nybildade utrikesministeriet, deltog i arrangemangen för resan.

Vem var då denna Johan Otto Söderhjelm? Man kan med fog säga att han sedermera blev en finlandssvensk ”kändis”. Född 1898 i en professorsfamilj ägnade han sig först åt historiska, senare åt juridiska studier och det är som ung student vi råkar honom i den följande skrivelsen. Redan under studietiden deltog han aktivt i politiken. Som liberalt sinnad representant för Svenska folkpartiet blev han invald i riksdagen 1933 och omvald fyra gånger, sista gången i riksdagen 1962–1966. Han var minister i sju olika regeringar. Mest känd som politiker blev han då han deltog i förhandlingarna om vänskaps- och biståndspakten i Moskva 1948.

Fastän skogsindustrin utgjorde Johan

Johan Otto Söderhjelm (1898–1985) var endast 19 år då han som statschefens ”betjänt” deltog i kungauppvakningen i Tyskland.

Otto Söderhjelm's egentliga arbetsfält, var han styrelsemedlem i flera stora finska företag, bl.a. beklädde han posten som verkställande direktör för Petsamo Nikkeli OY 1934–1940 och 1945–1958. Han innehade även flera förtroendeuppdrag inom det finlandssvenska kultur- och idrottsetablissemangen, bl.a. inom Solvalla stiftelsen och Svenska Litteratursällskapet.

Den 19-åriga Johan Otto Söderhjelm gjorde noggranna anteckningar under resan. Anteckningarna är här återgivna med smärre språkliga korrigeringar och förkortningar. För att underlätta läsningen har texten indelats i kapitel och försetts med en del förklarande fotnoter.

Johan Otto Söderhjelm

anteckningar

Förberedelserna

Fredagen den 16 aug. Jag avreste på morgonen från Hfors efter 2 veckors segling och anlände $\frac{1}{2}$ 6 till Suoniemi¹. Kl. 6 ringde telefonen varvid Stefan² (chef för utrikesdepartementets politiska avdelning) frågade om jag ville göra honom en tjänst och genast komma till Hfors, det gällde en rolig sak. Jag måste genast utan en sekunds betänkande svara. Jag sade ja. Min order var att vara snyggt vardagsklädd och hava några skjortor i en kappsäck ävensom att genast infinna mig i staden. Efter ett himla schå for jag till Tfors 15 före 9 och var där $\frac{1}{2}$ 11. Tog in på Emmaus.

Lördagen den 17 aug. Väcktes på Emmaus kl. 5. Tåget försenades och avgick först kl. $\frac{1}{2}$ 7. Var $\frac{1}{2}$ 12 i Hfors. Rusade upp till kejsrerliga palatset, där Olof Ljungqvist³ just satt inne hos Stefan. Jag fick direktiv att följande dag kl. 6 e.m. såsom godsägare Per Evind Perssons⁴ betjänt över Danzig och Berlin resa till tyska högkvarteret. Ljungqvist är direktör Ottos⁵ betjänt. Möjligen medfölja ytterligare senatorerna Frey och Talas⁶. Det hela skall gå i den hemligaste hemlighet. Vi gingo till fotografen, bestyrde om vår utrustning, samt mötte naturligtvis ett otal personer för vilka man måste hitta på tro-

Pehr Evind Svinhufvud (1861–1944) fungerade som riksföreståndare från maj till december 1918. På Tysklandsresan uppträdde han som "godsägare Persson".

värdiga skäl för den plötsliga återkomsten till Hfors. Kl. $\frac{1}{2}$ 4 fingo vi pass på utrikesdepartementet och blevo presenterade för direktör Otto. Därifrån gingo vi till tyska legationen, fingo skriva vår namnteckning⁷ ett otal gånger och lämna passen. Vi gingo upp till senaten, men Persson tog endast emot Stefan, åt vilken han vid avskedet karakteristiskt nog sade: "Min resa

till Sibirien anträdde jag med lättare hjärta än den här”. Stefan bjöd oss på en briljant middag. Kl. 6 fingo vi våra pass med tysk påteckning av legationsrådet v. Kühler. – För till natten ut till Grankulla.

Färden går söderut

Söndagen den 18 aug. Kom in från Grankulla 2.10. För hem efter min kappsäck och väntade till 1/4 före 4 då jag med min kappsäck och häst for till Bergmansgatan efter Perssons saker. Han var själv hemma, tryckte min hand och bad mig fara till Habsburg, den väldiga oceanångaren, som vanligen går på linjen Hamburg – Rio de Janeiro. Efter litet väntan och otaliga passgranskningar slapp jag ombord. En underofficer visade Perssons rum, som jag ställde i ordning. Småningom anlände Persson, Otto, Frey och Talas samt Ljungqvist. Kl. 6 lade kolossen ut. Vi fingo mat bland officerstellvertretrarna. Våra herrar sutto uppe i matsalen och vi hängde på fördäck med två tyskor, en ulan – gefreiter Rosenbaum och en jägare Müller, vilka skola följa oss hela vägen som greve Adelmans^s betjänter. Kl. 10 ville jag se om Persson var inne och knackade på. Han öppnade försiktigt i bara underkläder och sade sig vara tillfreds. Jag gick till sängs när vi sågo Revals ljus. Det var något oklart. En torpedubåt kom långsides, vi sökte lots, vände, stannade och backade om vartannat. Min kojplats var ej vidare lysande. Omöjligt att kläda av sig, men jag sov gott. Utom Ljungqvist bo där en finsk jägarfältväbel och några officerstellvertreter.

Måndagen 19 aug. Ett härligt väder för en sjöresa. De påstå att vi hela natten legat i Reval då de ej vågat nattetid gå genom

minfalten. Jag knackade naturligtvis igen alldeles olämpligt på hos Persson om han ville hava rakvatten, han var alldeles oklädd. En härlig frukost med kaffe, bröd, honung och marmelad. Vi moja oss på däck. Rosenbaum och den andra av våra hjälpare tro verkligen att vi äro betjänter, deras tankar om oss kan ej vara höga. ½ 7 passerades Kalkgrund fyrskepp, ½ 11 Bulk fyrskepp. En fatal kollision: En tysk (fartyget för endast permitterade) kom fram och frågade Freys namn. Jag svarade riktigt, sedan frågade han Perssons, varvid jag även sade namnet, men han skratade endast och sade sig hava sett mannen förut och precis veta vem det var. Dumbommen Rosenbaum talar också alldeles högt om Perssons riktiga namn. ½ 12 passerades ett fyrskepp. Rosenbaum lägger ut om kriget, objektiv som alla tyskar, mest rädd för förlusterna i människoliv.

Hela förmiddagen mojade vi oss på däck pratande med tyska soldater. Måltiderna äro njutningsrika: Kl. 8 kaffe, svart, men med mycket sött i, honung, marmelad och bröd, kl. 12 en varm rätt, kl. 3 kaffe, kl. 6 kaffe, smör, bröd, en varm rätt och uppskärningar. Roliga måltider. Vi äta med Offizierstellvertretrarna, bildade, hövliga män, vid in- och utträde bocka vi oss, säga annars intet ord. Undra på att de ej äro vidare glada över de två betjänternas närvaro. Vid middagen frågade de om Talas var senator, jag jakade. Sedan talade en annan om vår resa, varefter den om senatorn frågande sade: ”Geheime”. Jag tänkte att han ville veta senatorns titel och att geheime var något mycket högt, varför jag jakade. Sekunden därpå var det för sent att rätta dabsten. Manskapet ombord försöker varje minut utfråga oss. Flera hava igenkänt Persson. Vid en presentation var det med en viss svårighet jag fick

fram namnet Suoniemi. En betecknande episod: Då Ljungqvist första gången mötte Persson bockade han sig naturligtvis, varvid Persson gick fram, skakade hand och sade: "Persson".

Några fyror är allt som vi sett av land. De påstå att vi i natt kl. 12 skola vara i Libau? Tråkigt. En härlig solnedgång och därefter fullmåne. Med tillhjälp av loggen räknade jag ut att vi gjorde 12,2 knop. Persson behövde mig ej under hela dagen.

Tisdagen den 20 aug. Kl. 5 f.m. anlände vi till Libau⁹. Jag steg upp 1/2 7. Staden ser ej mycket ut från sjön. En oändligt stor pir, sandstrand och där bakom torn och fabrikspipor. En väldig rysk kyrka reser sina lökkupoler mot himmelen. Oräkneliga skötbåtar komma in från havet. Det skvalregnar och börjar blåsa, underligt hur även en sådan jätteångare som denna lätt kan börja gunga. Libau lämnas kl. 8. Jag äter en njutelsefull frukost. Då Persson kommer ut ur sitt rum sträcker han med vanlig vänlighet och skådespelaromöjlighet fram handen för att hälsa. Jag klarar dock situationen med att stå stram. Memel¹⁰ passerades ungefär 12-tiden. En äkta tysk historia: Vi blevo 3 timmar i Libau emedan hamnkommendanten sov och ej kunde lämna sitt tillstånd till avresa. Ingen vågade väcka honom. Kvällen var härlig, havet i storm, klart och fullmåne. Sjögången var dock ej alltför stor på oceanångaren. Kl. 12 hade vi gjort an, alla stodo packade som sillar för att komma ut. De permitterade darrade av iver att komma iväg. Men så kom budet att vi ej heller fingo något extra tåg, varken de permitterade eller vi. Alla fingo uppsöka sina gamla hytter och packa upp. Det första mottagandet på tysk jord var ej vidare

lysande och rent av oförsvarligt i beaktande av våra herrars ställning.

Onsdagen 21 aug. Väcktes kl. 5 av ångvischen. Hela morgonen ett oändligt bråk för vår avresa. Denna skedde slutligen kl. 10 med Urlaubzug till Storgard. Herrarna äro trötta och missnöjda. Vårt sista mål ombord: 2 biffar, ¼ kg honung och ½ tyskt bröd kostade 1,50. På stationen det första märkliga, den kvinnliga järnvägsbetjäningen i knäbyxor. De överallt arbetande ryska krigsfångarna – fångarna göra överhuvud allt i hela Tyskland, icke en enda person är bunden av civilt arbete. Danzig foro vi bara igenom utan att märka något extra. En jätte u-båt passerade Habsburg i Neuverwasser. Det var roligt att överhuvud få se en av dessa berömda u-kryssare. Hela vägen till Berlin endast slätter, bärande vittne om ett kolossalt arbete, särskilt när man vet att varenda man mellan 18 och 45 år är soldat. Och av soldater vimlar det, tågen, stationerna och gatorna äro alldeles gråa. I Storgard fingo vi D-zug, pålastningen gick med förfärlig fart. Det sista jag från min vagn såg var Persson vinglande på ett trappsteg med sin berömda filthatt i ena handen och mammas¹¹ svarta väska i den andra. Tåget var redan i full gång. Äntligen ombord på ett hyggligt tåg tog sömnen fullkomligt överhanden. I vår kupé sovo de två tyska soldaterna, Olle, Otto och jag i broderlig röra. Tåget stannade, vi vaknade, men den enda som hann morna sig var Otto. Han sade "Gut geschlafen", och sedan sovo vi igen.

I Berlin

Till Berlin kommo vi kl. 8. Talas, Frey, Rosenbaum stannade vid Friedrichsstras-

se, där Procopé plötsligt uppenbarade sig. Han hör till legationen och följde med till Zoologische Garten, där alla från legationen med Hjelt¹² och Enckell¹³ i spetsen voro emot oss. Naturligtvis hade de ej en aning om eller glömde totalt bort de roller vi spelade, ty Adolf v. B.¹⁴ föll Olle om halsen och pussade honom, medan de andra hälsade och presenterade i full fart. Ingen tanke på att hålla inne med högljudda rop, nämnande av olämpliga namn eller dylikt. Herrarna gingo glatt på i ullstrumporna. Vi hava tagit in på hotell Eden. Ett litet gräl utbröt om lämpligheten av vår resa varvid Persson tydligen var emot den.

Nu äro vi fullt inne i våra roller trots alla dumheter Procopé med flera göra, hissflickan äro vi de bästa bekanta med o.s.v. Vi äro också helt stolta över att under en ständig samvaro dag och natt kunnat lura tyskarna så totalt. Ej en man på Habsburg hade en aning om vår identitet, allra minst Müller och Rosenbaum. Under den en ¼ timme jag satt i samma vagn som Procopé lyckades jag redan pumpa honom på att fredsförhandlingarna med Ryssland strandat utan att han själv märkt det. En härlig diplomat. Jag hade för mycket jobb för att kunna se på Berlin. I morgon hoppas jag hinna studera staden litet närmare.

Torsdagen den 22 aug. Borstade kläder och kängor åt Persson. Gick ut och köpte en bok, karta, blanksmörja. Vår order lyder att någon av oss skall vara tillhands på hotellet, annars kunna vi göra vad som helst. Åt frukost – helt bra – nära Potsdamer Brücke, kom hem med spårvagn. Man kan ej säga att Berlin skulle hava något krigsutseende. Fruntimmer i alla tjänster är man ju redan van vid, och här ser man dock även herrar utan uniform,

visserligen mest äldre. Någon invalid har jag ännu ej sett. Vad man dock fäster sig vid är bristen på gummi, alla åkdon hava trä- eller stålhjul med de mest olika slags fjäderanordningar. Och lika bra tycks det gå på velocipeder och i bilar, men det skramlar förfärligt. Sorgliga att skåda äro lokomotiven på lokalbanorna. Gamla, usla, skramlande don, ångan läcker ut överallt och man förvånar sig över att de alls hålla ihop. Frukter finnes det gott om och persikorna särskilt se lockande ut. Lika är det med chokoladkonfekten och sockerkakorna som utställas i fönstren. Överhuvud är all mat så underbart god tack vare sin stora söthalt. Kött får man ej alls och till allting, främst bröd och potatis, behöver man kort. Vi hava några kuponger givna av Procopé, men jag skall försöka skaffa mera.

Persson sitter på sitt rum. Han arbetar som en träl och herrarna springa där från morgon till kväll. Hjelt var här uppe redan kl. 9 f.m. Att krigströttheten ej är att leka med, det har man fått märka mer än väl. Disciplinen är icke den samma som i början av kriget och de bayerska truperna äro svåra att behandla, de vägra ofta att lyda. Överallt på soldattågsdörarna ser man med krita skrivet som t.ex. ”Fest steht und treu die Wacht an Rhein, wir gehen nicht mehr in die Traut herein” eller ”Gemartertes Schlacht wie..” o.s.v. Enligt alla soldater som jag talat med håller landet icke mera länge ut. D.v.s. mat o. dyl. går det väl med, likaså ekonomiskt, men människoförlusterna börja bliva för stora, alla män hava i över 4 år varit soldater, ingen människa tror på en avgörande seger, amerikanerna hava givit den sista stöten åt segerförhoppningarna. Man kämpar ännu, men bolsjevikerens antal växer. En man berättade med stolt-

Dessa porträtt av kungakandidatparet distribuerades av monarkistkommittén i massupplaga över hela landet och kan fortfarande påträffas i bokantikvariat. Man fäster sig vid två saker: texten var på finska och tyska, inte på landets andra nationalspråk, och prinsessan fick enligt då gällande hovskick inte framträda under eget namn utan som prinsessan Friedrich Karl. Han var då 50 år och hon fyra år yngre. De monarkistiska tidningarna började publicera bilderna redan en månad innan kungavalet, nästan alltid med bildtexten "Finlands blivande konungapar". (Bild och bildtext ur Anders Huldén: Finlands kungaäventyr 1918, Söderström & Co Förlags Ab, 1989)

het att han ännu aldrig lossat ett skott mot en människa, han sköt alltid i luften. De, som tänka självständigt, inse att tyskarna måste kämpa kampen till slut, men de göra det utan entusiasm. Var och en har varit för mycket med för att hysa någon illusion om kriget. Talar man med office-rare kan man ännu höra förtröstansfulla och stolta ord, men ur soldaternas mun, nej. Det är blott att hoppas att de kloka, de tänkande skola hålla överhanden till slut, men lika möjligt är att ententen hoppas på revolution, att de ämnar strida tills tyska

folket självt bereder sig sin undergång liksom det ryska. Det skulle vara den största olycka för all mänsklighet, man kan tänka sig. Huru starka alla dessa strömningar äro, kan en utomstående ej bedöma, endast konstatera deras förekomst.

Från kl. 4 till ½ 9 var jag ute i staden. Besåg Unter den Linden, Hindenburgstatyn, Siegesallée, Kafé Bauer m.m. och njöt av att vara i en storstad ensam, utan att behöva frukta bekanta (just som jag tänkte därpå mötte jag naturligtvis Frey och Talas). Hindenburgstatyn är vidrig,

något mera smaklöst kan man knappast finna än denna enorma stubbe, vilket den mest liknar. Trafiken är naturligtvis inskränkt, men i varje fall förvånar det en att se nästan endast spårvagnar, ej alls droskor och bilar. Mest märker man fruntimmersarbetet, då någon kvinna med största lugn mitt i trafikvimlet från ett omnibusstak sköter två bångstyriga hästar. Spårvagnarna äro klickfulla och svåra att hålla reda på varemot Untergrundbahn är ett härligt fortskaffningsmedel.

Väl hemkommen till hotellet gjorde jag en ärkeblask: frågade av en Mäddchen var herrarna voro, och lät henne öppna dörren till deras matsal. O himmel, där sutto minst 15 fina herrar, jag for med vindens hastighet tillbaka. Måtte de bara ej sett mig.¹⁵

Jag höll på att sätta mig av glädje när jag i ett stånd såg persikor och de kostade endast 2,80 pf. Men när jag skulle äta dem voro de omogna. Undrar om de mognar i kappsäcken, då skulle jag taga mycket med mig hem. En flaska sekt skall jag försöka skaffa åt Stefan. Dagen var den hetaste i Berlin under hela året, enligt tidningarna 31° i skuggan. På kvällen satte vi oss på en liten vinrestaurant och drucko en flaska rhenskt. Det var härligt.

Fredagen den 23 augusti. Samma härliga väder. Olle har av sin morbror Adolf hört att vi skola bliva kvar i Berlin medan herrarna fara vidare. Det vore förfärligt tråkigt. Överhuvud tycks Persson ha velat resa fullkomligt ensam utan vare sig tyskar eller oss. Naturligtvis hade hans inkognito bättre bevarats men för en person i hans ställning vore det ju omöjligt. Sedan vi utfört vårt morgonarbete blevo vi fria för hela dagen. Fingo på hotellet finska legationens adress (vi skulle växla

pengar), men kommo till den ukrainska. Åto frukost och massor av härliga persikor. De hetaste timmarna satt jag i Zool. Garten och läste en bok. På eftermiddagen skaffade vi oss biljetter till Metropol-teatern där de gävo "Die Rose von Stambul", operett av Leo Fall för 332 gången. Stycket skall även givas i Hfors. En härlig middag, den bästa man kan tänka sig åto vi på Kempinski med någorlunda gott Moselvin till 4 mark. På Bauer läste vi svenska tidningar. Operetten spelades helt bra. Promenerade sakta hem genom de överfulla gatorna. Krigstiden gjorde sig på teatern gällande i det alla betjänt- och yngre manliga roller spelades av fruntimmer. Även hade de ej cigarretter utan små elektriska lampor, vilket en granne påstod sig härleda av tobaksbristen. Under natten var det ett grant åskväder, vars like man nog ej kan få se hemma. Temperaturen hade hela dagen varit förfärligt hög, 34 ° och luften kvävande.

Lördagen den 24 aug. Satt hela morgonen under väntan på Perssons kläder och resonerade politik med städerskan. Hon visste intet annat om Finland än att vi älskade Ryssland, men blivit erövrade av tyskarna. Det är skvalregn och svalare efter nattens åskväder. Städerskan berättade litet om livsmedelsjobb. Brödkort kan man få för 6 mk. Prishöjningen är försvinnande i bredd med hos oss, men smyghandeln desto mera omfattande. När jag förde in Perssons kläder hörde jag en häftig diskussion mellan Persson, Frey och en obekant herre, som tydligen gällde oss. Det är bra tråkigt att bliva så där omdebatterad, och en faut kan medföra stora tråkigheter.

Jag åt frukost på en Pschass-restaurant och fick mina pengar växlade. Några ord

om den tyska maten: Här finns kort på allt mellan himmel och jord, dock ej så mycket på matvaror, främst bröd, potatis, kött, ägg, smör mjölk, socker och några andra. Man kan dock på restauranter få mycket utan kort. Grönsaker och frukt finnas i överflöd, soppor och desserter ävensom fisk är billigt, rikligt och gott. Däremot är det svårt med köttet. Vi leva just i Berlins första köttlösa vecka. Kanin- och fågelstek får man dock. Dagligen dricka vi en flaska vin till middagen, den kostar högst 3 à 4 mk. På caféerna får man vad som helst, för 30 pf. Tårtor utan kort, femdubbelt större än de där hemma. Glacen är sämre än vår, däremot får man för ungefär 1 mk ett glas likör, konjak eller vilken dricka som helst. Av vinerna äro blott de franska mycket dyra. Smör ser man ej alls, men däremot rätt mycket ost. Ölet är dåligt, sämre än kronpilsnern där hemma, kantareller en mycket vanlig rätt. Adolf v. B. rådde oss att på kvällen gå på der Hias. Vi skaffade biljetter, gingo genom Wertheim, åto en härlig middag på Kempinski, läste svenska tidningar på Bauer och kommo 1/2 timme för sent till Walhalla-teatern. Det hade nämligen börjat regna och vi måste hem efter regnkapporna. Stycket var förfärligt trevligt. Skrivet av en soldat och spelat av soldater, mest rent skoj, litet fosterland i slutet och under det hela uppträdandet av konstnärer var det bara passade. Det hela gavs till förmån för invalider-konstnärer och i mellanakterna var det bazar, underhållning m.m. Det hela förfärligt tyskt, men oändligt roligt.

Söndagen den 25 aug. Ännu veta vi ingenting om avresa eller dylikt. I går sade nog Persson att jag var fri och kunde hela dagen se på staden så att jag skulle få litet

”behållninkia” och det skulle ju tyda på att vi kan fara vidare. Direktör Otto lyfte i dag litet på slöjan framför vårt öde. Han sade att de båda herrarna skulle fara hem på skilda vägar, Otto över Sthlm och att avresan troligen skulle ske nästa onsdag. I så fall bleve det tydligen ingenting av resan västerut vilket ju är förfärligt tråkigt. I dag uppmanade Persson mig ytterligare att nu ordentligt roa mig i Berlin. Han lät mig borsta långrocken med ordnarna, antydande att den nu skulle behövas. Båda herrarna förefalla att vara på gott humör, likaså Hjelt, vilket ju vore ett gott tecken.

Kl. 2 for jag med Unterrundbahn ut till Stadion till krigsmästerskapstävlingarna. Resultaten voro genomgående underhaltiga, ojämnta och med få deltagare, men de flesta hade även kommit direkt från fronten, överhuvud saknades varje tecken till träning. Stadion var stort och imponerande. Åt middag på Kempinski.

Måndagen den 26 aug. När vi vaknade voro herrarna borta. De hade farit i går kväll och sagt att de skulle vara tillbaka sent i dag¹⁶. Alltså slapp vi ej med. Tråkigt, men huvudsaken är ju att herrarnas resa går bra. Åt morgonkaffe med bröd och marmelad på Bauer för 80 pf. Ganska billigt. Frukost på Kempinski med rhenskt, foro därefter till kapplöpningarna i Grünewald. Ohyggligt mycket folk och ett vadslående utan like. Jag provade därpå och satte 10 Rmk på en häst, men förlorade. Överhuvud är sporten osympatisk, vadsländet, penningarna, spelet är huvudsaken, någon sport är det ej. Hästarna betyda intet i bredd med penningarna man kan vinna på dem. Vackert var det ju när mästarna löpte och jockeynas brokiga dräkter lyste, men den skrånande

människomassan förstörde allt med sin spelhunger. Åto en rätt god middag. Satt uppe och väntade på herrarna pratande med Mädchen, som hade roliga historier att berätta från hotellvärlden särskilt krigs- utbrottsdagarna. Karakteriserade härligt Persson, frågande bl.a. om han någonsin tidigare varit utomlands eller bott på ett hotell, hon fann honom så anspråkslös. Beställde socker av henne.

Tisdagen den 27 aug. När jag kom in till Otto i morse var han på världens sämsta humör. Hade sagt till om att vi skulle vänta på dem i natt, men portiern hade ej framfört. Han var ytterst nervös på allt sätt. Han skall i morgon bitti fara hem med Olle över Stockholm. Müller visade sig i dag plötsligt bo på hotellet och sade att vi i morgon kväll skola fara hem över Reval. Adolf v. B. föreföll också nedstämd. Här sprang herrar som tokiga hela morgonen. Adlermann sade att vi skulle fara redan i dag kväll över Riga. Alla, som jag sett hava förefallit högst nedstämda, därför blev jag oerhört glad, då Hjelt kom och mötte Otto i korridoren, varvid jag kunde uppfatta huru Hjelt frågade: ”Nå är det allt klart?” Otto: ”Jo allt är klart.” Hjelt: ”Nå gratulerar.” Detta skulle ju tyda på raka motsatsen till de sorgliga minerna.

Vi hava ett förfärligt språng, herrarna äro nervösa och springa om möjligt ännu mera än vi. Olle har hela dagen sprungit för sitt pass, och först $\frac{1}{2}$ 4 vågade jag sticka mig ut litet för att få mat. Människor springer av och an hos herrarna som yra höns. Städerskan säger hela tiden att herrarnas besök nog gäller kungavalet, och en svår knäck fick vårt betjäntrykte när hon märkte hur A v. B kysste Olle. Alla gäster tyckas tvivla på vår äkthet. Hela eftermiddagen höll städerskan på

med att övertala mig att lämna privat-tjänsten och taga plats på något hotell. Vi diskuterade mina framtidsutsikter tills jag lyckades köpa 3 pfund socker, som ett legationsråd lyckats smuggla ut från Bulgarien, underliga vägar söker sig livsmedelsjobberiet. På eftermiddagen sade Otto till Adelmänn: ”Es geht doch viel besser.” Hurra, för det.

Hemresan

Kl. 9 avreste vi till stationen. Persson var nu på ett lysande humör, drev med alla och pratade skräp i största allmänhet, någonting som ju är ganska ovanligt. Med hela legationen på perrongen avreste vi, Persson, Adelmänn och jag i var sin sov-kupé, tyskarna i en annan vagn. Pratade litet med Persson, vi gingo snart alla till kojs.

Onsdagen den 28 aug. Sov någorlunda. Steg upp kl. $\frac{1}{2}$ 7. Vi bytte tåg i Allenstein¹⁷, varvid jag kom i samma kupé som Persson och Adelmänn. Om natten hade vi passerat Brandenburg och voro nu i Ostpreussens ofantligt fruktbara nejder. Efter Allenstein började man se nerskjutna och brända gårdar, rester efter löpgravar, taggträdsstängsel m.fl. spår efter kriget, något som sedan upprepade sig hela vägen till Reval. Vi passerade utan svårigheter gränsen, fastän de övriga passagerarna underkastades en ytterst noggrann undersökning till papper och gepäck. På andra sidan [polska] gränsen förändrades landskapet ögonblickligen och ännu mera inbyggarna. Samma fruktbara slätter visserligen, men illa odlade eller odlade, befolkningen ruslig, endast kojor med halmtak. Allt visande en brist på kultur, minst lika stor som ryssarnas, som av-

skräckte en från början till slut. Mitan föreföll duktigt sönderskjutet. Det var redan kväll när vi kommo till Riga, så av staden fick jag ej se mycket. Här måste vi byta till rysk spårvidd och kommo direkt in i ryska järnvägsförhållanden. En stickmörk kupé, man såg ej hand för ögonen, ingen sovvagn, proppfullt. Efter en het kamp lyckades vi med stadskommandaturens hjälp få två soffor lediga och där kunde Persson, Adelmann och jag tillbringa natten med svärande officerare runt omkring, och utan att man såg den ringaste skymt av varandra. I detta elände tinade Persson upp. Han hade varit trumpen hela dagen, men när han väl fått sträcka ut sig (i både mellan Adelmann, några officerare och mig), fick han munlädret igång, började skämta, berätta historier från Sibirien m.m., allt på ett för honom fullkomligt främmande sätt. Mannen skymtade igen fram, som älskar att kämpa mot ödet, besegra svårigheter eller sätta sig över dem. Jag skulle icke velat se Otto under sådana förhållanden. Och så somnade vi, Persson säkert i den underligaste belägenhet en regent råkat i under en resa i främmande land.

Torsdagen den 29 aug. Vi vaknade tidigt, Persson var på ett härligt humör hela dagen, pratade och berättade historier från sina flyktförsök från Sibirien. Passerade Walk¹⁸ och Dorpat, av den senare staden syntes intet anmärkningsvärt. Landskapet började allt mer antaga en finsk karaktär om man frånser människoboningarna som voro torftiga och invånarna, omöjliga att skilja från ryssar om ej på språket. Skyltar, anslag o. dyl. förstär man helt lätt, men när de pratar är det omöjligt. Hela tonen är finsk, men deras tal är hundra gånger snabbare. Hela tågresan fick jag vara utan

Svinhufvud efterträdde den 1 mars 1931 Lauri Kristian Relander som Finlands president. Här talar han i radio 1935. Han innehade presidentposten till 1937 då han efterträddes av Kyösti Kallio.

mat, då stationerna hade ingenting och jag ej ville äta av herrarnas matsäck.

Vi kommo till Reval kl. 2 och skulle genast fara vidare med ”Eläköön”¹⁹, men nej du om det stämde! Ingen ”Eläköön” syntes till och vi togo in på ett ruskigt ställe, Hotel Berlin. Nästa båt gick först följande morgon kl. 9 och det var en liten bogserbåt. Nu kunde ej ens Persson hålla humöret alltför högt uppe, utan beklagade han sig över resans ständiga svårigheter, nöjd var han dock över att Otto ej var med. Det hade varit ett elände. Det var den enda gången han sade något, och sannerligen hade han orsak! Här fick vi ligga 20 tim. på 4 tim. avstånd från residensorten i en faslig, osnygg håla. Adelmann kunde verkligen ha skött om extra båt för denna korta tur, det hade dock ej kunnat kosta

alltför mycket möda, och penningar behövs man ju ej bekymra sig om. Sedan jag ätit en kraftig middag, Persson själv såg efter att jag fick nog och bjöd mig på en flaska vin, gick jag ut i staden för att sköta om två brev senator Talas givit mig. Promenerade sedan hela kvällen omkring i staden utom en stund då jag satt inne hos Persson och han berättade historier. Reval är gammal, men ej tilldragande. Allting ryskt, smutsigt, fräckt och dyrt. Rum fick jag i Offiziersheim, en någorlunda draglig säng. Gick tidigt till kojs.

Fredagen den 30 aug. Steg upp $\frac{1}{2}$ 6 för att göra räkenskaper och annat i ordning. När jag $\frac{1}{2}$ 8 kom till Persson stod han med paraplyet i högsta hugg i skjortärmarna och dödade vägglöss, som kröpo längs väggarna. Han besatt en fenomenal skicklighet. Hade ej sovit alls på hela natten, greven²⁰ hade räddat sig undan till bekanta i staden. Kl. 9 foro vi med en fullastad torpedbåt av allra minsta modell, där man absolut ej kunde komma in utan måste stå på det runda däcket eller sitta på postsäckar. Lyckligtvis var det någorlunda lugnt och ej alltför kallt och därför i själva verket en vacker resa. Ännu i hamnen mötte vi ”Eläköön”, men vi läto den fara. Persson var på gott humör, pratade mycket. Efter 3 $\frac{1}{2}$ timme voro vi i Hfors. Lade till vid Södra hamnen. Persson tog sig endast en lugn promenad medan jag bestyrde om sakerna.

(Anteckningsbokens sista blad upptar en noggrann redogörelse över Johan Ottos ekonomi. Enligt den hade han fått 100 Fmk av mamma och 100 Fmk av brodern Stefan. Den senare posten motsvarade tydligen 440 Rmk. Bland utgifterna förekommer t.ex. hängselstroppar à 9 Fmk, kvällsvard à 6,80 Rmk, teater à 8 Rmk o.s.v.)

Noter

- ¹ Familjen Söderhjelm's sommarställe nära Tammerfors.
- ² Johan Ottos äldre bror.
- ³ Olof Sievers (Bror till Märtha Söderhjelm, Stefans svägerska).
- ⁴ Pehr Evind Svinhufvud (JOS' egen anm.).
- ⁵ Otto Stenroth (JOS' egen anm.). Finlands utrikesminister.
- ⁶ Alexander Frey och Onni Talas.
- ⁷ Johan Ottos tillnamn var nu Suoniemi.
- ⁸ Greve Rüdiger Adelmann, adjutant till den tyska militärchefen i Helsingfors
- ⁹ Liepaja i Lettland
- ¹⁰ 1918 hörde staden Memel ännu till Tyskland.
- ¹¹ Han hade kanske lånat en väska av Söderhjelm's.
- ¹² Edvard Hjelt, minister i Berlin
- ¹³ Carl Enckell, ordf. f. finska delegationen för fredsförhandlingarna i Berlin
- ¹⁴ Adolf von Bonsdorff, andre man på legationen.
- ¹⁵ Förhandlingar fördes främst med den tyska utrikesministern Hintze.
- ¹⁶ Persson och Otto reste till Wilhelmshöhe i Hessen, där de träffade kejsar Wilhelm.
- ¹⁷ Nuvarande Olsztyn i Polen
- ¹⁸ Valga vid gränsen mellan Estland och Lettland
- ¹⁹ Lotsverkets båt som användes vid officiella tillfällen
- ²⁰ Adelmann

Arne Næss 1912–2009

Jag träffade aldrig Arne Næss. Ändå hörde han till det fåtal nordiska samtida filosofer vars livsverk och personlighet – vars gestalt – trängde in i mitt liv, osmotiskt nästan, genom många porer. Jag överrumplas av en sorg över hans bortgång. Hur kan vi sörja personer vi inte har känt? Vad sörjer vi då? Vad sörjer jag, nu? Enbart det att jag har försummat tillfället att lära känna människan bakom den strålkraft som har påverkat även mig? Den sentimentaliteten vill jag inte förneka. Men i Næss fall finns en annan dimension. Vilka krav kan och bör vi i dag ställa på förhållandet mellan professionell filosofi i akademisk mening och filosofin som kall och sätt att leva. Och hur kan vi, vi nordbor, gå upprätt i en värld där vår tillhörighet till det rika västerlandet dömer många av oss till medansvar för den groteska kombination av misär och storhet, kris och framsteg, som kännetecknar vår tid. Kanske hade analytikern, fredsvännen, bergsbestigaren, ekofilosofen, vetenskapsmannen, den lekfulla och självmedvetna profeten Arne Næss mera än de flesta av oss att säga oss, och genom sitt liv meddela oss, på den punkten.

Det sägs ibland att en människas storhet bestäms av hur många av sin tids konflikter och paradoxer hon har kunnat hålla levande i sitt liv. Næss, född 1912, drogs som ung till matematiken och de exakta vetenskaperna. Hans begåvning och häpnadsväckande energi gjorde att han redan i början av 30-talet kunde studera i Wien under den tid då Wien-kretsen, denna avgörande brännpunkt i 1900-talets filosofihistoria, ännu

var geografiskt samlad på en plats och intellektuellt samlad i sin tro på att med den nya logikens medel kunna bidra till den vetenskapliga världsåskådningens framsteg. Där inhämtade Næss en kombination av kunnande, kontakter och självkritisk vetenskapsentusiasm som gjorde honom, vid sidan av bland annat Justus Hartnack i Danmark och Eino Kaila och Georg Henrik von Wright i Finland, till en av de stora

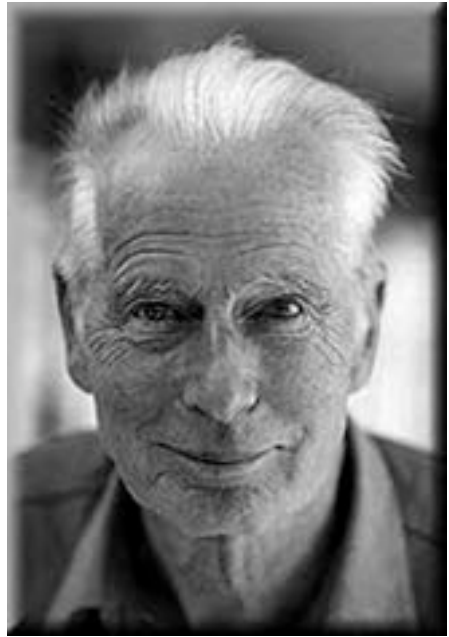

pionjärerna inom den anglosaxiskt, vetenskapligt och analytiskt orienterade filosofi som fortfarande är den viktigaste filosofiska strömningen i Norden.

Næss tidiga arbeten, utgivna mellan 1937 och 1953, kombinerar empirisk forskning – statistiskt bearbetade enkätundersökningar, faktiskt! – med filosofisk reflexion. Inslaget av formell logik är mindre än många i dag skulle vänta sig. Men på 30-talet var orienteringen mot empiri lika viktig för den logiska empirismen som utvecklingen av den logiska formalismen. Næss stora arbeten kan i dag te sig något kuriösa men på sin tid måste de ha framstått som programmatiska och banbrytande. I varje fall var de en stabil grund för Næss senare renommé internationellt och för hans enorma inflytande som filosofisk lärare efter kriget.

Professor som 27-åring

Næss blev professor som 27-åring år 1939 och avgick från sin professur i Oslo 1970 då han höll en uppmärksam avskedsföreläsning om glädjen, ett tema som han också senare har betraktat under växande inflytande från Spinozas filosofi. Till en början var Næss Norges enda professor i filosofi. Genom sin lärargärning, sin kraftfulla personlighet och inte minst genom de läroböcker som länge var obligatorisk kurslitteratur för alla universitetsstudenter i Norge har Næss påverkat filosofins utveckling och den intellektuella miljön i Norge mera än kanske någon annan under 1900-talet. Næss var globalt verksam men han var också markerat nordbo i sin demokratiska tilltro till den vanliga människans värderingar, känslor, insikt och kunskande och i sin starka kärlek till naturen och allt levande.

Analytikern, fredsvännen, bergsbestigaren, ekofilosofen, vetenskapsmannen, den lekfulla och självmedvetna profeten Arne Næss.

Vi som växte upp utanför Norge, ledsagade av bl.a. Georg Henrik von Wrights böcker, behövde väl inte Næss för den logiska empirismens skull. Snarare var det den romantiska Næss, den emotionellt engagerade och socialt känsliga Næss, den moraliska perfektionismens Næss och friluftsmänniskan Næss som vi behövde. Inte minst behövde vi den unika kombinationen av allt det nämnda med den vetenskapliga orientering och strikta saklighet som skulle förbli kännetecknande för Næss intellektuella profil. Det är fortfarande nästan chockerande när man läser Næss att se med vilken integritet och begreppslig självklarhet han avfärdar föreställningen att vardagsvisdom och forskning, känsla och förnuft, eller

argument och passion skulle kunna stå i konflikt med varandra.

Næss skrev många böcker, i början främst om semantik, kunskapsteori och vetenskapsteori, från 1950-talet småningom allt mera också om politisk teori och praktik och om levnadsvisdom. Hans *Livsfilosofi* från 1998 lär i Norge ha sålt i över 100 000 exemplar. Næss böcker var betydelsefulla. Men mera än de allra flesta av sina samtida kolleger påverkade Næss sin omgivning också på andra sätt. Jag har själv upplevat att en del av Næss gärning förmedlades till nära och fjärran, diffust, men betydelsemättat, genom folklig tradition.

Impuls från Indien

Våren 1979 deltog jag som ung filosofi-student i civila olydnadsaktioner för att rädda den utdickningshotade sydtavastländska fågelsjön Kojjärvi. Kampen där var en grundbult för den gröna rörelse i Finland som skulle leda till att vårt gröna parti grundades hösten 1986, till stor del av människor som först träffats vid Kojjärvi. Där inspirerades vi av Gandhis tänkande om *satyagraha* och icke-våld. Impulsen från Indien nådde oss i stor utsträckning via Norge. Kampen mot Mardøla vattenkraftverk i Norge i slutet av 1960-talet var en viktig förebild. Mitt i den kampen stod, fick jag veta senare, de norska ekofilosoferna. Utom Arne Næss var till exempel hans elev och kollega Sigmund Kvaløy viktig.

Enligt en muntlig legend vars tillförlitlighet jag inte har haft anledning att betvivla (eller bekräfta) gjorde trion Næss, Johan Galtung och Kvaløy en gång en gemensam resa per bil till Indien för att på ort och ställe studera den av Gandhi inspirerade icke-våldskampen.¹ Redan som mycket ung, i början av 1930-talet, hade Næss tagit intryck av den indiska befrielseströrelsens kamp mot det koloniala förtrycket. Särskilt den så kallade saltmarschen som Gandhi ledde våren 1930 påverkade Næss kraftigt och var en utgångspunkt för hans engagemang i "Hjemmefronten", dvs i motståndet mot den nazistiska ockupationen under kriget.

De intryck som Næss i samarbete med sina yngre kolleger mottog från Indien blev med tiden sensationellt fruktbara både i teori och praktik. Næss och Galtung gav 1956 ut sin stora gemensamma bok om Gandhis politiska etik. Galtung grundade kort senare i Oslo sitt internationella fredsforskningsinstitut 1959 medan Næss vid samma tider ledde ett stort forskningsprojekt inom Unesco som finns dokumenterat bland annat i boken "Democracy, Ideology and Objectivity" (1956). En särskild skatt i det här sammanhanget är den lilla pocketbok om Gandhi som Næss utgav år 2000 (på svenska 2002), flera decennier efter den första, större Gandhiboken. I fokus för författarens intresse står Gandhis icke-våldslära, särskilt hans politiska praktik och etik. I viss mån förvånas man kanske över hur lite Næss här

---

¹ Tord Björk från Sverige som läste min artikel just innan den gick i tryck skrev i en e-post till mej 14.1.2009 följande: "Resan till Indien är ej en legend. Den gjordes i en Peugeot 1969 med Johan Galtung och Sigmund Kvaløy till firandet av Gandhis hundraårsdag. Sigmund (Kvaløy) intervjuas om saken på internet om man vill veta mer." Se även artikeln (utkast) av Tord Björk och Marko Ulvila "Gandhi and the New Popular Movements in Europe" som finns på nätet på adressen: http://www.demokratiaforum.fi/Bjork_Ulvila_ISSA_Gandhi_071229.pdf (besökt av författaren 13.3.2009).

reflekterar över Gandhis diagnos av den moderna västerländska civilisationen.

De i tryck utgivna följderna av Indienresorna, inklusive den sägenomspunna bilresan, är välkända. De praktiska konsekvenserna kan vara svårare att få grepp om men kan vara minst lika häpnadsväckande. Näss och hans kamraters resor till Indien gjorde, för att genast säga det med minnesskriftens tacksamhet och blindhet för sakers komplexitet, Koijärvi, kampen mot utbyggnaden av Alta-älven, den nordiska gröna rörelsen och den hittills mest verksamma importen till Europa av sydafrikansk och sydasiatisk *satyagraha* möjliga.

Miljörörelse med många anleten

Den moderna globala miljörörelsen har många rötter och anleten. Jag tror man kan säga att Norden sedan 1950-talet har varit givande part mera än mottagande part i miljörörelsens globala historia. Den nordiska rörelsen, särskilt den norska miljörörelsen, har från början varit helhetligt och civilisationskritiskt orienterad, den har ofta varit radikaldemokratisk och folklig och den har varit politiskt och intellektuellt mera ambitiös än i många andra länder. Historiskt betydelsefulla folk-rörelser skapas inte ur intet av stora män. Inte heller är det böckerna som formar rörelserna. Kanske fungerar rörelsernas skriftställare och intellektuella i goda fall snarast som nedtecknare och förtydligare av den visdom som människorna kan utveckla gemensamt som svar på nya och överraskande utmaningar i sin tid. Om böckerna senare också kan växa ut ur sitt sammanhang och få överraskande eller fördjupad mening i dem ligger utom den

Arne Næss kampanjar för det norska gröna partiet Miljöpartiet 2003.

politiska sfärens kontroll och också utom författarens kontroll.

När Arne Næss avgick från sin professur var ett centralt motiv att han ville ägna sig åt försvar av miljön. För att hindra utbyggnaden av världens näst högsta vattenfall i Mardøla kedjade sig Næss och andra miljöaktivister fast i fjället. Efter den aktionen upplevde miljökamp genom civil olydnad ett decennielångt uppsving i Norden. För Næss själv blev ändå skrivandet snart åter viktiga.

Ekologisk samhällsfilosofi

Arne Næss internationellt sett mest originella och uppmärksammade filosofiska insats är utan tvekan den centrala roll som han har haft för den så kallade djupekolgin. Grundstenen är boken "Økologi, samfunn og livsstil" som Næss skrev s.a.s. på väg hem från Mardøla och som utkom 1973. I den utvecklar författaren en precis och originell ekologisk samhällsfilosofi på ontologisk, värdeoretisk och

Næss blev professor som 27-åring år 1939 och avgick från sin professur i Oslo 1970.

filosofihistorisk grund. För den som tror på minutiös arbetsdelning mellan discipliner och på vattentäta skott mellan politisk tendens och grundforskning är boken nästan en skandal. Man kan tryggt säga att Næss har ganska många läsare på olika sidor om skiljelinjen mellan akademiskt respektabel analytisk filosofi och moraliskt engagerad livsfilosofi, som gärna läser enbart antingen den tidiga eller den senare Næss. Samtidigt misstänker man att Næss själv inte bekymrade sig om detta utan lämnade vakthållningen vid sådana gränser åt andra.

Men kanske är Næss bok skandalös också på andra sätt. Hur kan man vara så anspråksfull, profetisk och säker på sin sak utan att ge avkall på den ödmjukhet och respekt för människornas och naturens mångfald som också är centrala i Næss livssyn? I mitt fall skulle jag söka

kritisk kontakt med Næss val av perspektiv med avstamp i modernitetskritiken hos Frankfurtskolans så kallade kritiska teori och Gandhi. Bägge intrycken spelade en viss roll för Næss själv och är starka hos en del av hans yngre kolleger i Norge. Detta kan ha bidragit till att Næss självklart väljer att betrakta miljökrisen som en kris för den moderna civilisationen, dess världsåskådningsmässiga fundament och dess etik, och inte som ett problem som det gäller att ta sig ur med tekniskt-ekonomiska medel. Kontrasten är stor mellan Næss program och en annan internationellt betydande norsk insats – den så kallade Brundtlandrapporten till FN om bärkraftig utveckling från 1986.

Märklig modell

Frågan vilka begreppsliga sammanhang vi mest behöver för att förstå vår tids ekologiska kris är bara en av de stora och viktiga frågor som Næss filosofi ställer oss inför. Viktigare för mig har i varje fall en annan dimension hos människan Næss varit. Han har i sitt liv gett en märklig modell för vad det kan vara att i vår tid leva ett filosofiskt liv som även är ett liv i vilket vi med glädje tar oss an de moraliska och politiska utmaningar som historien har råkat ställa oss inför.

(Först publicerad som "Under strecket" artikel i Svenska Dagbladet 15.1.2009. Detta är en av författaren korrigerad version.)

Thomas Wallgren är docent och universitetslektor i filosofi vid Helsingfors universitet.

Frans G. Bengtsson – den överlägsna essäisten

Frans G. Bengtsson är välkänd som författare även på vår sida av Bottenhavet, mest tack vare vikingaromanen Röde Orm (på finska Orm Punainen). Dess två delar har utkommit på flera språk sedan de skrevs 1941 respektive 1945. Den mest lättlästa versionen av verket, dvs. den som getts formen av en serietidning, förmedlar dock knappast någon vetskap om hans namn; i själva verket är det väl sannolikt att de unga läsarna föreställer sig att berättelsen i sin helhet flutit ur tecknarens penna. För dem som känner till andra delar av Bengtssons produktion är däremot saken kristallklar: han är den överlägset främsta essäisten som använt det svenska språket som sitt uttrycksmedel.

Han är därmed också svår att översätta med bibehållen pregnans i formuleringarna, i synnerhet till finskan med sin speciella kasusapparat och sin underton av ordmusik. Bengtssons lättsamma humor grundar sig ju på ett raffinerat ordval, på drastiska motsatser som byggs in i berättelsen och på uppslag till associationer som läsaren själv får fullborda. Som tvåspråkig finlandssvensk inser man att denna kombination måste vara i det närmaste

oöversättlig; den svarar helt enkelt inte mot det finska språkets naturliga rytmer och strukturer.

Det är alltså svårt att vara ”skrattsam” på finska, för att använda ett av Bengtssons egna adjektiv. Mycket riktigt ger en sökning i Helsingforsbibliotekens stora databas inga uppgifter om finska versioner av essäerna, och inte heller Nationalbiblioteket känner till sådana. Däremot tycks samlingen *De långhåriga merovingerna*

existera även på estniska; hur lyckad den översättningen är har jag tyvärr ingen möjlighet att bedöma.

Det går naturligtvis att läsa essäerna på originalspråket även om man har finska som modersmål, men då är det nog inte tillräckligt att man behärskar den vardagsnära svenska som brukar användas nordbor emellan; åtminstone måste man avsätta mera tid för läsningen än vanligt. Det är den stora ordrikedomen, vid sidan av de många inskjutna bisatserna och kaskaderna av humoristiska infall och lärda påpekanden, som gör att texterna inte kan läsas rakt upp och ner som notiser i en dagstidning. Också den som har samma hemspråk som Frans – jag menar här svenska och inte skånska – får lov att läsa essäerna med eftertanke för att till fullo kunna njuta av all den underfundiga klokskapen och lärdomen som ingår i dem.

Debut som diktare

Egentligen skulle Frans G. Bengtsson – bokstaven G står för Gunnar men detta mellannamn skrivs aldrig ut – bli varken romanförfattare eller essäist. Redan under sina tidiga studieår i Lund var han fast besluten att bli skald, och det var mycket riktigt som diktare han debuterade med samlingen *Tärningkast*. Här manifesteras redan hans förkärlek för det storvulna och ödestunga i historiens skeenden, och här excellerar han i konsten att skriva eleganta sonetter.

Men vi går nu händelserna en smula i förväg; denna redogörelse är inte tänkt som en litterär analys utan som en berättelse om Bengtssons liv och samtid, med motiveringen att även belasta människor för det mesta tycks vara tämligen okunniga om hans levnadsbana. Vi får alltså lov

att starta från början genom att konstatera att Frans föddes den 4 oktober 1894 på Rössjöholm – mitt i en torvmosse, säger han själv – som det första av familjens sammanlagt sju barn. Slottet där hans far var förvaltare ägdes och ägs ännu av den danska släkten Rosenörn-Lehn. Det ligger söder om Hallandsåsen i allra nordligaste Skåne, intill de forna snapphane-markerna vid gränsen till Småland. Här ser man ingenting av de vida lerslätterna – eller ”åkerökarna” som lokala botanister på fåfång jakt efter vildväxande blommor brukar säga – som är så typiska för de sydligare delarna av landskapet; tvärtom får man ett intryck av storskog och vildmark. Så var det åtminstone den marsdag för något år sedan då vi på den vårmjuka grusvägen kom ner till Rössjöns strand och såg mängderna av rastande svanar och gäss på den delvis isfria vattenytan. Känslan av att vi stod vid en ödemarkssjö förstärktes då vi på en nästan ofarbar väg körde österut och såg vad januaristormen Gudrun ställt till med: enorma mängder vindfällda träd låg fortfarande kors och tvärs i åsens sluttningar och raviner.

Bengtsson (i fortsättningen för enkelhets skull oftast benämnd FGB) har själv beskrivit hemtraktens miljöer och människor i boken *Den lustgård som jag minns*. Denna skildring anses av hans nära vänner inte riktigt svara mot hans sedvanliga nivå; åtminstone får man det intrycket av deras bidrag till de två minnesböckerna som utgivits efter FGB:s bortgång. Det är sant att kvickheten är mera dämpad och att de sprudlande infallen inte är så påfallande som i essäerna, men vad kan man egentligen vänta av en trött och sjuk man som sent i livet minns sin barndoms år? Vid en förnyad genomläsning tycker jag som representant för kategorin *the gene-*

ral reader – en läsargrupp som Bengtsson aldrig föraktade, trots sin stora lärdom – att memoarboken är sympatisk, med sin handfasta karakteristik av de enkla bönderna, hantverkarna och drängarna i barnets omgivning och med de lika burleska som nostalgiska minnena av de tidiga händelserna i livet. Inte heller vännernas påpekande att FGB i boken ger uttryck för stor bitterhet mot sin far kan man riktigt hålla med om. Visserligen tar han en hård örfil som han en gång tilldelades – orättvist, enligt egen uppfattning – till utgångspunkt för en skarp tirad mot fadern, men det är väl ändå sannolikt att det snarare var Sven Bengtssons bristande förståelse för sonens strävan att bli författare som senare gjorde att förhållandet dem emellan inte var speciellt gott.

Studier vid schackbrädet

FGB kom aldrig att skriva någon sammanhängande redogörelse för sina senare skol- och studieår. Ämnet får i alla fall en rik belysning, dels i vissa av hans egna essäer, till exempel i den som handlar om hur man blir skribent, och dels i hans brevväxling och i ett flertal vänsskrifter. Hans berättelser om sig själv får man i alla fall ta med en stor nypa salt; Bengtsson offrade inte en god historia för något så trivialt som absolut sanning. Därmed behöver man inte heller tro på hans påstående att hans studietid i Lund i huvudsak tillbringades vid schackbrädet på kaféet Petri Pumpa (det namnet bärs numera av ett förträffligt hotell där vi brukar övernatta under våra besök i staden). Det stämmer att han utvecklades till en habil spelare, vilket Jesper Hall konstaterar i den nyutkomna boken *Schackspelaren som blev författare* (2007). Hall går så långt att

Frans G. Bengtsson i unga dagar.

han säger att Sverige kunde ha förlorat en stor författare om inte Bengtsson avstått från den hägrande professionella schackbanan efter att ha kommit blott sexa i sin första internationella tävling 1916. Han förblev i alla fall en intresserad amatör livet igenom, vilket även essän *Schackspelare i samslingen Sällskap för en eremit* (1938) visar.

Vid universitetet tillägnade FGB sig den grundmurade lärdom i historiska och litterära ämnen som han förädlade både i dikt och i prosa. Sin tids nya litteratur gillade han inte, eftersom den alltför ofta hörde till det gebit som han föraktfullt

kallade ”invärtesskolan”; han kunde inte tåla att berättaren försatte sig i ett läge där han var i stånd att relatera romanpersonernas fördolda tankar och inre känslor. Han begåvade gärna sina samtida med öknamn: Pär Lagerkvist kallade han till exempel Gnäll-Per.

Filosofie kandidat och licentiat blev Bengtsson så småningom på något krokiga vägar; däremot doktorerade han aldrig, vilket enligt Olle Holmberg gav upphov till ”ett ganska kraftigt docentkomplex, oförklarligt för alla som inte någon gång har varit insyltade i en akademisk småstads idiosynkrasier och värdefilosofem.”

Här är det lämpligt att inskjuta några anteckningar om kunskapsbasen för denna betraktelse. Det har redan nämnts att FGB skrivit en hel del om sig själv, och mycket material finns även i minnesböckerna. Dessutom är det så lyckligt att det i Sverige finns en förträfflig institution vid namn Frans G. Bengtsson-sällskapet, grundat 1986 och med säte i Lund, som föresatt sig att hålla författarens minne levande. För detta ändamål har man hopsamlat och publicerat ett antal skriftstycken som annars varit svåråtkomliga, och vidare har man gett ut ett antal överblivna essäer under namnet *Äreräddning för Campeadoren*. En kommenterad nyupplaga av FGB:s första verssamling finns numera också tillgänglig, liksom brevsamlingar och en del annat. Allt detta kan man stöda sig på då man försöker komma närmare såväl personen Bengtsson som hans verk.

Det finns alltså en uppsjö av fakta, analyser och minnesbilder att tillgå. All denna rikedom ger anledning till ledsnad över att man aldrig fick tillfälle att uppleva FGB personligen och på nära håll – han var ju inte bara essäist utan också

en lysande sällskapsmänniska – men samtidigt till glädje över att detaljkunskapen om honom satts till papper. Därmed har vi till exempel den beskrivning av hans yttre apparition som Inger Reimers – objekt för en av hans många förälskelser – ger i uppsatsen *Min vän Frans G.*:

...en lång ståtlig karl med ilsket spirituella grönbå ögon under buskiga ögonbryn...ett nobelt format, mycket långskalligt huvud och ett ansikte som påminde om någon grov och rustik men i alla fall storartad träskulptur...Han kunde inte komma in i ett rum och ingen kunde komma in i samma rum som han utan att han var (respektive man blev medveten om att han var) rummets medelpunkt.

Till detta kan läggas uppgiften om att han var 186 cm i strumplästen och även hans eget påstående att han, om han låtit skägget växa, ”haft en fyrfärgad växtlighet i ansiktet”. Jag har också någonstans sett en uppgift att han som ung hade mycket stora kroppskrafter, men det textstället har jag inte återfunnit.

Bra betalt för vers

Det är nu dags att återgå till *Tärningkast*, den diktsamling som han efter långa mödor och med goda vänners hjälp lyckades få Bonniers att ge ut 1923. Den egentliga debuten skedde dock fyra år tidigare med ett längre poem i tidskriften *Ord och Bild*, benämnt *”Gustav Vasa till hertig Erik”* (senare publicerat även i den nyssnämnda lyrikboken under namnet *”Kung Göstas ord”*). Den dikten skrev han under en period då han flyttat tillbaka från Lund till Rössjöholm för att sköta ett njurlidande som han småningom lyckades bli kvitt,

trots en läkarprognos om endast sex månaders återstående livstid. Honoraret från tidningen gav upphov till en berömd anekdot, senare berättad med beprövad fabuleringskonst av Bengtsson själv. Han skall med stolthet ha visat upp pengarna, 86 kronor och 50 öre, för sin far, som tyckte att detta var bra betalt för vers som sonen själv gjort. Kan du göra mera sådant, ville Sven Bengtsson veta, och svaret var självsäkert: Så mycket som helst! Till saken hör att arvodet i verkligheten var 65 kronor jämnt, men med överträffad stilkänsla insåg ju Frans att femtioöringen ger bokstavligt talat mera klang åt historien.

Dikten som berör

Ännu i dag, åttio år senare, kan man beröras djupt av FGB:s dikter, med deras suggestiva ordmönster och underliggande tankevärld. Det måste ju vara ett tecken på stort författarskap att hans poesi fortfarande når fram till en läsare vars förmåga till skönhetsupplevelser kunde förväntas vara avtrubbad och begränsad av nutidens konkreta vardagsförnuft. Samtidigt skulle inte Bengtsson vara Bengtsson om han inte redan i *Tärningkast* tillämpade det grepp som är så fångslande i hans författarskap, nämligen sättet att omsorgsfullt bygga upp en stämningsfull bild för att sedan med en ironisk gest radera hela konstruktionen. Metoden är särskilt effektiv i samband med konstfulla och strängt formbundna versmått, som i slutraderna i sonetten *Ex tempore*:

Djupt kända tankstreck smycka skönt min bana.

*Och frågas då: – ”Vad fan är detta likt?
Så svarar jag förbindligt: – ”Det spontana!*

De i antikens värld förankrade dikterna är för en nutidsmänniska rätt svårtillgängliga; av någon anledning går det lättare att tillägna sig motsvarande poem i FGB:s andra diktsamling, *Legenden om Babel*. Men alla historiska bindningar är minsann inte ointressanta: det är ju i *Tärningkast* som den odödliga balladen om *Franske kungens spelmän ingår*. Man behöver bara kasta en blick på de första raderna för att börja gnola med på Per Martin Hambergs melodi:

*Vi ha kommit från Burgund och från Guienne
från Brabant och från det gröna Normandie.*

Kritikerna förhöll sig i det stora hela välvilligt till Bengtssons debutbok, även om författaren betraktades som något otidsenlig i sin diktning. Det var ett omdöme som FGB säkert tog med jämnmod; han tyckte aldrig om modernisternas fokusering på själsliga evolutioner. Och otidsenligheten kan också uppfattas på ett positivt sätt: det är bristen på tidsbundenhet som gör att dikterna ännu lever i vår sena värld. I synnerhet den naturnära poesin har behållit sin relevans och skira lätthet. Bengtsson visste tydligen en hel del om botaniken, och för en läsare som har för vana att vandra bland blommorna är *Novemberode* något alldeles speciellt:

Med dig och vad du skänkte sammanblandas

*i minnet allt förblommat och förgånget,
all syn du älskade, all sång du hört;
och när i drömmen jag din närhet andas,
är du en sommardag, som bär i fångnet
gulmåra, mynta och johannesört.*

Den följande samlingsvolymen (1925) var alltså *Legenden om Babel*, som kom att bli FGB:s sista i den genren. Kritiken var mindre nådig än förra gången, kanske mest beroende på att Bengtsson nu publicerade ett antal ovanligt långa dikter, bland annat *Baalims döttrar* med motiv ur Domarboken. Men även i dessa ingår berömda rader som förmedlar ett nästan fysiskt intryck av de enorma tidsvidder som historien omfattar:

...som om såge jag rysande ut
från de staplade seklernas brant
över land som jag dvalts i förut,
tills en syn flammar klar och bekant
och jag känner till slut:
Det var så. Det är sant. –

Bengtsson tillåter dock inga ensidiga stämninglägen; från de ödesmättade antika motiven kan Bengtsson mödolöst gå över till en *Elegi över forna flammor* och till burlesken *Sju sovare*. Trots all den virtuositet som han visat som poet blir i alla fall prosan i fortsättningen hans främsta uttrycksmedel. Ett antal av hans dikter förblir liggande i byrååldorna, och tio år efter hans död ges dessa ut (i urval av Hjalmar Gullberg) under namnet *Inför kvinnan ställd*. Också i samlingsvolymen *Dikter* (1950) hade FGB infört tretton nyare och opublicerade dikter.

Översättningar för brödfödan

På inkomsten av diktböckerna kunde Bengtsson naturligtvis inte leva, och hans ekonomiska situation var under många år allt annat än stabil. I brev till vänner och förläggare diskuterar han sin misär, med ständiga förfrågningar om ersättningen för de många ströjobb han var tvungen

att åta sig. Han var en god översättare som gav svensk språkdräkt åt bland annat Thoreaus *Skogsliv vid Walden* (1924); i inledningen till denna bok tillämpar han redan den prosastil som senare blev så karakteristisk för honom.

Rolandssången klarade han också av, liksom *Det förlorade paradiset* av John Milton; under arbetet med det sistnämnda verket stiger hans klagan över den trötande sysselsättningen till ett crescendo. FGB översätter *Juan i Amerika* och även någon annan bok av Eric Linklater, och han skriver om medeltidsdiktning och många andra ämnen, dels som artiklar och understreckare i tidningarna och dels som uppslagsord i konversationslexikon. Åtskilliga av dessa skriftstycken och även en del recensioner ligger till grund för senare essäer.

Läget började lätta först efter det Bengtsson från och med 1929 började ge ut sina prosaböcker, med *Litteratörer och militärer* som den första. Därefter kom ett par essäsamlingar till, *Silversköldarna* 1931 och *De långhåriga merovingerna* 1933, följda av det stora verket om *Karl XII:s levnad* i två band. Fler essäer kom 1938 i form av boken *Sällskap för en eremit*. Det var ungefär vid denna tidpunkt som de stora upplagorna gav till resultat att han äntligen förlöstes från sina penningbekymmer. Då kunde han också, vid 45 års ålder, gifta sig med Gerda Fineman, som han lärt känna på Norstedts förlag och som han uppvaktat under lång tid. Han tog även senare någon gång ekonomiska problem till tals i breven till sin förläggare, men allt sådant upphörde efter den dundrande succén med romanen *Röde Orm* ett par år senare.

Kan läsas om och om igen

Bengtssons essäer har den underbara egenskapen att de kan läsas om och om igen och texten förefaller varje gång ny. Som kvällslektyr på en veckolång resa räcker mer än väl en enda volym; min personliga favorit i den vägen är *De långa-håriga merovingerna*. Titelberättelsen handlar om den våldsbenägna kungaätt som regerade i 500-talets Frankrike, dess dåd och illdåd såsom biskop Gregorius av Tours i egenskap av tidens krönikör skildrar dem. FGB karakteriserar denne biskop som ”rörande trohjärtad mitt i sitt överflöd på underverk och mirakelkurer” men samtidigt som en hederlig berättare, därutöver ständigt sysselsatt med att avvärja kungars och drottningars värsta excesser som de för det mesta riktade mot varandra. Då och då är han tvungen att rensa upp även i sin egen närmaste omgivning där man lärt sig alltför mycket av de kungligas sätt att utgjuta blod och bedriva hor. Ibland riskerade den värde biskopen även sitt eget liv, bland annat genom att motsätta sig den nya uppfattning om treenigheten som konung Chilperik med Bengtssons ord själv uttänkt och önskade få genomförd.

Det handlar alltså om våldsamma tider och fruktansvärda familjefejder, i denna essä och i åtskilliga andra med historiska motiv. Som Karl Ragnar Gierow framhållit ligger det något svårförklarligt i att Bengtsson förmår omforma all denna grymhet och förvildning till något underhållande. Bengtssons inställning är enligt Gierow att lidandet och olyckan ligger i det förgångna, vad som finns kvar är ett pittoreskt skådespel, ett nu utan följder, försinnligt av hans fantasi.

Med tanke på folkmord och andra fa-

sor i vår tid kan man väl ändå uppfatta de forntida skurkaktigheterna som volymmässigt ganska anspråkslösa. Och FGB bjuder ju också på mindre bloddrypande ämnen inom essäböckernas pärmar, till exempel den målande beskrivningen av *Vintermänniskan* som flera av FGB:s vänner tycks ha ansett som en av hans bästa skapelser. I den levererar Bengtsson språkbilder som verkligen talar till en nordbo: tåg kommer inte fram eftersom ”vintern hostat vårdslöst längs spåren”, tre steg från dörren råder en värld med ”fin snö i ansiktet, köld, vind och mörker...sedan ingenting utom markernas andedräkt, den stora likgiltighetens majestät och den öde oändlighetstenen från gamla furor”.

Humoristiska effekter

1930-talets serie av essäböcker kompletterades senare 1947 med ytterligare en samling som gavs namnet *För nöjes skull*. Efter Bengtssons död kom ytterligare två volymer, först *Folk som sjöng* (1955), vars urval på 26 essäer sammanställdes av Ingvar Andersson. Som tidigare nämnts gav Frans G. Bengtsson-sällskapet så sent som 1986 ut ännu en bok, *Äreräddning för Campeadoren*. Samtliga essäer som ingår i den hade publicerats någon gång tidigare på olika håll, men hade alltså inte funnit någon plats i FGB:s tidigare samlingsvolymer.

I det stora material som de sex böckerna utgör måste det med nödvändighet finnas även sådana skriftstycken som hellre kunde kallas kåserier än essäer, lättviktare åtminstone vad omfånget beträffar. I boken om Campeadoren Rodrigo Diaz, även kallad Cid eller Slagfältens Herre, ingår en sådan betraktelse på endast två

sidor, benämnd *Tankar vid striglandet av en rakkniv*. Men Bengtsson är säker i greppet också i dessa korta stycken; även då texten är varken djuplodande eller lärd bygger han upp de humoristiska effekterna med stor omsorg. Gierow formulerar sitt omdöme på följande sätt:

Också i sina kåsörunummer, där den språkliga virtuositeten kanske mest faller i ögonen som en häpnadsväckande kombinationsrik och drifvig svada, håller han frasen vid god balans och behärskar sina uttrycksmedel som en furste. Han kan mönstret även när han syr ihop det med tråckeltråd.

Egentligen är det ganska fantastiskt att FGB aldrig blir fånge i något litterärt manér och aldrig upprepar sig, inte ens då hans ordvändningar är så sinnrika att man tycker det är synd att de inte kan återanvändas. En delförklaring till detta är naturligtvis den enorma bredden i hans stoff som innebär att han kan variera sin stil enligt det motiv han behandlar, dramatiska händelseförlopp på ett sätt, personhistoria på ett annat, något fenomen som han vill ironisera över på ett tredje. Han tillåter inte att det vardagliga talspråket blir norm för det skrivna, de raka och korta meningarna är inte hans modell.

Semikolons mästare

Vid sidan av allt annat är Bengtsson en mästare i att använda semikolon, detta förträffliga skiljetecken som tillåter att man bygger upp sin berättelse av ett flertal korta textavsnitt som lika gärna kunde vara separata meningar, men som sammankopplade skapar en känsla av inten-

sitet och dramatik i händelseförloppet. Ett bra exempel på detta ges i essän *Indisk historia*:

När den stora mongolstormen bröt lös, slapp Indien till en början undan; Djingis Khans hordar sköljde förbi västerut i den störtvåg som skulle nå ända fram till Schlesien och Dalmatien och döko endast i förbigående upp inom Indiens gränser på jakt efter flyende sultaner; men Timur den lame, mera eftertänksam i sina operationer, gav sig tid att stiga ned till slättlandet och foga Hindustan till sin intressesfär på sitt vanliga otvetydiga sätt: Delhi stormades, hundratusen huvudskallar staplades i pyramider, slavar och byte släpades hem till Samarkand.

Skrivandet var en mödosam sysselsättning för Bengtsson. Han lade ner mycken tid på att finna det exakt rätta ordet och den bästa formuleringen – detta är säkert en viktig orsak till att han kunde undvika upprepningar och trivialiteter. Han sägs ha fått till stånd ungefär en färdig boksida per arbetsdag, något som förefaller troligt med tanke på essäböckernas långsamma utgivningstakt.

Tragisk hjälte

Boken om Karl XII:s levnad lär dock ha varit ovanligt lätt att skriva. Kungens dominerande gestalt rör sig på en tidscen som sträcker sig från de första segerrika fälttågen, med Narva som höjdpunkt, till Poltava, Bender och dödsskottet vid Fredrikshald. Ett myller av omgivande motspelare och statister beskrivs omsorgsfullt av Bengtssons penna: fotfolket som gör det bästa av läget även då slappsvansar till generaler fattat dåliga

beslut, tsar Peter som i dubbel bemärkelse tornar upp sig österöver, bundsförvanter av varierande kvalitet och uthållighet. För oss finländare är det högst intressant att boken tillägnas en av våra landsmän, nämligen historikern, politikern och författaren Eirik Hornborg – karoliner like, säger FGB.

Bengtsson deklarerar klart i företalet att han vill varken bevisa eller vederlägga någon karakteristik av Karl XII, och tar därför till sin utgångspunkt att denne med alla sina egenheter och alla sina begränsningar var tillräckligt bra sådan naturen danat honom. Vad detta innebar beskrivs senare i detalj: kungens övertygelse om att hans egen vilja skulle vara rättesnöret för alla beslut, hans stränga och orubb- ligena moraluppfattning, hans benägenhet att lita till värjans diplomati. Vad FGB än gör så idealiserar han inte sin huvudper- son; tvärtom konstaterar han att kungen uppvisar ”en självtillräcklighet, en envis- het, en tjurskallighet utan like, ett radi- kalt struntande i alla påverkningsförsök och yttre biomständigheter sedan han en gång föresatt sig något”.

Och ändå kvarlämnar FGB:s verbala fyrverkeri ett intryck av en hjältegestalt, en tragisk sådan, visserligen, men helgju- ten även i motgången.

Vid en förnyad genomläsning av boken tycker man sig dessutom skönja arke- typen för ett litterärt mönster som i sin helhet byggts ut först långt efter Bengts- sons tid: en berättartradition som på ett specifikt helsvenskt sätt svarar mot behö- vet av dådkraftiga nationella sagofigurer. Han följde själv upp denna med böckerna om Röde Orm. Jan Guillou har träffsäkert utnyttjat samma grepp i vår tid, då han skapat sina berättelser om skurkjägaren Hamilton och korsriddaren Arn de Go-

thia, stora både i lycka och olycka och envetet rättrådiga även de.

FGB ansåg själv att slutkapitlet i bo- kens första del var något av det bästa han skrivit. Under rubriken Farväl till Europa berättar han här om den välutrustade armé som i augusti 1707 lämnar Sachsen, lyck- ans gullgossar på allt sätt, ”med avske- dets bitterljuvhet kvar i mustascherna”, i riktning mot det av ingen anade mörkret vid Poltava. Vi som har facit i hand vet att denna utmarsch var den svenska stor- maktstidens slutparad, en sista uppvisning inför Europas ögon:

... och om framdeles vi svenskar någon gång dyka upp på slagfält här, skall det ske städat och milt, med portföljer, för hållande av högtidstal; men med pik och musköt aldrig mer.

”Ängsliga käringar”

Frans G. Bengtsson lekte med tanken på att följa upp biografien över Karl XII med en liknande bok om dennes farfar, krigar- kungen Karl X Gustaf, men i ett brev i no- vember 1939 meddelar han att tidpunkten inte riktigt lämpar sig för berättelser om plundringar i Polen. Världskriget hade ju då brutit ut i och med Hitlers angrepp på detta land; FGB talar upprört om galning- arna i Tyskland. Då Sovjet i slutet av sam- ma månad anfaller Finland kommer FGB i ett brev till skalden Bertel Gripenberg med ord och inga visor då den svenska regeringen visat sig vara ovillig att öppet bistå grannlandet:

...om den bestått av annat än ängsliga käringar och kafferepsintelligenser med lika mycken moralisk ryggrad som ett halvt dussin ostron [hade den] inte bort

låta skrämman sig från det rätts solklara väg. Jag känner mig som om jag satt i ett gråsuggesamhälle, en gråsugga själv.

Vikingasagan om Röde Orm kom till under krigsåren. Pennan löpte lätt och fantasin flödade då Bengtsson 1941 skrev första delen av boken. Med den andra delen hade han betydligt mera besvär och det räckte ända till 1945 innan den äntligen kunde ges ut. Romanens framgång var enorm och FGB blev i ett slag en av Sveriges mest folkära författare; lika stor var entusiasmen inom det svenska språkrådet i Finland.

En titt på antikariatens webbsidor visar att boken kommit ut i ett stort antal upplagor, inte endast i Sverige utan även i Norge och Danmark. Den upplaga jag i skrivande stund har framför mig är utgiven 1996 som en pocketbok; den omfattar på 601 sidor bägge delarna av romanen.

Stadgad familjefar

Efter giftermålet med Gerda 1939 inträdde ett nytt skede i Bengtssons liv. Han flyttade till Gullspång i nordligaste Västergötland och bosatte sig i en herrgårdsflygel på gården Ribbingsfors, som hade anknytning till hustruns släkt. Som en parentes kan nämnas att Gerda på mödernet härstammade från Finland, enligt FGB från en släkt som hette Säve. Det namnet tycks dock överhuvudtaget inte finnas i de finländska registren över levande och döda; förklaringen är möjligen den att det är fråga om en felaktig skrivning av det finska namnet Seve.

På Ribbingsfors föddes också sonen Kim 1939, och FGB föll mödolöst in i rollen som stadgad familjefar. Under hösten 1944 vistas också två finlandssvenska

systrar som krigsbarn på Ribbingsfors. I hemmet bygger FGB upp en stor boksamling, som numera ägs av FGB-sällskapet och förvaras på Gullspångs kommunbibliotek.

”På plågens bädd”

På 1940-talet publicerar Bengtsson böckerna om Röde Orm; under det utdragna arbetet med den senare delen deklarerar han i ett brev att ”om jag överlever denna lunta, skall jag därefter endast syssla med nedskrivandet av min ungdoms memoarer, hållna i en vinnande stil av åldrig menlöshet och enfald”. Barndomsskildringen *Den lustgård som jag minns* publicerades mycket riktigt 1953.

I slutet av 1940-talet börjar Bengtsson klaga över diverse krämpor i breven till vänner och bekanta. I ett brev från 1948 säger han sig plågas av reumatiska smärtor i nacken, vilka känns ungefär som ”en med oändlig varsamhet utförd halshuggning med tårtspade”. Ett par år senare är bägge makarna allvarligt sjuka, Gerda liggande i gulsot och Frans intagen på lasarett för att få vård för sitt förhöjda blodsocker. Deras hälsa vacklar även i fortsättningen, med upprepade sjukhusvistelser som följd.

FGB konstaterar i ett brev 1953 att han förmår skriva endast under en timmes tid varje morgon, sedan går det inte mera. Vännerna antyder att han blev bitter till sinnes när slutet närmade sig; det måste ha varit frustrerande för denne kraftkarl att känna såväl den fysiska som andliga spänsten avta. Kanske han också grämde sig över andra saker: att en person som han tyckte hjärtligt illa om, poeten och naturvetaren Sten Selander, blev invald i Svenska Akademien, att han däremot

aldrig själv blev ledamot i det illustra sällskapet, och att han inte heller kallades till hedersdoktor vid något universitet vilket han ju objektivt sett i högsta grad förtjänat. Allt detta är gissningar, själv säger Bengtsson ingenting och vännerna är diskreta.

Bengtssons tillstånd förvärras under det följande året; han säger sig "ligga på plågans bädd, där jag har det rent ut sagt djäkligt". Hans brev blir allt kortare, och mot slutet av 1954 är det Gerda som skriver dem på hans begäran. Den 19 december samma år slutar hans liv, och han gravläggs invid Amnehärads kyrka i Gullspång. I sina minnesanteckningar uttrycker Eric Linklater sin stora sorg, men fortsätter sedan:

...vad jag skall minnas är hans skratt som tycktes röra sig överallt i hans mäktiga kroppshyddan och till sist trängde fram i en serie kluckanden likt de bubblor som stiger upp från en isländsk geysir och är resultatet av en rik inre värme.

*

FGB:s son Kim Bengtsson har vänligen läst manuskriptet och korrigerat några in-exakta uppgifter. Ylva och Gustav Bengtsson har gett tillstånd att använda citaten i

Frans G. Bengtsson var en utomordentlig sällskapsmänniska, med många vänner också i Finland.

texten. Bilderna har ursprungligen ingått i Frans G. Bengtsson, En minnesbok (red. Michanek 1955).

Ett telefonsamtal som förlaget inte glömmer:

”Mitt namn är Graham Greene

– kan vi mötas i Societetshusets bar”

Den engelska författaren Graham Greene besökte Finland en eller två gånger. Besöken omges av mystik. Var det politik eller kvinnor som intresserade honom? Jag har försökt finna ut varför han kom.

Det kunde ha varit upptakten till en spionroman av Graham Greene. En taxi kör fram till vårt hus i Helsingfors. Chauffören överlämnar ett konvolut med en bok. Jag håller i min hand en bok som Graham Greene av allt att döma har läst. Jag har också läst den tidigare men nu gör jag det på nytt och befinner mig plötsligt i ”Greeneland”. Den engelska författaren har streckat för många avsnitt i boken som visar hans intresse för storpolitik, en småstats roll i världspolitiken för att överleva, om människors liv i krig och fred.

Böcker har sina öden. Det gäller i synnerhet Max Jakobsons bok ”Finnish

Neutrality” (1968), som det här är fråga om. Graham Greene gav 1985 personligen boken från sitt bibliotek till en vän på besök från Helsingfors. Greene avstår ifrån boken vid en tidpunkt då neutraliteten snart skulle bli ett passerat stadium hos oss! Greene var som i många fall före sin tid...

Det har numera framgått att Graham Greene skrev en dikt om Vinterkriget, antagligen redan våren 1940. Det finns en uppgift om att Graham Greene besökte Finland för första gången 1952 – Helsingfors-olympiadens år. Det nämns i Michael Sheldens biografi, men jag har inte hittills

John Green

Book 5

See note at page

For Rolando Pieraccini
about 25 years later
with list with
Max Mann
Helsinki Jan 31, 1997

hittat någon annan källa som kan verifiera det. Å andra sidan finns det många villospår i Graham Greenes liv.

Det stora och sista besöksåret var 1969. Då får Greenes finska förlag Tammi ett telefonsamtal som man sent skall glömma. Förläggaren Matti Suurpää berättar i sin minnesbok "Kuljin missä kuljin"/Jag gick där jag gick (2008) att han som nyanställd på Tammis förlag hade blivit uppringd av en person som kallade sig Graham Greene och vill träffa sin finska förläggare. Matti Suurpää gick in till förlagschefen Jarl Hellemann och frågade om det var förlagets policy att utsätta ny personal för "practical jokes". Absolut inte, svarade Hellemann. Så herrarna från Tammis förlag begav sig till den avtalade mötesplatsen som var Societetshusets bar. Mycket riktigt, där satt Graham Greene. Sedan fortsatte man till Savoy för att äta middag.

På spaning i Imatra

Graham Greene var förtegen om sitt skrivande också inför sin finska förläggare. Han berättade att han hade bott en vecka på Statshotellet i Imatra. Han hade skrivit in sig som G. Greene och ingen hade känt igen honom. Greene ville inte gå närmare in på vad han gjorde i Imatra. Suurpää förmodar att han ville uppleva atmosfären i närheten till Sovjetunionen. Jag vet att man från hotellets tornrum kan se över gränsen till Ryssland. Greene ställde många frågor om hur man i Finland upplevde förhållandet till den stora grannen i öster. Föregående år hade varit ett internationellt krisår med den sovjetiska invasionen i Prag 1968.

Det var kännetecknande att Graham Greene hade en fabulös förmåga att tidigt få upp ögonen för konflikter som låg

i stöpsleven. Det är fullt möjligt att den engelska författaren hade läst en – helt förfälskad – nyhetsrapport i Washington Post att Sovjetunionen höll på att flytta fram sina positioner i Finland efter Pragkuppen. Tidningen gjorde gällande att sovjetiska truppstyrkor avancerade längs Saima kanal in i Finland. Ingen får mig att tro att Greene befann sig i Imatra för att beundra forsen. Några ryska soldater hittade han inte – om det nu var det han var ute efter.

Besöket på Statshotellet i Imatra framstod länge för mig som gåtfullt. Om det var ett amoröst äventyr så kan man fråga sig varför Graham Greene måste resa så långt österut i Finland. Behövde Greene en vecka på sig för att få ett grepp om den "politiska atmosfären" kring gränsen? Plötsligt såg jag ett nytt mönster framträda efter att ha stött på en uppgift att superspionen Kim Philby tidigare hade försökt arrangera ett möte i Helsingfors med en av sina förra agentkolleger Nicholas Elliot. Det var samme Elliot som avslöjade att Philby var sovjetisk agent och som framtvingade hans flykt från Beirut till Moskva 1963! Nu skedde Graham Greenes besök i Imatra 6 år efter Philbys avhopp, som var en internationell skandal för den brittiska och amerikanska säkerhetstjänsten. Senare blev det känt att KGB höll Philby tämligen isolerad de första åren i Moskva "för att skydda honom mot fientliga agenter". Philby vantrivdes helt enkelt. Det fick Graham Greene veta. Det är därför fullt möjligt att Greene försökte ordna ett sammanträffande. Vi vet inte vad som hände i Imatra. Blev Greene utlovad ett möte varpå han reser till Imatra? Eller så återtog löftet av KGB. Det fanns de inom ledningen för KGB som misstrodde Philby för att fortfarande vara

en brittisk agent. De kan ha misstänkt att Graham Greene kunde erbjuda fri lejd för honom tillbaka till England. Greene hade själv ett förflutet inom den brittiska säkerhetstjänsten under andra världskriget så han visste hur systemet fungerade. Greene ställde alltid gammal vänskap högre än lojaliteten mot ett land.

Jag får ett intryck att Graham Greene var ganska disträ under mötet med förläggarna från Tammi. Inte att undra på!

Suurpää frågade om Graham Greene ville delta i ett möte mellan finska och ryska författare i Tammerfors (25–30.8.1969). Det ville Greene mer än gärna! Det kan man också förstå då det var under ett krisläge i det kalla kriget. Av den finländska ordföranden, professor Kai Laitinen utverkades att Greene kunde få tillstånd som journalist. En av våra författare, lojal mot Moskva höll på att gå i taket när det framgick att en utländsk författare, som hade fördömts i Pravda, skulle få delta. Slutligen insåg man att en protest mot Graham Greene bara skulle drabba värdlandet på det internationella planet. Det visade sig att Greene kunde umgås helt otvunget med de ryska författarna.

Vem var blondinen?

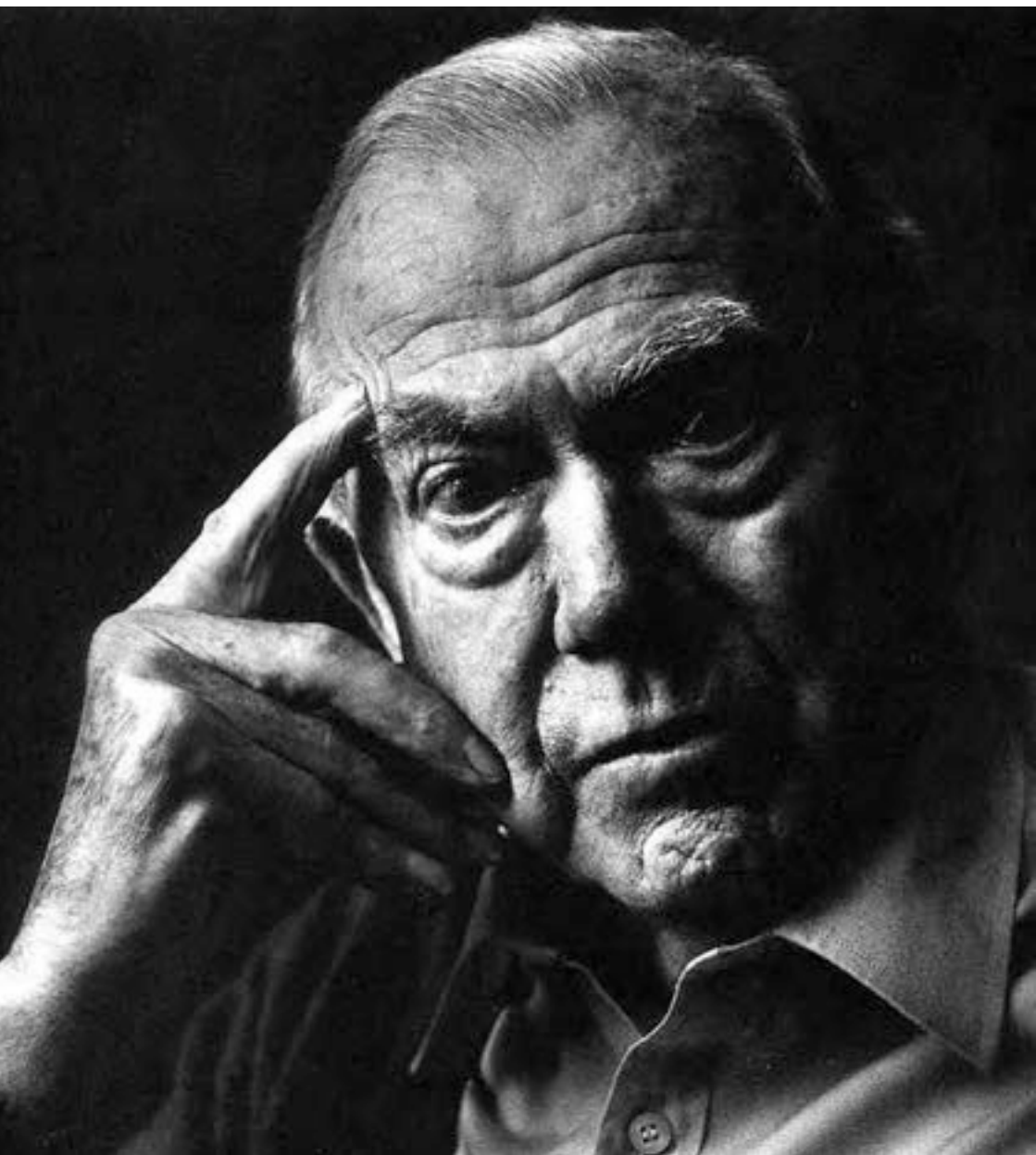
Nu närmar vi oss pudelns kärna i ett avseende. Det är Graham Greenes passion för unga kvinnor, som inte var någon hemlighet precis. Men först ett vittnesmål som kan ge en viss vägledning. Erkki Reenpää skriver i sin litterära loggbok (2003) att han en dag tog över värdskapet för Greenes besök i Tammerfors. Greene hade ett plåster i pannan och baksmylla! Suurpää försäkrar att han hade lämnat Greene föregående kväll i gott skick. Efter lunchen tog Reenpää sin gäst på en promenad ge-

nom stan och de gick in i den nya stora Kaleva-kyrkan. Reenpää hade på tungan att säga att här sitter två som hade konverterat till katolicismen i en luthersk katedral – men han avstod. Men båda behövde lugnet och vilan i kyrkans sköte!

Om det hade gått vilt till någon natt så finns det ett vittne som utpekar en blond ung författarinna bosatt i Tammerfors. De hade setts tillsammans på en restaurang. Men Graham Greene vägrade att ställa upp för en tv-intervju med hänvisning till att det var hans bror Hugh Greene som skötte familjens tv-framträdanden! Hugh blev med tiden BBC:s generaldirektör. Han var före andra världskriget engelsk korrespondent i Berlin. Bra att ha goda källor även inom familjen.

Gick miste om Nobelpriset

Då alltmera av Greenes omfattande korrespondens blir publicerad kanske en del gåtor eller villospår får sin lösning. Hittills har inget brev till eller från Finland gått i tryck. Hans engelska förläggare Little, Brown Book Group betonar att det i breven berättas om resor, politik, spionaffärer och förhållandet till hustrun Vivien (de hade separerat) och till älskarrinnan Catherine Walston, som är förebilden för den bitterljuva boken "Slutet på historien". Men Graham Greene hade på 1950-talet ett långvarigt förhållande med den svenska skådespelerskan Anita Björk, som hade varit gift med författaren Stig Dagerman. Det är möjligt att det förhållandet kostade Graham Greene Nobelpriset i litteratur. Svenska akademien har sina outgrundliga vägar när det gäller Nobelpriset. Det var framför allt Artur Lundkvist som ogillade Greene. Det hjälpte inte att Erik Lindegren hade

Den brittiska författaren Graham Greene – gåtfull i många väderstreck. Han föddes den 2 oktober 1904 i Berkhamsted, Hertfordshire och dog den 3 april 1991 i Corsier-sur-Vevey, Vaud, Schweiz.

översatt ”The Power and the Glory” till svenska 1945.

En av de största

Graham Greene var ändå en av 1900-talets största författare i flera decennier. Han skrev över 20 romaner, essäsamlingar, flera skådespel och noveller. Han vävde samman sina intryck av resor, personliga förhållanden, observationer av makten och härligheten, sin katolska tro – och ibland misstro, sin politiska intuition och erotik till en litteratur som kallas för Greeneland.

Jag har genom litteraturen följt hans väg från den lilla hemorten Berkhamsted – som jag har besökt – till Europa (”Orientexpressen” och ”Tredje mannen”), till Indokinas djungel (”Den stillsamme amerikanen”), till Sydamerikas despotiska förhållanden (”Vår man i Havanna”, ”Komedianterna” och ”Honorärkonsuln”). Hans sista roman ”Den mänskliga faktorn” är hans märkliga sätt att visa sin uppskattning av Kim Philby, som var hans vän. Det retade naturligtvis det brittiska politiska etablissemanget, i synnerhet som Greene deklarerade att ”spioner räddar världsfreden” i The Times spalter!

Kontroversiellt pris

Graham Greene var född den 2.10 1904 och avled den 3.4 1991 på en klinik i Schweiz. Han blev det sista året tilldelad Eeva Joenpelto litterära pris. Jarl Hellemann hann få ett tackbrev men Graham Greene avled innan priset delades ut. Hellemann var den som bäst kände Graham Greene i Finland utan att göra något nummer av det. De träffades sista gången i april 1981 i Jerusalem då Graham Greene

Jarl Hellemann – förlagsbranschens gentleman. (Foto: Kai Nordberg)

fick ett fredspris. Det blev kontroversiellt på grund av Greenes speciella katolicism som inte riktigt gick ihop med hans livsstil. Över tjuugo år levde han så gott som dagligen ihop med en gift fransyska Yvonne Cloetta i Antibes på Rivieran.

Legender med eget liv

Graham Greene är ständigt aktuell. Sommaren 2009 meddelades att man hade hittat ett oavslutat romanutkast ”The Empty Chair” från 1926 skrivet för hand. Det sistnämnda är ingen nyhet. Graham Greene skrev allt för hand, minst 500 ord per dag. En medresenär har berättat att när de var på Tahiti hade Greene skrivit fär-

dig för dagen när andra steg upp.

Graham Greene var ingen vanlig världsresenär. Han dök upp när det passade honom. Ibland sände det chockvågor i länder med instabila regimer. Hans bok "Komedianterna" bidrog till "Papa Doc" Duvalier-regimens fall på Haiti. "Honorärkonsulen" undergrävde general Stroessners långvariga diktatur i Paraguay.

Många av Greenes romanfigurer blev legender som började leva ett eget liv. Alden Pyle, den godtrogna amerikanska agenten i boken "Den stillsamme amerikanen" blev förebilden för ett misslyckat amerikanskt agerande utomlands – i det här fallet – Vietnam. President George W. Bush ville en gång polemisera mot Greene långt efter dennes död då han i ett tal påstod att Pyle var en amerikansk patriot. Greene måtte småle, var än han är...

Driver med eftervärlden

Bland Graham Greenes kvarlämnade papper finns en förteckning över 47 prostituerade. Hans levnadstecknare, den amerikanska författaren Norman Sherry tar den på fullt allvar. Den kanadensiska

forskaren Richard Greene (inte släkt), som har redigerat en första utgåva av Greenes brev, ställer sig tveksam. Han anser att Sherry bedriver rovdrift på Greenes material, i synnerhet som Sherry anser att man "måste beundra en man som kan ha sex med alla inom synhåll". Det är med all säkerhet en överdrift även om Graham Greene hade ett stort intresse för det täcka könet. De 47 går inte alls att identifiera.

Jag tror för min del att Graham Greene i det här fallet ville driva med eftervärlden. På samma sätt utmanade han västvärldens ledare genom att ta ställning för Fidel Castro, Ho Chi Minh och Salvador Allende. Han skrev om sin gudstro så att många katoliker blev förtvivlade. Han visade att det inte finns några säkra moraliska värderingar. Hans politiska romaner skapade osäkerhet i många diktaturer. Kärleken är en ständig men ofta svårfångad följeslagare i hans romaner. Hans närmaste vänner visste att han ibland rökte opium, som han hade lärt sig i Vietnam. Genom sin berättarförmåga och medryckande stil blev han en av 1900-talets absolut största författare

Någon romanfigur hittade Graham Greene inte i Finland.

Bildkonstens Svenskfinland

Var går gränsen för om en bildkonstnär och hans verk skall räknas till den finlandssvenska kulturskatten eller inte? Är det konstnärens modersmål som är det avgörande? Eller boplats? Eller engagemang i frågor som kan kallas finlandssvenska? Eller möjligen generation: var Robert Vilhelm Ekman en finlandssvensk konstnär? Eller Albert Edelfelt? Eller Ragnar Ekelund?

Under Ekmans tid hade frågan ännu ingen som helst relevans. Under Edelfelts endast med tvekan: Edelfelt själv uppfattade visserligen sig själv som starkt knuten till den svenskspråkiga kulturen i Finland, men var samtidigt en hängiven patriot i sant runebergsk anda. Kalevala förstod han sig inte på, sina egna kulturella rötter kopplade han hellre till Sverige än till det finska Finland. När Svenska konstnärsförbundet gästade Ateneum med en stor utställning uttryckte han i Helsingfors-Posten sin glädje över att ”vi här stå ansikte mot ansikte med en frukt av den kultur, som står oss närmast och av vilken vår egen är en avläggare”. Det var för denna avläggare han arbetade, och

som han ville inkorporera hela Finland i. Men hur knuten till det svenskspråkiga Finland han än var, var han noga med att utomlands gälla icke som svensk utan som finne – fastän han, olyckligt nog, var tvungen att ha ryskt pass.

Den konst som Edelfelt skapade var därför också, som han själv betonade, finsk. Någon annan term kom på hans tid inte heller i fråga. Men jämförd med andra i stort sett samtida målares verk bär stora delar av hans produktion ändå en prägel som klart anknyter till de finlandssvenska kusttrakterna. Kontrasten blir särskilt påfallande om man jämför Edelfelts verk med Axel Gallen-Kallelas (Gallén accentuerade ju också sin anknytning till det

Robert Vilhelm Ekman: *Läsande gumma*, 1838, olja.

demonstrativt finska genom att ändra sitt namn) för att inte tala om Pekka Halonens eller Juho Rissanens konst. Sixten Ringbom konstaterar i *Konsten i Finland* att man redan i 1890-talets konst kan ana den uppdelning i ”en internationellt kosmopolitisk klick och en nationellt medveten gruppering” som senare skulle utkristalliseras i olika gruppbildningar. Denna internationellt orienterade riktning, ”ljusare och lättare i tonen”, uppbars, skriver Ringbom, ”till stor del av finlandssvenska konstnärer”, medan den nationella riktningen, ”mörkare och allvarsammare”, huvudsakligen representerades av finska eller finsksinnade konstnärer.

Att öppenheten mot de internationella

förnyelsesträvandena i konsten var mera utbredd bland finlandssvenskarna beror naturligtvis inte på att de skulle ha varit konstnärligt mera framåtsträvande, utan på deras språktillhörighet. Tack vare svenskan hade de lättare att komma in i de skandinaviska kretsarna under de obligatoriska Parisvistelserna, med den vidare utblick detta erbjöd. De hade tillgång till ett mera mångsidigt utbud konstlitteratur och hade i många fall också lättare för andra språk. Exempelvis Pekka Halonen studerade också i Paris men kom inte på allvar in i den skandinaviska kretsen, även om han blev rätt nära vän med svensken Carl Wilhelmsson. När Gallen-Kallelamuseet 1996 arrangerade en utställning om den nordiska konstnärskolonin i Paris i slutet av 1800-talet är Axel Gallén, Eero Järnefelt och Ville Vallgren de enda av de 14 finländska deltagarna som kan karakteriseras som fennomaner, fastän, liksom alla de andra, med svenska som modersmål. Detta är knappast överraskande: bland de bildade var vid denna tid praktiskt taget alla svenskspråkiga, om än med tiden allt fler fick ett växande intresse för det finska språket.

Men läget förändrades snabbt. I en utställning av modernismens genombrott i Norden 1910–20, arrangerad av en rad nordiska museer och visad i Ateneum 1990, är förhållandet på basen av modersmål 4–4. Delvis beror detta kanske på urvalskriterierna: här saknas t.ex. Schjerfbeck, Enckell och Thesleff, som väl ansågs höra till en tidigare generation, men också Ragnar Ekelund, Sigrid Schauman och Greta Hällfors, den sistnämnda kanske den mest radikala modernisten i Finland före 1920. Men framför allt visar det att de svenskspråkiga inte mera på samma sätt dominerade konstscenen. Snart var

de en minoritet också bland bildkonstnärerna.

När det gäller bildspråket är det nog endast med svårighet man kan urskilja någon finlandssvensk särart, lika litet tidigare som bland modernismens olika företrädare under åren före och efter andra världskriget. Även om de kulturella rötterna, språk, hemmiljö, skola med mera, givetvis spelar en stor roll för den enskilda konstnären, är bildkonstens historia traditionellt så gränsöverskridande, att historiska förebilder och internationella impulser ofta spelar en större roll än närmiljöns kanske alltför hemvana dofter. Ringboms ovan nämnda iakttagelse kan också diskuteras. Om karakteristiken kan sägas motsvara huvuddragen hos exempelvis Anitra Lucanders, Per Stenius eller Erik Granfelts måleri under en viss period passar andra samtida likaså svenskspråkiga målare som Erik Enroth, Sven Grönvall eller Åke Mattas svårligen in i samma fälla. Från en annan synpunkt kunde Ringboms karakteristik, beträffande den kategori konstnärer han förmodligen avsåg, kompletteras med termer som "munter" och "humorfylld", epitet som passar in på målare som Ernst Mether-Borgström och Rolf Sandqvist, för att inte tala om den fabulerande naivisten Håkan Brunberg. Men, det skall genast tillfogas, skämtsamma naivister fanns och finns det gott om också på finskt håll, och humor, möjligen av en lite mera betänksam art, finner man goda prov på t.ex. hos konstnärer som Simo Hannula, Alpo Jaa-kola eller Outi Heiskanen.

*

Därmed är vi framme vid den ovan antydda frågeställningen: är det alls meningsfullt att dra några gränser mellan svenskt

Victor Westerholm: Kor i björkskog, 1886, olja.

och finskt inom bildkonsten i Finland? Bildkonsten kan ju inte på samma sätt som vissa andra konstgrenar knytas till språket. Vi har en finlandssvensk författareförening, ett förbund för de svenskspråkiga skådespelarna i Finland och rent av en Finlands svenska folkdansring. Men alla föreningar och institutioner som sysslar med bildkonst är tvåspråkiga eller enspråkigt finska. För bildkonsten har språket inte samma betydelse, om ens någon betydelse alls: både utbildning, verksamhet och kollegial kontakt sker lika behändigt – eller knaggligt – på modersmålet som på ett mer eller mindre ytligt tillägnat annat språk.

För den konstintresserade spelar det

Albert Edelfelt: Flickorna i båten, 1881, olja.

knappast heller någon roll vilket modersmål den konstnär har som skapat det verk man blir intresserad av. Däremot spelar i allmänhet lokal närvaro en roll: vilka konstnärers arbeten jag kan få se i min omgivning, i gallerier eller museer som befinner sig nära min boplatz och vilka jag kan uppleva som tillhörande min kulturmiljö. Denna kvalitet hos ett konstverk har stundom kallats dess hemortskoefficient. Privata samlingar på olika håll i landet präglas vanligen mycket riktigt av de på orten verksamma konstnärernas produkter. Detta gäller också i viss mån de lokala konstmuseerna: i museerna i Åbo t.ex. möter vi arbeten av flera i Åbotrakten verksamma konstnärer än i museerna i Uleåborg, där i stället norra Finlands målare och skulptörer är bättre representerade. Detta är knappast förvånande och vi upplever det i stället närmast

som en självklarhet. Kulturbetoningarna har traditionellt uppstått som ringar på vattnet: det lokala står oss närmare än det nationella, där det krävs en högre engagemangsnivå för att väcka intresse. Och ju längre bort vi rör oss geografiskt och i tiden desto mindre blir den krets som faktiskt förmår intressera andra än bildkonstens mesthängivna supportrar.

Så har det varit, och så är det väl också i stort än i dag. Men tidens krafter och den mångomtalade globaliseringen håller på att bryta ner också många lokalpatriotiska preferenser och människornas rörlighet gör lokala gruppbildningar mindre lockande. De finlandssvenska lokala konstnärskretsar som ännu under efterkrigstiden existerade på vissa håll börjar vara minnen blott. I Borgå fanns t.ex. länge en ovanligt livaktig konstnärsgrupp med nästan uteslutande finlandssvenskar: Frans Nyberg, Lennart

Ragnar Ekelund: *Vy över bro, 1922, olja.*

Sejerstråle, Åke och Karin Hellman, Paul Grönholm, Stig Fredriksson, Eva Olsoni, Thor Lindroos och några till, med Juhani Linnovaara som mest synliga finskspråkiga inslag. Sådana lokala grupperingar får man i dag leta efter. I Helsingfors fanns konstnärerna kring skribenten och samlaren Åke Gulin med Prisma-gruppens medlemmar i centrum, och som ett slags fortsättning kretsen kring samlaren och konstentusiast C.J. af Forselles, med Lars-Gunnar Nordström, Per Stenius, Anitra Lucander som mest framträdande gestalter. I den för den abstrakta konsten banbrytande publikation *Kymmenen taiteilijaa* han tillsammans med Lars-Gunnar Nordström gav ut

1962 finns bland de tio bara två namn som inte kan räknas till de svenska, nämligen Otto Mäkilä och Jaakko Somersalo. Det är i alla fall att märka att svenskt modersmål aldrig var något kriterium varken för Gulin eller för af Forselles: till den sistnämndas toppfavoriter hör också sådana målare som Tapani Raittila och Raimo Reinikainen.

En särskild skara i sammanhanget är Prisma-gruppen. Gruppen inledde sin utställningsverksamhet 1956 och kom under efterkrigsåren att spela en roll motsvarande Septemgruppens på 1910-talet. Gruppen påstods i olika sammanhang representera "Ett fönster mot Europa", vilket var en träffande karakteristik; 1950-talets början

Helene Schjerfbeck: Snappertuna kyrka, olja, 1890.

präglades ännu i hög grad av den nationellt inriktade landskapsexpressionismen, med konstnärer som Aimo Kanerva och Mikko Laasio i spetsen. Av Prisma-gruppens sju medlemmar var Sigrid Schauman den äldsta, Ragnar Ekelund, Torger Enckell, Yngve Bäck, Sam Vanni och Gösta Diehl hörde till de kring sekelskiftet födda medan Unto Pusa var den yngsta.

Här kan vi med fog återkomma till den i början ställda frågan: var Ragnar Ekelund en finlandssvensk konstnär? Och svaret blir (liksom för de flesta andra i denna text nämnda svenskspråkiga konstnärer) obetingat ja, samtidigt som han också representerar ett hos de flesta finlandssvenskar vanligt engagemang för det finska, både beträffande naturen och människorna. Han var på 1910-talet medlem i Novembergruppen, som med Tyko Sallinen och Jalmari Ruokokoski i spetsen länge kom att betraktas som den grupp som i sin konst bäst förde fram det nationellt finska (där för övrigt också Marcus Collin hörde till

de centrala gestalterna). Han tillbringade en tid sina somrar i det finska inlandet, och i hans måleri från denna tid återklingar också en melankoli som stundom har setts som ett karaktistikum för det nationellt finska. Men han verkade också som författare och skribent; både sina dikter och sin konstkritik skrev han på svenska. Och hans hemspråk var svenska; han var gift med litteraturhistorikern och modersmålsläraryrinnan Karin Allardt-Ekelund.

Unto Pusa var Prismagruppens enda finskspråkiga medlem, vilket han bar med jämnmood; all planläggning inom gruppen fördes på svenska med nödtorftig översättning vid behov. Måhända låg det ändå också en smula allvar bakom Gösta Diehls kommentar rörande Pusa: ”Han har ett så jämnt humör. Han är alltid arg.”

*

Att leta efter någon gemensam nämnare i dessa finlandssvenska konstnärers pro-

Sigrid Schauman: Borgå domkyrka, 1956.

duktion kan synas fåfängt, men ofta ser man nog i texter om dem (liksom i Ringboms ovan citerade) vissa betoningar av typen ”franskt skolad kolorism”, ett ”lyriskt drag”, ”öppenhet för den internationella modernismen”. De nya intrycken rörande bildkonstens uttrycksmöjligheter kom framför allt från utlandet, och för den framsträvande gällde det, hur fosterländsk och hembygdstrogen man än kände sig, att vara öppen för det nya. Vad denna öppenhet beträffar framträdde den särskilt tydligt hos Birger Carlstedt, som gott kan karakteriseras som en banbrytare i Finland både när det gäller surrealismen och den nonfigurativa konsten. På denna senare linje har för övrigt ingen i vår konst uppvisat en sådan konsekvens i sitt ut-

tryckssätt som Lars-Gunnar Nordström, som alltsedan debututställningen 1949 arbetat uteslutande med en nonfigurativism i strikt geometrisk anda. Den nyligen med en stor utställning ihågkomna Ole Kandelin, som i egenskap av nonfigurativist rent kronologiskt hann en bit före Nordström, kan väl endast med tvekan räknas till de klart finlandssvenska: han hörde till de många som rörde sig lika hemvant på båda språken, hemma i Borgå som också han var. Och är därför en utmärkt illustration till det bisarra i varje uppdelning av bildkonstens företrädare efter språktillhörighet.

Samtidigt kan Kandelin nämnas som ett exempel på den praktiska nordism, som idkades av många företrädesvis finlands-

Åke Mattas: *Självporträtt*, 1962, olja.

svenska konstnärer redan på 1930-talet med stark tillväxt under efterkrigsåren. Kandelin led nämligen av tuberkulos, och effektiv vård var svår att få i Finland under kriget. Tack vare de nordiska kontakter som särskilt chefen för Helsingfors konsthall Bertel Hintze upprättat kunde Kandelin erbjudas vård på ett sanatorium i Sverige – finansierad av ingen mindre än prins Eugen. 1945 grundades Nordiska konstförbundet, som med underavdelningar i alla fem nordiska länder började arrangera gemensamma utställningar och som även på andra sätt stimulerade det samnordiska konstutbytet. Detta kom givetvis också finskspråkiga konstnärer till del, men av praktiska språkskäl sköttes de finländska kontakterna länge nästan helt av finlandssvenskar.

De nordiska kontakterna hade också en betydelse när det gällde för efterkrigstidens modernistiska strömningar att finna sin väg till Finland. Det var i Sverige Ole Kandelin på allvar konfronterades med nonfigurativ konst, både i original på ett par utställningar och i reproduktioner i tidningar och tidskrifter. Det var via svenska publikationer många andra av våra bildkonstnärer fick sina impulser, åtminstone fram tills det mot slutet av 40-talet började bli möjligt att resa också till Paris, där givetvis de rikaste källorna fanns att tillgå. Det är därför knappast förvånande att en så lång rad av efterkrigstidens föregångare när det gäller de modernistiska inslagen, och särskilt de som lutade mot en allt radikalare nonfigurativism, var finlandssvenskar. Modernismens genombrott i Finland främjades i hög grad av två också huvudsakligen av finlandssvenskar drivna institutioner, Galerie Artek och Föreningen Nutidskonst, vardera med Maire Gullichsen som stark bakgrundskraft. Galerie Artek presenterade redan före kriget några konstnärer, bl.a. Fernand Léger, som hade ett inspirerande inflytande på flera av den yngre konstnärsgenerationens målare. Och den just på tröskeln till vinterkriget grundade Föreningen Nutidskonst ordnade i Konsthallen flera utställningar av modern konst från utlandet, bland vilka framför allt exponen Klar form i januari 1952 spelade en helt avgörande roll för den abstrakta konstens intåg i landet.

*

Om det är svårt att definiera någon specifikt finlandssvensk konst, så finns det många klart finlandssvenska miljöer, där bildkonsten har spelat och spelar en vä-

sentlig roll. Bildkonstens många organisationer dominerades – liksom kulturlivet i övrigt – hela adertonhundratalet nästan helt av finlandssvenskar. På många håll har det svenskspråkiga inslaget länge varit stort särskilt i de lokala konstföreningarna. Det hela började 1846 då Finska konstföreningen grundades med Fredrik Cygnaeus som stark bakgrundskraft och småningom Zacharias Topelius som sekreterare. Föreningen startade omedelbart en ritskola, och när man småningom också började inköpa konstverk (mest av utländska konstnärer) var det inte i första hand för att grunda det museum som samlingarna sedermera blev stommen till, utan för att skaffa ritskoleleverna förebilder och modeller att arbeta efter. Verksamheten fick snabbt efterföljare på andra orter, Konstföreningen i Åbo grundades 1891 och Viborgs konstvänner ungefär vid samma tid. I Åbo liksom i Helsingfors var det svenska språket länge verksamhetens förvaltningspråk, medan man i Viborg från början var mera flerspråkig.

I Åbo startades redan 1830 en målår-
 ämbetets aftonskola, som småningom fick formen av en ritskola; 1846 blev den redan då rätt välkände konstnären Robert Vilhelm Ekman dess första föreståndare. Mot slutet av 1800-talet blev målaren Victor Westerholm en central gestalt i Åbo konstliv. Han var föreståndare för ritskolan och intendent för Åbo konstförenings samlingar, som från 1904 överfördes till det nyuppförda konstmuseet. Därmed var han också fram till sin död 1919 en medelpunkt för stadens konstliv. Därtill kom han att bli mannen bakom den s.k. Önningebykolonin. År 1884 hade han skaffat sig ett sommarhus vid Lemströms kanal på Åland, och inbjöd dit en rad målarkollegor, som under flera somrar

Lars-Gunnar Nordström: Dimensionell diskologi, 1956–60, olja.

arbetade där. Till skaran hörde Fredrik Ahlstedt, Hanna Rönnberg, Ada Thilén och Elin Danielson, och till dem anslöt sig även den rikssvenske målaren J.A.G. Acke. Det som engagerade dem var det då aktuella friluftsmåleriet, som Westerholm i egenskap av landskapsmålare representerar kanske bättre än någon annan hos oss. En värdig efterföljare som friluftsmålare fick han framför allt i Elin Danielson, sedermera gift med den italienska konstnären Raffaello Gambogi.

Också genom sin egenskap av chef för Åbo Konstmuseum hade Westerholm ett stort inflytande på konstlivet i Åbo. Han genomförde en lång rad betydande inköp, vilket gjorde att museet i dag har landets näst Ateneum förnämsta kollektion av finländsk sekelskifteskunst, med flera centrala arbeten av Gallen-Kallela, Edelfelt och Järnefelt i toppen. Han visade också sin framsynthet genom att inköpa hela sex arbeten av Helene Schjerfbeck, som på 10-talet ännu var långt ifrån kanoniserad.

Ernst Mether-Borgström: Himmelsstegen, 1968, olja.

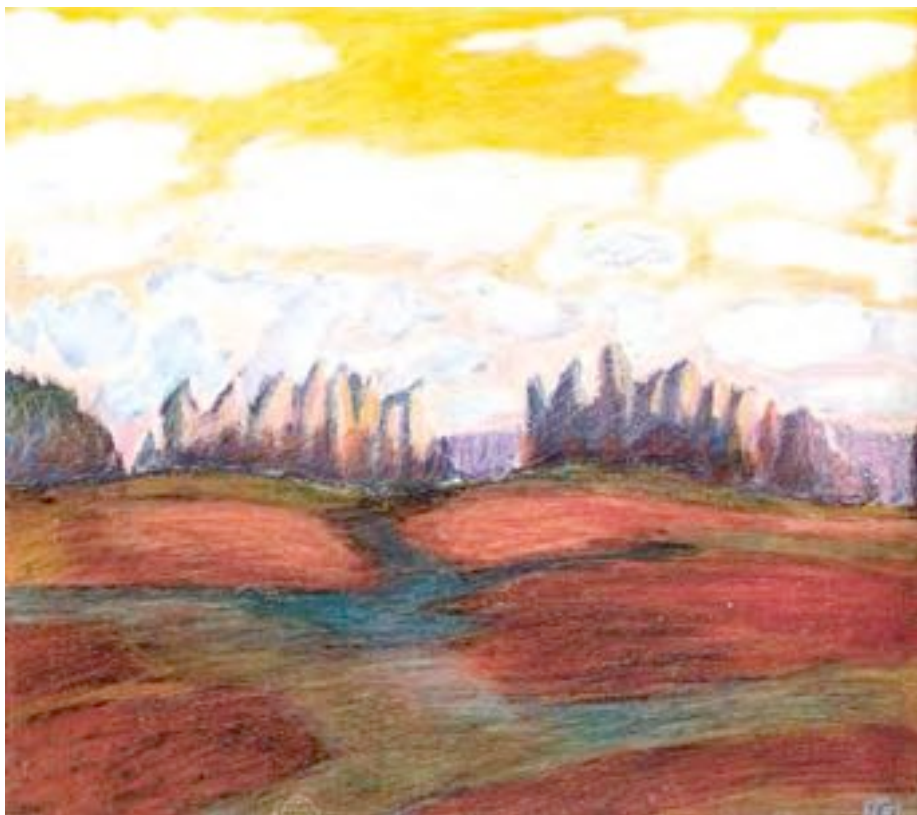
Den framsynta inköpspolitiken fortsattes sedan av Axel Haartman, också han själv målare. Han var under sin tid som intendent (1923–1953) noga med att förvalta traditioner i stadens konstliv, och under hans tid växte samlingarna till nästan det tredubbla, varvid betydande donationer, bl.a. av medlemmar av familjen Dahlström, spelade en avgörande roll.

I samband med modernismens intåg i Finland har en rad Åbokonstnärer gjort en bemärkt insats, rent av till den grad att man kunnat tala om en ”åboskola”. Här är det dock de finskspråkiga konstnärerna som stått i förgrunden. En föregångare var Edvin Lydén, som redan på 1920-talet experimenterade med olika former av abstrakta framställningssätt. Bland de olika gruppbildningar som förekom i Åbo

under seklets förra hälft väckte särskilt Pro Arte-gruppen uppmärksamhet också i Helsingfors 1935 med en utställning i Konsthallen. Den mest bemärkta i gruppen är Otto Mäkilä, som sedan kom att bli en föregångare i en surrealistiskt tonad abstrakt stil, som innehåller en stark dos lyriskt känslouttryck. Också konstkritiken (med bl.a. just Lydén som flitig aktör – på finska) fick i Åbo en betydelse som endast kan jämföras med huvudstadstidningarnas. Allt detta gjorde att konstlivet i Åbo också under efterkrigstiden blomstrade på ett sätt som någon annan lokal kulturmiljö i Finland knappast kan uppvisa. Till stadens svenskspråkiga bildkonstmiljö har i hög grad bidragit Åbo Akademi, som sedan 1920 haft en lärostol i konsthistoria.

I det svenskspråkiga Österbotten har

Carolus Enckell: Nukari, 1972, gouache och vaxkrita.

konstlivet dominerats av en lång rad enskilda aktiva, som stått för arrangemangen, från kurser och sommarläger till utställningar och olika slag av klubb- och föreningsverksamhet. I Vasa synliggjordes bildkonsten i första hand av konstsamlarna Karl Hedman och Frithjof Tikanoja. Hedmans samlingar överfördes 1943 till det redan 1895 som historiskt museum grundade Österbottens museum, medan Tikanoja gjorde om sitt konsthem till ett privat museum som 1951 övertogs av Vasa stad. Ett betydande modernt tillskott fick staden då konsul Simo Kuntsis samling från 1970

började visas i Handelsläroverkets utrymmen. Lösningen var knappast tillfredsställande på längre sikt, och till slut förmåddes Vasa stad överta ansvaret för denna kollektion, som numera administreras av Kuntsis museum. Detta har en ambitiös utställningspolitik med nutidskonsten främst på agendan. Museet har inrymts i samma nu helt renoverade hamnbyggnad där den ungerskfödde målaren och grafikern Nandor Mikola en tid upprätthöll en konstsalong, som huvudsakligen visade hans egna arbeten.

Vid sidan av samlarna har i Vasa dels

Göran Augustson: Sången om Tenala, 1981–82, olja.

konstvännerna, dels konstnärerna själva stått för de lokala aktiviteterna. Försöken att få till stånd en konstförening präglades visserligen under början av 1900-talet av en språklig konfliktunge, då Karl Hedmans initiativ ledde till ett motdrag från starkt finsksinnat håll. Ett möte 1910 var alltför oenigt på många punkter, och föreningen grundades först 1917, som betonat tvåspråkig. Konstnärernas egna aktiviteter har kanaliserats främst genom Vasa konstnärsgille och Österbottensiska konstnärsförbundet. Verksamheten har också där från början varit utpräglat språkneutral, och haft plats för en lång rad målare och skulptörer, vilkas verk ändå – med rätt eller orätt – mest kommit att få en lokal betydelse. Den s.k. Botniagruppen, som grundades 1952 med svenskspråkiga konstnärer som Viktor Dalbo och Thea Helenelund samt finskspråkiga som Einari Uusikylä och Veikko Vionoja som medlemmar, framträdde under en period aktivt också i Helsingfors. Stor lokal

betydelse hade under 1900-talets förra hälft målaren Carl Nyman Wargh, medan dennes brorson Calle Wargh är en av de få österbottensiska konstnärer som kan sägas ha fått ett ordentligt nationellt genomslag. Även den koloristiskt begåvade Närpessärlingen Dalbo har trots vissa utställningsarrangemang inte fått ett hela landets konstliv omfattande genombrott, ett talande exempel på den ovan berörda ”hembygdscoefficien”.

I Österbotten har på senare tid också existensen av två konstskolor bidragit till uppkomsten av levande, framför allt av unga konstnärer dominerade miljöer. Svenska konstskolan i Nykarleby grundades 1983, huvudsakligen för att skapa bättre förutsättningar för svenskspråkiga ungdomar att få inträde till den högre teckningsläroarbildningen i Helsingfors, men har också blivit plantskola för flera fritt arbetande bildkonstnärer. Sedan 1984 verkar i Karleby en Nordisk konstskola, som genom sin internationella inriktning

Stig Fredriksson: *Utan horisont*, 1989, olja.

har gett många fräscha impulser till det lokala konstlivet.

En ort där någon egentlig konstmiljö länge lät vänta på sig är Mariehamn. Den åländska bildkonsten kunde tidigt uppvisa några också nationellt betydande namn, framför allt den vid endast 28 års ålder bortgångne K.E. Jansson och något senare mångsysslaren Joel Pettersson. Konstintresset har upprätthållits framför allt av några enskilda entusiaster, en konstförening startades först så sent som 1953 och konstmuseet grundades tio år senare. Dittills hade det åländska konstin- tresset fått hålla till godo med kyrkomål- ningarna och en del folkkonst. Önninge- bykonstnärernas sommarvistelser hade heller knappast något större lokalt infly- tande, möjligen med undantag av som incitament för Joel Pettersson att vid si- dan av författarskap och andra kulturella

aktiviteter också syssla med måleri. Men när en konstförening och en museiinsti- tution slutligen kom till levde konst- miljön upp, bl.a. med återupptäckten av den kubistiskt influerade expressionisten Ture Bengtz som resultat. Sedermera har det åländska bildkonstlivet fått plats för många långt utöver landskapet noterade namn, med Guy Frisk och den numera hu- vudsakligen i Sverige verksamma Johan Scott som goda exempel. I dag kan Åland också stoltsera med storsamlaren Anders Wiklöf, som bl.a. väckte uppmärksamhet när han för några år sedan inhandlade Eero Järnefelts målning *Bykerskorna* för 630 000 euro, ett pris som uppges vara det tredje högsta som någonsin betalats för en målning av en finländsk konstnär.

Betydelsen av lokalt synliga kulturin- stitutioner för uppkomsten av en livaktig konstmiljö framgår med särskild tydlighet

i Ekenäs. Trots att orten genom naturskönt läge och pittoresk småstadsmiljö redan tidigare då och då lockat till sig gästande konstnärer, med Helene Schjerfbeck's olika vistelser i sammanlagt ett tjugotal år som främsta exempel, låg det lokala konstlivet vad bildkonsten beträffar på en mycket anspråkslös nivå tills Svenska kulturfonden omkring 1990 beslutade lokalisera sin bildkonstaktivitet dit. Institutionen döptes till Pro Artibus och verkar som värd för gästkonstnärer och upprätthåller en konservatorsverkstad, i huvudsak för omhändertagandet av fondens egen, på olika håll i landet deponerade konstsamling. Aktiviteterna har småningom vuxit i omfång och omfattar från 2005 också ett galleri med regelbunden utställningsverksamhet. Galleriets och institutionens övriga lokaliteters placering i direkt anslutning till stadens historiska museum och dess utställningshall har verkat klart stimulerande på ortens konstliv, och genom Pro Artibus växande gästkonstnärverksamhet och utbyggnad med en filial i Vasa och öppnandet av ett galleri i Helsingfors har Ekenäs som bildkonstmiljö fått en nationell och delvis också internationell betydelse. Här står dessutom fortfarande det finlandssvenska i centrum, med allt vad det innebär, både av fördelar och problem.

För konstlivet både på nationellt och lokalt plan har Helsingfors under alla åren givetvis varit en smältdegel och ett skolningscentrum. Att framträda i Helsingfors har varit av vikt för alla finländska konstnärer, inklusive de flesta finlandssvenska. För många unga har det av Pro Artibus upprätthållna galleriet Sinne därför haft en stor betydelse. Konstmiljön i Helsingfors domineras alltså sedan 1950-talet språkligt klart av finskan. Medan en bildhuggare som Viktor Jansson och hans i Sverige

födda och uppvuxna hustru Signe Hammarsten Jansson på 1920-talet helt kunde klara sig med svenska, som också blev dottern Toves språk (hon var alltid noga med att påpeka att måleriet var hennes egentliga yrke), var läget efter krigsåren ett annat. Icke desto mindre är raden av finlandssvenska konstnärer som lyckats slå sig fram till synliga positioner påfallande långa. Det räcker med att nämna namn som Göran Augustson, Jan-Kenneth Weckman, Thomas Nyqvist, Susanne Gottberg, Johanna Ehrnrooth, Cris af Enehjelm och Carolus Enckell för att ge en uppfattning om bredden i denna under 1900-talets senare decennier etablerade generation.

*

Modersmålets eventuella betydelse för en konstnärs visuella uttryck är en fråga som då och då dyker upp på tal om bildspråket inom vissa kulturområden. Några direkta sammanhang torde inte vetenskapligt ha påvisats, om ens undersökts, åtminstone inte beträffande nordisk bildkonst och nordiska språk. En norsk forskare sysslade för en tid sedan med att jämföra iscensättningar för televisionen av samma skådespel på finska respektive svenska och trodde sig kunna påvisa vissa karakteristiska olikheter i den visuella utformningen. Veterligen har ingen sådan jämförelse gjorts mellan formspråket hos bildkonstnärer med olika modersmål. I sig skulle just finländsk konstmiljö kunna erbjuda goda förutsättningar för sådana jämförelser, samtidigt som man nog måste ställa sig tveksam till allmängiltigheten i eventuella resultat: redan Sixten Ringboms ovan citerade bedömning visar sig ju vid närmare granskning bara gälla

Carl Wargh: Kitinen, 1983, akvarell.

en bestämd grupp konstnärer. Så fort fältet breddas minskar iakttagelsens giltighet. Generaliseringar är alltid diskutabla, och bland alla de faktorer som inverkar på en bildkonstnärs framställningssätt är förmodligen modersmålet en av de minst framträdande.

När det gäller kulturlivet i stort är den finlandssvenska publiken i många avseenden lyckligt lottad som känner sig befryddad med och har tillgång till två länders kulturutbud. Många följer med både teater, film och litteratur i Sverige med lika stort intresse som de ägnar inhemska produkter på motsvarande områden, oberoende av språk – där finskan för många ändå

är en hämmande språkfaktor. Det ordnas mängder av kulturreSOR till Sverige under vilka man också gör museibesök – men då i regel till stora utställningar med internationell konst, oftast från konsthistoriens mera välkända perioder.

Den svenska samtidskonsten tycks inte på samma sätt som teatern, filmen och litteraturen nå ut över gränsen till Finland, trots många insatser av nationella och nordiska institutioner. Allvarliga försök att bryta isen har gjorts och vissa resultat också uppnåtts. Bland annat har några svenska konstnärer blivit regelbundna utställare på helsingforsiska gallerier. I Helsingfors har stadsbilden i centrum berikats med ett par

mycket synliga exempel på arbeten utförda av konstnärer från Sverige – Ernst Billgrens finurliga tvådelade verk på Kamptorget och Eva Löfdahls synliga men kanske inte så lättillgängliga ringkonstruktion på Narinken. Men de har knappast fått särskilt stor uppmärksamhet och frågan är hur många som känner till namnen på deras skapare – eller ens deras nationalitet.

Även om den finländska bildkonsten, oberoende av konstnärens modersmål, internationellt sett är en typisk produkt av en periferikultur, har internationaliseringen både när det gäller informationen och möjligheterna till personlig rörlighet lett till att vår bildkonst i dag i hög grad är integrerad i det internationella skeendet. Konstnärernas rörlighet är större än någonsin, redan på utbildningsstadiet upprättas kontakter med New York, Berlin, Paris och andra viktiga konstcentra, utländska konstnärer bedriver fortsättningsstudier i Finland och många har slagit sig ner här. Framför allt erbjuder museers, konsthallars och galleriers utställningsverksamhet ett utbud av bildkonst av alla slag som man endast för några decennier sedan bara kunde drömma om. Konstkonsumenten har bara att välja och ta emot.

Tack vare utbyggnaden av Statens konstmuseum med Kiasma för den aktuella nutidskonsten och Sinebrychoffs museum som hem för den äldre utländska konsten har Ateneum kunnat koncentrera sig på den inhemska konsten av lite äldre datum och satsa på en betydande utställningsverksamhet. Kommunala konstmuseer finns förutom i Helsingfors i de flesta mera betydande städer, och utbudet kompletteras av flera

privata – där i Helsingfors särskilt Amos Andersons konstmuseum och Didrichsens museum för konst och kultur tydligt slagit vakt om svenska språkets ställning. Även om den språkliga servicen i de stora statliga institutionerna delvis lämnar en del övrigt att önska, kan den finlandssvenska konstpubliken i alla fall glädja sig åt en rik tillgång till bildkonstnärlig stimulans både i fråga om hemlandets äldre och nyare konst och beträffande det internationella konstlivets inte alltid så lätt tillgängliga men engagerande och tankeväckande tendenser. Med många framstående representanter ur den egna språkgruppen som väl meriterade inslag.

Brasklapp:

I denna mycket summariska skiss nämns ganska många konstnärer, medan andra, kanske lika viktiga, saknas. Avsikten har inte heller varit att ge någon heltäckande förteckning över konstnärer med svenska som modersmål i Finland. Omnämningarna bör ses endast som exempel eller ett slags lägesbeskrivningar när det gäller det historiska skeendet i olika delar av Svenskfinland. Med andra urvalskriterier skulle namnlistan säkert se helt annorlunda ut. Levande konstmiljöer i mindre format med svenska som kontaktspråk har förekommit och förekommer säkert också på andra orter i Finland än de nämnda. Beträffande närmare uppgifter om konstnärerna och den konsthistoriska utvecklingen hänvisas intresserade till verket *Konst i Finland* (Schildts, andra reviderade upplagan 1998).

Subtil politik som tränger under huden

*I alla tider har det funnits konstnärer som varit mer eller mindre politiska i sitt uttryck, till exempel **Francisco Goya** med hans krigsetsningar från början av 1800-talet eller ryska konstruktivister på 1920-talet som ville föra fram en helt ny samhällssyn. De olika politiska uttrycken har växlat starkt under olika tidsepoker. Hur tar sig politisk konst uttryck på 2000-talet?*

Största delen av nutidskonsten fungerar i dag som en social kommentar. Detta är ett förhållningssätt med rötter i kritiska strömningar under 1960- och 1970-talen då många konstnärer strävade efter en explicit politisk konst. Många övergav då måleriet, eftersom det ansågs alltför belastat av borgerliga konventioner och man började istället använda sig av fotografi, film, kartor eller den egna kroppen. Konstnärerna ville ställa sig på de förtrycktas sida i samhället, oljemålningarna ersattes med affischer och gatan blev en diskussionsplattform utanför museer och gallerier.

Under detta sekel arbetar konstnärer mera med samhällseliga processer och strukturer och producerar inte bara konstobjekt. Antalet politiska affischer och

slagord är betydligt färre nu än tidigare. Politiska ställningstaganden är numera inte produkten av en grupptillhörighet, utan individens eget val. Det betyder också att det finns lika många politiska synvinklar som det finns individer. Det är ett vitt fält av olika uttryck, tekniker och förhållningssätt. Denna konst bejaktar starkt vardagen och utgår från individen och hennes känslor. Konstnärer verkar i dag mera i globaliserade sammanhang vilket medför nya uttryck och idéer.

Generösa rum att treva sig fram i

Bildkonstnären **Pia Lindman** (f. 1965 i Esbo) har i tolv år verkat i USA som

BASTUBADANDE PÅ GATAN I NEW YORK. Pia Lindman slog igenom som konstnär med detta konstprojekt utanför MoMA. Hon agerar själv bastuvärdinna och gender- och rasfrågor ställs i realtid.

bildkonstnär och lärare vid Massachusetts Institute of Technology och vid Yale University School of Art. Hon har nyligen flyttat tillbaka till Europa och vistas nu främst i Ingå och Berlin. Det mesta i Pia Lindmans performance- och installationskonst, teckningar och videokonst är politiskt laddat.

– Jag tror dock inte på det provokativa. Det är intressant att följa med hur till exempel bildkonstnären **Santiago Sierra** låtit tatuera piskrappsärr på andras ryggar mot en liten belöning, men man kan dock fundera hur länge intresset håller. Jag skulle inte vilja göra det själv i min konst. Istället för att arbeta via aggressivitet så vill jag arbeta med generositet, öppna upp tankerum där människor kan

vistas utan att direkt bli körda i ett hörn. Jag vill skapa rum där de kan försiktigt treva sig fram i svåra frågeställningar, säger Pia Lindman.

– Detta kan ske på olika sätt, video, performance eller teckning. Jag har också insett att ett medium inte håller i längden, man bör byta medel och innehåll med jämna mellanrum.

Bastubad på gatan i New York

Lindman slog för nio år sedan igenom i New York genom att bygga en offentlig bastu utanför MoMA:s konstcenter P.S.1. där hon själv agerade bastuvärdinna för newyorkarna. Bastuprojektet handlade mycket om sexualpolitik och det offent-

liga rummet. Det behandlade inte bara kvinnopolitik, utan även gender-, ras- och klassfrågor.

– Jag lärde mig mycket om USA och rasfrågor genom att iaktta vem som kom för att bada, hur de badade, vilket kroppsspråk de hade osv.

– Bastuprojektet skulle märk väl inte ha haft någon betydelse i Europa. Demokratiprocessen stod på tapeten i USA i mitten av 1990-talet, inte Europas psykoanalys.

Sorgens olika språk

Lindman samlade mellan åren 2002–03 bildmaterial av sörjande människor från tidningen The New York Times. Det var fråga om olika kulturers, barns, kvinnors och mäns sorguttryck efter terrordåd runt om i världen. De insamlade bilderna visade bland annat hur människor reagerade vid ruinerna av World Trade Center, efter ett terrordåd i Israel, på palestinska eller tjetjenska begravingar eller när polisen skjutit ned afroamerikanska tonårspojkar. Konstnären upptäckte bland annat hur olika exempelvis palestiniers och israelers sorg presenterades på samma sida i tidningen. En israelisk mor med sitt barn visades sörjande i närbild. Palestinierna visades i stora klungor, hotande och protesterande i samband med en begraving. Hur vi uttrycker sorg är kulturellt och personligt betingat, samt innefattat i ett större sammanhang, men hur medvetet styr massmedierna vår bild av världen?

Lindman tecknade sedan av bilderna hon samlat. Hon lösgjorde dem från deras ursprungliga sammanhang och skar ned dem till en förenklad form. Nästan likt diagram. Lindman gick härmed ytterligare ett steg bort från ursprungskällan. Hon undersökte hur budskapet förändras

när det filtreras genom olika medel. Vad är det då som finns kvar efter konstnärens framfart? Hon har skalat bort det mesta, men ändå blir slutresultatet påtagligt. Tystnaden förtydligar och klargör.

– Det är stor skillnad mellan mig och en politiker. Jag kommer inte nödvändigtvis med slagord och argument som är verbaliserade. Jag tror det finns en stor kunskap och visdom i sådant som inte blivit eller kan bli verbaliserat.

– Jag vill inte skapa en situation där jag får människor att säga det jag vill att de ska säga. Det är inte en ordentlig insikt eller kritiskt tänkande. Jag är inte intresserad att övertala utan jag vill få fram en process som verkar i betraktaren och det är en process som inkluderar känslor.

Utgående från dessa schematiska bilder upprepade hon i egen person människornas gester och miner i performance framför kända monument runtom i världen. Lindman var klädd i gråa kläder och de få attiraljer som visas i samband med hennes agerande, bland annat en flagga, ett fotografi och en blomma, är alla gråa och abstraherade. Lindman försökte inte känslomässigt leva sig in i de drabbades situation när hon imiterade uttryckssätten. Hon utgick endast från sin skiss och försökte mekaniskt upprepa den. Mellan de statiska monumenten och performancen uppstod en effektiv klyfta. Monumenten är ett slags slutna förråd för kollektiva emotionella processer. Dessa känslor utspelas inte längre och de kanske aldrig har blivit bearbetade. Gesterna i denna typ av monument kan uppfattas som klichéer. Känslouttrycken Lindman framförde i sina performance var egenartade och temporära.

– Om man granskar mitt eget förhållande till känslor så är det nästan som om

SORG PÅ OLIKA MODERSMÅL. Pia Lindman har samlat bildmaterial från New York Times över sörjande människor. Hon agerar sedan ut känslotillstånd framför kända monument runtom i världen.

jag skulle ha varit känslolöslig. Jag har haft svårigheter att förstå vad de är, var de ligger och vad de betyder.

– En grundtanke i New York Times-projektet var att jag upplevde att amerikanerna hade blivit känslomässigt manipulerade. Ett exempel är hur en amerikan sprang in i ett café i Arizona och sköt ned en mörkhyad man som han antog var arab, fastän han egentligen var en hindu – bara för att få utlopp för sina känslor efter 911. Jag ansåg det vara relevant att försöka analysera känslorna och på vilket sätt gester och bilder kan manipulera människor.

– Tanken med de minimalistiska New York Times-teckningarna var att de är avskalade känslor. Det är inte känslan utan det är språket som kommunicerar med åskådaren så att åskådaren sedan skapar känslan. Den finns i åskådaren, inte i mig, inte i teckningen.

Supandet som en andlig resa

Lindmans senaste konstprojekt behandlar den finländska dryckeskulturen. I den interaktiva installationen serveras sprit till betraktaren – Lindman filmar processen. Scenen blir ett slags laboratorium som testar vårt förhållningssätt till vodkan i guldglaset. Installationen består även av färgrika teckningar som baserar sig på finländska ungdomars vilda fyllescener tagna från You Tube.

– I Finland ska det synas att man är full och att man förlorar besinningen. Dryckeskulturen fokuseras därmed mera på hur man spelar upp fyllan.

– Det finns vissa mönster och ritualer hur det görs.

Utgångspunkten till detta konstprojekt har varit **Bertolt Brechts** komedi *Herr*

Puntila och hans dräng Matti som han gjorde i samarbete med **Hella Wuolijoki** i Finland. Det finländska supandet tas fram som en andlig, schamanistisk resa i naturen.

– När jag läste den sista scenen där herr Puntila försöker bestiga berget Hattelmala och simulerar en hänförelse inför naturen, slog det mig hur starkt naturen kopplas till supandet i finländsk kultur.

Lokalradio i Barösund

Pia Lindman pendlar i dag mellan Ingå och Berlin, mellan det globala och lokala.

– Globaliseringen har gjort det så att det är precis lika meningslöst att prata om Finland som det är att prata om Sverige eller Holland. Men samtidigt tycker jag att globaliseringen har lett till att det lokala framstår bjärtare än tidigare.

Känner du dig som en finlandssvensk konstnär?

– Jag skulle inte vilja identifiera mig som en finlandssvensk konstnär. Jag ser mig som konstnär punkt slut. Jag har avskytt stämpeln finländsk konstnär. Orsaken till att jag lämnade Finland och gjorde karriär utomlands var mycket den omständigheten att ingen i Finland skulle ha lanserat mig som finländsk konstnär på den tiden.

– Hälften av min identitet kommer från en finskkarelsk släkt eftersom min mamma är finskspråkig från Viborg. Jag har gått i skolan i Lärkan där det fanns finlandssvenska snobbar som har mobbat mig för att inte tala svenska på rätt sätt. Jag har därför avskytt att tala svenska.

– Men jag upplever en stark gemenskap och samhörighet i Ingå där jag har mina närmaste vänner. Jag är politiskt

SUPANDET SOM EN ANDLIG RESA. I New York-kända bildkonstnären Pia Lindmans installation får man supa fritt, hon videofilmar processen.

engagerad i detta område och vill jobba för att inte byskolan eller Ekenäs BB ska stängas.

– Man blir på ett helt annat sätt engagerad i det lokala. Även om jag varit politiskt aktiv i USA så har jag aldrig haft en känsla av att jag skulle kunna aktivt och direkt påverka där.

Pia Lindman menar att finlandssvenskheten ger en ny möjlighet att ha en särskild identitet mitt i globaliseringsprocessen; en stark lokal prägel som kan hoppa över nationella gränser och agera på ett mera direkt sätt globalt. Lindman strävar efter att verka *glokalt* (läs globalt-lokalt). Hon vill försöka få igång en lokal radio: Barösunds radion. Orsaken till detta är att skolan ska stängas och kommunen vidtar hela tiden åtgärder som minskar överlevnadsmöjligheterna för Barösunds by. Det är frågan om en lokalitet som inte kan kommunicera tillräckligt vitt utan

det har resulterat i att byn endast bråkar invärtes.

– En radio skulle underlätta i och med att båtar från hela Finland och världen kör ständigt förbi.

– Det finns nätverk för små lokalradior över hela världen.

Pia Lindman vill på så sätt utnyttja globaliseringen för att komma i kontakt med likasinnade och hon menar att när man upptäcker att det finns byar överallt i världen som har samma problem kan man skapa en helt annorlunda samhällelig diskussion än den som kommunal- eller nationalpolitiken för.

Kallar du detta konst?

– Ja, jag kommer att göra det som en del av ett konstprojekt. Nog kallar jag det konst för jag är konstnär!

(Camilla Granbacka är konstvetare och kulturjournalist)

Finlandssvensk konst i framtiden?

Är den finlandssvenska konsten en benämning för en social och historiskt betingad syn på Finlands konsthistoria eller finns det faktiskt någon speciell attityd till konsten som man kunde kalla för finlandssvensk?

Historiskt sett har bildkonsten i Finland varit bunden till en kulturellt bildad social klass och man kan påstå att de högre stånden med svenska som modersmål i detta fall varit privilegierade. De hade den ekonomiska möjligheten att studera utomlands, närmast då i Sverige, som tack vare sin ställning som det kulturella och ekonomiska centret för vårt land och med ett gemensamt språk, var det naturliga stället att skola sig. Det var också enbart adeln och prästerskapet som hade möjlighet att beställa konstverk till herresäten och kyrkor. Detta dominerade under hela 1600- och 1700-talet i vårt land. Stilmässigt följde man den tidstypiska smaken för bildkonsten och de samtida

europiska strömningarna. Men kan man påstå att detta är någonting typiskt för finlandssvensk konst? Jo och nej. Eftersom Finland tillhörde Sverige, förekom inte ett sådant begrepp som "finlandssvenskhet".

Inte heller 1800-talets nationalromantiska måleri under vår autonoma tid med sina förebilder i europeisk romantik tycker jag kan ses som något för den finlandssvenska folkgruppen typiskt. Det verkar som om denna form av konst med sina starka finskt-nationella förtecken upplevdes som främmande för den svenskspråkiga borgarklassen. Istället tydde man sig till ett motivmässigt mera allmängiltigt europeiskt måleri – landskap, stilleben, fåglar och porträtt.

Tudelad attityd

Det är det moderna franska måleriet med sitt genombrott i Finland 1901 med målningar av impressionister och neoimpressionister, utställningen av Edward Munchs måleri 1909, Sigurd Frosterus konstteoretiska bok *Regnbågsfärgernas segertåg* 1911 och utställningen av *Der Blaue Reiter* på Strindbergs konstsalong 1914 som i mitt tycke kom att skapa en stilmässig och estetisk attityd till måleriet som kunde kallas för typiskt finlandssvensk. Det är intressant att veta, att det var ungefär samtidigt med detta som begreppet ”finlandssvensk” introduceras av Rolf Pipping.

Det kan tolkas som om det impressionistiska måleriet med sina motiv och hänvisningar till borgerliga värden, men även genom sina för mediet självändamålsenliga principer liksom den abstrakta modernismen som enbart hänvisade till sig själv, kom att bli ett emblem och ett sätt för de finlandssvenska konstnärerna att uttrycka sin sociala tillhörighet och sin upplevda nya isolation som kulturell grupp. Samtidigt kände man behag i att kunna identifiera sig internationellt och vara en del av en större kultur. Detta drag accentuerades särskilt under 1900-talets första decennier då debatten kring konstens estetiska kvaliteter och konstverkets självändamålsenlighet kontra konstverkets nationella identitet tolkades som typiska för landets båda språkgrupper. Man betonade den svenskspråkiga gruppens mer liberala attityder och nyfikenhet på det nya som en egenskap men också som ett alienerande drag, ett sätt att undvika verkligheten.

På basen av det ovannämnda kunde epitetet finlandssvensk konst beskrivas å ena sidan som ett behov och en mental nödvändighet att manifesteras sin egenart

samtidigt som behovet av en tradition kom att symbolisera konserveringen av en speciell smak för måleri, med klassiskt trygga motiv, där skönhetsvärdet, uttryckt i en ljus- och färgestetisk stil, var ett mervärde för konsten och där det dekorativa draget, ytan, i denna konst, blev till ett radikalt ställningstagande för det moderna och det nya. Det är inte en tillfällighet att den abstrakta konstens pionjärer i Finland råkade vara finlandssvenskar. Denna tudelade attityd, som en paradox, syns också den ha varit livsviktig för den finlandssvenska konstens fortbestånd och välmående.

Genombrott på 1960-talet

Så här såg det i stort sett ut ända till 1960-talet. Men just 1960-talet med sina nya öppna samhällen, sina demokratiska strävanden, det vaknande världssamvetet och en förkärlek för ny medial teknik kom att lösgöra vårt land från inlärd stereotyp i bildkonsten. Olika tvärkonstnärliga attityder gjorde då sina genombrott i Finland. De gamla till sitt hantverk relaterade disciplinerna förlorade sin status och den nya, mera mångsidiga attityden till konsten gjorde sitt genombrott hos våra unga konstnärer via internationella utställningar och den nya mångfalden av tryckt information. Måleriet upplevdes som förlegat. Den romantiska bilden av konstnären som ett individuellt nyskapande ”geni” skrotades. Reproducering och mångduplikation av konsten blev ett program samtidigt som konsten konceptualiserades och blev mer språklig. I detta sammanhang kom det formellt estetiserande måleriet som varit den ”finlandssvenska konstens” identitet plötsligt att verka utanför och ålderdomlig.

Trots detta, som en uppbärare av en för-
lorad tradition, fanns Fria Målarskolan,
som väl bör anses vara den förnämsta fö-
respråkaren i Finland för en modernistisk
och finlandssvensk paradigm inom kon-
sten, att skola sina elever i ett ljus- och
färgcenterat måleri. Man kan påstå, att
tack vare Fria Målarskolan lever denna
form av måleri kvar i den grupp av konst-
närer som fått sin utbildning här även om
den i dag bör betraktas som helt tvåspråk-
ig.

Kritik med negationer

Då det här skrivs debatterar man den
finlandssvenska konstens kvalitet i tid-
ningen Västra Nyland. Utgångspunkten
är J.O. Mallanders konstverk i en park i
Ekenäs i samband med konstnärgruppen
Skördemännens utställning i Elverket ar-
rangerad av stiftelsen Pro Artibus. Utan
att direkt beskylla Mallander och hans
konst för kvalitetsbrott har hans tegel-
stensverk kommit att utlösa ett missnöje
över den samtida till synes dåliga kvali-
teten hos konsten och då i synnerhet den
finlandssvenska konsten. Samtidigt som
man beskyller den för snobbism och in-
telletekualism, anser man den sträva till
ytlighet och terapivänlighet. En av skri-
benterna avslutar sin text med frågan:
”Är den finlandssvenska konsten så tunn,
att det inte finns annat att visa?” En an-
nan skribent uttrycker saken så här: ”Den
anemi som drabbat konstens huvudådra
verkar faktiskt särskilt framträdande i just
Venskfinland.”

Det intressanta här är att båda hänvisar
till den finlandssvenska konsten som fe-
nomen. I det första citatet indirekt till dess
omfång med frågan: Har den finlandssven-
ska konstens bredd minskat så drastiskt

att det inte finns annat att visa? Det andra
citatet frågar igen om den finlandssvenska
konsten verkligen är så osjälvtändig att
den enbart följer trender?

Kritiken är relevant men förekommer i
dessa inlägg enbart som negationer. Hur
man önskar sig att konsten skall se ut för-
blir en gåta. Men mellan raderna förstår
läsaren att man indirekt i dessa inlägg
hänvisar till något kriterium som tidigare
ansetts som värdefullt och därför signifi-
erat det kvalitativa.

Det är intressant att man fortfarande i
dagsaktuella debatter om konstens sam-
tida natur stöder sig på de gamla och van-
ligaste fördomarna – då man vill påstå att
konstnären är okunnig och därför strävar
till att bluffa. Och då hänvisande till att
just åskådarens förståelse för ett konst-
verk skulle vara ett bevis för detta. En
dylik, starkt fördomsfull attityd förbiser
helt, antingen medvetet eller i sin okun-
skap, att till konstens natur hör att, på sitt
sätt, kommentera samtiden med sina för-
ändringar och nya fenomen. Detta både
inspirerar och affekterar konstnärerna,
samtidigt som konstens innehåll och kva-
litetskriterier naturligtvis förändrar sitt
uttryck i förhållande till detta.

Allt som kallas konst är konst

Till konstens karaktär hör också att för-
svara dess frihet som en manifestation av
dess integritet och autonoma position i en
kultur. Detta är också orsaken till att man
gått med på att underskriva att allt som
kallas för konst, är konst. Att argumentera
mot detta tolkas lätt som en strävan till
den hemiska tanken att vilja styra konsten.
Det komiska och paradoxala i denna at-
tityd är blindheten hos både åskådare och
konstnärer att inse att konsten alltid styrs

J.O. Mallanders tegelstensinstallation väcker debatt i Ekenäs. (Foto: Olle Spring)

av något. I dag styrs konsten av dess institutioner och en utpräglad kommersialism. Konstverket har omvandlats till en produkt och behandlas som en sådan. I sin mest extrema form är konstnären själv enbart namnet på en produkt.

Därför är det fatalt för konsten om den allmänna smaken både får påverka och säga hurudana former den skall ta. Resultatet är den form av populism som i dag tycks vara symptomatisk för den pågående kommersialiseringen av vår kultur. Det är just dessa populärkulturens olika fenomen som infiltrerats i dagens konst och som gett den dess särdrag. Den skall helst vara spektakulär och mediavänlig. Helst väcka diskussion och förarga. Detta har debattörerna i Västra Nyland helt för-

bisett samtidigt som de handlat helt enligt ett förväntat mönster. Och syndabocken är den ”finlandssvenska” konsten.

Finns det faktiskt något i dag som kunde kallas för specifikt finlandssvensk konst annat än konstnärer med svenska som modersmål? Är detta epitet hos debattörerna ett självbedrägeri, en dröm om en språklig samhörighet inom bildkonsten? Det kanske såg ut så, en gång i tiden, då kottierier och grupperingar bildades och behovet av en språkgemenskap var en strategi med vars hjälp man manifesterade sina attityder till konsten. Men så är läget inte mera. Istället har bildkonsten i vårt land redan länge strävat att integrera sig med den internationella konstvärlden och dess trender och samtidigt göra den finländska

konsten känd i världen. Viktigare än en kollektiv gemenskap, som ett uttryck för den marknadsekonomiska kulturen med sin tro på utbud och efterfrågan, har blivit den personliga framgången.

Gränslös konstvärld

Olika språkliga identiteter som ett innehåll för bildkonsten, om man utesluter den engelska språkdominansen, verkar åtminstone för tillfället saknas i bildkonsten. Detta gäller naturligtvis inte de språkbundna konstarterna såsom litteratur, teater, film o.s.v. Om därför utvecklingen inom bildkonsten följer den allmänna kulturella utvecklingen av i dag mot en allt mer globaliserad stereotypisk anglo-amerikansk modell av populärkulturen, har den generellt sett förvandlats till en enhet utan nationella identiteter. Visst kunde man ju tänka sig att det inom bildkonsten vore logiskt att vilja framhäva och poängtera just sina språkliga egenskaper som ett motdrag mot denna allmänna stereotypi. Och naturligtvis hittar man denna form av konst, men också den tycks försvinna i kommersialismens sköna värld. Den moderna utopin om en gränslös konstvärld tycks äntligen ha blivit sann som en av marknader beroende kapitalism. Så ur denna synvinkel sett är begreppet ”finlandssvensk” bildkonst både i en historiskt relaterad form och som en psykofysisk nödvändighet, missvisande. Däremot ser det ut som om det svenska språket i Finland obönhörligt skulle stå inför en ny historisk fas.

Trots att Finland grundlagsenligt är ett tvåspråkigt land håller det svenska språket allt mer på att förlora sin status som största språkminoritet i landet. Som redan antytts globaliseras världen kulturellt och

som en följd av detta förvandlas ”västvärlden” till en mångkulturell enhet. Man påstår att det fortfarande talas omkring sextusen olika språk på jorden men att om tusen år endast tusen finns kvar. I en ultimat form kan detta tolkas som en biodiversiv lagbundenhet. Också Finland genomgår för tillfället en strukturell språkförvandling genom att olika nyinflyttade etnologiska grupper berikar vårt land och dess kultur.

Investera i konsten

I den här situationen är den enda möjliga strategin för att behålla sin kulturella identitet att så aktivt som möjligt poängtera, stöda och investera i det som är mest egenartat för vår språkgrupp. Claes Andersson framhöll i en insiktsfull kolumn i Huvudstadsbladet vikten av att, för att garantera en fortsatt levande kultur, investera stort i den immateriella finlandssvenska konsten. Denna insikt är central med tanke på all den energi som för tillfället sätts på att hitta olika överlevnadsstrategier för den svenskspråkiga folkgruppens fortlevnad. Allmänt anser man i dag att en investering i konst, förutom att den är ekonomiskt lönsam, också har en starkt uppbyggande psykologisk verkan på människan samtidigt som den fungerar som en alternativ ekologisk handling och ett avståndstagande från det rationalistiska nyttotänkande som styr vår västerländska utveckling.

Om man utgår från denna insikt och applicerar den på den finlandssvenska språkgruppens välmående i framtiden och kvaliteten på den konst som görs av svenskspråkiga finländare, är den viktigaste förutsättningen närvaron av aktiva och visionära fora för att stöda detta. I

stort sett finns dessa fora redan i form av både rika finlandssvenska fonder och till dessa hörande museer och konstinstitutioner. Utöver detta finns en privat konstskola med starka band till det finlandssvenska. Dessa tillsammans bär i mina ögon det huvudsakliga ansvaret för den finlandssvenska konstens framtid. Därutöver bör konsten stödjas av samhället i en ännu större utsträckning än vad som sker i dag. En resultatansvarig konst mynnar alltid ut i en grotesk populism med enbart underhållande förtecken. Därför bör den kvalitativa konsten stödjas mer än de populärkulturella fenomen som ofta får stöd från kommersiella håll på grund av sin manipulerbarhet för olika ändamål.

Fondernas välvilja

Hur välvilliga de svenska fonderna är att huvudsakligen investera i den redan kvalitativt etablerade konsten är ett frågetecken. Men ett enbart demokratiskt stödande av allt som kan tolkas som konst och kultur gynnar inte den allvarligt syftande konstnärliga helhetsbilden av Svenskfinland. Hur likgiltig vår egen språkgrupp är inför den egna humanistiska kulturen visar den konsekventa nedmonteringen av det substantiella och kvalitativa innehållet i Hufvudstadsbladet som varit symbolen för den bildade, konst- och kulturintresserade finlandssvensken, där just viktiga inlägg och debatter om vår konst, dess betydelse och framtid tagit plats. Orsaken sägs vara ekonomisk, men antagligen gömmer sig den egentliga orsaken i de teknokratiskt och rationellt tänkande ekonomernas kulturfientlighet och strävan till det lönsamma.

Hos de finlandssvenska utställningsinstitutionerna är välviljan större. Pro Arti-

bus med sitt högkvarter i Ekenäs och ett galleri i Helsingfors har under de senaste åren aktiverat och höjt sin profil med utställningar av svenskspråkig konst både i Ekenäs och Helsingfors. Dessutom köper de aktivt konst för att utvidga sina samlingar. Också Amos Andersons konstmuseum har följt en konsekvent utställningslinje där man presenterat både finlandssvenskt relaterad historisk konst liksom också ung svenskspråkig konst. Den snart 75-åriga Fria Målarskolan som har starka finlandssvenska band både genom sin grundare Maire Gullichsen och med sin betydelse för den modernistiska konsten i Finland har utvecklats till en yrkesskola med klar målsättning.

Aktiv utställningsverksamhet

Utställningsinstitutionerna är också de fora som framöver måste bära ansvaret för kännedomen om den svenskspråkiga konsten och för dess synlighet. Och ännu större blir vikten av deras funktion om man inser att en finlandssvensk vinkling på vår konsthistoria inte längre intresserar den stora finska publiken och därför kanske inte heller de statliga museerna i vårt land.

Av de ovannämnda är Amos Andersons konstmuseum det viktigaste på grund av sitt läge i Helsingfors. Utöver sitt redan positiva utställningsprogram borde man anordna intressanta temautställningar med anknytning till olika fenomen och attityder inom finlandssvensk konst och kultur. Att påminna om och aktualisera historien tycker man skulle höra till ett museums skyldigheter isynnerhet då en tydlig historielöshet verkar råda inom bildkonsten. Pro Artibus igen har förnyat sig genom en aktiv utställningsverksam-

Pro Artibus har sitt högkvarter med utställningsutrymmen i f.d. Elverket i Ekenäs – granne med staden Raseborgs museicentrum. (Foto: Olle Spring)

het och skall få verka oberoende av ekonomiska begränsningar, för att förbättra sina nuvarande utställningslokaliteter och samtidigt komplettera sina samlingar med inköp av både historiskt viktigt måleri och samtidskonst.

Eftersom det ser ut som om måleriet skulle vara det mest igenkännbara för begreppet "finlandssvensk konst" bör Amos Andersons konstmuseum och Pro Artibus ges de bästa möjliga förutsättningarna för att kunna framvisa en kvalitativ permanent samling av finlandssvenskt måleri i utställningsutrymmen anpassade för just denna konstform. Och varför inte grunda ett nytt specialmuseum för måleri. En dröm som konstnärinnan Sigrid Schauman arbetade

med att grunda i Borgå, för att hon ansåg just måleriet vara det mest signifikanta för den finlandssvenska konsten.

Nytt museum i Karis?

Eller skulle just denna idé vara grunden för ett framtida nytt modernt museum för finlandssvensk konst med Pro Artibus samlingar av måleri som sin kärna. Ett museum som kunde vara ett behövligt alternativ till både samtida utställningspolitik och attityd. Ett museum placerat t.ex. i Karis där det redan finns ett färdigt förslag till ett museikomplex ritat av stadens egen arkitekt Hilding Ekelund.

Minnesrunor

Nils af Björksten

Lagman Nils af Björksten i Ekenäs avled lördagen den 16 maj 2009. Han var född i Helsingfors den 18 januari 1931 och blev således 78 år.

Efter studentexamen 1949 i Nya svenska läroverket i Helsingfors tog han juriskandidaten 1955 och blev vicehäradshövding fem år därefter. Han gifte sig 1955 med Iris Blomberg, paret träffades i Esbo under de år Nils far Thure af Björksten var präst i svenska församlingen där. Sitt arbetsliv inledde han med inbrott i en bankfirma och som bankjurist innan han med familjen, för gott visade det sig, år 1959 flyttade till Ekenäs. Till en början som vikarie för borgmästaren, från 1961 som ordinarie. Och därmed vida känd för stadsborna då han i ett decennium utlyste julfred från stadshustrappan.

År 1972 låg det i luften att rådhusrätten och magistraten skulle dras in och därmed även borgmästarämbetet. I det skedet valde Nils af Björksten att avgå och fungerade som tingsdomare i Vanda ett år innan han 1973 tillträdde som hä-

radshövding i Raseborgs domsaga. En bra och omtyckt chef, och närvarande, blev omdömet bland hans underlydande. I början av 1990-talet pågick förberedelserna för en reform av domstolsväsendet. I mitten av juli 1993 kungjordes att häradshövding Nils af Björksten av republikens president utnämns till lagman (d.v.s. chefdomare) vid Raseborgs tingsrätt från den 1 december

1993 då bl.a. Hangö rådstuvurätt och Raseborgs domsaga gick till historien. Men den nyutnämnde lagmannen hann bara utöva sitt nya ämbete i några månader. Våren 1994 drabbades han av hjärtbesvär och måste i hastiga tag by passopereras. I detta skede valde han att inte bränna slut på sig utan tog pension från slutet av sommaren det året.

Hans juridiska karriär omfattar även ordförandeskap i Helsingfors I krigsrätt, krigsdomare var han 1981–84. I den egenskapen förestavade han eden för rekryterna i Dragsvik.

Nils af Björksten ansåg att en domare inte bör delta i det politiska livet. Vissa undantag gjorde han på nämndnivå, där hans juridiska kompetens var till nytta. Han var således ordförande i vattennämnden i Ekenäs åren 1963–68 och 1977–86 samt ordförande i byggnadsnämnden 1985–97. Byggnadsärenden intresserade honom speciellt, däremot anpassade han sig kanske inte riktigt till arbetet i kyrkfullmäktige, som han tillhörde 1983–86.

Till sina särintressen räknade Nils af Björksten skärgårdsliv, inbegripet havet, resor och naturen. Skärgårdslivet kretsade mycket kring sommarstugan i Lappvik då dottern och sonen var små. På litet äldre dagar seglade makarna i fjorton år på egen köl, i en Fenix maxibåt. Utrikesresorna som turister gick vida omkring, av världsdelarna blev bara Australien obesett liksom Sydamerika.

Nils af Björksten hade ett vidsträckt verksamhetsområde. På 1960-talet var han med om att dra igång föreningen Kultur dagar i Ekenäs och övertog ordförandeskapet i ett par år efter Tor Stolpe.

I den lyckosamma kampen mot Nestes planer på ett oljeraffineri på Hangö udd deltog han aktivt. Den kampen ledde till

att Raseborgs natur- och miljöförening grundades, den föreningen ledde han i flera år. Ytterligare kan nämnas att han några år var ordförande för Folkhälsans Ekenäs-avdelning, som då ännu omfattade Barnens gård i Formanshagen. Han sörjs närmast av hustru, barn och barnbarn.

SVEN HOLMSTRÖM

Tage Blåfield

Den 3 oktober 2008 dog Tage Blåfield i en ålder av 95 år. Han var född den 5 augusti 1913 i Tavastehus där han också växte upp och inledde sin skolgång. Efter att ha avlagt studentexamen 1931 vid Tammerfors svenska samskola flyttade han till Helsingfors för vidare studier. För att bekosta sin utbildning först vid Tekniska högskolan, då kallad Poly, och senare vid Svenska Handelshögskolan sökte han sig ut i förvärvslivet och fick anställning på oljebolaget Shell där han blev kvar till vinterkrigets utbrott 1939.

Tage Blåfield fullgjorde sin värnplikt i början av 30-talet och deltog sedan i både vinterkriget och fortsättningskriget på olika frontavsnitt. Han var med om striderna vid Summa i februari 1940 och vid intagningen av Hangö 1941, befordrades till kapten och tilldelades bl.a. utmärkelseecken såsom FrK 3 (2 ggr), 4 msv och FrK fmed 2.

Tage Blåfield hade redan under kriget utmärkt sig som en handlingens man och rätt snart efter krigsslutet och inspirerad av den framtidstro som rådde i landet efter freden grundade han 1947 ett eget företag, Finnmarket, ett importföretag med inriktning på oljeprodukter. Med hans bakgrund och tidigare erfarenheter i oljebranschen kändes denna varugrupp som ett naturligt val för Tage Blåfield.

Ett par år senare grundades ett nytt bolag, Erikosöljy som fick överta rollen som import-, distributions- och försäljningsbolag av kemikalier och oljeprodukter medan Finnmarket fick karaktären av en agenturfirma med tonvikt på metallvaror. Namnet Finnmarket hade nämligen visat sig vara mindre lyckat med tanke på den

dåtida inhemska oljemarknaden. Nu kom då Erikosöljy till, med ett namn som klart pekade på vilka varor det handlade om.

Verksamheten för bägge firmornas del var till en början anspråkslös och trevande. Det handlade mycket om praktiska problem både i fråga om startkapital och arbetslokal – de första åren fungerade t.ex. vardagsrummet i familjens tvårummare i brist på bättre lösningar som företagets kontor.

Men Tage Blåfield var förutom handlingskraftig, också arbetsam och målmedveten och firmornas omsättning ökade med tiden i glädjande utsträckning, nya utländska leverantörer kom till, bl.a. kunde han 1957 i konkurrens med ett trettiotal andra sökande komplettera sina tidigare agenturer med anrika engelska Rawlplug.

Kontoret bytte adresser i takt med att personalen växte och 1966 kröntes framgångarna med invigningen av ett eget nybyggt affärshus i Kånala i Helsingfors, som fick namnet "Öljytalo", en trevå-

ningsbyggnad där både lager och kontor samsades under samma tak. En långvarig önskedröm gick på det här sättet i uppfyllelse.

På tjugo år hade verksamheten vuxit från ett enmansföretag till ett framgångsrikt bolag med ett 40-tal anställda och när Tage Blåfield i slutet av 1970-talet gick i pension var det med tillfredsställelse och berättigad stolthet han kunde blicka bakåt på sitt livsverk.

En av nycklarna till hans framgångar i förvärvslivet kan sökas förutom i hans arbetsförmåga och energi också i hans positiva livssyn, optimism och glada humör. Aktivitet och engagemang i alla former präglade honom livet igenom. Även om det dagliga arbetet tog största delen av hans kapacitet i användning hade han tid över för både familjeliv och förtroendeuppdrag av skilda slag. Hans fritidsintressen sträckte sig över filateli, något som intresserat honom sedan barnsben, till äldre inhemsk bildkonst, historisk litteratur och till långa utlandsresor.

Han var mån om sin hälsa och sin kondition som han skötte genom regelbundet friluftsliv, kilometerlånga promenader, skogsröjning och vedhuggning ute på sommarstugan i Tvärminne men också genom att fram till hög ålder delta i gymnastikföreningen Daggdropparnas verksamhet.

Det var en verksamhet som även inkluderade social samvaro, något som han värdesatte mycket högt. Tage Blåfield var en sällskapsmänniska som tyckte om att vistas i glada människors lag. Rotaryverksamhet, styrelseuppdrag i Helsingfors filatelistförening, medlemskap i American Club är andra exempel på förtroendeuppdrag som engagerade honom under hans yrkesverksamma liv men också under

hans 30 aktiva pensionärsår. Att SFV:s verksamhet låg Tage Blåfields hjärta nära visar bl. a fonden som han och hans hustru Ninno grundade år 1988. Avkastningen skall användas för föreningens ändamål i enlighet med dess stadgar.

Någonting som alldeles speciellt glädde den växande skaran av barnbarn och barnbarnsbarn var hans formidabla minne, antingen det gällde någon historisk gestalt eller familjeanekdoter från barndomen eller ungdomen i 1920- och 30-talets Finland. Familjen satte stort värde på att han vid fyllda 85 år ännu hade krafter och intresse att skriva ner sina minnen från ett långt och omväxlande liv. Resultatet blev en ansevärd bunt av 200 tättskrivna innehållsrika sidor med utförliga skildringar av hem- och vardagsliv som inte saknade dramatiska inslag. Med tanke på kommande släktled och för att familjemedlemmarna skulle kunna ha bestående glädje av hans anteckningar redigerades en del av materialet och trycktes upp till Tage Blåfields 95-årsdag. Vi är också glada över att han ännu på sin födelsedag i augusti samma år han dog, var i det skicket att han kunde ta emot boken, läsa den och med intresse kommentera och rekapitulera sina hågkomster.

Tage Blåfield sörjes närmast av hustru, två döttrar, sex barnbarn och tretton barnbarnsbarn.

MARIE-LOUISE BLÅFIELD
Tage Blåfields dotter

Christer Boucht

Christer Boucht föddes den 4.11.1911 i tredje släktled av jurister. Han dog på morgonen den 21 maj 2009. Bland barn och barnbarn finns jurister ännu i fjärde och femte led i släkten Boucht.

Christer Boucht var känd och aktad av många orsaker. Jurist som han var till sin utbildning, öppnade han egen advokatbyrå i Vasa 1941. Under kriget sköttes byrån av hans far Harald Boucht, pensionerat hovrättsråd. Efter en lugnare period på grund av krigstjänst, drev Christer med framgång sin byrå ända tills han som landets äldsta aktivt verkande advokat avslutade sin yrkeskarriär 2000. Några år tidigare hade han överlätit byrån till sin son Peter.

Sam advokat gjorde Christer Boucht sig känd för sitt lugna och sakliga uppträdande. I rättsprocesserna förivrade han sig aldrig till hårda eller nedsättande uttalanden om motparten. Han utvecklade sin advokatbyrå till en av de största och mest anlitade i Österbotten. Christer Boucht var också erkänd och anlitad som politiker. Som representant för SFP var han invald i Vasa stadsfullmäktige 1947–1990, stadsfullmäktigeordförande 1986–88 och stadsstyrelsemedlem 1958–62. Han var därtutöver medlem i ett stort antal nämnder, bland annat socialnämnden. Han var medlem i Folktinget 1951–88 och dess vice ordförande 1969–79.

Christer Boucht var ledare och initiativtagare inom idrottsrörelsen. Hans stora insats inom idrottsrörelsen var medverkandet till grundandet av Norrvalla idrottsinstitut. Han drog igång det österbottniska deltagandet i Vasaloppet, som han 1972 själv skidade för tionde gången. Det var

Christer som startade Botnialoppet, den österbottniska motsvarigheten till Vasaloppet. Han var aktiv också i flera andra organisationer. Bland annat tog han sig an krigsinvalidernas intressebevakning och var under närmare sextio år ordförande för krigsinvaliddistriktet i Österbotten.

Christer Bouchts intresse för arktiska långfärder fick sin höjdpunkt med deltagandet i den första finländska expeditionen Grönland tvärs, som på vårvintern 1966 genomfördes på skidor och med hjälp av hundspann. Resan tog 37 dygn utan kontakt med yttervärlden. Som god orienterare hade Christer hand om navigeringen med hjälp av en enkel handkompass. Republikens president Urho Kekkonen blev så imponerad av bedriften, att han sände ett personligt gratulationsbrev till Boucht och expeditionens medlemmar inbjöds till presidentens slott. Christer skrev senare en bok om expeditionens öden, Grönland tvärs, som också översattes till finska.

Efter grönlandsexpeditionen har ett halvt dussin finländska polarexpeditioner

avbetydelse genomförts. Grönlandsfärden var början till tjugosex spännande polarfärder och andra ödemarksvandringar, bl.a. en skidfärd från Grönland till Kanadas arktiska områden under sträng kyla med livsfarliga inslag. År 1987 skidade Christer Boucht till magnetiska nordpolen. Han besökte senare också trakterna kring sydpolen. I hans böcker kan man läsa om nära kontakter med isbjörnar och hisnande fors färder med kanot längs Yukonfloden. Hans ödmjuka förhållande till naturen och hans sätt att aldrig förivra sig gjorde att han kom välbehållen undan alla strapatser.

Han skildrade sina långfärder på ett medryckande sätt i ett flertal böcker. Han skrev också om sin hemstad Vasa och österbottningarnas medverkan under tsartidens ofärdsår för landets frihet. Sammanlagt utgav han fjorton böcker. Ännu under sitt sista levnadsår skrev han en bok som inlämnats för tryckning.

Christer Boucht var ofta uppvaktad och hedrad för sina gärningar. Han var hedersmedlem i flera organisationer. Han grundade Finlands arktiska klubb och var dess hedersmedlem. År 1972 tillerkändes han socialråds titel. Han förlänades bl.a. fem frihetskors. Han befordrades till major.

Sina sista år tillbringade Christer Boucht på Fylgiahemmet i Vasa, där hans rum pryddes av fotografier och andra minnessaker från hans färder. Christer var lik en Nanoq, polarisarnas starka björn. Han efterlämnar hustrun Ulli, sonen Peter, dottrarna Gunilla och Helena och fyra barnbarn. Utöver släkten är han saknad av en stor skara vänner och beundrare.

LENNART JOHANSSON
Lagman

Marianne Brommels

Filosofie magister Marianne Brommels avled den 27 september 2008 i Helsingfors vid 86 års ålder efter en längre tid av tilltagande ohälsa.

Hedvig Marianne Brommels föddes den 10 oktober 1921 i Åbo som yngsta barn till professor F. W. Klingstedt och hans maka, folkskollärarinnan Gustava, född Bengts. Före studentexamen 1940 deltog Marianne Brommels under vinterkriget i järnvägstransporterna av finländska barn till Haparanda och Stockholm. Under fortsättningskriget verkade hon som lotta vid luftbevakningstorn i Pernå åren 1941–42, som kanslist vid JvKoul K 17 1944 samt som dejour vid IS-Keskus i Åbo 1944.

Marianne Brommels hade inlett sina studier vid Åbo Akademi, som även omfattade en kortare studieperiod 1943 i Göteborg. På grund av kriget blev studierna inte fullföljda och då hon 1940 ingick äktenskap med Jarl Brommels tog familjelivet över.

Men långt senare i livet, i en ålder av väl över 50, återupptog Marianne Brommels sina avbrutna studier och avlade filosofie magisters examen vid Åbo Akademi år 1979. Studierna innefattade även resor till Sri Lanka, Polen och Island.

Som ung var Marianne Brommels lärare vid Östra Nylands folkhögskola 1944–1946. Senare i livet verkade hon, med början från 1960-talet, som föreläsare inom vuxenutbildningen och under åren 1965–1985 var Marianne Brommels redaktör för tidskriften Marthabladet. Hon uppbar också ett antal förtroendeuppdrag, som ordförande för Helsingfors svenska Marthaförening och som medlem av Finlands svenska Marthaförbunds styrelse, Svenska studieförbundets r.f. styrelse, Svenska Studiecentralens direktion samt Statens livsmedelsdelegation.

Marianne Brommels främsta särintressen var att läsa och skriva, men hon var även intresserad av resor, också till avlägsna platser.

Marianne Brommels sörjes närmast av barnen Maria och Jerker med familjer, samt av övrig släkt och många vänner.

GUNNAR KLINGSTEDT

Martin Brushane

Musikern och ljudinspelningsteknikern Martin Brushane avled plötsligt den 15.8.2008. Han var född den 4 januari 1946.

Karl Martin Ragnar Brushane hörde till en musikalisk släkt och ägnade sitt liv åt musik och underhållning. Han var en utmärkt trumslagare och hörde till pionjärerna inom ståltrådsmusiken. Gitarristen Ingmar Englund och Martins pappa spelade tillsammans och därför föreslog Englund att Ole Halén, som var hans elev, och Martin också skulle spela tillsammans i orkester. Då föddes The Savages 1962–1964 med Ole Halén, Hasse von Hertzen, Kurt Wenner och Martin Brushane. Gruppen vann gitarrorkestrarnas FM-tävling 1964 på Borgbacken. The Savages spelade in skivor för PSO och ackompanjerade bl.a. Anki Lindquist på hennes första skiva. Inga radio- eller televisionsuppträdanden har bevarats, men bandet spelade in en dvd-skiva med

den ursprungliga sammansättningen i april 2007. Martin medverkade också i ståltrådsgrupperna The Islanders och The Sounds (1964–1965). Martin Brushanes föräldrar hörde till efterkrigstidens jazzmusikergeneration och detta påverkade naturligtvis barnen och lade grunden till en livslång kärlek till storbandsmusik.

Martin Brushane Big Band grundades 1967 och kom att bli den mest långvariga och kända av hans orkestrar. Stommen i orkestern utgjordes under årens lopp av mamman Anneli, pappan Ole, farbrodern Åke, systemen Annika, sonen Mika och en stor skara vänner och kända jazzmusiker. Bandet grundades vid en tid då storbanden var sällsynta i Finland, men det fanns ännu många etablerade äldre generationens musiker kvar (bl.a. Leo Käähkönen, Torsten Florström, Seppo Rannikko) som gärna spelade sin favoritmusik tillsammans med yngre entusiastiska musiker. Som bäst fanns det tre generationer Brushane med i orkestern. Martin Brushane Big Band beredde väg och marknad för andra storband med sina tv-uppträdanden och konserter med solister som Katri-Helena, Anneli Sistonen och Inga Sulin.

Martin Brushane spelade trumpetsolon och steppade klädd i en stilig vit smoking. Orkestern fungerade i årtionden som dragplåster på Brändö Casino. Senare bildades en mindre sammansättning som kallades Martin Brushane Jumpers.

Martin Brushane arbetade bland annat som tv-studioregissör på Rundradion och medverkade bl.a. i den oförglömliga sketchserien Stickspar. År 1974 byggde han tillsammans med Robi de Godzinsky en ljudinspelningsstudio i föräldrarnas källare på Brändö, senare flyttades den till sin nuvarande plats i Botbyhöjden.

Hans musikalitet var en god hjälp för

honom i arbetet som ljudtekniker, Han var känd för att kunna tillvarata blåsinstrumentens olika ljud men även annan akustisk musik. Genom åren besöktes studion av så gott som alla från Esa Pakarinen till UMO Jazz Orchestra. Ljudteknikerjobbet skötte han fram till sin död, parallellt med musikerkarriären.

Till Martins karaktärsdrag hörde en vänlig optimism och konsten att komma överens med alla.

TIMO WUORI
ordförande för
Suomen äänitearkisto ry

Fredric Cleve

Professor emeritus Fredric Cleve avled den 26 augusti 2008. Hans betydelse både för kyrkan och den finlandssvenska kulturen var och förblir stor.

Fredric Cleve föddes den 6 juni 1931 i Helsingfors. Där växte han upp och där kom han själv att göra största delen av sin insats som församlingspräst. Mellan åren 1954 och 1969 var han e.o. adjunkt i Norra svenska församlingen, därefter kyrkoherde i Tammerfors svenska församling till år 1973. Alla år i församlingstjänst fungerade han också som religionslärare i olika skolor. Att vara präst i skolan var uttryck för en medveten strävan att hålla samman kyrka och kultur. Ett annat uttryck för det här var t.ex. hans ordförandeskap i Församlingsförbundets kulturdelegation åren 1986–1997.

Vid sidan av sitt arbete i församling riktade han sig tidigt in också på vetenskaplig forskning. Efter studenten 1948 vid Svenska Normallyceum, tog han sin teologiska grundexamen i Helsingfors 1954. Hans fortsatta akademiska verksamhet skedde vid Åbo Akademi (ÅÅ), där han licentierade 1965 och blev doktor 1968 samt docent 1970. År 1973 blev han biträdande professor i systematisk teologi. Från år 1990 var han ordinarie professor fram till pensioneringen 1996.

Fredric Cleves insats vid ÅÅ sträckte sig vida ut över teologiska fakulteten (TF), där han var dekanus 1982–1988. Under 70-talets stora examensreformsarbete inom universiteten, var Fredric Cleve aktivt med i planeringen både inom TF och i ÅÅs gemensamma koordineringsgrupp. Han trodde på reformens idé att förena teori och praktik. Åren 1988–1991 var han prorektor för ÅÅ.

Som lärare var Fredric Cleve omtyckt. Han var en föreläsare av den gamla stammen. Allra bäst kom han dock till sin rätt i den personliga handledningen. Generationer av mer eller mindre ångestladdade pro gradu-skribenter kan minnas hans vänliga sätt att lotsa en framåt med kloka råd.

Fredric Cleve viktigaste forskningsområde var dogmatik (studiet av kristen guds-tro). Hans doktorsavhandling behandlade Martin Luthers nattvardslära. Men hans kombinerade intresse för kyrkans idémässiga och mera praktiska tradition gjorde att också psalmforskning stod i fokus för hans forskningsintresse.

Med sina Luther-studier lade Fredric Cleve grunden till en expertkunskap gällande luthersk teologi. Denna expertis kom i många sammanhang till användning också utanför det akademiska. Få teologer under 1900-talet torde ha haft ett så stort enskilt inflytande på Finlands lutherska kyrkas teologiska självförståelse som han. Bl.a. var han en kort tid (1973) anställd för att utveckla kyrkans

internationella verksamhet. Han hade därefter en lång rad förtroendeuppdrag i kyrkans kontakter med andra kyrkor.

Han satt i kyrkomötet åren 1978–92. Sina kanske mest synliga insatser för finlandssvenskt kyrkoliv gjorde han där, då han deltog i slutarbetet på den nya psalmboken, samt då han ledde arbetet med de nya handböckerna på svenska för kyrkan i Finland.

Fredric Cleve gifte sig redan 1952 med Gunnel Lehtinen. För vänner och kolleger framstod förhållandet mellan de två som varmt och trofast.

Vi är många som, vid sidan av de närmaste, hustrun Gunnel och sonen Johan med familj, med stor saknad men också stor tacksamhet minns Fredric Cleve.

TAGE KURTÉN

Nils Erik Enkvist

Akademikern Nils Erik Enkvist, en av vårt lands genom tiderna främsta lingvister, avled den 26 maj 2009 i Helsingfors, där han också var född den 27 september 1925.

Enkvist gjorde tidigt en akademisk karriär med engelska språket och fonetik som specialiteter. Efter insatser vid Helsingfors luftvärn under kriget och därefter studieresor framför allt till USA och England undervisade han sedan 1949 vid Helsingfors universitet och från 1952 vid Åbo Akademi, där han utnämndes till professor i engelska språket och litteraturen som 31-åring.

Som universitetslärare vann han mycken genklang. Hans internationella framtoning, koncilianta sätt och briljanta språkbegåvning togs snart i anspråk för otaliga uppdrag i hemlandet och utlandet. Som rektor och sedermera kansler för Åbo Akademi tog han ansvar i högskolepolitiken under en turbulent tid. Som

forskarprofessor vid Finlands Akademi sedan 1974 utförde han en uppmärksammad gärning på textlingvistikens och stilforskningens område.

Bland hedersposter med utstrålnings-effekt kan nämnas presidentskap för Federation Internationale des Langues et Litteratures Modernes och stiftande medlem- och styrelsemedlemskap i Academia Europaea. Till akademiker vid Finlands Akademi utnämndes han 1990. Han har kallats till ledamot och hedersledamot av flera finländska och utländska lärda samfund och mottagit flera hedersdoktorat samt kommendörskapet av första klass av Finlands Lejons orden.

På hans förslag inrättades sedermera vid alla Finlands universitet språkcentra för att erbjuda adekvat praktisk språkundervisning för olika målgrupper av studenter. Tidigt insåg han den sociala dimensionens betydelse inom vetenskapen och satsade på att inrätta forskargrupper som framförallt gagnade de unga forskarna.

Enkvist hade ett internationellt kontaktnät som täckte alla kontinenter. Han blev inbjuden som föreläsare till mer än hundra universitet i hela världen, från Harvard till Moskva, Sydney och Singapore. Antalet konferenser han deltog i var långt större. Han författade närmare 300 publikationer.

Nils Erik Enkvist var inte enbart en akademisk påverkare och forskare av första rang. Han var också en utåtvänd sällskapsmänniska med ett outtömligt register av eleganta anekdoter. En typisk detalj i hans mångfasetterade personlighet är, att han under studietiden i USA delvis försörjde sig som jazzpianist.

Tillsammans med sin fru Tua inredde han först i Åbo, sedan i Helsingfors vackra gästfria hem, där tre barn växte upp.

Nils Erik Enkvists många elever och personliga vänner såg i honom en sällsynt förening av intellektuell skärpa, själv-säker handlingskraft, humor och djup mänsklighet.

FRED KARLSSON
HOLGER THESLEFF

Christoffer H. Ericsson

Christoffer H. Ericsson, bemärkt och färgstark antikorienterad kulturhistoriker och specialist på fartyg, segling och konsthistoriska föremål, avled i Helsingfors den 6.8.2009 i sitt nittionde år. Han var född där den 5.3.1920.

Av sina föräldrar, som han förlorade tidigt i en bilolycka, ärvde han konstnärliga anlag och en välsituerad Björnbergsk bakgrund. Redan före kriget fascinerades han av romersk arkeologi under rikssvensken Axel Boethius ledning, en släkting. Men krigsupplevelserna i JR 10 och kustförsvaret, där han sårades två gånger, ställde om hans liv. För några år kom han att förena författarskap och teckning, inledda med den fina debutboken *Vindslitet* (1942), med familjeliv, gästspel i rederinärningen och skötseln av ett litet båtvarv, och med segling, både långfärder och kappsegling. Han var aktiv som uppskattad sekreterare för Sjöbjörnarna, redaktör för *Frisk Bris*, sedermera stiftare av 5-metersförbundet, och han utsågs till hedersmedlem av NJK. Ett av hans många båtförvärv var *Daphne*, efteråt bekantare i vännen Göran Schildts ägo. Han rustade egenhändigt upp ett gammalt skärgårdstorp på Andersholmen, och senare en stuga inomskärs.

På 1960-talet började han inrikta sig på akademiska studier, först manifesterade i boken *Grekernas gyllene väster* (1962), som bland annat ledde till insatser för ett sjöhistoriskt museum i Helsingfors och å andra sidan till en doktorsavhandling (1980) om italiensk renässansarkitektur. Han verkade en tid som biträdande professor i konsthistoria i Jyväskylä och som

docent vid Åbo Akademi och Helsingfors universitet, och förlänades professors titel. Med stort intresse stödde han det nybildade finska Atheninstitutets verksamhet. Hans romerska anknytningar ytttrade sig nu i flera vetenskapliga och mera populariserande skrifter om den grekisk-romerska antikens förhållanden, särskilt marin teknik och artefakter. Han organiserade och deltog i olika kulturresor till Italien, Grekland och Turkiet. Samtidigt ägnade han en anmärkningsvärt omfattande publicistik åt Östersjöns sjöhistoria och även åt personhistoria, ibland i mera fiktiv form. En stor del av sina privata samlingar donerade han till offentliga institutioner. På alla dessa sektorer fortsatte han att arbeta outtröttligt fram till sin sista sjukdom, som bröt honom ned.

Toffy Ericssons nästan otroliga dynamik på så många olika håll stöddes av ett djupt intresse för människan som kulturvarelse. Han var generöst vidöppen för

sina vänner, alltid beredd att ingripa och underhålla umgänget med målande anekdoter. Vare sig han önskade det eller inte låg det mycket av renässansmänniska i honom. Ett släkte som håller på att dö ut.

HOLGER THESLEFF
BENEDICT ZILLIACUS

Kjell Ewalds

Journalisten och radioprofilen Kjell Ewalds avled torsdagen den 29 januari 2009 i Helsingfors i sviterna av en hjärtinfarkt.

Med sina 42 yrken – vi räknade dem en gång – var Kjell en mångsysslare utan like. Han hann vara både postiljon, Lekholmsskribaledare, medikalvaktmästare, ordningsvakt och kulstötningsguldmedaljör, lika väl som skådespelare i en Klaus Härö-film och hovfotograf under en Tina Turner-turné i Sverige. Dock var det inom journalistiken som han skulle göra sitt livsverk, med betoning på livsåskådningsfrågor.

Kjell Ewalds föddes den 7 april 1953 på Lappfjärds folkhögskola, där hans far Erik Ewalds var rektor. Som 6-åring flyttade han med familjen till Helsingfors, och sedan till Sverige där familjen bodde 1961–66.

När han kom tillbaka till Finland engagerade han sig aktivt inom skolpolitiken.

Han ordnade discon för att samla in pengar så att eleverna skulle få tomater och grönsaker på tallriken i det efterkrigstida Finland, som han upplevde var närmast som ett u-land. I sin ungdom jobbade han på nätterna med den kristna ungdomstidningen Senapskornet. Civiltjänstgöringen på Kårkulla och de många extraknäcken på ett vårdhem i Karlslund utanför Stockholm hade satt sina spår i hans själ och gett honom en varm medmänsklig omtanke och förståelse för olika funtade människor. Kjell talade alltid för att kyrkan aktivare skulle ta ställning för de svagare i samhället.

Han satte stor ära i att vara frilansare och höll hårt på sin integritet. Hans enda fasta anställningar var som redaktionssekreterare på Borgåbladet 1983–86 och som chefredaktör för tidningen Ajour 1986–87.

Efter det väntade tjugo år i etern, först på Yle 1987–94 där programmen Öppna landskap och Sökaren blev mäkta populära. Senare dök han upp på Helsingfors närradio innan han började vid den kristna radiokanalen Radio Dei 1997, där han verkade till sin död.

Med åren blev det många möten med intressanta personligheter. Som 22-åring träffade han Kenyas landsfader Jomo Kenyatta under Kyrkornas världsråds generalförsamling i Nairobi 1975. Senare fick han också stifta bekantskap med Roger Moore, Nelson Mandela, Kris Kristofferson, Johnny Cash, Golden Gate Quartet, Wanda Jackson, Cyndee Peters och många fler.

I Fredsposten skrev han kolumner i 25 år och som frilansare hann han jobba på de flesta finlandssvenska tidningsredaktioner, där han alltid lämnade ett jättelikt fotavtryck. Många minns att han fyllde

hela rummet med sin närvaro – och det är ett lika stort tomrum som han lämnar efter sig.

Hans dröm var att bygga en egen studio och i februari 1999 gick den i uppfyllelse. Då började vi programproduktionen tillsammans, först i hans hem på Drumsö och sedan i RadiHus på andra sidan gatan.

Många hann gästa studion och många minns den med värme. På väggarna hänger skivkonvoluten med alla autografer och så förstås skivsamlingen med country- och gospelmusik.

När Kjell välsignades till sin sista vila blev det följaktligen till tonerna av ”livsnära musik med rytm” som han hade uttryckt saken. Så ville han ha det och så fick det bli.

WILHELM KVIST

Skribenten är Kjell Ewalds systerson och var i över tio års tid hans närmaste man.

Yvonne Gräsbeck-Mountassir

Onsdagen den 22 oktober 2008 vaknade inte sångerskan Yvonne Gräsbeck-Mountassir ur sin morgonslummer. Orsaken var lunginflammation. Hon hade veckan innan klagat över andnöd. Hela familjen hade drabbats av influensavirus.

Yvonne föddes i Åbo den 10.2.1960 och fick god grund för sina musikstudier vid Åbo Musikinstitut, fortsatte studierna i Helsingfors och promoverades till musikmagister från Sibelius-Akademiens solistiska linje i samband med magisters- och doktorspromotionen 1997. Sång studerade hon för Liisa Linko-Malmio och avlade sångdiplom under Anita Välikkis ledning, och hon absolverade även B-kursen i klassisk gitarr under ledning av Jukka Savijoki. En bandning för sin fars 75-årsdiskva gjorde hon 20 dagar innan hon födde sitt fjärde barn, sonen Antar. Andraplaceringen i den inhemska eurovisionsschlagertävlingen 1979 medförde ett trettiotal TV-program och engagemang på konserter och festivaler i Finland, i Sverige – bl.a. på Skandinavium i Göteborg (11 000 åhörare), Polen, Västtyskland, Sovjetunionen i Leningrad och ett fyra veckors kontrakt som sångstjärna i en fransk gala på topprankade anläggningen Chinzan-so i Tokyo 1986. Ett engagemang på Kansallisteatteri (Pariserliv) avbröts av att hon snavat i en rollstövel och måste få Akillessenan sydd. Hon uppträdde även med sång och gitarr 1987–1989 i Helsingfors Stadsteaters uppsättning av Shakespeares ”Så tuktas en argbigga”.

Som tonåring vann hon I priset i ”Talangjakten -77”, ”Taidetapahtuma -78”

och III priset i ”Ballad -82”. Finlands Radio valde henne 1984 till ”ung solist” med Radions Symfoniorkester under Jukka-Pekka Saraste; hon sjöng ”Je suis Titania” ur Thomas’ ”Mignon”. Hennes opera- och operettroller var bl.a. Maria i ”West Side Story” (Åbo), Micaela i ”Carmen” (Björneborg och Tammerfors), Musetta i ”La Boheme” (Jyväskylä), Miina i ”Miehen kylkiluu” av Ilkka Kuusisto (operastudion i Sibelius-Akademi) samt Kálmáns ”Grevinnan Mariza” (Åbo).

På porträttskivan ”Amado mio” framför hon till ledsagning av eget gitarrspel och en ensemble musikervänner sju egna tonsättningar och fem arrangemang av chansoner på fem språk. Ett långvarigt samarbete med Florakören och Brahe Djäknar kompletteras av många konserter tillsammans med pianistbrodern Folke Gräsbeck – ofta under familjekonserter, bl.a. i Lilla salen i Concertgebouw i Amsterdam 1983. Och ofta har hon förgyllt sin mor La Vannes och far Gottfrids kompositioner med sin guldkimrande

och säkert intonerande koloratur. Hemma gav hon piano- och sånglektioner åt dottern Amira och lektioner i klassisk gitarr åt sönerna Farid och Omar.

Minnen av hennes beredvillighet, goda humör, klingande skratt, hennes röst, musik och varma väsen lever länge i kretsen av hennes närmaste. Hon efterlämnar maken Said, en dotter och tre söner.

GOTTFRID och
FOLKE GRÄSBECK m.fl.

Maj-Len Grönholm

Sommaren och värmeböljan 2009 kom inte utan mörka moln. Ett sådant var dödsbudet som skapade förstämning bland alla Maj-Len Grönholms vänner och bekanta. Två gånger överlistade hon canceren som fått henne i sitt grepp, men den tredje gången blev för mycket. Maj-Len Grönholm, 57, somnade in måndagen den 22 juni hemma i Ingå med sina närmaste vid sin sida.

Ändå var det bara tre månader sedan hon med stor iver fungerade som värdinna då maken Christoffer Grönholm firade sin 60-årsdag på G18. Intet öga var torrt då Maj-Len sprudlande av livsglädje och kärlek stod på estraden och sjöng några låtar tillägnade sin jubilerande make och parets tre barn.

Att stå på scen var ingenting nytt för Maj-Len Grönholm. Efter att hon 1972 helt otippad valts till Miss Finland arbetade hon ett tag som modell och efter att hon träffat Christoffer Grönholm gick hon

med som solist i hans popband.

Även om hon kunde ha valt enklare och bekvämare vägar i livet prioriterade Maj-Len akademiska studier och skar ner på modelljobben. År 1980 blev hon magister i zoologi. Sedan fylldes livet av tre saker: pedagogik, politik och barnen Juni och Emma födda 1982 samt Fabian 1986.

Efter att ha arbetat som speciallärare i några år och fungerat som svensk undervisningschef i Esbo fann Maj-Len Grönholm att hon trivdes bäst ute på fältet, i skolan bland elever och lärare. Hon hann vara rektor för Mårtensbro skola i Esbo och Munksnäs högstadieskola innan hon efter flytten till Ingå blev rektor för Källhagens högstadium i Virkby.

Där lyckades hon samla de politiska grupperna bakom ett nybygge som nu står klart. En åtgärd som alla ansåg viktig, men som ingen tidigare lyckats genomföra.

Intresset för politik vaknade redan på 1980-talet i Grankulla där Maj-Len Grönholm satt i stadsfullmäktige och stadsstyrelsen tills familjen flyttade till Esbo 2000. Redan följande val hade hon invalts i Esbofullmäktige och valts till ordförande i barn- och utbildningsnämnden. Men Grönholms hann inte bo länge i Esbo för-rän Maj-Len och Christoffer förverkligade drömmen om en egen villa på landet och byggde sig ett hus i Ingå Bolstad.

Och i senaste kommunalval blev Maj-Len följaktligen invald i Ingåfullmäktige.

Maj-Len Grönholm hade en unik social förmåga. Där hon drog fram visste man att det inte var långt till skratt, musik och sång. Middagar i det grönholmska hemmet slutade ibland med att Christoffer tog fram gitarren och Maj-Len sjöng någon av sina favoritlåtar från 1960-talet.

Men hon ville mer, så Maj-Len hörde

till gänget bakom farserna på Fallåkers-teatern ända tills sjukdomen satte stopp för teaterintresset. Att hon ofta fick spela rollen av en elak, enviss tant bekom henne inte:

– Det är härligt att få vara riktigt elak på scen, för sådan är jag aldrig i verkligheten.

Trots att hon var aktiv i politiken lyckades Maj-Len, i motsats till så många kolleger, undvika att skaffa sig ovänner. Hon utstrålade en värme och en glädje som kom alla till del.

Efter det första cancerbudet 2004 som skulle följas av ytterligare två chockbesked 2007 och 2008 hann Maj-Len Grönholm förlika sig med sitt öde.

Åren i skuggan av cancern var visserligen fyllda av oro och tuffa behandlingsperioder, men tiden var ingalunda glädjelös. Tvärtom levde paret Grönholm på alla cylindrar, vittnade Maj-Len i en Hbl-intervju 2008:

– Folk säger att de ska resa och göra det ena och det andra sen när de blir pensionerade. Vi har gjort det redan. Bäst att göra allt roligt medan man kan och orkar.

Maj-Len Linnea Grönholm (Eriksson) var född den 5.6.1952.

STAFFAN BRUUN

Ragnar Hansson

Läraren Nils Ragnar Hansson avled den 26 november 2008 efter en kort tids sjukdom. Han var född 13.6.1926. Ragnar åkte på hösten för att vila upp sig på Kanarieöarna, men där ådrog han sig en kraftig förkylning. När han kom tillbaka till Finland hade den eskalerat till dubbelsidig lunginflammation. Den blev honom övermäktig.

Ragnar Hansson var en inspirerande personlighet. Han utbildade sig till folkskollärare vid seminariet i Nykarleby. Han dimitterades år 1952. Där märktes hans begåvning på olika sätt, pedagogiskt, socialt men inte minst musikaliskt. Han visade sig vara en begåvad sångare. Av sina lärare i Nykarleby uppmanades han att inleda studier i musik med tanke på en karriär i solosång. Detta råd följde han inte – bortsett från vissa konserter vid utvalda tillfällen – men han älskade musiken och han sjöng under hela sitt liv med i flera körer.

Ragnar började genast efter dimitteringen jobba i olika folkskolor. Efter några vikariat fick han anställning som föreståndare vid Bangatans folkskola i Helsingfors. Där blev han vida känd och uppskattad. Hans överflöd av idéer, hans fantasirikedom och det egendomliga faktum att han kunde förverkliga dessa idéer gjorde att han blev sakkunnig inom hela skolsektorn. Hans första period som lärare räckte från 1952 till 1968.

I det skedet ville Ragnar pröva på någonting annat. Han sökte och fick tjänsten som verksamhetsledare vid Försäkringsmannaförbundet. Det blev en intressant men slitsam etapp i hans liv. Den perioden varade från 1968 till 1977. Han fick problem med hjärtat och läkarna uppmanade

honom att finna ett arbete i en mera harmonisk tillvaro. Ingenting var naturligare än en ny karriär inom skolsektorn, som han igen längtade till.

År 1977 återvände han till folkskolorna i Helsingfors. 1978 blev han föreståndare för Munksnäs svenska folkskola där han jobbade fram till pensioneringen. Han var länge med i Helsingfors folkskolors lärare-och lärarinneförening. Det var ett krävande värv med lägerskolor och sommarkolonier och betydande ekonomiskt ansvar. Ragnar var också en drivande kraft när denna förening senare fonderades inom Svenska folkskolans vänner. I SFV:s styrelse medverkade han från år 1990 till år 2001.

Som pensionär fortsatte Ragnar Hansson i olika föreningar. Den tredje åldern medförde för honom ett alldeles speciellt kall. Han accepterade ett ordförandeskap i Finlands svenska pensionärsförbund. Detta uppdrag hade han åren 1995–1997. Under denna tid utvecklades SPF till en betydande intresseorganisation. Ragnar

var också länge med i AV-rörelsen, i olika SFP-organ och naturligtvis i en mängd musikorganisationer och körer.

Ragnar Hansson var en ivrig bänkidrottare, det fanns inte en gren som han inte följde med eller som han inte sakkunnigt kunde kommentera. Hans personlighet utstrålade godhet och optimism. Han framhöll aldrig sin egen insats, snarare tvärtom. Han orkade alltid gå vidare, trots att hans yngsta son rycktes bort i tidiga år och trots förlusten av den kära hustrun Viva, som han hade gift sig med år 1954. Hans vänliga skratt och hans stoiska lugn har inte gått spårlost förbi.

CHRISTOFFER GRÖNHOLM

Päivi Hirsikangas

På det nordiska juristmötet i Köpenhamn i augusti 2008 deltog en glad och, som det syntes dem av hennes vänner som var där, optimistisk Päivi Hirsikangas. Vården av den svåra sjukdom som hon känt till sedan vårvintern hade framskridit väl, berättade hon. Litet senare på hösten skulle hon återgå till jobbet.

Men blott drygt två veckor senare flaggade Åbo Hovrätt och Akademi-stiftelsens Observatorium på halvstång. Sjukdomen hade varit den starkare. Den samhällsengagerade juristen, hovrättsrådet Päivi Hirsikangas hade lämnat oss den 2 september. – Hennes närmaste är maken Gustav Rosenlew, dottern Ida Hummelstedt och tidigare maken Christer Hummelstedt.

Päivi föddes under kriget, den 26.10.1943. Hon blev student från Turun Tyttölyseo, men kom redan under gymnasietiden in i kretsarna kring Liberala Studentklubben vid Studentkåren vid Åbo Akademi.

Det kom på ett avgörande sätt att påverka både hennes privatliv och hennes syn på samhället. Det ledde till ett livslångt engagemang i den politiska rörelse där Svensk Ungdom, Svenska Kvinnoförbundet och Svenska folkpartiet är grundstenarna.

Slutet av 1960-talet och början av det följande decenniet präglades för oss som var med av en intensitet, stundom hätskhet, även inom den egna politiska rörelsen, som i dag saknas. Bilden är denna också utan att den granskas genom nostalgins glasögon. Men Päivi Hirsikangas samhällsengagemang gick även utanför de partipolitiska gränserna. Så var hon t.ex. tillsammans med några andra av oss med inom Krim, riksförbundet för fångar, som stöttade och hjälpte sådana som satt inne eller var på väg ut.

Päivi Hirsikangas politiska karriär nådde en höjdpunkt då hon år 1979 blev vald till SFP:s vice ordförande, ett uppdrag hon hade i hela åtta år. Medierna fann det särskilt intressant att SFP hade valt en finskspråkig vice ordförande. Det var kanske inte en riktigt korrekt beskrivning. Man kan nog säga att Päivi under sitt liv bytte språklig tillhörighet. Hon var finlandssvensk.

Politiken förblev för Päivi Hirsikangas en hobby, med undantag av cirka två år under senare hälften av sjuttioalet som politisk sekreterare åt Kristian Gestrin, då han först var justitieminister, sedan undervisningsminister.

Utbildad jurist från Turun Yliopisto kom Päivi Hirsikangas att göra sin yrkeskarriär inom domstolsväsendet. Hon kom till Åbo Hovrätt redan 1972 och blev hovrättsråd tolv år senare. Vid sin bortgång hade hon alltså bakom sig en lång och förtjänstfull karriär som domare. Jag tror att den mångsidiga erfarenhet den gav

stärkte starkte henne i den liberala grundsynen att på svåra frågor finns sällan enkla svar.

Juristrollen och Päivi Hirsikangas intresse för samhällsfrågor ledde till en lång rad uppdrag på de mest olika områden, gällde det sedan att vara med om att reformera familjelagstiftningen eller polisväsendet, uppdrag inom den kommunala skolförvaltningen eller Stiftelsen för Åbo Akademi, för vars delegation hon fungerade som vice ordförande i en lång rad år, bara för att nämna några exempel.

Liksom för de flesta av oss växte privatlivet för Päivi i betydelse under senare år, samtidigt som det mötte stora förändringar. En älskad dotter hade ständigt en central roll i över tjugo år.

Det är människan Päivi, den trogna vännen, vi som varit hennes nära vänner i flera decennier intensivt saknar. Vi minns hennes kombination av juristens analys och roll som suverän kock, hennes temperament och glada skratt, hennes omtanke och gästfrihet, hennes känsla för skärgården, hennes varma sällskap under långa kvällar och minnesvärda resor. Vi minns och vi sörjer en fin människa. Men vi är tacksamma för vad hon gett oss – och många andra.

CHRISTOFFER TAXELL

Marianne Ivars

Det var ett vänta men det oaktat ett smärtsamt dödsbud som nådde oss den 13 november 2008. Marianne Ivars i Vasa är borta.

Hon föddes 1929 i Smedsby, Korsholm, där hon också tillbringade sina sista år. Redan som ung husmor anslöt hon sig till martharörelsen, en organisation vars ideal hon insupit med modersmjölken, som hon brukade säga. Hon förblev organisationen trogen – den kom senare att bilda en stadig plattform för hennes framtida verksamhet.

I början av 1960-talet drogs Marianne med som frilansreporter i rundradions verksamhet. Etermedia var i ett expansivt skede och inslagen blev många, framförallt i program av husmorstyp men också i nyhetssammanhang och i teve, där hon medverkade i nästan 20 år.

I början av 1970-talet inledde Marianne sin verksamhet som reseledare, efter att själv ha deltagit i en resa till Zell am See i Österrike, som hon tog till sitt hjärta. I 30 års tid förde hon resenärer från hela Svenskfinland, ofta marthor, på välorganiserade resor till olika resmål i Europa. Österrike med Zell am See och Wien stod dock hennes hjärta närmast.

Sparesor till Rumänien företog hon redan under kommunisteran. Där såg hon med egna ögon de eländiga förhållanden som barnhemsbarnen levde under. När så regimen föll, insåg Marianne omedelbart att här fanns ett gyllene tillfälle att gripa in och göra något för de utsatta barnen.

Med kraft och aldrig sinande energi satte hon i gång en insamling för barnhemmet i Beius. Här skulle marthorna ingripa! Inget barn skulle behöva leva under

sådana omständigheter som hon upplevt i Rumänien.

Så lades med hjälp av Vasabygdens marthadistrikt grunden för en omfattande hjälpverksamhet. Förnödenheter av olika slag fraktades med långtradarare från Österbotten till Rumänien. Så småningom ersattes billasterna av insamlade penningmedel. Hundratals barn fick faddrar som stod i direkt kontakt med sina skyddslingar och hjälpte dem ekonomiskt.

”Mama Marianne” kom varje vår och höst till barnen som något av en jultomte. Med åren blev hon ett begrepp för en stor skara barn på livets skuggsida. Dottern Ingegerd smittades av sin mors entusiasm och jobbade ivrigt på att skola barnhemspersonalen, bland annat i frågor som gällde FN-konventionen om barnens rättigheter.

När Marianne drabbades av cancer för snart sex år sedan blev barnhemsbarnen ännu viktigare för henne. Hon hade ju så mycket att utträta! Trots en tragisk

bilolycka på en Rumänienresa, där dottern Ingegerd omkom, fortsatte Marianne sitt hjälparbete och lyckades genomföra en sista resa till Rumänien våren 2008.

Mariannes hjälpinsatser har renderat henne många utmärkelser under åren, både rumänska och inhemska. Här må nämnas Fredrika Runeberg-stipendiet ”för samhällsmoderliga insatser” och Finlands Lejons orden.

Sörjande står maken Lars, dottern Viveca med familj och framlidna dottern Ingegerds make Karl-Johan med familj samt otaliga vänner. I marthaförbundet, den organisation som hon så troget tjänade, är tomrummet stort.

Mariannes valspråk, som hon gärna citerade, var: ”Du kan inte hjälpa alla men du kan hjälpa någon.”

ANITA SVENSSON

Erik Kråkström

Professor Erik Kråkström, en av vårt lands mest uppskattade arkitekter, avled den 13 januari 2009 i Borgå i en ålder av nästan 90 år.

Erik Kråkström föddes i Pedersöre den 22.9.1919 och gick i skola i Gamlakarleby. Som nybakad student hamnade han 1939 rakt ut i vinterkriget. Under fortsättningskriget deltog han som officer och eldledare i de avgörande striderna vid Valkeasaari, Siiranmäki och Tali-Ihantala.

Efter kriget studerade Kråkström vid Tekniska högskolan och utexaminerades som arkitekt 1948. Han gjorde ett flertal studieresor i Europa och senare också bl.a. till Afrika och Sydamerika. På 1950-talet fortbildade han sig i USA. Vid University of California i Berkeley bekantade han sig med datorns tillämpningsmöjligheter i planeringsprocessen.

Efter tjänstgöring vid Finlands arkitektförbunds återuppbyggnadsbyrå samt

praktik på arkitektkontor i Sverige, Danmark och Finland blev han anställd vid Yrjö Lindegrens kända arkitektbyrå, där han bl.a. deltog i Olympiastadions utbyggnad och i planeringen av det så kallade Ormhuset i Kottby. År 1948 vann Erik Kråkström tillsammans med Lindegren tävlingen om Tölövikens stadsplan, som han, efter Lindegrens död 1954, slutförde. Denna plan stod senare som grund för Aalvar Aaltos centrumplaneringsuppdrag.

År 1950 grundade Erik Kråkström sin egen arkitektbyrå. Till hans uppgifter hörde flera kyrkorestaureringar. Kyrkorna i Sideby och Kaskö bär Kråkströms signatur. Talrika församlingshus, skolor och bostadsbyggen tillkom under denna tid och följande decennier. Till hans viktigaste långvariga planeringsuppdrag hörde saneringen och utbyggnaden av C.L. Engels Sjöekipage på Skatudden i Helsingfors. Speciellt uppskattad är Kråkström som planerare av industrianläggningar. Hans arbeten omfattar bl.a. ett kraftverk, pappers-, faner- och sulfatcellulosafabriker samt såg- och kontorsbyggnader för Oy Kaukas Ab. För Imatran Voima planerade han bl.a. Finlands första kärnkraftverk samt huvudkontoret i Helsingfors.

Samtidigt med ovannämnda verksamhet var Kråkström också en flitigt engagerad stadsplanerare. Förutom Hyvinge centrumplan utarbetades Mattby, Ekenäs, Jakobacka, Källstrand och Kuopio general- och stadsplaner på hans byrå. 1968–70 bad Tekniska högskolan honom grunda ett fortbildningscentrum för samhällsplanering.

Erik Kråkström utsågs också till talrika förtroendeuppdrag, bl.a. som Finlands arkitektförbunds ordförande samt som landets representant i flera nordiska och internationella stadsplaneringorgan. Så

sent som 2005 var han aktiv som medlem i Borgå stads fasadgranskningsnämnd.

Ända sedan ungdomsåren var bildkonsten ett av Erik Kråkströms största intressen. Han var skicklig både som tecknare och målare. Hans krigstida skisser och akvareller, samt teckningar och målningar från ett långt liv, har på senare år ställts ut upprepade gånger.

Professor Erik Kråkström tilldelades flera hedersmedlemskap, medaljer och pris. Hans tillmötesgående sätt och inspirerande personlighet skapade ovärderliga kontakter för vårt lands arkitektur och gav honom talrika vänner, såväl i Finland som utomlands.

JUHANI PALLASMAA
arkitekt

Samuel Lindgrén

Jakob Samuel Lindgrén (8.10.1934–8.11.2008) föddes i Maxmo som näst-sista barnet av tio. Hans yrkeskarriär omspände hela Finland, den började i och med folkskolläraryrket vid Nykarleby seminarium 1956 och avslutades 1998 med överdirektörstjänsten vid utbildningsstyrelsen, som var placerad i Helsingfors. Däremellan hann han bland annat vara rektor och skoldirektör i Kors-holms medborgarskola och skoldirektör i Helsingfors, rektor i Smedsby, länskol-inspektör i Vasa distrikt och överinspek-tör på skolstyrelsen och tillförordnad pro-fessor samt byråchef vid Åbo Akademis pedagogiska fakultet i Vasa.

Genom sitt yrke, sina uppdrag och sina hobbyer kom Samuel Lindgrén att vara en person som nådde långt utöver de geo-grafiska, akademiska, världsliga och ål-dersmässiga gränserna. Han var filosofie licentiat med pedagogik som huvudämne och nordisk historia som biämne. Under sin aktiva tid hann han vara kommunalt aktiv, bl. a. i Korsholm som fullmäktige-ledamot och i Esbo som medlem i social-och hälsovårdsnämnden samt i centralval-nämnden. Han gjorde en stor insats som medlem av Svenska utbildningskommis-sionen och han var undervisningsministe-riets representant i delegationen för rom-ärenden och i delegationen för samernas utbildning; minoritetsfrågor som han var mycket stolt över att ha kunnat medverka i. Han var kyrkligt aktiv under hela sitt liv, bl.a. som medlem av kyrkostyrelsen och som utredare på domkapitlet i Borgå och Helsingfors stifts uppdrag om behovet av förändringar i den svenska församlings-strukturen i Helsingfors. Arbetet blev fär-

dig 2007 och fick stor publicitet. Samuel Lindgrén var idrottsligt aktiv, bl.a. genom sitt cirka tioåriga medlemskap i Stafettkarnevalens delegation. Han var länge aktiv inom förbundet Pohjola-Norden, bl.a. som styrelsemedlem i Pohjola-Norden i Helsingfors och i fullmäktige samt inom Finlands Svenska folkting bl.a. som ordförande för folktingets utbildningsdelegation. Under hela sin livstid skrev han insändare, artiklar och kolumner, bl.a. till Hufvudstadsbladet och Vasabladet för att kunna ta fram ställningstaganden och in-verka på aktuella frågor.

Som pensionär gjorde Samuel Lindgrén en stor insats för seniorerna i Svenskfinland. Han grundade Svenska folkpartiets specialförening Svenska Seniorer i Finland 2000 och var dess ordförande till 2005. Från 2006 var Samuel Lindgrén ordförande för Svenska pensionärsförbundet, och var dess sittande ordförande när han avled. Lindgrén arbetade för att pensionärerna skulle ha bättre sociala och fysiska förutsättningar i Finland och

han hade satt sig mycket noga in i pensionärsfrågor. Han arbetade för praktiska helhetslösningar och för att pensionärerna skulle få förhandlingsrätt i frågor som berör dem.

Dessa är endast en del av de uppdrag Samuel Lindgrén innehade. Hur hade en människa möjlighet att bidra med sin insats i så många olika organ på så divergerande plan? Samuel Lindgrén hade en obändig vilja. Han hade en problemlösningsförmåga som inte kände några gränser. Ju svårare ett ärende var, desto mer ökade han sin egen insats, något som uppskattades då svåra förhandlingar pågick eller besvärliga frågor dök upp. Sin kraft fick han av sin familj, sin fru Aira och hans två barn Sol-Britt och Johan med familjer, barnbarn och barnbarnsbarn och de stunder de kunde vara tillsammans på stugan i Norrskat, Köklot, Korsholm och i Jormasjärvi, Vuokatti. Barnbarnen betecknar sin morfar på ett träffande sätt: Han var humoristisk, varm och omtänksam. Hans fru Aira karakteriserar honom som en ärlig person som man alltid kunde lita på. Var och en som kände honom har sin klara bild av Samuel, han var en person som inte lämnade någon oberörd.

VERONICA FELLMAN
verksamhetsledare för Svenska
pensionärsförbundet rf

Åke Lindman

Åke Lindman gick ur tiden den 3 mars 2009, 81 år gammal. Han var född i Helsingfors den 1 november 1928. Han var regissör, skådespelare och även en profil på fotbollsplanerna. En folkjär kämpe på många områden.

Åke Lindman, född Järvinen, kom som 16-åring 1944 in i Svenska Teaterns elevskola. År 1949 debuterade han på vita duken i Teuvo Tulios *Djävulsforsen*. Hårdför, burdus och som skuren i granit. Som filmskådespelare fick han länge framhärda i skurkfacket vilket kanske var lite märkligt med tanke på hans nog så maskulina yttre och att han ändå var en firad fotbollsspelare. Av hans många filmroller minns hela Finlands folk honom först och främst som den dystre solitären Lehto i Edvin Laines *Okänd soldat* (1955). En av hans personliga favoriter var fängelseprästen Bro i Jarl Hemmerfilmatiseringen *En man och hans samvete* (1957).

Det blev 25 A-landskamper och OS-deltagande 1952 för Helsingfors IFK:s hårdföre och glidacklande back.

Men snart kom han att vända sin håg till regisserandet. Hans första försök i branschen blev nog så anspråkslösa fingerövningar, t.ex. debuten *Berätta det åt henne* (1961), men han ville verkligen lära sig yrket och gick småningom från klarhet till klarhet i sina tv-uppdrag. Den stora triumfen blev serien *Stormskärs Maja* (1976) som följdes upp av många andra: *Elämänneno*, *Harjunpää*, *Den förtrollade vägen*, *Tjurens år...* Ett robust regigrepp, en okonstlad realism och episk bredd, ett fint handlag med amatörer och en förmåga att filma massscener var hans dygder som regissör. Han anlätades även som regiassistent åt utländska regissörer som spelade in scener i Finland. Med Warren Beatty samarbetade han i *De röda* (1981). Spelfilmen *Guldfeber i Lappland* (1999) gjorde han innan han sedan på slutrakan gav sig i kast med de stora (finlandssvenska) krigsprojekten *Framom främsta linjen* (2004) och *Tali-Ihantala* (2007), även om han på grund av sjukdom inte kunde fullfölja den senare delen.

Åke Lindman var sedan 1968 gift med skådespelerskan och sångerskan Pirkko Mannola.

HANS SUNDSTRÖM

Orvar Nilsson

Överstelöjtnant Orvar Nilsson, 89, frivillig soldat i både vinter- och fortsättningskriget och senare uppskattad veteranföreningsordförande i Sverige, avled den 21 december 2008 i Halmstad i Sverige. Han var född den 20 april 1919. Han sörjs närmast av hustrun Nanna och två döttrar med familjer, men också av många vänner, inte minst i Finland.

Orvar Nilsson blev även känd som författare och föredragshållare och slutligen som sakkunnig veteran och medarbetare i Åke Lindmans två filmer *Framom främsta linjen* och *Tali-Ihantala 1944*. Han bidrog på ett avgörande sätt till att man i Sverige numera begriper att Finlands soldater hindrade Sovjetunionens utbredning till Norden. Nilsson överdrev aldrig de svenska frivilligas roll i den finska försvarsinsatsen, utan framhöll snarare dess symbolvärde. Men han informerade gärna om den omfattande svenska hjälpens andra dimensioner.

Folkbildningsarbete kan man kalla det.

Orvar Nilsson sökte sig tidigt till den militära banan. Vinterkrigets utbrott bidrog starkt till hans vägval. Det sovjetiska angreppet på Finland upplevdes bland de svenska kadetterna som en så oerhörd kränkning av finländarnas suveränitet att man ville göra en konkret insats. Även Nilsson anmälde därför sitt intresse att ansluta sig till den planerade Svenska Frivilligkåren, fick avsked från svenska armén och kämpade som översergeant med utmärkelse vid Sallafronten vintern 1940.

Orvar Nilsson deltog 1943–44 i fortsättningskriget som löjtnant, först vid Jandeba på Svirfronten och på Karelska näset under den ryska storoffensiven. Som truppchef i det lilla svenska frivilligkompaniet i finlandssvenska IR 13 fick Nilsson höga betyg och dekorerades rikligt. Han gjorde dock aldrig något nummer av sin egen insats, utan framhöll alltid truppen då han redogjorde för fram- och motgångar. Kompaniets uthållighet under de mest kritiska skeendena berodde ändå mycket på honom själv. Han agerade lugnt och sansat också då förlusterna blivit kolossala och då många vapenbröders fysik och nerver inte längre höll. Bland Trettons veteraner åtnjöt Nilsson mycket stor respekt.

Sitt krig på Näset skildrade Nilsson första gången i en liten bok, *Liten bricka i stort spel* (1983). Det är en verklig läsoplevelse, sakligt avmätt i tonen och med en kronologisk skärpa i skeendets detaljer. Den mer omfattande boken *När Finlands sak blev min* (Schildts, 2002) blev en stor framgång.

Då Åke Lindman i maj 2000 samlade ihop veteranerna Harry Järv, Orvar Nilsson och Benedict Zilliacus för att disku-

tera innehållet och förutsättningarna för en krigsfilm på svenska, bidrog Orvar Nilssons sakkunskap och varma, sympatiska framtoning väldigt starkt till Lindmans entusiasm och beslutsamhet att föra projektet vidare.

Banden till Finland betydde mycket för Orvar Nilsson. Att ha varit frivillig soldat i Finland sågs länge av många i Sverige som anstötligt. Höjdpunkten i svenskarnas attitydförändring inföll i augusti 2003. Med fyra finska frihetskors på bröstet stod Nilsson i givakt på Sandudds begravningsplats, vid minnesstenen över svenska soldater som stupat för Finland, då kung Carl XVI Gustaf för första gången lade ned sin krans där.

Orvar Nilsson gick bort på årets mörkaste dag, men hans namn och gärning för Finlands frihet lyser klart länge än.

STEFAN FORSS

Docent, Ledande forskare

Hans Näsman

Radio- och tv-redaktören, läraren Hans Näsman, född den 6 december 1931, avled den 2 september 2008. Världen blev då en orädd kämpe fattigare.

Att här försöka göra en förteckning över meriter och åstadkommanden skulle inte vara enkelt. Att söka verbalisera en karakteristik av människan Hans Näsman är inte heller lätt. En personlighet av hans dimension har så många färger. Minnen och intryck från år som gått, då våra vägar mötts och skilts – och mötts igen – det är vad som finns kvar och som jag gärna återkallar här.

”Ingenting är omöjligt om viljan finns!” Den repliken var ganska typisk för Hasse. Han kunde vara otroligt seg och uthållig när det gällde. Hans kunskapslängtan var i det närmaste gränslös, vilket givetvis medförde en avsevärd rikedom på kunskaper och insikter från många vitt skilda ämnesområden.

Musiken innehade en central position i Hasses liv. Han spelade själv, han undervisade och han inspirerade och entusiasmerade sina adepter.

Man talar om personer som är bra på ”andens verk”. Författare, konstnärer ... Andra är bra på ”handens verk”. Tekniker, timmermän ... Hasse var en underbar kombination av båda. Han sydde till exempel en tid ofta sina egna kläder. Han slöjdade, byggde, smidde, målade tavlor, skrev poesi och så vidare. Vi arbetade några år i samma skola. En modern skola med en framsynt och generös direktion där Hasses kreativitet fick blomma i form av klubbverksamhet, konst och teater. Men Hasse ville mera.

Han kom en tid att verka inom lärar-

utbildningen vid Nykarleby seminarium, och jag kan svårigen tänka mig en lämpligare handledare för unga studerande än vännen Hasse.

Men ödet spinner sina trådar och våra vägar skulle korsas varandra ännu en gång. Det kom att ske inom Rundradions svenska enhet. Det kollegieskapet varade från 1960-talets början till tidigt 90-tal. Där arbetade vi sida vid sida med både radio och tv inom en specialavdelning på 17 medarbetare.

Yngre kolleger minns med värme hur beredvilligt Hasse ställde upp med tips och goda råd så fort man behövde hjälp. ”Ja, till och med innan man hann be.”

Det är gott att minnas den tid då Hans Näsman som kunnig och pålitlig specialredaktör ingick som stöttepelare i teamet som gjorde våra svenska utbildningsprogram.

En klok och orädd man är borta. Familjen och vännerna saknar honom mycket.

MARTIN REHNBERG

Christian Oker-Blom

Professorn i bioteknik vid Jyväskylä universitet, Ernst Gustaf Christian Oker-Blom, dog bruten av en svår sjukdom den 28.2. 2009 i sitt hem i Esbo.

Christian eller Kricke Oker-Blom föddes den 18.10.1952 i Helsingfors. Han blev student vid Nya svenska läroverket, Lärkan, 1971 och inledde efter militärtjänsten sina studier i biologiska ämnen och kemi vid Helsingfors universitet. Han blev fil. kand. 1977, fil.lic. 1981 och disputerade för doktorsgraden 1984 med en avhandling om Rubella viruset. Han arbetade som toxikolog vid Medica och senare som molekylbiolog vid HU:s institutioner för virologi och genteknologi. Därefter fick han anställning som bland annat produktchef vid diagnostikutvecklingsföretaget Labsystems. 1987–1989 var han postdokforskare vid professor Max Summers avdelning för entomologi vid Texas A & M University, USA. I Finland blev Christian Oker-Blom överassistent vid Abo Akademis avdelning för biokemi och farmaci och senare docent i molekylbiologi. 1995–1997 innehade han en äldre forskartjänst vid Finlands Akademi och därefter verkade han som specialforskare vid Statens tekniska forskningscentral och vid HU. År 1999 utnämndes han till professor i bioteknik vid Jyväskylä universitet, en tjänst som han skötte till sitt insjuknande. Christian Oker-Blom var en saklig ledare, en inspirerande föreläsare och handledare, samtidigt var han en innovativ forskare och koordinator. Han var även uppskattad internationellt inom olika forskningsprojekt. Hans intresse för industriell tillämpning av forskningsrön skapade nya kontakter till näringslivet.

Hans publikationsförteckning omfattade närmare hundra vetenskapliga artiklar.

Vid sidan av sin akademiska karriär hade Kricke tillsammans med familjen ett stort umgänge. Många av hans vänskapsband knöts under skoltiden. Flera av dem blev bestående, bl.a. "Lunchklubben" där en skara klasskamrater och vänner träffats regelbundet på samma restaurang sedan mer än 30 år. Tack vare sitt otvungna och vänliga sätt kom Kricke i kontakt med ett vitt spektrum av människor. I sällskap av dem intog Kricke, som en ovanligt snäll och humoristisk person, en central roll utan att vara dominant. Han behandlade sina medmänniskor med värme och uppriktighet och vann deras förtroende och respekt. Ett exempel var hans 50-årsdag, som firades med ett hundratal deltagare. Och som så ofta vid tillställningar i det gästfria Oker-Blomska hemmet fattade Kricke senare på kvällen sin gitarr och sjöng och spelade vackra ballader.

Bakom den glada fasaden fanns också en annan man, en djupsinnig och i viss mån

sorgmodig personlighet, som ofta funderade på livets realiteter. Här vägledes han av den livsinställning och de värderingar han fått av sin far, arkiater Nils Oker-Blom. Till Krickes fritidsintressen hörde förutom restaurering av gamla fordon och byggnader även versskrivning och musik. Han sjöng i Akademiska Sångföreningen och i Grankulla Kammarkör. Hans praktiska läggning hade stor betydelse på sommarställena i Tenala och Västanfjärd. Bergtorp var både en symbolisk hamn och en fast punkt i tillvaron.

Efter sitt insjuknande koncentrerade han sig på sin familj och sina närmaste vänner. Han var mån om att stärka banden inom familjen och trygga samhörighetskänslan. Sin sjukdom bar han med stor värdighet. Enligt Krickes önskan formades vården i slutskedet i hemmet av Esbo hemsjukhus och läkarhustrun Anne.

Kricke sörjes närmast av hustrun Anne, de nu fullvuxna barnen Andreas och Daniela, samt mamma Cotty och syskonen Teddy och Macke med familj. I deras saknad deltar en stor skara släktingar, vänner, kolleger och arbetskamrater. En långvarig och god vän har gått bort alldeles för tidigt.

OLOF BISTRÖM
professor, studiekamrat och
långvarig vän
MIKAEL PAUL
EM, CGR, klasskamrat och
långvarig vän

Ulla Olin

Ett betydande författarskap är avslutat. Ulla Olin avled den 26.2.2009 i Huskvarna 88 år gammal. Hon debuterade redan 1939 med diktsamlingen *Vårbrytning* och satte punkt med *Oförklarligt lysande* och samlingsvolymen *Vid en isrand*, båda 2002. Mellan dem ligger en lång räkka viktiga diktsamlingar, men också långa avbrott då hon var uppslukad av familj och yrkesliv.

Diktsamlingen *Havsfärd* (1949) innebar ett första genombrott. I samlingarna *Dagövning* (1959) och *Mötesplats* (1962) har hon funnit den röst som blev typiskt Ulla Olinsk: på ett plan lakonisk, vardaglig, på ett annat plan genomlyst, överförd, något annat. Det stora erkännandet i Sverige kom med samlingarna *Vintertvätt* 1986 och *Eftervärme* 1990.

Pensioneringen från det krävande lärararbetet och sorgen över hennes man (död 1988) innebar en kreativ explosion i hennes författarskap. Åtta betydande

diktsamlingar följde slag i slag under perioden 1989–2002. Bland titlarna kan nämnas *Solen installerad* 1992, *Försök till testamente* 1995 och *Dröm om vikt-löshet*, tillkommen efter en svår och invalidiserande bilolycka. Kvar ligger bilden av ett författarskap som till sina delar är sakligt och lugnt men som helhet oförklarligt lysande.

I Finland belönades hennes diktning med olika pris av Svenska litteratursällskapet. I Sverige värdesatte hon särskilt Pär Lagerkvist-priset 1991, Nils Ferlin-priset 1992 och Samfundet De Nios särskilda pris 2001.

Ulla Olin föddes den 10.8.1920 och växte upp på Juus gård i Gammelgård i Esbo. Miljön var starkt präglad av tidens folkbildningsideal, dels genom Finns folkhögskola, där hennes mor Gunhild Rostedt växte upp, dels genom ungdomsföreningens kulturella strävanden. Mors progressiva moster Ida Nyström satte henne i Zilliacuska skolan i Helsingfors, där hon blev student. Hon studerade vid Helsingfors universitet och vid universitetet i Lund och skrev sin magisteravhandling om Arvid Mörne. År 1948 gifte hon sig med Nils Gustaf Nilson och flyttade till Sverige.

Makarna utförde sitt livsverk vid Sörängens folkhögskola utanför Nässjö, Nils Gustaf som mångårig rektor och Ulla som lärare i svenska, litteratur och konstämnen. Under en tioårsperiod föddes de tre barnen, som hon ibland hänvisade till som sina tre romaner – de stora böcker hon aldrig hann skriva under de aktiva åren.

Bildkonsten var ett av makarnas stora gemensamma intressen och hade också en bärande roll i Ullas diktning. Under ett antal år var hon ordförande i konstföreningen i Nässjö. Den verkliga förenings-

insatsen gjorde hon inom Smålands författarsällskap, där hon var stiftande medlem 1962, ordförande i en period och framför allt flitig och drivande antologiredaktör under många år.

År 1993 valdes hon in i Smålands akademi.

Efter fyrtio år i Småland var smålämning ingen självklar identitet för Ulla, som hellre kallade sig tvålämning. Hela livet upprätthöll hon varma relationer till Finland. Under en längre period på 1960- och 1970-talen recenserade hon poesi i Hufvudstadsbladet. De sista åren var Gammelgård den mentala ort där hon uppehöll sig, även om sjuksängen stod i Huskvarna. Som en båge över de många åren avtecknar sig raderna ur Mötesplats:

*Att se det som inte är upprepning
i det som ter sig alla dagar lika.*

*Att se det enastående, unika
i själva upprepningen, i det långa loppet.*

ULLA-LENA LUNDBERG

Hans Pipping

Pol.mag. Hans Pipping somnade in den 7 februari 2009 bruten av en långvarig sjukdom. Han var född den 16 augusti 1926 och var vid sitt frånfalle 82 år.

Hans Pipping var en central person i det svenska Finland i över ett halvt sekel. Han var beredd att ställa sina krafter och sin kunskap till förfogande i de mest varierande sociala och kulturella sammanhang.

Redan som ung student engagerade han sig i studentpolitiken inom Åbo Akademis studentkår, Finlands svenska studentråd och Finlands studentkårers förbund, varefter han som kamrerare blev den fasta klippan i Nylands nation i tio år. Sin yrkesmässiga karriär inledde Pipping som redaktör vid Åbo Underrättelser, varefter han blev sekreterare vid Svenska Finlands Folkting i hela 14 år.

Sitt verkliga livsverk utförde Hans Pipping i alla fall som verkställande direktör för Signe och Ane Gyllenbergs stiftelse i 27 år, från 1962 till 1989, varefter han ännu fortsatte i åtta år som intendent för Villa Gyllenberg. Den nya delen av Villa Gyllenberg var Hans Pippings skapelse och det var en upplevelse att vara hans gäst i museet.

Hans Pipping gick även in flera andra avseenden i Ane Gyllenbergs fotspår. Båda två var styrelseordförande i Livränteanstalten Hereditas och ordförande i förvaltningsrådet för Svenska folkskolans vänner. I SFV:s förvaltningsråd verkade Pipping 1987–96, varav som ordförande 1992–96. Han följde en konservativ och långsiktig placeringspolitik. Han hörde till dem som motsatte sig utförsäljning av t.ex. Nokia-aktier under de år som kursen

var statisk. Det kunde hela SFV-rörelsen glädjas åt senare när aktien steg mångfaldigt.

Därutöver räckte Hans Pippings energi och krafter till ett stort antal andra allmännyttiga finlandssvenska samlingssträvanden, såsom Folkhälsan, Svenska vetenskapliga centralrådet, Svenska barnträdgårdsseminariet, Svenska småbruk och egna hem, Finlandssvenska jordfonden, Svenska Blindgården och Barnens by.

Pippings stora kulturella intresse gjorde att han också engagerade sig för bl.a. Stiftelsen för Åbo Akademi, Munksnäs svenska skolförening, Konstsamfundet, Svenska Teatern och Skolteatern.

Hans Pipping var en uppskattad chef och medarbetare. I all sin verksamhet var han plikttrogen och samvetsgrann, ärlig och lojal, omdömesgill och engagerad. Han var vänfast och mycket omtyckt i sin stora vänkrets.

CARL-OLAF HOMÉN

Göran Schildt

Författaren och kulturjournalisten Göran Schildt avled den 24 mars 2009 i sitt hem i Ekenäs. Han blev 92 år gammal. Få finlandssvenska författare har kunnat uppvisa en sådan dynamisk bredd som han. Mest känd blev han för sina medryckande reseskildringar, men han var också en kunnig konsthistoriker, levnadstecknare och essäist.

Göran Schildt föddes den 11 mars 1917 som Mila och Runar Schildts andra barn. Han var åtta år gammal då fadern begick självmord. I sina memoarböcker minns han dock sin barndom som lycklig och hans minnesbilder av fadern är övervägande ljusa. Genom hela sitt liv och sitt författarskap sökte Göran Schildt aktivt efter ställföreträdande fadersgestalter och fann dem också. På ett praktiskt plan var den förste ställföreträdaren gudfadern Erik von Frenckell, som stödde sin gudson ekonomiskt under uppväxttiden.

1934–35 öppnade sig Europa för första gången för den unge Göran Schildt under en längre vistelse i Frankrike. Han blev frankofil och gjorde bekantskap med två livsavgörande fadersfigurer på det andliga planet: de banbrytande modernistiska gestalterna André Gide och Paul Cézanne. Två år senare, under bildningsresan till Italien tillsammans med vännen och studiekamraten Georg Henrik von Wright, öppnades portarna till Medelhavskulturen och det klassiska kulturarvet för Schildt. De grundläggande ingredienserna i hans författarskap var därmed etablerade och de återspeglas i det sista faderssubstitutet, Alvar Aalto, som Göran Schildt ägnade en monumental biografi.

Göran Schildt vände också sitt livs an-

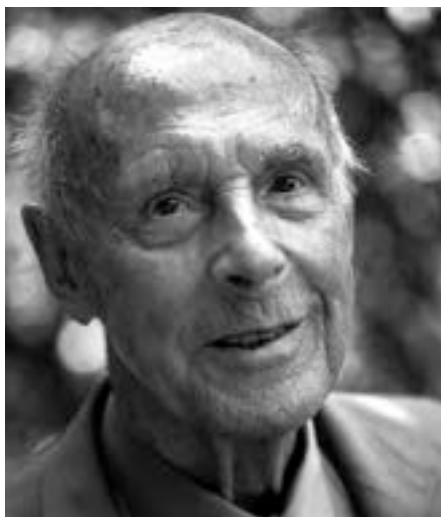

Foto: Kristian Runeberg

dra stora tragedi till något positivt. Han framhåller i sina självbiografier att den massiva krigsskada som han ådrog sig i vinterkriget och som gjorde det omöjligt för honom att få egna barn räddade honom från att bli dödad i fortsättningskriget. I stället kunde han utveckla sina intellektuella färdigheter och göra karriär i Sverige som journalist vid Svenska Dagbladet och så småningom som internationell succéförfattare.

Schildts bok Gide och människan bidrog till André Gides Nobelpris 1947 och översattes också till franska. Boken om Cézanne blev en framgång och lät sig omvandlas till en doktorsavhandling. Efter en viss tvekan valde Schildt att inte söka den lediganslagna professuren i konsthistoria vid Helsingfors universitet och han avböjde också att bli kulturchef vid SvD. I stället valde han ett fritt liv som resenär och författare efter att de första böckerna om resorna med ketchen Daphne, Önskeresan och I Odysseus kölvatten, blivit

storsuccéer i början av femtiotalet.

År 1965 lämnade Göran Schildt vagabondlivet på Medelhavet och slog sig ned som deltidbo på ön Leros med sin hustru Christine. Sitt andra hem hade paret Schildt i Villa Skeppet i Ekenäs, Alvar Aaltos kontribution till sin levnadstecknare. I Ekenäs verkar också Christine och Göran Schildts stiftelse med syfte att tillvarata och presentera Schildts samlingar och att förstärka kontakterna mellan Medelhavsländerna och Norden.

Göran Schildts författarskap är i sin helhet starkt genomtyrat av idéer, av en enorm beläsenhet och en stor infallsrikedom. Han var en livsnjutare med en ljusdränkt, optimistisk syn på tillvaron – ett ljus som förstärktes av alla de mörka skuggor som också präglade hans liv.

TUVA KORSSTRÖM

Torolf Söderqvist

Lördagen den 15 november 2008 nåddes vi av budet att Svenska Teaterns mångåriga planerande ljusmästare Torolf Söderqvist gått bort två dagar tidigare. Vi, hans forna arbetskamrater på teatern, visste att "Söderi" var svårt sjuk, men slutet kom ändå snabbare än någon kunnat ana. Några av oss hade faktiskt planerat in en träff med honom dagen innan, en träff vi vet att han såg fram emot.

Torolf Söderqvist var född den 1.8.1941 i Sibbo. Han anställdes vid Svenska Teatern den 16.10.1962, och avgick med pension 31.8.2005, han var alltså en av teaterns verkliga trotjänare. Söderi planerade ljussättningen till nästan 140 pjäser på Svenska Teatern, däribland Kejsar Jones (1965), Hair (1969), Körbärsträdgården (1977 och 1993), Lång dags färd mot natt (1978 och 2003), Topelius! (1998), Här någonstans (2005).

Vid sidan om det dagliga arbetet bakom ljusbordet var han livligt engagerad i olika

förtroendeuppdrag. Torolf Söderqvist satt i Svenska Teaterns styrelse 1984–1993 och 1997–2004, var med om att grunda Finlands teater tekniska förbund 1966, satt flera år i dess styrelse, och som ordförande 1972–1974 och 1992–1997. Det nordiska samarbetet intresserade också Söderi, han fungerade flera år som Finlands representant i Nordisk teater råd för teknik och administration, dess ordförande var han 1991–1996.

För sina insatser inom branschen erhöll Torolf Söderqvist Finlands Scenkonsts förtjänsttecken i guld 1996 och Finlands Scenkonsts hederstecken i silver 2001.

I en artikel i Ilta-Sanomat 2.10.1982 med anledning av att Torolf varit tjugo år på Svenska Teatern kan vi i rubriken läsa ”I Söderis händer blir ljuset till konst”, fritt översatt av undertecknad.

Kära Söderi, vi minns många av dina fina ljussättningar, vi saknar din underfundiga humor, och dina ibland ack så träffsäkra kommentarer.

THOMAS BACKLUND

Tom Westergård

Med riksdagens beslut år 1996 beseglades Vasa läns öde. Följande år måste den sista landshövdingen Tom Westergård som sista man på skansen ge upp kampen för att det traditionsrika länet trots allt skulle få bestå.

Måndagen den 27 april 2009 avled Tom Westergård på Mejlans sjukhus i en ålder av 73 år. Han var född i Vasa den 31 december 1935. Hans aktiva och dynamiska liv tog slut redan tidigare. Tom Westergård drog sig helt tillbaka från offentligheten i och med att hans värv som landshövding med byråkratiskt våld tvingades upphöra. Hans stämningar efter avskedet från residenset vid Skolhusgatan kan avläsas i en liten essä i Österbottnisk årsbok: ”Den allomfattande centralmakten i 90-talets regionförvaltningsreform”. Även om Tom Westergård besatt ett gediget journalistiskt kunnande skrev han inte mycket. Han manifesterade sig genom sin personlighet, aktivitet och starka närvaro.

Tom Westergård blev student från Vasa lyceum 1956, men de inledande studierna i juridik gav vid handen att han var en det praktiska värvets man. Han lärde sig av liv och arbete.

Tom Westergård gick in i förvärvslivet med en blygsam post som tullchef i Galtby, Korpo där han övervakade den nystartade Vikinglinjens trafik till Gräddö på svenska sidan sommarhalvåren 1959 och 1960. Han fick grundläggande utbildning vid tullverket och verkade sedan som tulltjänsteman vid tullkammaren i Helsingfors till 1963.

Åren vid tullen var inte förgäves. Tom Westergård kom att utveckla en fin men också skarp människokänedom och en förmåga att klara av besvärliga situationer.

En första yrkesmässig framgång och karriär kom Tom Westergård att uppleva vid Rundradions svenska programsektion dit han kom 1963 för att redan året efter bli redaktionschef vid Aktuellredaktionen. Den unga redaktionschefen var inte alltid som klippt och skuren för radioblagets baktunga förvaltning. Han inbjöd sina redaktionsmedlemmar att var för sig ta ett ökat ansvar och stå för hur uppdragen blev utförda. Det betydande steget mot redaktionell demokrati sågs inte av alla med blida ögon. Det är svårt att samtidigt vara kamrat och chef i ett kollektiv som består av ystra journalister. Han vitsordades dock som en duglig chef, som när han ansåg det befogat, kunde visa prov på avsevärd självständighet.

Redaktionschefen stod för en i små redaktionella förhållanden stark utveckling av aktualiteterna. Själv hade han en snabb reaktionsförmåga och utmärkta utförsåvor. En samtida kollega minns ännu begeistrad hur hans chef med stöd i fyra

punkter på en papperslapp kunde improvisera en lång kommentar om premiärminister Kosygin's blixtpbesök i Finland hösten 1968. "Alla bitar föll på plats". Westergårds gamängaktiga profil och humor uppskattades också då den lilla redaktionen höll ihop på fritiden.

Uppdraget först som allmänreporter, sedan politisk journalist och därefter chef gjorde det möjligt att skapa viktiga nätverk. Tom Westergårds meritlista gjorde honom väl ägnad att bli informationschef vid Nordiska ministerrådets sekretariat i Oslo åren 1974–1978, i synnerhet som uppdraget då var vikt för Finland. Han beklädde sin tjänst med en saklig måttfullhet, helt i samklang med den ekonomiska återhållsamhet och retorikbefriade saklighet, som nästan alltför ofta kännetecknar det nordiska samarbetet.

Statsminister Kalevi Sorsa kallade Tom Westergård till statsrådets informationschef år 1978 och han fortsatte under tre presidenter och växlande regeringar fram till 1991. Den långa tjänstgöringsperioden visar att Tom Westergård kunde sköta sin uppgift smidigt, han kunde behålla sina höga chefers förtroende och han fungerade som ett känselspröt med god förankring i den politiska verkligheten. Därtill var hans relationer till media gnisselfria under en ömsesidig uppskattning.

Tom Westergård går till den politiska historien som en av president Mauno Koivistos få, nära medarbetare. Koivisto ansåg ju att han, i motsats till Martti Ahtisaari, inte behövde en spokesman, men han behövde och utnyttjade Tom Westergård, som har kallats "Mauno Koivistos åskledare" och politiska scout.

Med en bakgrund i media och avsaknad av akademisk examen, samt inget dagsverke som politisk förtroendevald

trots ett par blyga försök, blev Tom Westergård ett sensationellt val till landshövdingensposten i Vasa. I och för sig var utnämningen logisk. Republikens president hade fria händer att utse landshövdingen och tjänsten som regeringens företrädare i länet förutsatte ingen formell kompetens. Utnämningen utgjorde ett bevis på Koivistos uppskattning

Kontrasten till juristen och den formbundne företrädaren Mauno Kangasniemi kunde knappast ha varit större. Man har sagt att herrarna företrädde två diametralt motsatta temperament, där Tom Westergård stod för det sprakande.

Hans entusiasm för uppdraget var stort och till exempel besökte det nya landshövdingeparet länets alla 54 kommuner. Länsstyrelsens ståndpunkt i energifrågor kunde väcka debatt, men länet drog stor nytta av landshövdingens eminenta nätverk i Helsingfors och kunskaper om statsförvaltningens detaljer. Han var inte blyg att uttala sig.

Tom Westergårds framsynthet tog sig också uttryck i livligt odlade internationella, regionala kontakter. Det kunde gälla Lübeck och delstaten Schleswig-Holstein, Estland eller grannområden i Sovjetunionen/Ryssland. Lägg till detta att residensets dörrar gästfritt stod öppna för besökare och gäster och fram stiger bilden av en man, som gjort en ovanlig karriär med en lycklig period på toppen.

Indragningen av länet drabbade Tom Westergård som en knock-out. Han var ju ingen ämbetsmannatyp utan snarast en tusenkonstnär inom improvisation, visioner och mänskliga kontakter med ett glödande intresse för hembygdens län.

Efter en sinekur vid handels- och industriministeriet gick Tom Westergård i pension som en bitter och besviken man.

Pensionsåren förmörkades av ohälsa. Den långvariga diabetessjukdomen med svåra komplikationer försvårade vardagslivet alltmer. På grund av en irriterade psoriasis medverkade Tom Westergård till att Psoriasisförbundet grundades och med honom som ordförande skapades resurser för att denna folksjukdoms organisation fick en stabil ekonomisk och administrativ grund.

Förtjänsterna i samhällets tjänst belönades med kommandörskorset av Finlands Vita Ros, hans insats som ordförande i Kvarkenrådet låg sannolikt bakom hans kommandörskors av Svenska Nordstjärnans orden medan president Vigdis Finnbogadottirs officiella besök i Vasa renderade Isländska Falkens orden.

Tom Westergård tillhörde socialdemokratiska partiet, men hans svenskhet var självklar och manifesterades bland annat i medlemskapet i Svenska teaterns styrelse. Han tilldelades Svenska Finlands folktings förtjänstmedalj i brons år 2001.

Tom Westergård hade på sin mors sida rötter i Korpo. Han uppförde – med stor händighet – sitt sommarviste vid hamnen i Galtby. En kär sommargranne och sjöuggla döpte stället till Berget Granada. Husbondens plats står nu tom, men hans liv var fyllt till bräddarna.

RALF FRIBERG

Inga-Britt Wik

Författaren, universitetslektorn Inga-Britt Wik avled natten till den 31 juli 2009 på Vasa sjukhus, där hon vårdades efter en hjärnblödning i början av juni. Hon var född i Vasa den 18 december 1930. På modernet härstammade hon från Vörå, på fädernet från skärgården utanför Vasa. I en av sina romaner har hon skildrat vilket intryck mötet med Universitetet i Helsingfors och de akademiska studierna gjorde på henne; ingen flicka i släkten hade tidigare haft de möjligheterna. Redan som student fick hon av sin professor, *Olav Ahlbäck*, uppgifter i arbetet på den finlandssvenska dialektordboken. Och när hon 1956 blev fil.kand. förordnades hon direkt att vara assistent i nordisk filologi. Fem år senare, 1961, utnämndes hon till lektor i svenska vid Helsingfors Universitet. I tjänsten stannade hon till 1988.

Liksom för många andra kvinnor kom äktenskap och barnuppfostran att fördröja de högre studier som hon planerade och hade alla förutsättningar för. Hon hade dessutom som lektor en tung undervisningsbörda. Men 1970 blev hon fil. lic. på en avhandling om Elmer Diktonius berättarspråk, speciellt i novellen "Gossen och grimman". Den inträngande analysen skulle, tillämpad på ett lite bredare material ha blivit en utmärkt doktorsavhandling. I samarbete med kollegan Mirja Saari tillkom en svensk grammatik (1974), riktad till finska studenter som läste nordiska språk. Inga-Britt var uppskattad som lärare, väl förberedd och uppslagsrik som hon alltid var. Jag kan vittna om detta, eftersom vi från hösten 1956 tillsammans ledde proseminarieövningar i textanalys.

Under studieåren skrev Inga-Britt litteraturkritik i Hufvudstadsbladet. Det var en verksamhet som hon som lektor tyvärr inte hann fortsätta med. Men hon skrev flera arbeten av litteraturhistoriskt innehåll. Hennes studie över Eva Wichmans författarskap (1977) innehåller iakttagelser och omdömen som citeras. Mycket betydelsefull är en bok (1999) om Solveig von Schoultz brevväxling. Hennes medverkan i projektet *Kvinnornas nordiska litteraturhistoria* gav henne många vänner i Sverige. Efter pensioneringen engagerades hon i ett projekt som syftade till att dokumentera finlandssvenska författares talspråk. Hon intervjuade bl.a. Solveig von Schoultz och mig. Att planera, genomföra och skriva ut 36 timslånga band, såsom i mitt fall, var en nästan övermäktig arbetsuppgift. Dessutom skulle inför tryckningen materialet redigeras och språket varsamt normaliseras. Arbetet som fick heta *Strövtåg i ordskogen* tärde hårt på Inga-Britts krafter.

Akademisk undervisning och forskning

fyllde huvuddelen av Inga-Britt Wiks arbetsliv. Men bilden av henne präglas onekligen främst av hennes skönlitterära författarskap. Hon debuterade 1952 med diktsamlingen *Profil* och gav ut ytterligare femton diktsamlingar, samt urvalet *ett hav, ett vatten* (1993), och därtill tre romaner och en samling berättelser. Hennes sista diktsamling *Skriver i dagarnas bok* på Schildts, hennes permanenta förlag, utkom på begravningsdagen.

Inga-Britt Wiks poetik var från början särpräglad. Hon har uppgett Gunnar Eke-löf som en av sina förebilder. Men man skulle kanske våga påståendet, att hon hade en ovanlig förmåga att avlyssna sin egen inre röst. Personliga upplevelser och erfarenheter bildar mestadels utgångspunkten för dikterna. Men liksom många andra poeter ägnar hon i samlingarna från sjuttio- och åttiotalen uppmärksamhet åt världsproblemen. Ett feministiskt stråk kan också observeras hos henne. Hon hörde inte till de svåra poeterna, men det krävs av läsaren en viss mottaglighet för hennes röstläge. I romanerna är det självbiografiska stoffet påtagligt. *Ingen lycklig kärlek* har sin bakgrund i äktenskapet med Jörn Donner.

Ett ovanligt drag hos Inga-Britt var att hon kunde intressera sig för skapelseprocessen hos andra, blivande eller redan etablerade författare. Det kunde, vet jag, leda till utbyte av manus och ömsesidig betygsättning med ett eller flera plus eller minus.

Thomas Warburton finner i *Profil* ett "visst allvar" som senare mörknade ytterligare. Hon var en allvarlig människa, vilket absolut inte betyder att hon saknade sinne för humor. Det finns i hennes levnadssaga en oro, som om hon ständigt frågade sig om hon kommit rätt. Efter fem-

tio års boende i Helsingfors flyttade hon hem till Vasa. Den ärvda stugan i Vörå var henne kär. Där hade hon goda grannar och fick nya vänner. Ett identifikationsobjekt tror jag hon hade i en av sina förmödrar, en gammal kvinna i Vörå, med sitt arbete, sin ensamhet, sin fattigdom, sin gudstro, sina minnen, måhända mer bittra än ljuva.

Inga-Britt Wik sörjs närmast av sönerna Johan Donner, Stockholm, Jakob Donner-Amnell, Joensuu, och Jan Amnell, Helsingfors och deras familjer. Andra släktingar och många vänner i Finland och Sverige saknar henne.

LARS HULDÉN

Åke Winberg

Båtbyggaren Åke Winberg från Simalö avled den 16 juli 2008 efter en längre tids sjukdom. Han föddes den 20 december 1927 i Sibbo och hade vid sitt frånfalle hunnit fylla 80 år.

Åke Winberg, som tillbringade sin barndom på Stora Lågören norr om Simalö, växte upp alldeles i närheten av *Axel Bergmans båtvarv*, vilket ägdes av en äldre släkting. Åke började sin egen båtbyggarbana som lärpojke 1942 på *Otto Hjalmar Lindqvists båtvarv*, fortsatte som båtbyggare 1945 på *Bäckbloms båtvarv* och jobbade där till hösten 1951 med uppehåll för studier och militärtjänst. Under Åke Winbergs tid på varvet byggdes bl.a. en segelbåt av kostermotell samt flera stora motorbåtar. År 1951 startade Åke Winberg sitt eget båtbyggeri och han byggde främst roddbåtar och utombordsbåtar, s.k. ”spärror”. Åke upphörde med sin båtbyggarverksamhet i egen regi 1964 och den sista roddbåten torde ha byggts till Opanholmen. För några somrar sedan dök samma båt upp på Simalödagen där Åke kände igen sitt verk. Säsongen 1976 var han bolagist på *Bäckbloms båtvarv*.

Åren 1946–1947 genomgick Åke Winberg båtbyggarlinjen vid Pernå fiskarskola i Kuggom, en tid han gärna mindes. Under krigsåren var Åke medlem i soldatgosseavdelningen som hade bildats vid Sibbo Skärgårds skyddskår år 1941. På senare år deltog han i Östnylands soldatgosseträffar så länge orken stod honom bi.

Under åren 1953–1954 bedrev Åke butiksverksamhet på Simalö. År 1964 övergick han till nypotatisodling och sysslade med detta en bit in på 1990-talet. Under 1960- och 1970-talet sålde han nypota-

tisen från egen båt i Helsingfors, medan han på senare år sålde den till uppköpare. I ca 20 års tid jobbade han under vårarna med strömmingsryssjefiske som bolagist med Birger Lindqvist från Simalö. Under flera vintrar på 1970-talet jobbade Åke med timmermansarbeten samt även med båtbyggen på *Eugen Lindströms båtvarv*, men gjorde fortsättningsvis mindre båtreparationer och tillverkade stolpkärlkar i sitt eget bygglider. Sommaren 1961 jobbade Åke på sin svåger Anders Nordströms skuta *Rita* från Sarfsalö i Pernå. Åke kunde föra befäl på rätt stora fartyg. Vid ett tillfälle år 1978 mönstrade han på som överstyrman på fraktfartyget *m/s Mia* för att föra ut henne från Uleåborg, då annat befäl inte gick att uppbringa.

Under många år fungerade Åke Winberg som avdelningschef för Simalö FBK, som styrelsemedlem i Sibbo FBK, medlem i Sibbo socialnämnd och som medlem i valnämnden för Holmarnas röstningsdistrikt. Åke var intresserad av sång och musik och var redan i slutet av

1940-talet med i en sångkör, senare på 1960-talet i en sångkvintett på Simalö. Åke intresserade sig vidare för politik, främst kommunalpolitik och i synnerhet skärgårdens levnadsbetingelser, och var aktiv inom SFP i Sibbo. Efter några år i kommunalstyrelsen blev han 1976 invald i Sibbo-fullmäktige och satt där till år 1984. Han var medlem i Simalö folkskolas direktion sedan 1963 och senare i skolans skolråd. Åke, som var en skicklig hantverkare, var under flera år slöjdlärare vid Simalö skola tills skolan drogs in våren 1983. Simalö skola, som var en av de äldsta i Sibbo, hade grundats år 1891. Utöver detta var han i många år engagerad i Simalö enskilda väglag.

Åke satt med i Skärgårdsdelegationen som bl.a. ansvarar för kommunikationerna i skärgården och arbetade aktivt från mitten av 1970-talet till år 1984 för bl.a. anskaffandet av förbindelsebåten *Sibbe* år 1976 och för byggandet av nya förbindelsebryggor i skärgården och på fastlandet. Åke drog sig inte för att tjäna hembygden och var aktiv inom Sibbo skärgårds skyddsförening för sjöfågel. Han var i ca 10 års tid sekreterare i Sibbo Fiskargille och därefter ordförande under tiden 1969–1982. För dessa tjänster tilldelades han Nylands Fiskarförbunds r.f.:s standar. För sina tjänster inom brandkåren tilldelades han Sibbo FBK:s standar och för sina tjänster inom kommunen medalj av Finlands Vita Ros orden. Åke Winberg satt även med i förvaltningsrådet för Södra Sibbo Andelsbank.

Under vårvintern 2008 började Åkes krafter allt mer avta och vi som stod honom nära insåg att han snart skulle lämna oss. Beskedet om hans bortgång kom ändå som en stor chock. En god och hjälpsam granne har lämnat oss och Simalö är

inte längre detsamma. Tack Åke för den hjälpande hand du många gånger gett oss samt för ditt sällskap.

Åke Winberg sörjes närmast av döttrarna Christel och Sonja med familjer, av släkten, en stor vänkrets samt av granarna på Simalö.

Åke Winbergs jordfästning hölls i Östersundom kapell den 9 augusti 2008, då Östersundom ännu var en del av Sibbo kommun.

NILS-ERIK BÄCKBLOM
sommargranne på Simalö

Paradoxer och snabba förändringar

Året 2008 var paradoxalt i ekonomiskt avseende. Å ena sidan var avkastningen från börsnoterade aktier på den finländska marknaden rekordstor, å andra sidan var nedgången på aktierna större än någonsin tidigare. I snitt föll aktievärdet under fjolåret med 53 procent. Den drastiska nedgången inträffade under det fjärde kvartalet 2008 medan de tre första kvartalen var tämligen normala. Den finländska börsen följde i stort samma händelseförlopp som den amerikanska och de större europeiska börserna. Fem år av kontinuerlig uppgång tog abrupt slut.

Svårigheterna började med den amerikanska bolånekrisen. Problemen spred sig först till den amerikanska bank- och försäkringssektorn och sedan till alla andra sektorer och regioner. Detta ledde till

en global ekonomisk kris som ytterligare har förvärrats under 2009.

De finlandssvenska fonderna var under en lång följd av år i den lyckliga situationen att de kunde höja sina understöd

och stipendier flerfaldigt. Nu har ett tak kommit emot.

Även Svenska folkskolans vänner kunde under en lång period successivt öka bidragen. År 2008 steg den sammanlagda utdelningen till rekordbeloppet 4,13 miljoner euro (2007: 3,84 miljoner euro, 2005: 2,7 miljoner euro, 2000: 1,6 miljoner euro). Antalet mottagare var 1 751.

Av allt att döma kommer dividenderna att minska under de närmaste åren och därför kommer utdelningen knappast att öka. Ingen vågar med säkerhet förutspå när en uppgång i samhällsekonomin är att vänta.

Under verksamhetsåret 2008 fortsatte SFV sin stora satsning på Axxell Utbildning Ab. SFV är majoritetsägare med ett aktieinnehav om 65 procent. Verksamheten körde i gång 1.8.2008. Omsättningen på årsnivå var 8 miljoner euro. Antalet studerande vid höstterminens början var 2 726 och antalet anställda var 280.

SFV har under 2008 gjort två nya åtaganden vid sidan av föreningens traditionella inriktning på understöd och stipendier för skola och kultur, särskilt på det lokala planet. SFV har förbundit sig att under en femårsperiod stå som huvudsponsor för en morgontvproduktion (Min morgon) i FST5 från 1.1.2010. Programmet skall sändas från SFV:s kulturhus G18 och produceras av ett fristående SFV ägt bolag (Ab Cityportal).

SFV har även tillsammans med andra svenska stiftelser och fonder bidragit till det nya Musikhuset i Helsingfors.

Under 2008 fick SFV flera betydande donationer och testamenten. Det sammanlagda värdet av tillförda medel var 1 588 323 euro (407 905 euro år 2007). Flera nya fonder grundades under 2008.

1. ORGANISATION

1.1 Medlemskåren

SFV verkar aktivt i det finländska medborgarsamhället, dels i samarbete med de finlandssvenska organisationerna, dels genom sitt eget kontaktnät och sin stora medlemskår.

Föreningen har medlemmar i samtliga svensk- och tvåspråkiga kommuner i landet, inklusive de sexton åländska kommunerna. Dessutom har föreningen medlemmar på de så kallade språköarna på helfinska orter, och utomlands. Vid utgången av 2008 var medlemsantalet 10 037 (2007: 10 059).

Vid sitt årsmöte den 25 mars 2008 fastställde Svenska folkskolans vänners understödsförening medlemsavgiften till 10 euro. Den omfattar SFV-kalendern och tidskriften Svenskbygden som medlemsförmåner.

2.2 Styrelsen

Hedersordförande i föreningen är fil.dr Carl Jacob Gardberg och skolföreståndaren Vide Strandvik.

Hedersmedlemmar i föreningen är Lars Huldén, Brita Cavonius, Bo Lundell och Per Snickars.

Styrelsens sammansättning var under året följande:

professor Ann-Mari Häggman
invald 1976, ordförande
socialrådet Henry Olander
invald 1993, vice ordförande
fil.mag., MBA Veronica Fellman
invald 2007
fil.mag. Stig-Björn Nyberg
invald 1998

docent Per-Edvin Persson
invald 1989
fil.dr h.c. Mikael Reuter
invald 1996
fil.kand. Lisbet Ruth
återinvald 1998
författaren Gustaf Widén
invald 2005
undervisningschef Gustav Wikström
invald 1997

Styrelsen sammanträdde under året till tio protokollförda möten. Antalet behandlade ärenden var 161.

Styrelsens **sekreterare** var kanslichefen, docent Christoffer Grönholm.

Styrelsens **arbetsutskott** bestod av ordföranden, vice ordföranden, sekreteraren och ledamöterna Mikael Reuter och Lisbet Ruth. Protokollförare vid styrelsens, arbetsutskottets och förvaltningsrådets möten var Catharina Gripenberg. Arbetsutskottet har förberett ärendena till styrelsens möten och avgjort löpande ärenden. Utskottet höll elva protokollförda möten och behandlade vid dem 100 ärenden.

I tur att avgå ur styrelsen vid årsmötet 2009 är ledamöterna Ann-Mari Häggman, Veronica Fellman och Gustav Wikström.

1.3 SFV:s förvaltningsråd

Förvaltningsrådet är styrelsens rådgivande organ i ekonomiska frågor. Det bestod under året av advokat Ralf Blomqvist (ordförande), jur.kand. Karl-Gustav Backholm och pol.mag. Kim Lindström. Styrelsens ordförande är självskrivnen medlem i förvaltningsrådet. Sekreterare och föredragande var SFV:s kanslichef Christoffer Grönholm.

Förvaltningsrådet höll sex protokoll-

förda möten. Därtill har förvaltningsrådet hållit talrika diskussioner per telefon.

I tur att avgå ur förvaltningsrådet vid årsmötet 2009 är ledamoten Ralf Blomqvist.

1.4 Övrig förvaltning, revisorer

SFV:s **fondförvaltning** har handhåfts dels av Aktia Sparbank/Privatbanken, dels av Nordea Private Wealth Management och flera andra banker och fondbolag.

För fullföljande av särskilda uppgifter har styrelsen tillsatt ett flertal utskott.

Fastighetsutskottet beslutar i ärenden som gäller föreningens fastighetsförvaltning. Utskottet bestod 2008 av Christoffer Grönholm (ordförande), Henry Olander, Christer Nylander samt disponenten för vederbörande fastighet. Dipl.ing. Claes Stigzelius har varit föredragande i de ärenden som berört SFV:s fastighet vid Georgsgatan 18 i Helsingfors. Sekreterare för fastighetsutskottet var Catharina Gripenberg. Fastighetsutskottet höll tre protokollförda möten och behandlade 23 ärenden. Därutöver har utskottet verkställt flera inspektioner av föreningens fastigheter och bostadslägenheter.

Peter Estlander var disponent för SFV:s fastigheter och bostadslägenheter i Helsingfors. Disponent för fastigheten Grönlundsgatan 7 i Ekenäs var Petra Grönholm, medan Heikki Rinne var disponent för Fastighets Ab Nya Karyll i Esbo. Sami Heinämäki var disponent för fastigheten Oy Forum Seinäjoki – Forum Östermyra Ab. Övervakare för Beijarholmen, Stora Balgholmen och Färbässen var Börje Björklöf, och övervakare för Lillholmen var Jonas Stenström.

Föreningens **revisorer** var CGR Jan Holmberg och CGR-samfundet Pricewa-

terhouseCoopers med CGR Petter Lindeman som huvudansvarig revisor.

1.5 SFV:s kansli och personal

Föreningens sekreterare och kanslichef var docenten, pol.dr Christoffer Grönholm (anställd 1.1.1987).

Pol.kand. Catharina Gripenberg (anställd 1.3.2004) var föreningens administrativa sekreterare och kanslichefens sekreterare. Hon verkade också som protokollist vid föreningens möten.

Expeditionschef var merkonom Margit Karjala (anställd 1.11.1994). Expeditionschefen är också kansliets kassör.

Organisationssekreterare var Johanna Carpelan (anställd 1.8.1990).

Pol.mag. Christine Romberg var kanslichefens assistent (anställd 1.8.1999).

Bokförare var merkonom Ted Österman (anställd 1.9.2007).

Fil. mag. Ylva Uotila var anställd en dag i veckan för att katalogisera böckerna i SFV:s bibliotek.

Ett antal fristående medarbetare har anlitats under året.

2 VERKSAMHETEN

2.1 Administrativ verksamhet

Årsmötet

Föreningen höll sitt årsmöte i Helsingfors den 25 mars 2008. Dir. cant. Per Snickars var ordförande för årsmötet.

Årsmötet återvalde enhälligt Henry Olander, Mikael Reuter och Gustaf Widén för mandatperioden 2008–2010.

I förvaltningsrådet återvaldes enhälligt Karl-Gustav Backholm för mandatperioden 2008–2010.

Eva Walder-Brundin, Sveriges ambassadör i Finland, höll festtalet vid utdelningsfesten den 26 mars 2008.

Utdelningsfest

Föreningen höll utdelningsfest i SFV-salen den 26 mars 2008. SFV:s ordförande Ann-Mari Häggman höll hälsningstalet. Festtalet hölls av Sveriges ambassadör i Finland Eva Walder-Brundin. För musikprogrammet stod en solistensemble ur Helsingfors Barockorkester med solisten sopranen Meri Siirala.

Vid festen utdelades Kulturpriset ur Signe och Ane Gyllenbergs fond, folkbildningspriset, Lillholmsstipendiet, Beijarholmsstipendiet, sex Folkbildningsmedaljer och fem Hagforsmedaljer. Fem lärare i svenska vid finska skolor premierades med stipendier. Pristagare, medaljörer och stipendiater presenteras nedan i avsnittet Belöningar och hedersbetygelser.

2.2 Kulturpolitisk verksamhet

Studium och bevakning av bildningsfrågorna

En angelägen uppgift för SFV är att initiera olika finlandssvenska kultursatsningar. SFV har även sett som sin uppgift att utvärdera den europeiska och nationella kulturpolitiken med tyngdpunkt på bildningssektorn.

Kontakter

SFV stöder kulturella och samhälleliga föreningar och centralorganisationer i Svenskfinland, företrädesvis sådana som är medlemmar i Svenska studiecementalen. Med dem utvecklar SFV ett nätverk på folkbildningens område.

Syftet med SFV:s kontaktverksamhet är att utveckla kontakterna mellan de svenska bosättningsområdena och att verka för svensk sammanhållning i miljöer där den svenska befolkningen är som mest utsatt. Exempel på sådana satsningar är SFV:s engagemang för daghemmet i Seinäjoki (språkbad), för Svenska skolan i Varkaus, den svenska skolan i Halikko och den svenska skolan i Lahtis.

SFV samarbetar med Svenska kulturfonden, Föreningen Konstsamfundet, stiftelsen Brita Maria Renlunds minne och Folkhälsan när det gäller att bevara små lågstudier på svenska orter samt att skapa förutsättningar för att bevara svenska lågstudier på finskspråkiga orter och att starta helt nya skolor.

Festpubliken fick njuta av underbar musik av en solistensemble ur Helsingfors barockorkester. (Årsfestbilder: Matias Uusikylä)

Samarbete och representation

Utöver de 54 medlemsorganisationerna i Svenska studiecentralen samarbetade SFV 2008 med en rad bildnings- och kulturorganisationer både i Finland och utomlands.

SFV:s styrelse utgör **Maria, Tyra, Margit, Emil Bernhard och Leo Bernhard Liljefors stiftelses delegation**, medan stiftelsens styrelse består av en representant var för SFV, Samfundet Folkhälsan i Finland och Stiftelsen Svenska Blindgården.

Svenska folkskolans vänners styrelse fungerar sedan 1963 som styrelse för **Stiftelsen Barnens och Ungdomens Vål i Esbo**. Stiftelsen understöder lekskolor, daghem och barnträdgårdar i Esbo.

Stiftelsen Svenska brevinstitutet i Finland grundades 1970 som huvudman för dåvarande Svenska brevinstitutet i Finland. Svenska folkskolans vänners styrelse är likaså styrelse för denna stiftelse.

I styrelsen för den 1988 grundade **Eugène, Elisabeth och Birgit Nygréns stiftelse** har SFV en representant, Nordea en och stiftaren en. Stiftelsens ändamål är att främja litterär och annan kulturell verksamhet.

I den 1998 grundade **Stiftelsen Hangö sommaruniversitet**, som består av representanter för SFV, Hangö stad, Åbo Akademi och Ab Utbildning Sydväst, har SFV två representanter i styrelsen, båda med suppleanter. Stiftelsens ändamål är att ge undervisning inom det öppna universitetet och arrangera fortbildningskurser samt övrig kursverksamhet eller seminarier för att främja universitetsutbildningen, yrkesfortbildningen och allmänbildning inom regionen.

Stiftelserna avger särskilda årsberättelser till respektive årsmöte.

Tankesmedjor

Tankesmedjan **Lokus** bildades av Svenska studiecentralen i början av 2006 som den första i Svenskfinland. Den är också den enda svenskspråkiga som åtnjuter statsstöd. SFV är med i Lokus styrgrupp genom Christoffer Grönholm och Catharina Gripenberg. Tankesmedjan samarbetar med övriga europeiska tankesmedjor via ELF (European Liberal Forum). Lokus antogs som medlem i ELF hösten 2008.

Tankesmedjan *Lokus* bygger på den basala insikten att alla medborgare bor och verkar i lokala miljöer, så även finlandssvenskarna. Det svenska Finland är, sett ur ett nationellt perspektiv, mer en historisk konstruktion (på basen av språk och kultur) än en region i geografisk/administrativ betydelse. Men just spänningen mellan nationellt givna språkliga rättigheter och olika språkförhållanden i kommunerna (minoritet-majoritet) gör att de lokala demokratiska positioneringarna blir intressanta.

Genom Christoffer Grönholm är SFV representerat i tankesmedjan **e2**.

2.3 I bildningens tjänst

Upplysning, information

Föreningen upprätthåller fortlöpande kontakt med skolor, barnträdgårdar och organisationer samt bedriver rådgivande verksamhet i frågor som gäller ekonomi och planering av verksamheten. Kansliet har besvarat talrika förfrågningar från inhemska och utländska institutioner angående det finlandssvenska bildningsarbetet. Ofta anlitar SFV i dessa frågor Kommunförbundets och Utbildningsstyrelsens expertis. Likaså har enskilda personer och före-

trädare för skolor och institutioner erhållit information och handledning i bildnings- och utbildningsfrågor. Meddelanden och notiser om föreningens verksamhet och det fria bildningsarbetet har distribuerats till tidningspressen, radio och television.

Seminarier

Tillsammans med Kyrksläotts hembygdsförening och Svenska studiecendralen arrangerade SFV den 10 maj 2008 det XXXV seminariet i serien **På jakt efter en världsbild**. Seminariet hölls på Finns folkhögskola och dess tema var Rättvisa. Ordförande var rektor Björn Wallén. Seminariet samlade 30 deltagare.

Föredrag

Styrelsemedlemmarna har i olika sammanhang hållit föredrag eller svarat för konstnärliga framträdanden inför allmänheten och därvid belyst aktuella bildnings- och kulturfrågor. Flera av dessa framträdanden har skett vid större samlingar med talrik publik. 36 föredrag, festtal och konstnärliga framträdanden har redovisats under året. SFV:s styrelsemedlemmar har vid flera tillfällen framträtt i radio och television.

SFV:s webbplats www.sfv.fi uppdateras kontinuerligt. Under adressen www.sfv.fi ges överskådlig information om föreningen med länkar till SFV:s alla enheter.

Utbildningsenheter

1.1.2008–31.7.2008 blev den sista verksamhetsperioden för Ab Svenska folkhögskolan–SFV, vars verksamhet från och med 1.8.2008 ingår i det nya utbild-

ningsbolaget Axxell Utbildning AB. AB Svenska folkhögskolan–SFV:s tillstånd att driva folkhögskola och ordna grundläggande yrkesutbildning och yrkesinriktad tilläggsutbildning flyttades över till den nya utbildningsanordnaren 1.8.2008.

AB Svenska folkhögskolan–SFV var från 1.1.2002 operatör för SFV:s folkhögskolor – Finns folkhögskola i Esbo, Cityfolkhögskolan i Helsingfors, Östra Nylands folkhögskola (Kuggomskolan) i Pernå och Lappfjärds folkhögskola i Lappfjärd. Till Ab Svenska folkhögskolan–SFV hörde också Institutet för distansstudier, Distis, som en autonom del av Finns folkhögskola. AB Svenska folkhögskolan–SFV:s verksamhet vid Svenska Österbottens folkakademi (SÖFF) i Närpes upphörde redan vid utgången av 2007, då tillståndet att driva Svenska Österbottens folkakademi flyttades till Närpes stad. Utbildningen för grundexamen i ungdoms- och fritidsinstruktion vid SÖFF fortsatte dock inom ramen för AB Svenska folkhögskolan–SFV till 31.7.2008, då detta tillstånd övertogs av Axxell Utbildning AB.

Verksamheten vid AB Svenska folkhögskolan–SFV och dess enheter präglades under verksamhetsåret av övergången till Axxell Utbildning AB.

Vd för AB Svenska folkhögskolan–SFV var utbildningschef Matts Granö.

Till Ab Svenska folkhögskolan–SFV:s styrelse hörde Christoffer Grönholm (ordförande), Elisabet Fält-Grönqvist, Matts Granö, Ann-Mari Häggman, Hans Ingvesgård och Sam Lindén.

Ab Svenska folkhögskolan–SFV avger egen årsredovisning till sin bolagsstämma.

Verksamheten vid folkhögskolorna

Vid **Axxell Finns (Finns folkhögskola)** fanns under verksamhetsåret grundläggande yrkesutbildning (utbildningsprogrammet för grundexamen i ungdoms- och fritidsinstruktion), yrkesinriktad tilläggsutbildning och fritt bildningsarbete. Bland sommarkurserna kan nämnas språkkurserna Yhdessä-Tillsammans och samarbetskurserna med Martin Wegelius-institutet. Samarbetet med EBUF kring Finns sommarteater fortsatte 2008. Axxell Distis **Institutet för distansstudier (Distis)** verkar som en fristående enhet inom Finns folkhögskola. Distansundervisningen handhades av 28 lärare och Distis kursutbud omfattade 50 kurser av såväl allmänbildande som akademisk karaktär.

Axxell City (Cityfolkhögskolan), som statsbidragsmässigt är Finns folkhögskolas filial i Helsingfors har huvudsakligen fritt bildningsarbete på sitt program. Under 2008 fanns vid skolan linjer för dokumentärfilm, reportage och mediateknik samt konst- och skivlinjer. Cityfolkhögskolan har även bedrivit yrkesinriktad tilläggsutbildning såväl inom media som dramaskrivande.

Den till Finns folkhögskola anslutna fria försäljningen samt kost- och logitjänsterna bedrevs av det SFV-ägda **Ab Cityportal**, som även bedrev Cityfolkhögskolans produktions- och serviceverksamhet.

Rektor för Axxell Finns (Finns folkhögskola/Cityfolkhögskolan) och vd för Ab Cityportal var Henrik von Pfaler.

Till **Axxell Kuggom (Kuggomskolans)** (Östra Nylands folkhögskola) fria bildningsverksamhet hörde Dekorationsmå-

larlinjen, linjen Historiskt hantverk och Textillinjen. Skolan hade även en omfattande kortkursverksamhet. Hantverkskolan Flink för barn och unga fortsatte sin verksamhet. Till de examensinriktade utbildningsprogrammen hörde grundexamen i båtbyggnad med inriktning på träbåtar och grundexamen i träbranschen.

Axxell Kuggom (Kuggomskolans/Östra Nylands folkhögskolas) kost- och logiverksamhet samt fria försäljning handhades av **Kuggomskolan Ab**.

Rektor för Kuggomskolan/Östra Nylands folkhögskola var Kim Wikström. Carl Henrik Andersson var vd för Kuggomskolan Ab.

Till Kuggomskolan AB:s styrelse hörde Elisabet Fält-Grönqvist (ordförande), Monica Ekström, Christoffer Grönholm, Henry Olander och Mikael Reuter.

Kuggomskolan Ab avger egen årsredovisning till sin bolagsstämma.

Vid **Axxell Lafo (Lappfjärds folkhögskola)**, fanns under verksamhetsåret en musiklinje med inriktning på pop-, rock- och jazzmusik, samt en linje för ljudteknik. Inom musiklinjen fanns olika fördjupningsområden (studiomusiker, musikproduktion, blåsmusik, folkmusik samt preparandkurser för studerande som söker till andra och tredje stadiets utbildningar). Lappfjärds folkhögskola ordnade även kortkurser inriktade på fortbildning. Skolans nya studio invigdes 13.9.2008.

Rektor för Lappfjärds folkhögskola Håkon Hesthammer var tjänstledig under vårterminen 2008. Han vikarierades av Casper Sahlström.

Lappfjärds folkhögskolas kost- och logiverksamhet samt fria försäljning handhades av **Ab Diktyon**.

Vd för Ab Diktyon var Ulla-Britt Berg.

Till styrelsen för Ab Diktyon hörde Christoffer Grönholm (ordförande), Ann-Mari Häggman, Hans Ingvesgård och Sam Lindén.

Ab Diktyon avger egen årsredovisning till sin bolagsstämma.

Axxell Utbildning AB, som är ett mångbranschinstitut med yrkesutbildning på andra stadiet, vuxenutbildning och fritt bildningsarbete, är från och med 1.8.2008 huvudman för Finns folkhögskola (Axxell Finns), Cityfolkhögskolan (Axxell City), Institutet för distansstudier (Axxell Distis), Östra Nylands folkhögskola (Axxell Kuggom) och Lappfjärds folkhögskola (Axxell Lappfjärds folkhögskola). Namnen ändrades fr.o.m. 1.8.2008 till Axxell Finns, Axxell City, Axxell Distis, Axxell Kuggom) och Axxell Lafo. Under höstterminen 2008 fortsatte verksamheten vid folkhögskolorna med samma linjer och utbildningar som under AB Svenska folkhögskolan-SFV:s huvudmannaskap. Finns folkhögskola hade huvudsakligen grundläggande yrkesutbildning på sitt program (grundexamen inom ungdoms- och fritidsverksamhet), Cityfolkhögskolan var profilerad på media, konst och skrivande, Östra Nylands folkhögskola på hantverk inom såväl fri bildning som grundläggande yrkesutbildning och Lappfjärds folkhögskola på musik och ljudteknik.

Folkhögskolornas platschefer var från 1.8.2008 Mia Lindström (Axxell Finns), Tom Björklund (Axxell City), Marina Åkermarck (Axxell Kuggom) och Håkon Hesthammer (Axxell Lafo).

Folkhögskolverksamheten i Österbotten och Åboland sorterade under Axxells regionchef Anita Sjöholm och i huvudstadsregionen och Östra Nyland under regionchef Jussi Nyman.

Jan Nybom var verkställande direktör

för Axxell Utbildning AB och Annika Bussman rektor.

Svenska studiecentralen (SSC) har under 2008 fortsatt sin satsning på folkbildningen under devisen *Frivilligt på svenska*. SSC stöder och stimulerar det finlandssvenska civilsamhället inom tre strategiska satsningsområden: metodutveckling och förankring, medborgarinflytande och samhällsansvar samt interregionalisering och småskalighet.

SFV är sedan 1920 huvudman för SSC. De finlandssvenska organisationerna samarbetar med SSC genom Svenska studieförbundet som 2008 hade 54 medlemsorganisationer. SSC:s centralkansli finns på Nylandsgatan 17 B i Helsingfors. Regionkanslier finns i Vasa och Åbo.

Under 2008 var verksamheten indelad enligt följande: Mentora – utbildning och utveckling genom kurser, studiecirklar och regionala satsningar. Närmare 18 000 finlandssvenskar deltog i SSC:s samarbetskurser som nådde nytt rekord: 11 390 kurstimmar. Utbildning och stödgrupper för ungdomar, Tyst kunskap i tredje åldern, föreläsningsserier och SAG-projektet med Finansministeriet var viktiga projekt under verksamhetsåret. SSC utgav tidningen Mentora 4 ggr under året.

SSC samarbetade genom Svensk Byaservice med Ålands Bildningsförbund (ÅBF) kring en finlandssvensk Landsbygdsriksdag på Åland i september. Landsbygdsriksdagen var lyckad och samlade kring 100 deltagare. Under hösten startade även planeringen av projektet Lokal serviceutvärdering och -utveckling.

SSC var aktivt med i den finlandssvenska temagruppen (SveT) kring landsbygdsutveckling, med riksdagsledamot Ulla-Maj Wideroos som ordförande.

SSC:s arbetsverkstäder *Svenska produktions-skolan – SVEPS* i Helsingfors och *Resurscentret Föregångarna* i Vasa har hjälpt långt över 100 finlandssvenskar till utbildning eller till nya arbetsplatser, samt skapat ett gott samarbetsnätverk med bl.a. arbetskraftsbyråer, skolor och kommuner. Nytt för SVEPS och Föregångarna var satsningarna på uppsökande ungdomsverksamhet. Ett regionalt nätverk, ULA (Ungdom-Lärande-Arbete), kopplat till Nationella verkstadsföreningen fortsatte utveckla sin verksamhet i form av ett ESF-projekt samt fortbildningsdagar.

Under 2008 skedde fortsatta satsningar på medborgarinflytande. *European Citizens Consultation (ECC)* följdes upp av ett seminarium i riksdagens tillbyggnad i samarbete med Europainformationen och EU-kommissionen/Finlands representation. *SAG-projektet* med Finansministeriet om samverkan mellan civilsamhälle och förvaltning ordnade seminarier samt utgav slutrapporten *Bättre samarbete – bättre beredning. Medborgarforum* ordnades i samband med Svenska studieförbundets vår- och höstmöten. Under året fortsatte verksamhetsombud Beatrice Östman som ordförande för Förbundet Nordisk Vuxenupplysning fram till augusti. FNV tillsatte en klimatarbetsgrupp som påbörjade planeringen av folkbildningsinsatser kring klimatfrågorna.

Direktionen för SSC bestod av Christoffer Grönholm, ordförande, Tom Sandström (vice ordförande), Boris Björklund, Veronica Granö-Suomalainen, Bo Lundell och Christel Raunio. Studierektor Björn Wallén var föredragande.

Svenska studiecentralen avger separat berättelse över verksamheten. SSC:s bokslut fastställs av Svenska folkskolans vänner r.f.

Kvarnudden

Genom Helsingfors folkskolors lärare- och lärarinneförenings fond anordnar SFV sedan sommaren 2004 sommarläger för lågstadielever från Helsingforsskolor på Kvarnuddens lägergård i Pernå. Sommaren 2008 deltog sammanlagt 164 elever i fyra läger. Föreståndare för sommarlägren var läraren Eva Holmberg.

Världinna för Kvarnudden är Henrika Nordin, anställd på heltid 1.1.2007. Hon koordinerar den verksamhet som sker på Kvarnudden. Lägergården hyrs ut till utomstående för kurser, seminarier och liknande verksamhet.

Kultur- och bildningshuset G18

Verksamheten i kultur- och bildningshuset G18 vid Georgsgatan 18 i Helsingfors är synnerligen livlig och SFV har kunnat konstatera att den stora ekonomiska satsningen var lyckad.

I huset arbetar utbildningsenheterna Cityfolkhögskolan, kulturproducentlinjen vid Yrkeshögskolan Novia och Åbo Akademis utlokaliserade utbildning i vårdvetenskap och pedagogik. Andra enheter i G18 är Labbet, Konstkompaniet och läromedelsproducerande Schildts Förlag. I huset finns också en studio som liksom den populära festsalen och källarvalvet hyrs ut till utomstående. I G18 drivs också restaurangen Loft.

Intendent för G18 är agronomie och forstmagister Maria Oesch-Feldt och receptionist på G18 är Camilla Nordblad.

Vid sitt möte den 21 augusti 2006 beslöt styrelsen grunda ett gemensamt bolag för G18, Kvarnuddens lägergård och SFV-salen med uppgift att hyra ut utbildnings-, kurs-, mötes-, festsals- och inackorderings-

utrymmen samt att sälja marknadsförings-, vaktmästar-, teknik- och övriga tjänster. Bolagets namn är **Ab Svenska Rum Oy**. G18:s intendent Maria Oesch-Feldt var bolagets verkställande direktör, medan värdinnan för Kvarnuddens lägergård Henrika Nordin var vice verkställande direktör.

Publikationsverksamhet

SFV-kalendern 2008 utkom den 4 september. Chefredaktör för SFV-kalendern var föreningens sekreterare Christoffer Grönholm, medan Olle Spring ansvarade för redigeringen. Till redaktionskommittén hörde, förutom chefredaktören, föreningens ordförande Ann-Mari Häggman (ordförande), Bo Lundell och Christine Romberg.

SFV-kalendern 2008 är den 122:a volymen i denna skriftserie, vars första årgång utkom 1886. I kalendern ingick artiklar om Östersjön, Finska kriget och händelserna 1918. Liksom tidigare ingick minnesrunor och föreningens verksamhetsberättelse.

Kalendern distribuerades i en upplaga om 11 500 exemplar.

Svenskbygden, föreningens tidskrift för finlandssvenskt bildningsarbete, utkom under året med sin 87:e årgång. Tidskriften utkom med fem nummer i en upplaga om 10 800 exemplar. I Svenskbygden nr 1 ingick bland annat artiklar om Axxell och Svenska Yle, nr 2 hade temat barn och böcker, i nr 3 ingick artiklar om sommar och intervju med Schildts nya litterära chef Mari Koli, i nr 4 behandlades storkommunerna och en intervju med Helsingfors universitets rektor Thomas Wilhelmsson. Svenskbygden nr 5 var ett julnummer. Gustaf Widén medverkade i varje nummer som kolumnist. Publice-

ringen av korsord fortsatte. Chefredaktör var Christoffer Grönholm och för redigeringen ansvarade Olle Spring.

Svenskbygdens redaktionsråd har bestått av Ann-Mari Häggman (ordförande), Christoffer Grönholm, Mikael Reuter, Lisbet Ruth, Olle Spring, Christine Romberg och Christina Flemming.

I serien **Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner** utkom som volym nr 181 "Något av Bem", som volym 182 "Fallåker 100 år Historik över Fallåker UF r.f.", skriven av Jacob Mickelsson, som volym nr 183, ett nytryck av boken "Farleder och lotsplatser i Ekenäs skärgård av Henrik Cederlöf, som volym 184, "Den sista skutan Berättelsen om Hoppet av Spithamn och hennes samtid" av Sten Westerholm och som volym 185 "Mindre är mera" av Christoffer Grönholm.

SFV utgav en vänbok "Social och liberal Henry Olander 70 år" för att hylla föreningens vice ordförande med anledning av hans 70-årsdag. Sånghäftet "Landet Lupinier" gavs ut 2008, sånghäftet består av elva barnvisor som skrevs sommaren 1979 av Lars Huldén och tonsattes senare av Kaj Chydenius.

Under 2008 påbörjades arbetet på en serie populärt hållna biografier över finlandssvenska författare och kulturpersoner. Medlemmar i Biografiserien är Gustaf Widén (ordförande), Ann-Mari Häggman, Anna Friman, Bo Lönnqvist, Christoffer Grönholm och Christine Romberg. Första skriften i serien utkommer i början av 2010.

Litteraturtjänst

En av SFV:s ursprungliga uppgifter, inskriven redan i de äldsta stadgarna av år

1882, är att ”sprida folkskrifter”. Föreningen genomför numera denna viktiga bildningsuppgift – utöver utgivningen av SFV-kalendern – genom Schildts Förlags Ab och Atena Kustannus Oy.

SFV äger 82,63 procent i **Schildts Förlags Ab**, medan Finlands Svenska Lärarförbund äger 17,37 procent. Förlaget ger ut skönlitteratur, faktalitteratur och läromedel.

Schildts förlag har haft framgång i sin utgivning under 2008. Förlagets författare Robert Åsbacka tilldelades FST:s litteraturpris 2008 för romanen Orgelbyggaren. Svenska litteratursällskapet i Finland belönade vid sin årshögtid 2008 följande författare till böcker utgivna på Schildts 2007: Robert Åsbacka och Peter Sandström. Robert Åsbacka är nominerad för Nordiska rådets litteraturpris 2009 för romanen Orgelbyggaren. Han var också nominerad för Runebergspriset 2008, för romanen Orgelbyggaren. Vivi-Ann Sjögren vann första pris i tävlingen om Årets Svenska Måltidslitteratur med boken Vivi-Anns kök. Hennes bok medverkade i gruppen Nordisk måltidslitteratur. Finlands facklitterära författare delade ut sitt pris till Lena Huldén för boken Den sexbente fienden. Informations-spridningens statspris 2008 gavs till Lena Huldén för boken Den sexbente fienden. Yles lyrikpris, Den dansande björnen 2008 gavs till Catharina Gripenberg för diktsamlingen Ta min hand det vore underligt. Medlemmar i Schildts förlags styrelse var kanslichef Christoffer Grönholm (ordförande), fil.mag. Stig-Björn Nyberg och direktör Henry Olander som SFV:s representanter samt förbundsordföranden Dan Johansson som Finlands Svenska Lärarförbunds representant. Förlagschef var pol.mag. Johan Johnson.

Bolaget avger sin verksamhetsberättelse för kalenderåret 2008 till bolagsstämman i maj.

SFV är sedan 2005 majoritetsägare i Jyväskyläförlaget **Atena Kustannus Oy** med en aktieandel om 84,21 procent. Genom Atena har SFV tillgång till och växelverkan med den finska kvalitetslitteraturen. Atena Kustannus Oy har sedan 1997 samarbete med Schildts Förlags Ab. Atena Kustannus Oy har haft framgång i sin utgivning 2008. Böcker såldes för 1,4 miljoner euro, vilket var en ökning med 20 procent jämfört med 2007.

Våren 2008 utkom Timo Malms och Ari Järveläs verk ”*Tampere tulessa 1918*”, som blev en försäljningsframgång. Under hösten var bland Atenas böcker Alain Weismans bok ”*Maailma ilman meitä*” den mest omtalade. Atenas största satsning under 2008 var den stora prosatävlingen som arrangerades för att få fram nya författare. I tävlingen deltog 700 bidrag och till vinnare utsågs Paula Hahtolas roman ”*Salpalinja*”, till andra pristagare utsågs Antti Jaatisons ”*Tupajumi*”, båda utkommer hösten 2009.

SFV representerades i Atena Kustannus Oy:s styrelse av Christoffer Grönholm och Johan Johnson.

Bolaget avger egen årsredovisning för 2008 till sin bolagsstämma.

Belöningar och hedersbetygelser

Det av kommerserådet Ane Gyllenberg 1965 instiftade **Kulturpriset ur Signe och Ane Gyllenbergs fond** ”för väl utförd gärning Finlands svenska kultur till fromma” tilldelades vid utdelningsfesten den 26 mars 2008 läraren och skolföreståndaren Jan-Erik Slätis, Lapträsk. Prisets storlek var 15 000 euro.

Jan-Erik Slätis fick ta emot kulturpriset ur Signe och Ane Gyllenbergs fond, som överräcktes av föreningens ordförande Ann-Mari Häggman och kanslichefen Christoffer Grönholm.

Landsbygdsutvecklare Peter Backa fick ta emot Folkbildningsmedaljen.

Folkbildningspriset, 7 500 euro, tilldelades politices doktor Henrik Ekberg, Karis. Denna utmärkelse instiftades 1942 på initiativ av skolrådet John Österholm och bar tidigare benämningen ”Priset till folkbildningens trotjänare”.

Den år 1962 instiftade **Folkbildningsmedaljen** tilldelades vid utdelningsfesten: landsbygdsutvecklaren Peter Backa, Pensala, diplomekonom, författaren Sten Enbom, Sibbo, lektor Lillemor Grüssner, Mariehamn, bibliotekschef Monika Hollmén, Korpo, filosofie magister Tage Jarolf, Helsingfors, bankdirektör Alf Winqvist, Tessjö.

Hagforsmedaljen, SFV:s 100-årsmedalj, som av styrelsen utdelas för ”förtjänstfull svensk kulturgärning” tilldelades vid utdelningsfesten: rektor Maj-Britt Grönholm, Helsingfors, rektor Folke Jungner, Vasa, läraren Harriet Nurmi, Imatra, filosofie doktor Lars Nyström, Borgå, läraren Claes-Håkan Wiklund, Uleåborg.

Lillholmsstipendiet. Det av justitierådsmannen Walter Backman (1886–1970) till föreningen donerade sommarstället Lillholmen i Västansfjärd, ett seglartorp från 1800-talet, används av föreningen som sommarhem för kulturarbetare, som under juni–augusti får förfoga över stället som ett särskilt stipendium för vetenskaplig, konstnärlig eller litterär verksamhet. Sommaren 2008 var lektorn och författaren Margaretha Hupa gäst på Lillholmen.

Bejarholmsstipendiet, med rätt till tre månaders vistelse på den av fru Birgit Ekberg (1899–1997) till SFV donerade Bejarholmen i Ingå skärgård, skall enligt donatorn ges till ett lärarpar. Sommaren 2008 var Ursula Öhrman och Clas Zilliacus Bejarholmsstipendiater.

Vid utdelningsfesten 2008 utdelades för sjunde året i följd stipendier till lärare i svenska vid finska läroanstalter. Fem lärare erhöll ett stipendium om 2 000 euro var: Heikki Ahlholm, Kastellin lukio, Uleåborg, Eeva Grönroos, Rieskalähteen koulu, Åbo, Riitta Santalo, Ounasvaaran lukio, Rovaniemi, Anneli Sillanpää, Valkealan lukio, Valkeala, Pirkko Toljamo, Oulun suomalaisen yhteiskoulun lukio, Uleåborg.

Topeliuspriset – det finlands-svenska publicistpriset

Det 1990 av SFV och Finlands svenska publicistförbund instiftade Topeliuspriset – det finlandssvenska publicistpriset, utdelas på Topelius födelsedag den 14 januari. Med detta pris vill SFV dels lyfta fram Topelius journalistiska gärning, dels pre-

Topeliuspriset 2008 gick till Jonas Jungar. (Foto: Christine Romberg)

Mörne-pristagarna 2008. Från vänster: Helen Korpak (II pris), Lina Löfqvist (I pris) och Fredrik Bäck (III pris). (Foto: Andrej Scherbakov-Parland)

miera dagens svenska journalistik. Journalisten Jonas Jungar tilldelades det nittonde Topeliuspriset. Priset om 5 000 euro överräcktes av SFV:s ordförande och Publicistförbundets ordförande Björn Månsson.

Till årets prisnämnd hörde Ann-Mari Häggman (ordförande), Henry Olander och Per-Edvin Persson för SFV samt Björn Månsson, Henrika Zilliacus-Tikkanen, Ann-Kristine Schevelew och Jan Granberg för Publicistförbundet. Sekreterare var Christoffer Grönholm.

Till årets **Fredrika Runeberg-stipendiat** utsågs läraren, politikern och poeten Elly Sigfrids, som fick stipendiet för sitt förtjänstfulla arbete för jämställdhet. Stipendiet om 8 000 euro överräcktes den 2 september i J.L. och Fredrika Runebergs hem i Borgå. I Fredrika Runeberg-kommittén är SFV, Svenska kulturfonden, Svenska kvinnoförbundet och Finlands

svenska Marthaförbundet representerade. SFV representerades av Ann-Mari Häggman och Christine Romberg.

Arvid Mörne-tävlingen

Sedan 1986 utlyser SFV årligen en litterär tävling för finlandssvensk ungdom, Arvid Mörne-tävlingen. Föreningen har ansett det vara viktigt att på olika sätt främja den litterära återväxten.

SFV:s Arvid Mörne-tävling inriktas varannat år på lyrik, varannat på prosa (noveller). Arvid Mörne-tävlingen 2008 gällde dikter och samlade 99 deltagare. Vid prisutdelningen den 6 maj tilldelades Lina Löfqvist, Karleby/Stockholm första pris, (5 000 euro). Andra pris (3 000 euro) tilldelades Helen Korpak, Helsingfors och Fredrik Bäck, Helsingfors erhöll tredje pris (2 000 euro). Därtill utdelades

hedersomnämnannden till Emma Strömberg, Larsmo/Borgå och Ida Nyström, Vasa. Prisen överräcktes av SFV:s ordförande Ann-Mari Häggman.

Till prisenämnden för Arvid Mörne-tävlingen hörde kulturredaktören Marit Lindqvist (ordförande), författaren Kjell Lindblad och författaren Ralf Andtbacka.

Solveig von Schoultz-tävlingen

Sedan 2004 anordnas Solveig von Schoultz-tävlingen, SFV:s skönlitterära tävling för personer över 30 år. Solveig von Schoultz-tävlingen följer samma koncept som Arvid Mörne-tävlingen, varför 2008 års tävling gällde dikter. Tävlingen samlade 116 deltagare.

Vid prisutdelningen den 3 september tilldelades Katarina von Numers-Ekman,

Kyrkslätt första pris (5 000 euro), Christel Sundqvist, Vasa andra pris (3 000 euro) och Katherine Laurent, Åbo, tredje pris (2 000 euro). Hedersomnämnannden erhöll Mia Franck, Åbo. Prisen överräcktes av SFV:s ordförande Ann-Mari Häggman.

Till prisenämnden för Solveig von Schoultz-tävlingen hörde kulturredaktören Marit Lindqvist (ordförande), författaren Kjell Lindblad och författaren Ralf Andtbacka.

De vinnande bidragen i SFV:s skönlitterära tävlingar publicerades i en dubbelantologi, där de vinnande dikterna i Arvid Mörne-tävlingen samlades med titeln **Detta är ingen sanning**, medan de vinnande dikterna i Solveig von Schoultz-tävlingen fick titeln **Som en februarijännil**. Antologin utgavs av Schildts förlag.

2.4 Stöd till bildningsarbetet, stipendier och understöd

Vid sidan av den kulturpolitiska verksamheten och strävandena att fungera som serviceorgan för det finlandssvenska bildningsarbetet är föreningens bidrag till föreningar och organisationer en viktig del av SFV:s arbete. Inom denna sektor är föreningens samarbete med övriga finlandssvenska stiftelser och fonder av stor betydelse.

Utöver de allmänna understöden till skolor och organisationer utgör understöden till finlandssvenska ungdomar för deras yrkesutbildning en väsentlig uppgift. Till de sektorer som SFV prioriterar hör också stöd för att upprätthålla den svenska skolan och skolbiblioteken, understöd till auskulterande ämneslärare och startpengar till kompetenta lärare på orter där de svenskspråkiga är i betydande minoritet. Under 2008 beviljade SFV 90 000

Katarina von Numers-Ekman vann Solveig von Schoultz-tävlingen 2008. (Foto: Christine Romberg)

euro i stipendier för läromedelsforskning. Ett särskilt understöd för språkgranskning av svenskspråkiga läromedel har gått till Forskningscentralen för de inhemska språken.

Ur fonder för bestämda ändamål har understöd utbetalats i enlighet med gävo-urkundernas bestämmelser.

I stipendier, bidrag och understöd har SFV under året utbetalat 4,13 miljoner euro. Mottagare av dessa bidrag var 355 skolor, 541 föreningar och organisationer, 489 studerande, 203 lärare och 61 organisationsanställda. Antalet mottagare av understöd för speciella ändamål var 102.

Ur **Björn-Eric Mattssons minnesfond** tilldelades dataläraren Björn Holm ett stipendium om 500 euro.

Ur **Olof M. Janssons fond för åländska studerande** på högskole- och institutnivå för studier med inriktning på tekniska ämnen eller språk utdelades fyra stipendier om 400 euro var och ett om 200 euro.

Ur **Paul Janssons fond** för främjande av amatörmusiken i Svenskfinland utdelades sju stipendier om 500 euro var.

Ur **Professor Henrik Cederlöfs fond** utdelades ett stipendium om 250 euro till en elev vid Yrkehögskolan Novia.

Ur medel som styrelsen för **Gustaf Alfred Hastigs stiftelse** ställt till förfogande utdelade styrelsen fem stipendier om 600 euro var.

SFV stödde **tidningen Norden**, den enda finlandssvenska tidning som utkommer i Amerika (New York), genom att stå för 134 årsprenumerationer. Tidningen ger en utmärkt översikt av händelserna i de svenska bygderna i Finland.

Tillsammans med Svenska litteratursällskapet i Finland och Svenska studieförbundet äger SFV Kulturhuset Ab, vars verksamhet är att äga och utveckla

en Internetportal, att upprätthålla den och tillhandahålla tjänster inom den för finlandssvenska organisationer.

Tillsammans med Stiftelsen Barnens och Ungdomens Väl i Esbo äger SFV aktier i **Swinghill Ab**, som driver slalombacken i Noux, Esbo.

SFV äger aktier i **Fastighets Ab Svenska Gården i Hyvinge**, som invigdes 2002. Den kom till med SFV, Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne, Understödsföreningen för Svenska kulturfonden och Samfundet Folkhälsan som investerare.

Oy Forum Seinäjoki – Forum Östermyra Ab är sedan 2001 helägt av SFV. Svenska föreningen i Östermyra har sina lokaliteter i fastigheten.

3 DONATIONER och NYA FONDER

Under året tillkom fjorton nya fonder. Föreningen mottog därtill gåvor och bidrag till tidigare fonder. Kapitalet för de nya fonderna och tillskotten till tidigare fonder uppgick 2008 till 1 588 323 euro.

Stiftelsen för Åbo Akademi översände 247 328,67 euro, som tillskott till **Bröderna Oskar, Karl, Herman, Artur och Hjalmar Waselius fond**. Beloppet utgör 2/8 av nettoavkastningen av Ellen och Hjalmar Waselius fond, vars förvaltning handhas av Stiftelsen för Åbo Akademi.

Maj-Lis, Åke och Maj-Britt Lindströms fond grundades vid styrelsemötet den 17 mars 2008. Avkastningen av fonden följer SFV:s allmänna ändamål. Fondens värde uppgår till 50 000 euro och den hör till gruppen kapitalfonder.

Svenska kamratförbundet vid Statsjärnvägarnas fond grundades vid styrelsemötet den 2 juni 2008. Fondens grund-

kapital är 250 000 euro. Fondens syfte är primärt att använda den årliga avkastningen för att stöda Svenska Kamratförbundet vid Statsjärnvägarnas verksamhet och tidningen Signalens tryckning och utgivning samt rekreation vid Vilohemmet Solgården. Avkastningen kan även användas för motsvarande rekreationsverksamhet vid andra pensionat. Fonden är en räntefond. I samband med att SFV tog emot fonden övertogs även de fonder som Svenska Kamratförbundet vid Statsjärnvägarna förvaltat:

Karl Evert Finnbergs minnesfond
Finlands svenska Lokomotivmannafond
Ernst Einar Nylunds fond
Svenska Kamratförbundet vid Statsjärnvägarnas studiefond
Ina och Emil Wahlroos fond
Svenska kamratförbundets Vilohemsfond
Svenska Kamratförbundet vid Statsjärnvägarna r.f:s hyllningsfond

Pernå kommuns stipendiefond grundades vid styrelsemötet den 2 juni 2008. I samband med sammanslagningen av Kuggomskolan till Fastighets Ab Folkfast har Pernå kommun erbjudits en stipendiefond inom SFV i stället för aktier i Kuggomskolan Ab. Pernå kommuns stipendiefond har ett ingångskapital om 71 060 euro.

Kamratförbundet för Östra Nylands folkhögskolas stipendiefond grundades vid styrelsemötet den 2 juni 2008. I samband med sammanslagningen av Kuggomskolan till Fastighets Ab Folkfast har Kamratförbundet vid Östra Nylands folkhögskola erbjudits en stipendiefond inom SFV i stället för aktier. Kamratförbundet för Östra Nylands folkhögskolas

stipendiefond har ett ingångskapital om 51 000 euro.

Kristinestads stads stipendiefond grundades vid styrelsemötet den 2 juni 2008. I samband med sammanslagningen av Diktyon Ab till Fastighets Ab Folkfast har Kristinestads stad erbjudits en stipendiefond inom SFV i stället för aktier. Kristinestads stads stipendiefond har ett ingångskapital om 42 500 euro.

Fastighetsrådet Henrik Estlanders fond grundades vid styrelsemötet den 21 augusti 2008. Fondens avkastning skall efter Svenska folkskolans vänner r.f:s fria prövning användas för ändamål som är förenliga med föreningens stadgar och verksamhet. Fonden grundades för att hedra Henrik Estlander på hans 80-årsdag. Fondens ingångskapital är 20 000 euro och fonden tillhör gruppen kapitalfonder.

Inga Tallqvists fond grundades vid styrelsemötet den 17 november 2008. Inga Tallqvist, som dog den 30 juni 2008, har testamenterat hela sin egendom till SFV. Fonden är en kapitalfond vars avkastning följer SFV:s allmänna ändamål. Fondens ingångskapital är 207 507,96 euro.

Svensk minnesfonds och Svensk hyllningsfonds adresstjänst har under året anlitats av en trogen kundkrets.

Testamenten till förmån för SFV

Också under 2008 har flera personer vid uppgörandet av sina testamenten ihågkommit Svenska folkskolans vänner. I många fall överlämnar testamentsgivarna sina testamenten till förvaring i SFV:s depå. SFV ställer avgiftsfritt sakkunnig

hjälp till förfogande vid upprättande av testamenten.

Övriga gåvor

Många gåvor utöver de nämnda har under året överlämnats till föreningen, bland annat gåvor till arkivet och boksamlingen.

För alla dessa gåvor och bidrag uttalar styrelsen ett varmt tack.

modersmål skall kunna stärka sin personliga kompetens. Varje nytt år medför nya krav och nya utmaningar. Svenska folkskolans vänner vill verka som en flexibel och välfungerande folkbildningsorganisation som är beredd att möta framtiden. Nya genomtänkta lösningar eftersträvas, men den övergripande målsättningen att främja bildningsarbetet bland Finlands svenska befolkning förändras inte.

SLUTORD

SFV:s ekonomiska verksamhet var framgångsrik under 2008. SFV utdelade i understöd och stipendier sammanlagt 4,13 miljoner euro. Detta är ett rekord i föreningens historia.

Svenska folkskolans vänner har hela det svenska bildningsfältet i Finland som sitt verksamhetsområde. Genom sin stora medlemskår och sin vittomspännande verksamhet är föreningen en folkrörelse. Att främja modersmål, kunskap och bildning har också under 2008 varit de viktigaste målen. Föreningen har aktivt verkat för att varje finlandssvensk på sitt

Helsingfors den 13 mars 2009

ANN-MARI HÄGGMAN
ordförande
HENRY OLANDER
vice ordförande
VERONICA FELLMAN
STIG-BJÖRN NYBERG
PER-EDVIN PERSSON
MIKAEL REUTER
LISBET RUTH
GUSTAF WIDÉN
GUSTAV WIKSTRÖM

/CHRISTOFFER GRÖNHOLM
sekreterare

Fondredovisning

KAPITALFONDER

	1.1.2009		
Hanna Agnisbäcks fond	51 620,41	Tandläkare Walborg Cederbergs fond.....	24 631,79
Dir.cant. Emil Ahlskogs fond.....	298 302,82	Professor Henrik Cederlöfs fond	12 760,60
Gerda Ahlströms minnesfond	54 010,53	Signe och Åke Dalbergs fond	8 896,64
Arthur och Aina Alléns fond	1 659,85	Sylvia Dahlmans fond.....	526 627,85
Agnes Anderssons fond.....	15 336,72	Olivia Dahls testamente	5 610,24
Dagny och Waldemar Appelgrens fond	149 617,23	Birgit och Ivar Ekbergs fond till förmån för finlandssvenskt bildningsarbete.....	769 692,02
Arbetets Vänner i Wiborg fond	83 661,55	Hugo Ekhammars fond	17 195,70
Elin och Hans Arppes fond	66 392,86	Greta och John Ekholms minnesfond	85 005,36
Charlotte Askolins fond	7 070,79	Gabriella och Evert Ekroths fond	488 306,27
Anna Elisabet Backmans fond	19 287,12	Elementarkursfonden	8 996,20
Justitierådman Walter Backmans fond.....	150 711,69	Ebba M. Enboms fond	1 659,85
Birger och Rakel Berglunds fond.....	350 666,59	Hulda Rosalie Engbergs fond	293 389,88
Edith och Henrik Bergströms fond	244 719,66	Märta Engbloms fond	24 366,23
Jan-Henrik Björcks fond	88 230,38	Nils Göran Engströms fond	10 000,00
Björkbacka skolas fond.....	37 246,39	Östen Engströms fond.....	39 810,92
Heinrich Otto Blanketts fond.....	106 892,51	Thure Ertmans fond	23 602,65
Frans Otto och Selma Catarina Blomqvists fond.....	1 659,85	Fastighetsrådet Henrik Estlanders fond	20 000,00
Johanna Alina Blomqvists fond	2 921,26	Hedvig Falckens fond	18 025,71
Ninno och Tage Blåfields fond.....	13 544,17	Fallåker Teaters fond.....	65 706,00
Göran von Bonsdorffs fond.....	22 020,00	Ax. Tor Federleys fond	7 070,79
Henrik Borgströms fond.....	12 017,03	Viktor Federleys fond	45 047,45
Hembygdsrådet Helmer W:son Bäckmans fond för den svenska saken.....	236 263,18	Femte februari-fonden	12 614,60
Gunnar Bäckes minnesfond.....	13 663,13	Erik och Sylvi Feldts fond	460 266,38
Signe och Anders Bäckes minnesfond.....	10 625,08	Finlands Svenska Lokomotivmannafond.....	2 832,35
Signe Böckermans fond	22 057,02	Karl Evert Finnbergs minnesfond.....	796,15
Friherre Bengt Carpelans fond.....	109 083,33	K. Fr. Forsius fond	3 585,26
Tor Carpelans fond.....	25 362,07	Elna Forsmans stipendiefond.....	6 639,22
Brita Cavonius fond	122 573,59	Bo Fredrikssons minnesfond.....	234 095,01
Edvin Cavonius premiegåva	16 432,30	Irene Frelanders fond	7 635,23
		Ivar och Aina Friemans fond.....	41 445,71
		Tekla Frostells minnesfond	15 535,86

Föreningen Svensk-Finlands Vännerns under- stödsfond	68 027,36	Helena Korvelas fond	52 685,05
Försäkringsbolaget Svensk-Finlands fond...	28 172,49	Ilmari och Nanny Kriegs minne.....	142 744,63
Familjen Gahmbergs barnträdgårdsfond.....	93 481,04	Ethel och Ragnar Krogius fond.....	24 034,22
Karl Knut Galetskis fond	180 190,15	Mimmi Krojerus' fond.....	19 818,26
General G. E. Galindos testamente	72 069,37	Vaktmästare K. J. Kymlanders folkskole- fond.....	3 020,82
Carl Jacob och Nanna Gardbergs fond	38 331,85	Kammer Henrik Kåhlmans fond.....	4 713,97
A. G. Geitlins fond.....	8 996,20	Ebba Kåhlmans fond.....	11 552,32
Florentin Granholms fond.....	1 659,85	Nils Källströms fond.....	34 847,86
Rolf Grönbloms bildningsfond	63 070,47	Agnes och Robert Lagus fond.....	34 159,14
Frans Bruno Gröndahls fond.....	225 669,18	Nanna Medea Lagus fond	47 437,74
Maria och Frans Bruno Gröndahls minnes- fond.....	3 286,39	Lappfjärds folkhögskolas stipendiefond.....	14 220,00
Ernfrid Grönholms fond.....	186 405,99	Georg Lauréns fond för kulturändamål i Österbotten	19 818,26
Ester Adéle Grönlunds fond.....	328 976,43	Lars Algot Laurents fond	2 821,69
Edmund Wilhelm Guerillots fond.....	279 679,70	Frans Robert Lesches fond	8 996,20
Filosofie doktor K. J. Hagfors stipendie- fond.....	28 748,03	Jenny Lesches minne	1 346 666,06
Viva och Ragnar Hanssons fond	26 930,00	Oskar Jakob Less' fond.....	37 777,53
Otto Hartmans fond.....	5 643,38	Ebba och Gerda Linds fond	132 785,55
Ester och Artur Heikkiläs fond	5 178,67	Edit Lindbergs fond	162 928,02
Skolföreståndare Georg Helmers fond.....	38 275,54	Gustaf Evert och Irene Lovisa Lindbergs minnesfond	5 676,51
Helsingfors folkskolors lärare- och lärarinneförenings fond	1 700 000,00	Edit Matilda Lindbloms minnesfond	3 000,82
Gust. Ad. Helsingius minnesfond	7 668,36	Anna Sofia Lindbäcks fond.....	76 019,77
Adéle och Martha Henrikssons fond.....	397 958,53	Alice Lindebergs fond.....	108 452,62
Vilhelmina Hisingers donationsfond.....	72 102,67	Johan Alfred och Charlotta Wilhelmina Lindebergs fond.....	5 676,51
Edit Holmbergs fond	15 469,59	Astrid och Helmer Lindells fond	47 238,44
Mårten Holmbergs fond	4 547,97	Tulluppsyningsman Lindéns fond.....	25 229,20
Elin och Karl Holmqvists minne.....	98 327,71	Mälarmästare C. A. och hans hustru Ulrika Charlotta Lindfors testamentsfond.....	70 841,09
Lärarinnan Maj Holmqvists fond.....	65 496,58	Henry och Ulla Lindfors fond.....	504 563,78
Ann-Mari Holmströms fond	120 000,00	Anna och Evert Lindqvists fond.....	326 918,14
Hanna Holmströms fond.....	113 332,59	Göta och Erik W. Lindroos fond.....	265 581,85
Konsul Victor Hovings fond	2 821,69	Emil Arthur Lindroths fond	113 332,59
Lennart Häggbloms fond	7 037,66	Maj-Lis, Åke och Maj-Britt Lindströms fond.....	50 000,00
Paul Häggblunds stipendiefond	4 697,54	Svea Lindström-Siréns och Sven Siréns fond.....	250 054,99
Marianne Häggströms fond.....	210 000,00	Selma Lundells fond	1 659,85
Elin och Gertrud Janssons fond	1 659,85	G. A. Lundenius fond.....	70 841,09
Hilding Janssons minnesfond	2 987,69	Sofia Lundqvists fond	18 058,84
Frank Jernströms minnesfond	7 105,00	Sofia och Jakob Lundqvists fond	558 496,27
Lärare Arthur Johanssons gåva	2 423,42	Svenska folkskolans i Lönnhammar fond...	1 659,85
Oskar Johanssons fond.....	12 282,60	Kommerserådet Otto Malms donationsfond	31 005,44
Sanny Johanssons fond	23 602,65	Anna och Oskar Malmbergs minnesfond.....	70 841,09
Johan Johnsons fond	13 175,56	Alfred, Olga och Agda Malmgrens fond.....	142 462,41
Ebba och Jaakko Juvas fond	134 544,96	Fru Anna Malmqvists fond	4 249,10
Elsa Karlssons och Inga Wiks fond	29 445,16	Ebba och Ragnar Mannils fond.....	86 917,57
Karl-Erik Karlssons fond	3 442,54	Ethel och Birger Marnilas fond.....	149 383,84
Kasaböle privata svenska folkskolas fond...	92 069,65	Gösta Masalins gåva	1 659,85
Sigrid och Jacob Kaustells fond.....	5 875,81	Lektor Signe Mattssons fond	55 637,24
Eva och Henrik Kihlmans fond.....	2 093 910,43		
Lennart Kihlmans donationsfond.....	14 141,75		
Agnes och J. R. Korkmans fond	30 640,31		

Irina Matvejevs fond	5 794,12	Waldemar och Hjördis Maria Sippels minnes- fond.....	14 000,03
Runar Meinanders fond.....	21 544,54	Matilda och Johan Viktor Siréns fond.....	167 489,02
Ulla och Ragnar Meinanders fond.....	11 570,37	J. F. Skipparis fond.....	56 666,21
Minnet av 1918 års frihetskamp	38 275,54	Kanslirådet Kaj Snellmans fond	74 426,35
Kollegan A. W. E. Modeens fond	1 659,85	Bergsrådet Seth Sohlbergs donationsfond ...	576 621,54
Referendarierådet Karl Modeens fond.....	188 920,79	Evelina och Viktor Spjuts understödsfond...	4 249,10
Systrarna Aina och Alma Nordbergs fond ...	2 821,69	Anna Stenbergs fond.....	4 514,67
Valter och Ingrid Nordlings fond	228 291,73	Anna-Lisa Stenbergs fond.....	6 041,81
Gustaf Viktor och Emilia Sofia Nordlunds fond.....	276 094,44	Ellen Stenbäcks fond.....	6 705,65
Anna och J. A. Nordströms fond.....	10 622,92	Josef och Emma Stenbäcks minnesfond	1 659,85
Else-Maj Nordströms fond.....	233 035,63	Irene och Halvdan Stenholms fond.....	3 126 426,24
Mathilda Nordströms fond.....	3 618,40	Agda Maria och Gigge Strandviks fond	28 914,03
Vilhelmina Nordströms fond.....	48 665,85	Adhemar Strengs fond	2 854,82
Hilma Nybergs fond.....	1 659,85	Harry Waldemar Strömmers fond	174 281,21
Gerda Maria Nyholms fond	51 421,27	Ester och Georg Ströms fond	23 071,52
Vilhelm Nyholms fond.....	28 847,59	Karin Ströms fond.....	18 589,98
Ernst Einar Nylunds fond.....	693,60	Vivi Strörmstens minne.....	24 389,40
Nina Nylunds fond.....	46 475,03	Axel Stälströms fond.....	7 070,79
Nyländska fonden	6 705,48	Ständiga medlemmars fond.....	57 529,35
Kerttu och Arvid Nymans fond.....	33 196,43	Anders Gustaf Sundbergs fond	1 659,85
Johan och Sofia Nyqvists fond.....	57 230,65	Jarl Sundborgs minnesfond.....	3 319,69
A. J. Nysteds fond.....	1 659,85	Anna Sundholms fond.....	70 841,09
Stig och Maire Nyströms fond.....	62 850,00	Svenska Bildningens vänner i Brahestad fond.....	12 747,46
Axel Immanuel Olins fond.....	2 821,69	Svenska Kamratförbundets vid Statsjärn- vägarna rf:s hyllningsfond.....	310,15
Hjördis och Hugo Olins fond.....	728 242,45	Svenska Kamratförbundets vid Statsjärn- vägarnas studiefond.....	761,60
Bröderna Paqvalins fond.....	1 659,85	Svenska kamratförbundets Vilohemsfond ...	1 643,65
S:t Petersburger-Liedertafel-fonden.....	2 522,99	Svenska Skolfonden.....	526 162,97
Publikationsfonden	34 137,00	Svenska Studieandelskassans fond	24 152,79
Emil och Bertha Randéns fond	18 025,71	Svensk-Finlands Musikfond	1 659,84
Åke och Wivan von Reehausens fond	284 592,81	Syfoeningens Utbildningsfond	84 949,53
Maria Renfors fond	253 188,93	Kanslirådet Carl Synnerbergs fond.....	180 190,14
Riihimäki svenska folkskolas fond	1 659,85	Eva och Bjarne Takolanders fond	72 102,66
Överstelöjtnant Nils Roos fond.....	259 496,31	Nina Tallbergs fond.....	6 606,08
Johan Rosbergs och fru Lycka Rosbergs fond.....	21 710,37	Inga Tallqvists fond.....	222 099,20
Joel Rundts fond	7 303,22	Rosa Tammelanders minnesfond	3 817,52
Johan Sigfrid Rönnerbergs fond.....	10 390,48	Josef Emil Teirs fond	338 835,76
Johan Helmer Sandelins och Linnéa Backlunds fond.....	1 518 005,19	Rusthållaren Frans Tennbergs fond.....	94 443,73
Ellen och Olga Sandholms minne.....	405 626,90	Mathilda Thölgrens fond	61 977,76
Karin Sandholms fond	31 702,58	Johan Fredrik Timpers fond.....	22 673,08
Håkan Sandströms fond	13 490,00	Karl Emil Tollanders fond.....	89 955,12
Tom Sandströms fond	20 035,00	Vera Torkells minnesfond	26 590,34
Estrid Schildts minne	9 029,51	Nikolaj August och Mathilda Maria Turdén fond.....	17 295,27
Auda Schulmans fond.....	569 792,63	Sigrid Vaenerbergs fond.....	8 597,93
Astrid och Valter Siemssens fond	53 545,82	Ina och Emil Wahlroos fond	519,50
Wolter Simbergs fond	3 817,53	Elsa Wasastjernas fond.....	9 460,91
Helmer och Anne-Marie Sippels minnes- fond.....	14 000,03	Bröderna Oskar, Karl, Herman, Anton och Hjalmar Waselius fond	5 531 346,52
Sigward W. Sippels fond.....	14 000,03		
Stig Sige Sippels minnesfond	14 000,03		

Aug. och Matilda Weckströms fond.....	108 120,62
Leif Westerbergs minnesfond	9 427,77
Christel och Hilding Westerholms fond.....	4 182,67
William Magnus Wickbergs fond	1 147 886,79
Einar och Ruth Wickströms fond.....	25 228,19
Lilly Wickströms minnesfond.....	4 713,97
Justitierådman Tor Wickströms fond	3 186,82
Nanny Widerholms fond.....	2 821,69
Ruth och Paul G. Wiklunds gåva	2 052,57
Viks Småskolefond	7 435,92
Birger Rudolf Wikströms fond.....	78 310,32
Elin Wilhelmssons fond	119 507,11
Ane Winqvists fond.....	2 821,69
Hanna Winqvists fond.....	33 030,43
Lantbrukare Janne Winkvists fond.....	2 821,69
Västra Nylands musikfond.....	3 618,40
Robert Ådahls fond	3 618,40
Alexandra Åhmans fond	7 801,23
Viktor Öbergs fond.....	15 038,02
Östsvensk samling i Grankulla	1 973,18
Totalt	36 759 815,18

RÄNTEFONDER

1.1.2009

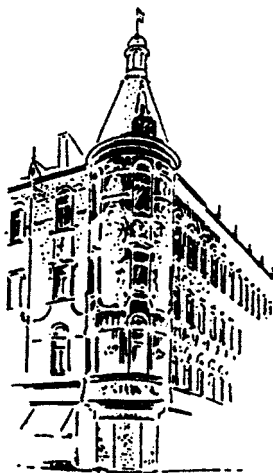
Handlanden K. G. Adolfssons fond	19 241,37
Bröderna Antells folkhögskolefond	2 962,97
Johan Askolins donationsfond	21 576,83
Aurorafonden	3 799,53
Läraren Gustaf Knut Backmans fond	137 408,69
Dagmar och Oskar Bergenströms minnes- fond.....	107 326,60
Elin Bergstadi fond	1 742,93
Emil Björkells livräntefond.....	34 857,62
Syskonen Björkells fond.....	49 602,32
Kerstin Björklunds minnesfond.....	24 400,37
Napoleon Björkströms skolfond	5 333,24
Nadine von Bonsdorffs minne	1 742,93
Gösta och Gertrud Branders gåva.....	297 544,62
Karl Theodor Brobergs fond	8 809,69
Dipl.ing. Lennart Bromans fond	9 297,07
Ernst Mathias Calonius fond.....	4 528,38
Alfhild och Maria Castréns fond.....	117 365,57
Maria Castréns fond.....	98 612,28
Margit och Gösta Cavonius fond	30 988,46
Professor Johannes Cederlöfs fond.....	40 147,43
Rafael och Viking Collianders fond.....	17 428,81
Carl Magnus Creutz stipendiefond	1 742,93
Anders Edvard Dahls fond	148 772,31
Ninni och John Dahls gåva	463 949,81
Axel Damstens fond.....	59 013,95
Jur.lic. Georg C Ehrnrooths fond	70 000,00
Eva och Caj Ehrstedts stipendiefond	30 457,16
Lärare Harry Ekholms minnesfond.....	6 483,48
Johan Henrik Eklunds stipendiefond	2 962,97
Alina och Emil Erfunds gåva	125 731,41
Fallåkers fond.....	428 879,21
Ida Federleys fond.....	302 738,44
Irene och Rosa Frelanders minnesfond.....	44 095,46
Kronofogden F. B. Fröbergers biblioteksfond	9 481,26
Föreningen Gabelsbergers fond.....	9 000,00
Eva Gardbergs fond	69 715,24
Stipendiefonden Gerkmans kamratskaps- pris	12 200,18
Vilhelm Grefbergers stipendiefond	20 321,98
Vivi och Åke Gulins fond	1 666 612,85
Ole Gustafssons stipendiefond.....	14 100,30
Signe och Ane Gyllenbergs fond	740 031,19
Makarna Heikels idrottsfond.....	47 301,85
Eini Henrikssons fond.....	146 656,02
Ola-Hillevi och Rolf Herlers stipendiefond.	6 971,56
Hertonäs-Degerö svenska småskoleförenings fond.....	4 427,40
Anna och John Holmströms fond	29 106,73
Theodor Holmströms folkhögskolefond	338 118,95
Ester och Evert Huldéns minnesfond.....	10 669,19

Anna och Johan Höglunds minnesfond	10 452,38	kvinnliga författare	137 861,82
Kerstin Inbergs minnesfond.....	429 039,98	Pernå kommuns stipendiefond.....	71 060,00
Mårten Ingmans fond.....	2 997,78	Eine Pihls fond.....	167 072,67
Ingå Gillets minnesfond.....	45 017,52	Einar Pontåns fond.....	25 550,61
Professor Jan-Magnus Janssons fond.....	85 988,00	Fredrik och Wini Rosbergs fond.....	27 014,68
Olof M Janssons fond	123 745,03	Ida Rosqvists folkhögskolefond.....	1 840,58
Paul Janssons fond.....	12 873,11	Olga och Robert Rostedts fond.....	10 300,50
Tove Janssons fond.....	100 000,00	S. Salovius fond	4 568,06
Fingal Juslins minnesfond.....	3 311,45	Holger Schildts stipendiefond.....	73 410,16
Walfrid Juslins minnesfond.....	1 742,93	Alida Skogs minne.....	2 056,16
Kamratförbundet för Östra Nylands folkhög- skolas stipendiefond.....	51 000,00	Småskolefonden.....	5 883,75
Ester och Naema Kantzens fond.....	20 252,35	Solvalla barnträdgårdsfond.....	5 786,34
Konstitutionella arbetarföreningens i Helsing- fors bildningsfond	18 997,33	Sottungsby-Westersundom småskoleförenings fond.....	70 970,09
Beda och Felix Kreanders minnesfond.....	5 228,63	Karl Gustaf Strandbergs fond	3 049,40
Kristinestads kulturfond.....	3 206,84	Stina Maria Strömbergs minnesfond.....	2 962,97
Kristinestads stads stipendiefond.....	42 500,00	Edla och Reinhold Ståhlbergs fond.....	5 437,85
Kvinnliga teologistuderandes fond	2 522,82	Svenska Bildningens Vänner i Sockenbacka fond.....	182 967,61
Kyrkoby gamla syförenings i Kyrkslätt fond	3 555,49	Svenska Brevinstitutets fond.....	91 466,48
Alina Lagus fond.....	1 742,93	Svenska Dagens skolgåva.....	1 742,93
Carl Alexander Laurells biblioteksfond.....	2 962,97	SFV:s jubileumsfond 1972.....	1 310 019,27
Lars E. Lindfors stipendiefond	1 917,17	SFV:s 100-årsfond.....	223 099,60
Roger Lindholms stipendiefond.....	2 753,74	SFV:s 125-årsfond.....	178 850,00
Essi och Boris Lindstedts fond	9 215,45	SFV:s studiefond.....	164 527,99
Bonden Adolf Adrian Långstedts fond	26 320,84	Karl-Gunnar Skogbergs fond	10 000,00
Aina och E. V. Malmbergs fond.....	14 884,13	Erik Wilhelm och Else Maria Svarfvars fond	194 411,37
Folkskolläraren Maria Mangs fond.....	1 742,93	Svenska Förbundets fond.....	2 788,56
Henrik Wilhelm Mangströms fond	4 568,59	Svenska Kamratförbundet vid Statsjärn- vägarnas fond	250 000,00
Marthaförbundets fond.....	35 310,72	Svenska Småskoleseminariets i Helsingfors bostadsfond.....	94 178,00
Mataskärsfonden - Edvin Bergroths donation för nyländska bildningssträvanden.....	535 726,82	Svensk Hyllningsfond.....	238 487,38
Björn-Erik Mattssons minnesfond.....	10 568,75	Svensk Minnesfond.....	890 467,39
General C. O. Melåns biblioteksfond	10 422,44	Janne Söderströms skolfond	18 927,70
Ellen Emilia Mélaris fond.....	22 308,95	Mårten Thors stipendiefond.....	14 639,79
Ernst och Elsa Montells samt Aune Josefssons minnesfond.....	27 642,02	Ingrid Wasastjernas fond.....	14 884,13
Professor Anders Myhrmans fond	61 273,20	Selma Wasastjernas fond.....	142 442,54
Petrus Nordmanns minnesfond.....	43 920,60	Ellen och Hjalmar Waselius fond.....	123 944,24
Nordsjö-Botby skoldistrikts fond.....	51 644,92	Martin Wegelius och Richard Faltns fond..	6 518,46
Hovrädinnan Augusta Nummelins fond.....	9 097,79	Gustaf Wiklunds minnesfond.....	2 509,70
Nybro folkskolas i Mörskom fond.....	7 320,04	Eric och Johannes Åkessons fond.....	145 659,52
Gustil och Artur Nygréns fond.....	12 409,24	Totalt	12 984 806,21
Nylands svenska ungdomsförbunds Finns- fond.....	52 147,00		
Adèle Ohlströms fond.....	92 268,06		
Carl Alexander Palins fond för Estlands svenskar.....	101 770,97		
Elin Palmros fond	54 552,26		
Frans Palmros fond	34 508,97		
Hedvig Palmros fond	31 755,23		
Eugenia Paulus fond för unga finlandssvenska			

LEGATFONDER

1.1.2009

Fru Maria Lovisa Blanketts gåva.....	1 344 106,27
Elina och Karl Bruhns fond	114 042,85
Svenska föreningens i Östermyra fond.....	939 182,24
Dipl.ing. Paul Thorwalls understödsfond....	604 584,48
Pär Österbergs fond för Barösunds framtid.	210 632,99
Totalt	3 212 548,83

STÖD DET FINLANDSSVENSKA BILDNINGSPÅRBEDET

Svenska folkskolans vänner tar emot donationer och testamenten.

Föreningen ställer avgiftsfritt sakkunnig hjälp till förfogande vid uppgörande av donationsbrev och testamenten.

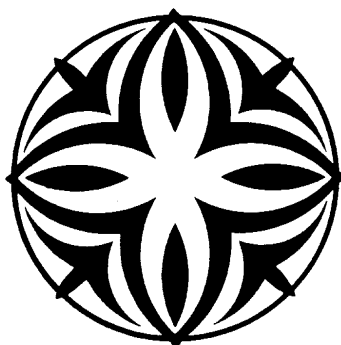
Närmare information ger SFV:s kanslichef Christoffer Grönholm, tfn 09-6844 570.

STÖD DET SVENSKA BILDNING SAR BET ET

**Lyckönska
med en hyllningsadress från
SVENSK HYLLNINGSFOND**

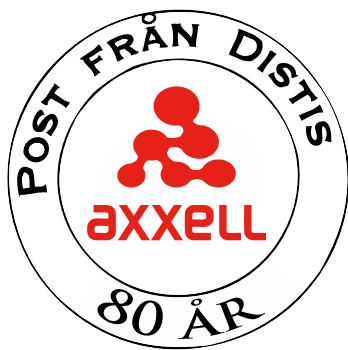
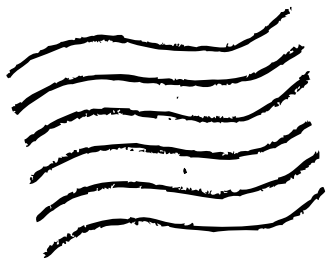

**En värdig hyllningsgård –
en minnesadress från
SVENSK MINNESFOND**

SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

Adresserna förmedlas av:

SFV:s kansli, Annegatan 12, 00120 Helsingfors
Tel. 09-684 4570

DISTIS KURSER 2009–2010

INSTITUTET FÖR DISTANSSTUDIER

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	Välkommen till Axxell Distis!	162
2.	Varför distansstudier?	163
2.1.	Hur går det till?	163
2.2.	Vad innebär det att studera per distans?	163
2.3.	Stipendier	164
2.4.	Rabatter	164
3.	Distis en del av Axxell	165
3.1.	Folkhögskolor inom Axxell	165
3.2.	Ab Svenska folkhögskolan – SFV	166
3.3.	Internationellt samarbete	166
4.	Kursförteckning	167
4.1.	Akademiska kurser	167
4.2.	Språk	169
4.3.	Bokföring och vardagsjuridik	179
4.4.	Övriga kurser	180
5.	Distis lärare läsåret 2008–2009	183
6.	Allmänna studievillkor	184
7.	Anmälningssblankett	188

1. Välkommen till Axxell Distis!

Distis grundtanke har alltid varit att vem som helst skall kunna studera vad som helst, var som helst och när som helst! De studerande skall kunna studera i egen takt och få individuell handledning oberoende av förkunskaper, och Distis erbjuder kurser av allehanda slag: språkkurser, allmänbildande kurser och akademiska kurser. Totalt står ett femtiotal kurser till Ditt förfogande! Vi önskar Dig välkommen till Distis, det finlandssvenska institutet för distansstudier, och hoppas att vi skall kunna erbjuda Dig möjligheter till intressanta studier på egen hand, i egen takt med individuell handledning!

Vi önskar Dig framgångsrika studier!
Axxell Distis

2. Varför distansstudier?

Det finns många fördelar med att studera per distans. Du kan själv välja tid och plats för Dina studier samt bestämma studietakten. Distis står till tjänst året om. Du lär Dig arbeta självständigt, samtidigt som Du får individuell handledning och feedback och Du kan kombinera Dina studier med arbete och eventuella andra studier. Distansstudierna är dessutom förmånliga.

2.1. Hur går det till?

Du kan beställa en kurs genom att skicka in en ifylld anmälningsblankett per post till Axxell Distis, Finnsbacken 4, 02780 Esbo), per fax (029 001 7988) eller per e-post: distis@axxell.fi. Du kan också beställa kurserna via Axxells hemsida www.axxell.fi/distis.

2.2. Vad innebär det att studera per distans?

Då Du studerar per distans träffar Du vanligtvis inte läraren personligen. Kontakten sköts per brev, telefax, e-mail eller i vissa fall genom direkt telefonkontakt. Studiematerialet, insändningsuppgifterna samt de skriftliga kontakterna ersätter närundervisning, som dock kan ordnas vid behov. Tag gärna initiativet och meddela oss på Distis, ifall Du anser att ett närundervisningspass skulle behövas. Speciellt gäller detta naturligtvis studiegrupper. Vi har också från Distis alla möjligheter att ordna undervisningspass via videokonferenser. Till vårt förfogande har vi ett telebildstudionätverk, som täcker stora delar av Svenskfinland.

Kursernas innehåll presenteras i korthet i denna kursbroschyr. Du får också information om kurserna på vår hemsida www.axxell.fi/distis, och mera information får Du av personalen på Distis. Uppläggningsen av en kurs framgår i allmänhet av det inledande kapitlet. Antalet svarsbrev varierar från kurs till kurs. I vissa fall utgör ljud- och videokassetter eller CD-skivor komplement till själva kursmaterialet. Allt kursmaterial sänds till Dig på en gång.

Läs noga igenom kursmaterialet, gör anteckningar och studera litteraturen noggrant innan Du tar itu med insändningsuppgifterna. Svaren sänds alltid till Distis, som registrerar dem och sänder dem vidare till läraren. Vänta tills Du får de korrigerade svaren i retur innan Du tar itu med följande insändningsuppgift. På detta sätt undviker Du upprepning av eventuella fel. En lugn men jämn studietakt brukar ge det bästa resultatet.

I samband med kursmaterialet får Du kostnadsfritt en liten bok ”Distis studieråd” med anvisningar och råd om hur Du kan uppnå bättre resultat i Dina studier. Boken, som är skriven av Anette Ringbom, kan också köpas skilt till ett pris om 8.50 €.

För tillfället kan Distis erbjuda Dig ca. 50 kurser. Personalen på Distis ger gärna råd om hur de olika kurserna kan knytas till examina eller andra helheter.

2.3. Stipendier

I samband med Svenska brevinstitutets 40-årsjubileum 1968 instiftades en särskild stipendiefond. Distis förmedlar stipendieansökningar till styrelsen för Svenska folkskolans vänner, som årligen beviljar understöd för examensstudier. Blanketter sänds på begäran till elever inskrivna vid Distis. Ansökningstiden går ut den 15.2.2010 (poststämpel gäller).

Svenska folkskolans vänner beviljar även arbetsstipendier åt lärare, som tar sig an att utarbeta nya Distiskurser.

2.4. Rabatter

Under studieåret 2009–2010 beviljas arbetslösa 50% rabatt. Arbetslösheten bör bestyrkas i samband med kursanmälan.

Om flere kurser beställs samtidigt beviljas 10% på varje kurs. Rabatten gäller också grupper. Rabatterna (10% och 50%) kan inte erhållas samtidigt. Observera att rabatterna inte gäller material som ingår i kurspriset! Rabatterna gäller inte CD-ROM-skivor och CD-ROM-kurser.

---

3. Distis en del av Axxell

Från och med 1.8.2008 är Institutet för distansstudier DISTIS en del av Axxell.

Axxell är en ny finlandssvensk skola som förenar folkhögskoloutbildning med yrkesutbildning för unga och vuxna.

I Axxell ingår utbildningsprogrammen från Västra Nylands yrkesskola, Yrkesinstitutet Sydväst, Åbolands folkhögskola/Språk- och turisminstitutet, Lappfjärds folkhögskola, Finns folkhögskola, Distis, Cityfolkhögskolan och Kuggomskolan.

3.1. Folkhögskola – för Dig som vill veta mera!

Folkhögskolan är en unik skolform, som i sin egentliga mening endast finns i de nordiska länderna. Dess hemland är Danmark. Till Finland kom den för 120 år sedan, och är i dag en verklig alternativskola, med egen pedagogik och egna verksamhetsformer. Den är avsedd för alla åldersgrupper och främst för unga vuxna, den har eget internat och dess utbildningsprogram har en fri inriktning. Men folkhögskolan kan även ha examensinriktad utbildning på sitt program och möjligheter att studera gymnasiala och akademiska ämnen finns också. Vissa utbildningsprogram kan genomföras som flerformsstudier, med närstudiepass, inläring i arbete och distansundervisning. Även undervisning via nätet och per telebild är numera möjlig. I sin pedagogik har folkhögskolan alltid utgått från de studerandes individuella förutsättningar och intressen!

Lappfjärds folkhögskola, Åbolands folkhögskola/Språk- och turisminstitutet, Finns folkhögskola, Cityfolkhögskolan och Kuggomskolan bildar tillsammans en folkhögskolavdelning inom Axxell.

I de olika folkhögskolorna erbjuds högklassig utbildning inom musik och ljudteknik (Lappfjärd), språk och turism (Åboland), ungdoms- och fritidsarbete (Finns), mediaproduktion och –teknik (City), samt hantverk i olika material (Kuggom).

Distis samarbetar med samtliga folkhögskolor då det gäller distansmaterial och kursproduktion.

3.2. Övriga samarbetspartners

Axxell Distis, f.d. svenska brevinstytutet i Finland, grundades av Svenska folkskolans vänner SFV, för över 80 år sedan. Inom SFV's krets är Distis samarbetspartners bl.a. Svenska studiecentralen SSC och Schildts förlag samt Svenska produktionsskolan SVEPS.

På nationell nivå samarbetar Distis med Kansanvalistusseura och dess distansinstitut Etäopisto.

3.3. Internationellt samarbete

Distis är sedan slutet av 1990-talet medlem i European Association for Distance Learning EADL, som är en sammanslutning av skolor, institut och individer som arbetar med distansutbildning. Organisationen har medlemmar från över 20 europeiska länder och fungerar som ett forum för utväxlande av information och idéer om utvecklingsarbete inom distansutbildning, samt knytande av nya kontakter och samarbete över nationella gränser.

Målsättningarna för EADL är bl.a. att befrämja inläring, var och hur den än sker; befrämja distansutbildningens status i jämförelse med traditionella utbildningsformer samt att bedriva forskning inom distansundervisningens pedagogiska metoder. EADL betonar också kvalitetsmässiga, etiska och professionella kriterier då det gäller distanskurser.

Under de senaste åren har diskussionen under de årliga konferenserna främst rört sig kring de nya utmaningar som distansundervisningen står inför då det gäller ökade krav på individuella lösningar samt flexibilitet då det gäller tidsramar och geografiska avstånd.

Renodlad e-learning betraktas redan som inaktuellt – nu talar man om mLearning istället, kurser som når deltagarna också oberoende av datorer, t.ex. via mobiltelefoner.

---

4. Kursförteckning

4.1. Akademiska kurser

3011 *Approbatur i allmän statslära*

Pris: 218 €

Kursen ger sådana teoretiska grundinsikter som behövs i journalistik och annat samhällsinriktat arbete.

Allmänna statsvetenskapliga teori- och metodfrågor. Det politiska systemet behandlas med särskild hänsyn till opinionsbildning, kommunikation och socialisation. Till sitt teoretiska innehåll motsvarar kursen enligt kursfordringarna i statskunskap/ allmän statslära. Kursen avslutas med en skriftlig sluttentamen. Tid och plats för sluttentamen kan skilt överenskommas mellan eleven och personalen på Distis.

Svarsbrev: 12

3012 *B-studiemängd i allmän statslära*

Pris: 218 €

Kursen är en teoretisk fortsättning på föregående kurs (3011) och ger fördjupade insikter i statslära, med särskild hänsyn till kommunikationslära. Tillsammans med kurs 3011 motsvarar kursen i statskunskap/allmän statslära och förutsätter alltså att approbatur avlagts. Kursen avslutas med en skriftlig sluttentamen. Tid och plats för sluttentamen kan skilt överenskommas mellan eleven och personalen på Distis.

Svarsbrev: 12

3013 *C-studiemängd i allmän statslära*

Pris: 218 €

Kursen är en direkt fortsättning på B-studiemängd i allmän statslära (3012) och koncentrerar sig på fördjupad metodik, massmedier och massmediaeffekter, kommunikation och socialisation samt jämförande politik. Under kursens gång skall studeranden framställa skriftliga uppsatser. Tillsammans med de två föregående

kurserna (3011 och 3012) motsvarar den i statskunskap/allmän statslära (=cum laude). Kursens litteraturstudier avslutas med en skriftlig tentamen. Tid och plats för tentamen kan skilt överenskommas mellan eleven och personalen på Distis.

Svarsbrev: 12

3211 *Approbatur i internationell politik*

Pris: 218 €

Kursen är en gedigen introduktionskurs i den internationella politikens teorier och problem. I kursen behandlas bl.a. Europaintegrationen och demokratiseringsprocessen i Östeuropa. Kursen avslutas med en skriftlig sluttentamen. Tid och plats för sluttentamen kan skilt överenskommas mellan eleven och personalen på Distis.

Svarsbrev: 8

4.2. Språkkurser

Svenska

1034 *Svensk grammatik*

Pris: 116 €

Kursen är avsedd för personer som vill fördjupa sina kunskaper i grammatik och för personer som helt saknar förkunskaper. En del jämförelser med andra germanska språk och framför allt med finskan. Allt läromaterial ingår i kursmappen. Rikligt med övningar.

Svarsbrev: 12

1021 *Kurs i uppsatsskrivning för gymnasiet*

Pris: 133 €

Målet för kursen är att ge eleven kunskaper och träning i att uttrycka sig korrekt och ledigt i skrift. Eftersom teori och praktik ofta går hand i hand bygger kursen i hög grad på god, levande litteratur. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 13

1022 *Kurs i svenska för finskspråkiga*

Pris: 99 €

Den nya kursen är avsedd för dig som har gymnasiesvenska som grund. Du övar läsförståelse, ordförråd och skriftlig förmåga. I läromaterialet ingår tidningstexter och intervjuer. Texterna behandlar centrala teman som arbete, fritid och bostäder. Rikligt med övningar ingår. Finns också som nätverkskurs.

Svarsbrev: 8

Finska

1136 *Nybörjarkurs i finska för vuxna*

Pris: 126 €

Kursen följer lågstadiets läroplan. Texternas motiv är valda med tanke på vuxna. Kursen kan läsas helt utan förkunskaper eller som en repetition av finskans grunder. Till kursen hör ett kompendium med modellord för nomen och verb i finskan. Till kursen hör också en ljudkassett, som kan köpas skilt till priset 8 €.

Svarsbrev: 10

1137 Fortsättningskurs i finska för vuxna**Pris: 143 €**

Kursen är en direkt fortsättning på nybörjarkursen (1136). Denna kurs kan även läsas separat. Allt material ingår i kursmappen. Kursen följer den nya läroplanen i gymnasiets B-finska (den lättare kursen). Nu tillgänglig på internet www.axxell.fi/distis.

Svarsbrev: 15**1138 Sano vain!****Pris: 109 €**

En radiokurs i finska för vuxna som har baskunskaper men som inte är vana att tala finska. Rikligt med ord och uttryck ur typiska vardagssituationer. Distis har tagit fram ett kompletterande studiematerial med grammatikkommentarer och insändningsuppgifter. Till kursen hör 3 st. CD-skivor. Allt läromaterial ingår i kurspriset.

Svarsbrev: 5**1130 Repetitionskurs i högstadiets finska grammatik****Pris: 109 €**

En sammanfattning av de mest centrala grammatikavsnitten i högstadiets finska. Rikligt med exempel och övningar i kursmappen.

Svarsbrev: 10**1123 Finska övningsstilar****Pris: 84 €**

En kurs för de högre gymnasieklasserna och för den som förbereder sig för stora språkprovet. Texterna är av dubbel typ, utförliga ord- och grammatikkommentarer. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 10**1126 Repetitionskurs i gymnasiets finska****Pris: 109 €**

Koncentrerad repetition av finska grammatikens "knoppar". Skriftliga övningar med lösningar i facit. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 10

1127 Uppsatskurs i finska för gymnasiet**Pris: 126 €**

Kursen är uppbyggd enligt undervisningen i gymnasiet. Omfattande grammatikkommentarer i anslutning till uppsatsskrivandet. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 10**Engelska****1211 Ace 1****Pris: 92 €**

En nybörjarkurs i engelska för vuxna. Kräver inga förkunskaper. Kursen kan även fungera som repetitionskurs för den som har baskunskaper men har glömt det mesta. Till kursen hör kursbok och kursmapp.

Svarsbrev: 4**1212 Ace 2****Pris: 92 €**

En fortsättning på kursen Ace 1 (1211). Till kursen hör kursbok och kursmapp.

Svarsbrev: 3

Kurserna "Ace 3 – At Work" och "Ace 4 – Time Out" kan köpas som självstudiematerial till priset 15 euro per kurs.

1233 Engelska 1**Pris: 160 €**

Kursen motsvarar den gamla mellanskolans kursfordringar i engelska. All läromaterial ingår i kursmappen. Kursen fungerar utmärkt som en repetitionskurs i engelska.

Svarsbrev: 24

Kursen kan uppdelas enligt följande:

1231 Del 1: 100 € (12 svarsbrev)**1232 Del 2: 100 € (12 svarsbrev)****1222 Engelska övningsstilar 1****Pris: 84 €**

Översättningsövningar av dubbel typ för de två första gymnasieklasserna. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 10

1223 Engelska övningsstilar 2**Pris: 84 €**

Översättningsövningar av dubbel typ för den högsta gymnasieklassen. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 10

CD-rom +
Phrasebook

1240 Working English BEGRÄNSAT ANTAL**Pris: 84 €**

En kurs som fordrar goda kunskaper i engelska, eftersom allt studiematerial är på engelska. Kursen tar upp engelskan i yrksituationer.

"Working English is designed for Europeans who need to use English in their work. The course concentrates on the following language themes: formal meetings, informal meetings, negotiations etc".

Svarsbrev: 3**Tyska****1322 Repetitionskurs i gymnasiets tyska****Pris: 109 €**

En kurs för den som vill friska upp sin skoltyska eller vill ha stöd för pågående skolstudier. Kursmaterialet består av texter, ordlistor, grammatikgenomgång samt mångsidiga insändningsuppgifter. Kursen förnyas under läsåret 2009–2010.

Svarsbrev: 10

Kursen kan också uppdelas enligt följande:

1323: Del I: 55 € – Fördjupning av skolkunskaperna**1324: Del II: 55 € – Förberedelse inför studentexamen**

Franska

1432 *Bienvenue 1***Pris: 143 €**

Grundkurs i franska, del 1. En klar och lättfattlig genomgång av grunderna i franskan. Kursen har inköpts från språkinstitutet Translingva. Kursboken Bienvenue 1 ingår i kurspriset. Till kursen hör 5 ljudkassetter, som kan köpas till totalpriset 33 €.

Svarsbrev: 15**BEGRÄNSAT ANTAL****1433 *Bienvenue 2*****Pris: 133 €**

Grundkurs i franska, del 2. Kursen är en fortsättning på Bienvenue 1 (1432). Kursboken Bienvenue 2 ingår i kurspriset. Till kursen hör 6 ljudkassetter som kan köpas till totalpriset 40 €.

Svarsbrev: 12**BEGRÄNSAT ANTAL****1434 *Allez-hop!*****Pris: 65 €**

En fortsättningskurs i franska som bygger på franska visor. Kursen tar upp ord och uttryck samt grammatik. I kurspriset ingår en ljudkassett och ett sånghäfte.

Svarsbrev: 4**1451 *Entrée libre 1*****Pris: 65 €**

Repetitionskurs i grunderna i franska för vuxna, som läst litet, men glömt det mesta. Tidigare radio-och TV-kurs. Kursboken Entrée libre 1 jämte radions studiehäfte ingår i priset.

Svarsbrev: 4**BEGRÄNSAT ANTAL****1452 *Entrée libre 2*****Pris: 75 €**

Fortsättningskurs i franska för vuxna. Tidigare radio-och TV-kurs. Kursboken Entrée libre 2 jämte radions två studiehäften ingår i kurspriset.

Svarsbrev: 6**BEGRÄNSAT ANTAL**

1460 Pique-nique 1**Pris: 84 €**

Självstudiekurs i franska för nybörjare eller för den som vill repetera. Kursmaterialet består av kursbok och två ljudkassetter. I slutet av kursboken finns övningarnas facit och en översikt av verbens alla former hittar man i grammatiksammanfattningen.

Pique-nique 1 handlar om några vänner i yngre medelåldern, deras vardagsliv och deras familjer. Några av dem kommer från andra delar av Frankrike, men nu bor de i det lilla samhället Puyricard och i staden Aix-en-Provence i Provence. Kursen lär dig klara av vardagliga situationer på franska, dessutom lär du dig en hel del nödvändig grammatik. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörförståelseövningar.

1461 Pique-nique 2**Pris: 84 €**

Självstudiekurs i franska för nybörjare eller för den som vill repetera.

Pique-nique 2 är en direkt fortsättning på kursen Pique-nique 1. Kursen kan dock även läsas separat. Kursmaterialet består av kursbok och två ljudkassetter. I slutet av boken finns övningarnas facit och en sammanfattning av den grammatik som presenterats i Pique-nique 1 och 2.

I denna andra del möter vi de människor som utgör kretsen kring en kaféägare och amatörteatervän i det lilla samhället Pleslin inte långt från St-Malo i norra Bretagne. Precis som kursen Pique-nique 1, utgår kursen Pique-nique 2 från det språk som du direkt behöver i vardagssituationer, dessutom lär du dig en hel del nödvändig grammatik. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörförståelseövningar.

Ryska

1534 *Dobro pozalovat'*

Pris: 143 €

Nybörjarkurs i ryska. Kursen har inköpts från språkinstitutet Studium Russicum. Inga förkunskaper krävs. Till kursen hör två ljudkassetter.

Svarsbrev: 12

Kursen kan också indelas enligt följande:

1532 Del 1: 75 € (6 svarsbrev)

1533 Del 2: 75 € (6 svarsbrev)

Som komplement till kursen kan köpas ljudkassetten "Ryskt ABC-att läsa ryska bokstäver" samt tillhörande studiehäfte. Ljudkassetten och studiehäftet innehåller rikligt med uttalsövningar och uppgifter. Studiehäftet innehåller facit. **Pris: 13 €**

1535 *Svarta schalen*

Pris: 150 €

Ny avancerad kurs i ryska som behandlar zigenarromantik. Förkunskaper krävs, t.ex. genomgången kurs Dobro Pozalovat (1534).

Kursen består av 16 tematiska läsestycken som behandlar bl.a. de ryska zigenarnas seder och bruk; yrken och näringar; mytologi och tro; zigenarnas hemliga edgång; sångart, musik och dans. Åtta zigeniska och ryska romanser och visor med noter och ordförteckningar ingår i kursen. Dessa visor finns också inspelade på en CD som ingår i kursen.

Det sista stycket består av översättningsövningar från svenska till ryska, baserade på de tidigare kapitlens tema.

Svarsbrev: 12

1536 *Rysk verblära – fortsättningskurs i ryska på mellannivå* **NY KURS**

Pris: 120 €

Kursen är en fortsättningskurs på mellannivå och behandlar viktiga delar av det ryska språkets verblära, bl.a. verbens aspekter och rörelseverb.

Kursen är avsedd för längre hunna studerande i ryska som vill

fördjupa sig i språket. Förkunskaper: grundkurs i ryska eller längre studier. Allt material finns i kursmappen, men en grundlig och omfattande ordbok behövs.

Svarsbrev: 9

Spanska

1652 *Este pais 1*

Pris: 100 €

Nybörjarkurs i spanska. Kursen bygger på boken *Este pais 1*, som ingår i kurspriset. Inga förkunskaper krävs. Till kursen hör tre ljudkassetter, som kan inköpas till totalpriset 25 €.

Svarsbrev: 6

1653 *Este pais 2*

Pris: 100 €

Kursen bygger på boken *Este pais 2*, som ingår i kurspriset. Kursen är en fortsättning på kursen *Este pais 1* (1652). Till kursen hör tre ljudkassetter/CD-skivor, som kan inköpas till totalpriset 25 €.

Svarsbrev: 6

1654 *Este pais 3*

Pris: 100 €

Kursen är en fortsättning på kursen *Este pais 2* (1653). Kursen bygger på boken *Este pais 3*, som ingår i kurspriset. Till kursen hör två ljudkassetter/CD-skivor som kan inköpas till totalpriset 20 €.

Svarsbrev: 6

Nygrekiska

1851 Nygrekiska

Pris: 109 €

En kurs i ett av Europas äldsta språk. Allt kursmaterial jämte ljudkassett ingår i kurspriset. Målet är att eleven skall lära sig förstå grekiska. Första svarsbrevet behandlar det grekiska alfabetet och det sista svarsbrevet i kursen innehåller ett brev på grekiska, som eleven skall besvara. Kursen förnyas under läsåret 2009–2010.

Svarsbrev: 10

Italienska

1952 *Buongiorno Italia 1*

Pris: 116 €

Kurs i italienska för nybörjare eller för den som vill repetera. Kursmaterialet består av kursbok med tillhörande CD. I slutet av kursboken finns facit till övningarna.

Kursen tar upp bl.a. dialoger och intervjuer med italienare om deras vardagstillvaro. Målet med kursen är att man ska klara sig i vardagssituationer. Man lär sig bl.a. att fråga om vägen, köpa biljetter, inhandla mat, beställa måltider och dessutom lär man sig att berätta lite om sig själv, sin familj och sitt arbete. Man lär sig också en hel del nödvändig grammatik. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörförståelseövningar. CD+bok.

Svarsbrev: 10

1953 *Buongiorno Italia 2*

Pris: 99 €

Ny kurs i italienska för nybörjare eller för den som vill repetera. Fortsättning på kursen Buongiorno 1. Kursen kan dock läsas separat. Kursmaterialet består av kursbok med tillhörande ljudkassetter. I slutet av kursboken finns övningarnas facit. Kursen tar upp bl.a. dialoger och intervjuer med italienare om deras vardagstillvaro. Målet med kursen är att man skall klara sig i vardagssituationer. Man lär sig bl.a. att fråga om priser, begära om rabatter, man lär sig om italienarnas levnadsvanor, hus och hem dessutom får man veta om Italiens historia, seder och bruk. Man lär sig också en hel del nödvändig grammatik. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörförståelseövningar. Kasset/CD-skivor+bok.

Svarsbrev: 8

1955 *Buongiorno Italia 4*

Pris: 84 €

Ny självstudiekurs i italienska för längre hunna. Kräver ca 3–4 års förkunskaper i italienska. Kursen Buongiorno Italia 4 är en fortsättning på kursen Buongiorno Italia 3. Kursen kan dock läsas separat. Kursmaterialet består av kursbok med tillhörande ljudkassetter (två). I slutet av

kursboken finns övningarnas facit. Kursen tar upp bl.a. dialoger och intervjuer med italienare i Florens, Milano och Venedig. Målet med kursen är att öka elevens förmåga att uppfatta talad italienska och att eleven själv skall kunna uttrycka sig mer varierat i vardags-situationer. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörförståelseövningar.

Latin

1754 Grund- och fortsättningskurs i latin

Pris: 126 €

Målsättningen är att ge kunskaper i textförståelse och grammatik, samt en inblick i den romerska kulturen. Inga förkunskaper krävs. I kurspriset ingår kursmappen. Kursen bygger på boken "Liber Primus Latinus". Som bredvidläsning kan användas Tidners "Latinsk grammatik" (39 €), vilken kan köpas från Distis.

Svarsbrev: 12

4.3. Bokföring och vardagsjuridik

6042 *Bokföring*

Pris: 166 €

Kursen bygger på manuell bokföring som är grunden för den ADB-baserade bokföringen. ADB-bokföring tas kortfattat upp. Bokföringslagen och -förordningen samt allt behövligt material ingår i kurspriset. En nyttig kurs t.ex. för den som står i beråd att starta eget företag.

Kursen är förnyad år 2000.

Svarsbrev: 16

6070 *Vardagsjuridik*

Pris: 116 €

Vill du veta hur avtal ingås, när skuldförhållandet upphör, hur äktenskapet påverkar makarnas egendom, hur egendom går i arv, hur ett testamente uppgörs? Denna kurs behandlar olika juridiska frågor som vi alla kommer i kontakt med, såsom familje- och arvsrätt, fordringar, avtal, konsumentskydd, äganderätt etc. Boken "Handbok i vardagsjuridik" kan du använda som hjälp vid lösandet av svarsuppgifterna. En del av svarsuppgifterna utgörs av rättsfall. Som tilläggsmaterial kan köpas boken "Svenskt lagspråk i Finland" à 32 €.

Svarsbrev: 6

4.4. Övriga kurser

4452 *Känn dig själv – en grundkurs i psykologi*

Pris: 76 €

Distis´ kurs i psykologi är en praktisk och lättfattlig grundkurs, som med konkreta exempel och praktiska övningar visar hur du kan tillämpa psykologi i ditt vardagsliv och hur du kan förbättra dina prestationer i olika sammanhang. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 5

4455 *Uttryck för tro – Religionernas värld*

Pris: 160 €

Kursen motsvarar gymnasiets religionskurs 4 och behandlar de s.k. världsreligionerna: kristendomen, judendomen, islam, hinduismen, buddhismen, Kinas religioner och därtill teosofin, ateismen och modern hedendom. Vårt material är en artikelsamling på 20 artiklar specialbeställd för detta ändamål. Varje religion är representerad dels av en religionsutövare. På det sättet kommer både den objektiva och subjektiva synen på religionen till uttryck. Den bärande idén är att vi behöver bekanta oss både med religionen från en vetenskaplig och personlig synvinkel för att få en möjligast djup förståelse för religionen som ett mänskligt fenomen.

Svarsbrev: 20

3151 *In Other Words – Being Yourself in Another Language*

Pris: 32 € (+ postavgift)

IN OTHER WORDS is a course, a handbook guide to avoiding, or to becoming free from, the "reduced personality" straitjacket that so many people find themselves tied up in whenever they participate in the international events, situations and personal contacts that enter their lives with increasing frequency these days. This happens in a great variety of study, training, work, business, professional, political, religious, social and leisure time contexts where nearly everyone involved has to speak a language, or languages, other than their own mother tongue.

In Other Words focuses on one particular dimension of learning another language: how to develop a growing fluency in being yourself, together with others, in that language. The viewpoints, the ways of working, and the tasks and exercises form a system-

matic whole that teachers of any language can integrate into their teaching. This material also can be utilized by leaders of international work groups where the work is being carried on in a language that is not the mother tongue of most of the participants. The tasks and exercises can be integrated into the ongoing work for which the group has been formed. Fluency in being yourself in a language increases the scope, depth and quality of the work that you do in that language.(Brad Absetz)

Boken är producerad i samarbete med Finns folkhögskola, Institutet för distansstudier, Distis, Kansanvalistusseuran etäopisto och Pro Gro Services.

6050 Grundkurs i Word

Pris: 85 €

Kursen är avsedd för dig, som är helt nybörjare eller vill repetera dina nybörjarkunskaper. Word är ett ordbehandlingsprogram, där du bl.a. lär dig öppna och stänga dokument, skriva och formatera text, spara dokument, infoga bilder, datum, sidnummer och symboler, göra spalter, skapa dokumentmallar och skriva ut dokument.

Förkunskaper: Kunna starta en dator. Någon kännedom om filer och mappar i Windows underlättar om du väljer att skicka dina övningsuppgifter per e-post.

Till kursen hör övningsuppgifter. Allt material som behövs skickas till dig.

Svarsbrev: 6

9152 Teckning

Pris: 99 €

Kursen ger teoretiska kunskaper och praktisk stimulans som behövs för att väcka ett hållbart intresse för teckningskonsten, det mest universella av alla språk. Talrika exempel och skisser garanterar en levande kurs.

Svarsbrev: 8

9153 Musiken från antik till barock – läs och lyssna NY KURS!!

Pris: 150 €

Kursen behandlar den västerländska musikens historia och utveckling fram till och med barocken. I varje brev ingår en eller

flera musiksnuttar och notexempel som presenterar den aktuella musikstilen.

Kursen är avsedd för den som har ett levande intresse för musik, däribland elever vid musikskolor och andra läroanstalter som undervisar i musik.

Svarsbrev: 12–15

5032 *Matematik för grundläggande yrkesutbildning 1*

Pris: 134 €

I del 1 som motsvarar 1 sv behandlar vi procenträkning samt undersöker samband mellan olika storheter. Som kursbok används Matematisk problemlösning (Söderströms).

Svarsbrev: 5

5033 *Matematik för grundläggande yrkesutbildning 2*

Pris: 134 €

Del 2 (1 sv) behandlar geometriska problem. Vi räknar avstånd, areor och volymer. Vi använder skalor samt beräknar samband mellan vinklar och sträckor. Som kursbok används Geometri (Söderströms).

Svarsbrev: 5

5034 *Matematik för grundläggande yrkesutbildning 3*

Pris: 134 €

Del 3 motsvarar 1 sv.

Svarsbrev: 5

Kurserna kan också tas som en studiehelhet om 15 brev (3 sv).

Pris: 395 €

4251 *Litteratur*

Pris: 99 €

Litteraturintresserade ges en god översikt av litteraturens olika slag. Såväl världslitteraturen som den inhemska litteraturen behandlas.

Svarsbrev: 8

5. Distis' lärare läsåret 2009–2010

Absetz Brad, M.A., "In Other Words"
Airava Eva, fil.mag., finska, italienska
Bergendahl Camilla, hum.kand., franska
Berglund Sten, professor, statslära/journalistik, int.politik
Blomstedt Maria, pol.mag., vardagsjuridik
Eksten Viola, fil.kand., svenska
Granö Anna, fil.mag., finska
Granö Matts, rektor, psykologi
Gripenberg Marica, teckningslärare, teckning
Haglund Christer, ekon.mag., bokföring
Haeggström Anna, fil.mag., nygrekiska
Hård af Segerstad Gunnar, lektor, tyska
Hällström af Karin, lektor, finska
Johansson Nadja, fil.kand., religionsvetenskap
Kuhlberg Svante, direktör, ryska, franska
Långstedt-Jungar Anna, fil.mag., tyska
Nordberg Héléne, fil.kand., spanska
Nybo Alf, kapellmästare, musikhistoria
Nygård Sonja, matematik
Sandell Ralf, litteratur
Stenwall-Albjerg Åsa, folkhögskollärare, litteratur
Svenlin Gunvor, rektor, engelska
Söderholm-Johansson Hannele, fil.mag., latin
Their Siv, fil.dr, finska
Westerberg Helena, informationsteknik
Wistbacka Pian, fil.mag., engelska, svenska

6. Allmänna studievillkor

---

1. Beställ en kurs genom att fylla i den anmälningssblankett som finns inne i kursbroschyren och skicka den till Axxell, Distis eller ring och meddela motsvarande uppgifter. Anmälningssblanketten kan också sändas per fax eller per e-mail.
2. Eleven betalar den kursavgift som finns angiven i kursbroschyren (utkommer årligen). Kurserna sänds mot postförskott. Om försändelsen sänds till utlandet debiteras postningskostnaderna skilt. Betalningarna är oberoende av studietakten.
3. Distis förbehåller sig rätten till prisändringar, både gällande kurspriserna och övrigt material som inte ingår i kurspriset.
4. I kurspriset ingår en anmälningssavgift om 8 €. En annullering av kurs godkänns om den sker inom 14 dagar efter att kursen mottagits, varvid Distis behåller endast anmälningssavgiften. I övrigt återbetalas inte avgifter för avbrutna kurser, inte heller bytes påbörjade kurser.
5. Om flera kurser beställs samtidigt beviljas 10 % rabatt på var och en av de beställda kurserna. Rabatten (10 %) gäller också grupper (t.ex. studiecirkel). Arbetslösa beviljas 50 % rabatt. Arbetslösheten bör bestyrkas med intyg från arbetskraftsbyrån. **Rabatterna gäller inte material som inte ingår i kurspriset.**
Rabatterna (10 % och 50 %) kan inte erhållas samtidigt.
Rabatterna gäller inte CD-ROM-skivor och CD-ROM-kurser.
6. Mot kursavgiften förbinder sig Distis att:
  - leverera kursen (senast inom 14 dagar från anmälningssdagen)
  - skicka elevernas lösningar till kursläraren för korrigerings och tillbaka till eleven, samt sköta dataregistreringen
  - ge praktisk studiehandledning och i rimlig utsträckning service vid litteraturanskaffning
  - utfärda intyg över slutförd kurs
7. Eleven betalar själv postavgifterna för egna försändelser (dvs för de svarskuvert som Distis står till tjänst med). I kursmaterialet ingår ett svarskuvert per insändningstillfälle. I kursmaterialet ingår en svarsblankett per insändningstillfälle, utöver den används annat papper som eleven skaffar själv. Distis är inte skyldig att ta kopior av insända och vidarebefordrade lösningar.

8. Studierätten vid Distis kan inte överlåtas till annan person.
9. Om inte annat anges kan kursen påbörjas när som helst, och bör slutföras inom två år från anmälningdagen. Ifall tilläggstid behövs bör saken diskuteras med personalen på Distis.
10. Distis förbehåller sig rätten att göra ändringar i kursbroschyren, vilka för-
anleds av att kurser förnyas och kursmaterialet byts ut.

ANTECKNINGAR

ANMÄLNINGSBLANKETT

Namn: _____

Personnummer: _____

Födelseort: _____

Yrke eller titel: _____

Adress: _____
_____

Hemtelefon: _____ Tjänsttelefon: _____

E-post: _____

Grundutbildning: _____

Fortsatt utbildning: _____

Tidigare studier vid Distis (ja/nej): _____

Tidigare elevnummer: _____

Kursnummer: _____
_____

Kursnamn: _____
_____

Pris: _____
_____

Underskrift: _____

Denna anmälningsblankett sänds till Axxell/Distis per post eller per telefax eller per e-mail. Motsvarande uppgifter kan också ges per telefon.

**Adress: AXCELL, DISTIS
Finnsbacken 4
02780 Esbo**

Telefon: 09-811 800, 029 001 7666

Telefax: 09-8190 0521, 029 001 7788

e-mail: distis@axcell.fi

www.axcell.fi/distis

Axxell, Distis

Finnsbacken 4

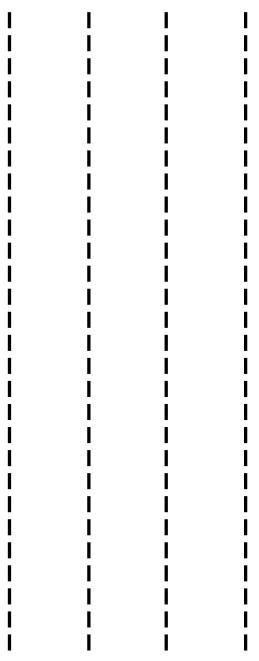
02780 Esbo

Finland

Telefon: 0290 01 7665

Telefax 0290 01 7988

E-post distis@axxell.fi

SFV stärker din kompetens!

Svenska folkskolans vänner är en mångsidig och livskraftig förening med över 10.000 medlemmar. Dess uppgift är att stimulera det finlandssvenska bildningsarbetet, ge möjlighet till utbildning och kompetens för finlandssvenskarna och att arbeta för det svenska språket i Finland. SFV satsar på det livslånga lärandet och vuxenutbildningen samt på barn- och ungdomsverksamhet.

Bli medlem i Svenska folkskolans vänner

Du blir medlem genom att gå in på vår webbplats www.sfv.fi eller ringa 09-6844 570. Kansliet har öppet vardagar kl. 9-16.

Annegatan 12, 4 vån.
PB 198
00121 Helsingfors

tfn 09-6844 570
fax 09-6844 5715
e-post: sfv@sfv.fi • www.sfv.fi

